ជីវិតសន្តិភាព

ដោយ

គក្កុកម្មបាល ខៀវ-ជុំ

ព.ស. ២៥១៤ គ.ស. ១៩៧០

អ្នកនិពន្ធរក្សាសិទ្ធិ

ភិក្ខុ ធម្មបាលោ ខៀវ ជុំ វត្តលង្កា

អារម្ភកថា

សម័យនេះ ប្រទេសបានទទួលស្គាល់ព្រះពុទ្ធសាសនា តាមផ្លូវច្បាប់ផងតាមផ្លូវយោសនាផង តាមផ្លូវប្រពៃណីនិយមផង។ តែពុទ្ធសាសនិកក្នុងប្រទេសយើងមានសេចក្តីចេះដឹងវិជ្ជាខាងពុទ្ធសាសនានៅពុំទាន់គ្រប់គ្រាន់ សម្រាប់ដឹកនាំវិញ្ញាណនៃអាត្មា ឱ្យបានសន្តិភាពតាមគោលបំណងនៃពុទ្ធសាសនាឡើយ។ ដូចនេះព្រោះអ្វី? ព្រោះយុវជន-យុវនារីរបស់ជាតិ បានធ្វើខ្លួនឱ្យនៅក្រៅឃ្លាតឆ្ងាយចាកវត្តដែលជាមជ្ឈ-មណ្ឌលអប់រំនៃ សីលធម៌ខាងផ្លូវចិត្តរបស់ជាតិស្ទើរតែរាល់ទីកន្លែង។ ការឆ្ងាយវត្តឆ្ងាយការអប់រំសីលធម៌ខាងផ្លូវចិត្តនៃយុវជីវិតទាំងឡាយរបស់ជាតិនោះ មិនមែនកើតមានឡើងឯងៗទេ គឺកើតឡើងដោយការរស់នៅរបស់មនុស្សមានការទាក់ទងជាមួយនឹងសេដ្ឋកិច្ច ដែលចេះតែមានដំណើរប្រែប្រួលយ៉ាងលឿនរហ័សព្រោះតែមនុស្សម្នាក់ៗ ត្រូវការលើកឋានៈជីវភាពនៃខ្លួនឱ្យខ្ពស់ជាង ដែលធ្លាប់មានមកអំពីដើម ទើបជាឧបសគ្គដល់មនុស្សជំនាន់ក្រោយ ដែលខ្លួនគេបានធ្លាក់ទៅជានុយនៃសេចក្តីប្រាថ្នាខាងវិជ្ជាជីវៈច្រើនជាងចិត្តវិជ្ជា ដូចដែលធ្លាប់កើតមានឡើងក្នុងពិភពលោកខាងលិចនោះឯង ។

យើងធ្លាប់បានរាប់អានពុទ្ធសាសនាមកអស់កាលយូរអង្វែងហើយ ឃើញថាការរាប់អាននេះវាជារបស់ធម្មតា។ យើងគួរនាំគ្នាវិលត្រឡប់ទៅស្វែងរកទ្រព្យសម្បត្តិឱ្យបានយ៉ាងច្រើន ដើម្បីស៊ីចាយឱ្យបានសប្បាយម្តងវិញ នេះជាគំនិតត្រូវមួយដែរ តែមិនស្មើនឹងគំនិតដែលរកធម៌ផង រកទ្រព្យផងទេ ព្រោះសេចក្តីរីកចម្រើនខាងសម្ភារដោយមិនមានរីកចម្រើនខាងធម្មៈ ឬខាងចិត្តវិញ្ញាណ នោះវាពុំបានឱ្យសេចក្តីពិតប្រាកដជាស្ថាពរឡើយ។

ដូច្នេះ ទើបយើងមានការចាំបាច់ត្រូវសិក្សាវិជ្ជាពុទ្ធសាសនាឱ្យមានតុល្យភាពជាមួយនឹងវិជ្ជាសេដ្ឋកិច្ច និងវិជ្ជាវិទ្យាសាស្ត្រ ឬវិជ្ជាទាំងឡាយដទៃទៀតដែលប្រទេសជាតិរបស់យើងត្រូវការ។ ការសិក្សាវិជ្ជាខាងផ្លូវលោកនិងវិជ្ជាខាងផ្លូវធម៌ឱ្យបានជាគូនឹងគ្នាដូចនេះ គឺជាវិធីមួយដែលធ្វើមនុស្សយើងឱ្យមានសេចក្តីរីកចម្រើនទាំងផ្លូវសម្ភារទាំងផ្លូវចិត្តយ៉ាងល្អប្រសើរ។ ពុទ្ធសាស្ត្រជាមួយនឹងវិទ្យាសាស្ត្រទាំងពីរនេះជា

ធម្មធាតុមិនអាចទំនាស់ទំនើសដល់គ្នានឹងគ្នាទេ។ យើងកាន់តែចេះដឹងវិទ្យាសាស្ត្រច្រើនដល់ថ្នាក់ណា គំនិតយើងក៏កាន់តែយល់ស្គាល់វិជ្ជាពុទ្ធសាសនាយ៉ាងច្រើនដល់ថ្នាក់នោះ ។

ពុទ្ធធម៌ណា ដែលយើងមិនទាន់ចូលចិត្ត ឬចូលចិត្តពុំទាន់បានច្បាស់លាស់ យើងត្រូវចាំទុកក្នុងចិត្ត ហើយព្យាយាមគិតពិចារណាលុះត្រាចូលចិត្តបាន ។ ចំណែកយុវពុទ្ធសាសនិក ប្រសិនបើបានចេះដឹងរឿងបំពេញសេចក្ដីល្អ លះបង់សេចក្ដីអាក្រក់ និងរឿងសំអាតចិត្តឱ្យបរិសុទ្ធល្មមសមគួរហើយ កុំភ្លេចផ្សាយមេត្តាចិត្ត កុំភ្លេចអត់ធន់ កុំភ្លេចឱ្យអភ័យទោសដល់អ្នកដទៃ ជាពិសេសគឺគួរតម្កល់ខ្លួនក្នុងសីលធម៌ ឱ្យដូចជាមាតាបិតាទាំងឡាយបានធ្វើដល់កូនរបស់ខ្លួននោះឡើយ។

ចំណែកពុទ្ធធម៌ក្នុងចំណុចណា ដែលយើងគិតចូលចិត្តហើយ បានល្បងពិសោធន៍មើលឃើញថាមានហេតុផលសមគួរ ល្មមដល់វិចារណញ្ញាណរបស់យើងហើយ យើងត្រូវថែរក្សារបស់មានតម្លៃនេះទុកក្នុងចិត្តកុំឱ្យភ្លេច ព្រោះការចេះដឹងពុទ្ធធម៌ នឹងនាំឱ្យខ្លួនយើងរួចផុតចាកភយន្តរាយទាំងពួង មានសេចក្ដីសុខស្ងប់ប្រកបដោយគុណតម្លៃ ច្រើនជាងសេចក្ដីសុខដែលបានមក ចាកការស្វែងរកសេចក្ដីភ្លើតភ្លើនក្នុងលោកិយវិស័យ ។

ការស្ដាប់ព្រះពុទ្ធសាសនា គឺជាសំគាល់មួយសម្រាប់ដាស់តឿនចិត្ត ឱ្យគិតដល់វឌ្ឍនធម៌ សីលធម៌ មនុស្សជាតិនិងប្រទេសជាតិដែលជាទីនៅអាស្រ័យជានិច្ចប្រែថាចេះស្រឡាញ់ជាតិ ចេះការពារជាតិមិនឱ្យធ្លាក់ចុះក្នុងទំនៀមទម្លាប់បរជាតិទាំងឡាយខ្លះ ក្នុងពិភពលោកខាងលិច ដែលមានលក្ខណៈមិនមោះសមជាមួយនឹងប្រទេស ជាមួយនឹងឧបនិស្ស័យនៃជាតិរបស់យើង។ គឺខ្លួនយើងម្នាក់ៗ ត្រូវព្យាយាមរៀនយកចំណេះវិជ្ជាល្អៗ អំពីលោកខាងលិចតែមិនភ្លេចនូវសីលធម៌ និងវឌ្ឍនធម៌របស់ជាតិ ដែលបានធ្វើឲ្យយើងរស់នៅក្នុងសេចក្ដីស្ងប់ មិនមានការបៀតបៀនគ្នាឯង មិនមានការសង្កត់សង្កិនជាតិដទៃ ពេញចិត្តរស់នៅក្នុងសភាពធម្មតារបស់ខ្លួន។

កាលណាយើងមានពុទ្ធធម៌នៅក្នុងចិត្តគ្រប់ពេលវេលា យើងនឹងរស់នៅក្នុងទីណាក៏បានស្រួល ហើយនឹងជាមនុស្សចេះតែមានគេរាប់អាន។ ដូចនេះព្រោះអ្វី? ព្រោះមានពុទ្ធភាសិតថា :

សុខំ យាវ ជរា សីលំ សីលនាំមកនូវសេចក្តីសុខលុះដល់ចាស់ជរា។

សុខា សទ្ធា បតិដ្ឋិតា សទ្ធាដែលមានតំណាំងយ៉ាងមាំនាំមកនូវសេចក្តីសុខ។

សុខោ បញ្ញាយ បដិលាភោ ការមានបញ្ញានាំមកនូវសេចក្តីសុខ។

បាបានំ អករណំ សុខំ ការមិនធ្វើនូវបាបទាំងឡាយនាំមកនូវសេចក្តីសុខ។

សៀវភៅនេះ ខ្ញុំឱ្យឈ្មោះថា "ជីវិតសន្តិភាព" ប្រែថា "សេចក្តីស្ងប់នៃជីវិត"។ ដូចម្តេចទើបខ្ញុំកាន់យកជីវិតសន្តិភាពជាឈ្មោះ ព្រោះខ្ញុំចង់មានបំណងឱ្យពុទ្ធសាសនិកទាំងឡាយ ជាពិសេសគឺពុទ្ធសាសនិកក្នុងប្រទេសយើង មានជីវិតរស់នៅប្រកបដោយសេចក្តីសុខស្ងប់ ដែលគេទាំងអស់គ្នាប្រហែលជាចង់បានបើមិនច្រើនក៏តិចដែរ ។

នៅទីបំផុតនេះ ខ្ញុំសូមឧទ្ទិសផលនៃការសរសេរសៀវភៅនេះ ថ្វាយចំពោះសម្តេចព្រះមហាក្សត្រីយានីជាព្រះមាតាជាតិ និងសម្តេចឧបយុវរាជ នរោត្តមសីហនុជាព្រះប្រមុខរដ្ឋខ្មែរ ដោយអំណាចកុសលនេះ សូមឱ្យព្រះអង្គទ្រង់បានប្រកបដោយជោគជ័យក្នុងព្រះរាជបេសកកម្មគ្រប់យ៉ាង សមតាមព្រះរាជបំណងនិងព្រះឧត្តមគតិរបស់ព្រះអង្គ កុំគប្បីមានឃ្លងឃ្លាតឡើយ ។

ជូនចំពោះប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរ និងប្រជាពលលោក សូមបានសម្រេចនូវសុខសន្តិភាព អស់កាលជានិរន្តន៍ទៅហោង ។

ភ្នំពេញ

លង្កាព្រះកុសុមារាម

នៅថ្ងៃទី ១០ ខែ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ១៩៧០

ភិក្ខុធម្មបាល ខៀវ ជុំ

អាចារ្យអ្នករៀបរៀង

ខ្ញុំបាទ **ថៃ ប៊ុនឆាយ** ក៏សូមថ្វាយបង្គំព្រះពុទ្ធ ព្រះធម៌ និងព្រះសង្ឃដោយសេចក្តីគោរព និងដោយសេចក្តីជ្រះថ្លាបំផុត ។ ដោយមានសទ្ធាជឿការត្រាស់ដឹងរបស់ព្រះមានព្រះភាគ ហើយក៏យល់ឃើញថា សៀវភៅ (**ជីវិតសន្តិភាព**) ដែលជាស្នាដៃនិពន្ធរបស់ ភិក្ខុធម្មបាល (**ខៀវ ជុំ ១៩១៥- ១៩៧៥**) មានប្រយោជន៍ចំពោះអ្នកសិក្សាស្រាវជ្រាវព្រះធម៌របស់ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ ខ្ញុំបាទក៏ព្យាយាមចម្លងសៀវភៅមកជា **អ៊ីប៊ុក** (E-book) ដើម្បីងាយស្រួលដល់អ្នកទាំងឡាយទាញយកមកអានតាមប្រព័ន្ធInternet ឱ្យបានគ្រប់ៗគ្នា ។

ខ្ញុំបាទក៏សូមឧទ្ទិសបុណ្យកុសលទាំងនេះដល់ (**ភិក្ខុធម្មបាល ខៀវ ជុំ**) សូមលោកម្ចាស់រួចចាក់ផុតទុក្ខទាំងពួង និងសូមឧទ្ទិសបុណ្យធម្មទាននេះដល់ លោកឪពុករបស់ខ្ញុំ (**ថៃ ប៊ុនឈាត**) ដែលលោកបានចែកឋានទៅហើយក៏សូមទទួលបុណ្យកុសលនេះ និងអ្នកម្តាយ (**ផាត់ ឡេង**) បងប្អូន មិត្តភក្តិ ទាំងអស់គ្នា និងសូមជូនបុណ្យកុសលដល់លោកគ្រូអគ្គបណ្ឌិត (**ប៊ុត សាវង្ស**) ជាទីគោរពស្រឡាញ់បំផុត និងជាពិសេសលោកពូ (**សុខ សុគន្ធ និងអ្នកមីង សុខ ម៉ាលីនដា**) ដែលលោកទាំងពីរមានឧបការៈក្នុងធម្មទាននេះ សូមគ្រួសារលោកទាំងពីរជួបតែងសេចក្តីសុខគ្រប់ពេលវេលា ។

ពិនិត្យអក្ខរាវិរុទ្ធដោយ

សាត សុខនាង

ថៃ ប៊ុនឆាយ

ប្រទេសកម្ពុជា ក្រុងភ្នំពេញ

ថ្ងៃទី ៣០ ខែវិច្ឆិកា គ.ស២០១៣ ព.ស ២៥៥៧

ថៃ ប៊ុន ឆាយ

ទំព័រពិសេស

ព្រះ**ពុទ្ធគឺជានរណា** ? គឺជាបុគ្គលមានភាពបរិសុទ្ធ ភាពស្ងប់ ភាពភ្លឺស្វាងក្នុងជីវិត ។ អ្នកអានអាចស្គាល់បានដោយពាក្យដែលស្តីអំពីពុទ្ធប្រវត្តិក្នុងសៀវភៅនេះ ។

ព្រះធម៌គឺជាអ្វី ? គឺជាធាតុសំរាប់ធ្វើអ្នកប្រតិបត្តិឲ្យកើតបានជាមនុស្សធ្វើមនុស្សសាមញ្ញឱ្យទៅជាអរិយមនុស្ស លុះត្រាបានសម្រេចជាពុទ្ធមនុស្សក្នុងទីបំផុត។ អ្នកអានអាចស្គាល់បានដោយពាក្យដែលស្តីអំពីធម៌ក្នុងសៀវភៅនេះ ។

ព្រះសង្ឃគឺជាមនុស្សពួកណា ? គឺជាបុគ្គលដែលខំប្រឹងអនុវត្តនូវជីវិតរបស់ខ្លួនឱ្យមានភាពបរិសុទ្ធ ភាពស្ងប់ ភាពភ្លឺស្វាង ដូចគ្នានឹងជីវិតព្រះពុទ្ធហ្នឹងឯង។ អ្នកអានអាចស្គាល់បាន ដោយពាក្យដែលស្តីអំពី **លោកុត្តរចិត្ត** ឬ**លោកុត្តរធម៌** ដែលមានចែងក្នុងសៀវភៅនេះផងដែរ ។

★ ★ ★

បនទី ១
ជីវប្បវត្តិនៃព្រះសម្ពុទ្ធ

១- មហាសត្វសិទ្ធត្ថៈ ជាព្រះឱរសរបស់ព្រះចៅសុទ្ធោទនៈនិងព្រះនាងមហាមាយា ក្សត្រគ្រប់គ្រងសក្កជនបទនៃប្រជាជាតិអរិយកៈ ក្នុងរយៈកាលជិត ២៦០០ឆ្នាំកន្លងទៅ ។ សក្កជនបទនេះ ឋិតនៅក្នុងភាគខាងលើនៃប្រទេសឥណ្ឌា ជិតហិមាល័យបព៌ត ឋិតនៅក្នុងអាណាខេត្តហិមពាន្ត (ព្រំដែននេប៉ាល)។

២- ព្រះមហាសត្វបានប្រសូតនាឧទ្យានលុម្ពិនីវ័ន ខាងក្រោមម្លប់ឈើឈ្មោះសាលៈ ក្នុងថ្ងៃ ១៥កើតខែវិសាខ គិតរយៈកាលបាន ៨០ឆ្នាំមុនពុទ្ធសករាជ។

៣- ព្រះនាងមហាមាយាប្រសូតព្រះឱរសហើយ រស់នៅបាន ៧ថ្ងៃក៏ទិវង្គត (អស់ព្រះជន្មាយុ)។ ព្រះនាងបជាបតិគោតមី ជាម្ដាយមីងទ្រង់បានទទួលអភិបាលព្រះអង្គតមក ។

៤- មានទំនាយថា : បើមហាសត្វសិទ្ធត្ថៈ រស់នៅក្នុងឃរាវាសវិស័យ នឹងបានជាចក្រពត្តិរាជ មានអំណាចទូទៅលើបឋវីមណ្ឌល មានទីបំផុតនៃមហាសមុទ្រទាំង៤ជាព្រំដែន។ បើនឹងចេញសាងផ្នួស នឹងបានជាសាស្ដាឯកក្នុងលោកមិនមានសាស្ដាណាដទៃ មានគុណវុឌ្ឍិប្រៀបផ្ទឹមបាន។

៥- ព្រះរាជបិតាទ្រង់ជ្រាបនូវគតិក្នុងអនាគតនៃព្រះឱរសដូចនេះ តាមការទស្សន៍ទាយរបស់ពួកព្រាហ្មណ៍ ព្រះអង្គទ្រង់មានបារម្ភជានិច្ចចំពោះភ័ព្វវាសនាទ្រង់ផ្នួសនៃព្រះឱរស ជាភ័ព្វវាសនាដែលព្រះអង្គមិនពេញព្រះទ័យ ទើបទ្រង់ចងព្រះរាជបុត្រដោយសេចក្ដីសប្បាយភ្លើតភ្លើនផ្សេងៗ ជាមួយនឹងការបង្ខាំងមិនឱ្យឃើញរឿងទុក្ខ រឿងកង្វល់ដែលជាវត្ថុធាតុតែងមានជាធម្មតា សម្រាប់មនុស្សសត្វក្នុងសកលលោក ។

៦- កាលមហាសត្វសិទ្ធត្ថៈទ្រង់ចម្រើនវ័យ មានព្រះជន្មាយុ ១៦ឆ្នាំ ក៏ត្រូវបានគេនាំយកព្រះនាងយសោធរា ព្រះរាជធីតានៃក្សត្រកោលិយវង្ស សឹងជាប់ជាព្រះញាតិរបស់ព្រះអង្គមកអភិសេកជាព្រះជាយា។ មហាក្សត្រសោយសុខសម្បត្តិតាមប្រពៃណី

លោក លុះព្រះជន្មបាន ២៩វស្សា ទ្រង់មានព្រះឱរសមួយព្រះអង្គទ្រង់ព្រះនា "**រាហុលកុមារ**" ។

៧- ខាងក្រោយសម្តេចព្រះពោធិញ្ញាណ ព្រះអង្គទ្រង់មានព្រះតម្រាស់ថា "ពេលដែលយើងមានអាយុនៅក្នុងយុវវ័យ មានសក់ខ្មៅព្រីក មានសាច់ម៉ដ្ឋផង់មានសម្បុរថ្លាស្រាស់.......... ខណៈដែលមាតាបិតារបស់យើងមិនពេញព្រះទ័យនឹងផ្នួសរបស់យើង ព្រះអង្គកំពុងកន្ទក់កន្ទេញច្រាស់ច្រាល់ មានព្រះភ័ក្ត្រជោកសើមទៅដោយទឹកនេត្រ ទ្រង់កន្សែង ទ្រង់រាព្រះហស្ថជាមួយនឹងព្រះរាជបន្ទូលថា : "កុំកុំ" យើងបានដាក់កេសានិងមស្សុហើយជាស្រេច ព្រមជាមួយគ្នានេះយើងក៏បានស្លៀកពាក់ដោយសំពត់មានពណ៌លឿង (កាសាវពស្ត្រ) យើងបាននាំជីវិតរបស់យើងឱ្យដល់ទៅផ្លូវប្រតិបត្តិមួយ ដែលអ្នកផងបានស្គាល់ថា ជាជនមិនមានផ្ទះ" ប្រែថា "យើងចេញចាកភាពជាមនុស្សមានផ្ទះ ទៅកាន់ភាពជាមនុស្សប្រាសចាកផ្ទះ ដើម្បីស្វែងរកនូវទីបំផុតនៃទុក្ខ" ។

៨- ក្នុងការស្វែងរកសម្មាសម្ពោធិញ្ញាណ ជាដំបូងព្រះអង្គទ្រង់ចារិកទៅជួបនឹងគណាចារ្យនានា ដែលក្នុងសម័យនោះខ្លួនគេម្នាក់ៗសុទ្ធតែមានលទ្ធិមួយៗ សម្រាប់ផ្សាយល័ខគោលនៃទ្រឹស្តី ដល់ជនណាដែលសូមរៀនអំពីគេ។ ព្រះអង្គទ្រង់បានសាកល្បងរៀនយកនូវទ្រឹស្តីក្នុងលទ្ធិនោះៗ ហើយទ្រង់ធ្វើការពិសោធន៍យ៉ាងជិតដល់លទ្ធផលក្នុងរឿងទាំងអស់នោះគឺមិនបានរួចផុតចាកទុក្ខ។ បន្ទាប់មក ទើបទ្រង់ចារិកទៅក្នុងមគធជនបទ រហូតលុះដល់តំបន់ឧរុវេលាសេនានិគម ដែលសព្វថ្ងៃនេះហៅថា "ពុទ្ធគយា" ទ្រង់ស្នាក់អាស្រ័យក្នុងទីនោះ ហើយទ្រង់បំពេញទុក្ករកិរិយាយ៉ាងខ្លាំងក្លាបំផុត លទ្ធផលក្នុងរឿងនេះ គឺទ្រង់បានត្រឹមតែដឹងថា : "*ទុក្ខវេទនានោះ វាក៏មានកម្លាំងខ្លាំងក្លាត្រឹមតែប៉ុណ្ណោះ វាមិនមានកម្លាំងខ្លាំងក្លាជាងនេះទៅទៀតទេ នេះក៏វាមិនមែនជាផ្លូវត្រូវសម្រាប់ជីវិតសន្តិភាពឡើយ*"។

៩- លុះទ្រង់សន្និដ្ឋានដូចនេះហើយ ទើបទ្រង់ផ្លាស់កម្មវិធី គឺទ្រង់ត្រឡប់សោយអាហារដើម្បីជួសជុលកម្លាំងរូបកាយ ឱ្យបានរឹងពឹងមាំមួនដូចប្រក្រតីវិញ។ តមក ទ្រង់ផ្តើមធ្វើវត្តប្រតិបត្តិតាមកម្មវិធីកែប្រែថ្មី គឺហ្វឹកហាត់ចិត្តឱ្យសម្លឹងមើលចុះក្នុងអារម្មណ៍តែមួយ ដែលគេបានស្គាល់គ្រប់គ្នាថាជាកម្មដ្ឋាននុ៎ះឯង។ ក្នុងទីបំផុតនៃសេចក្តី

ព្យាយាមនេះ ព្រះអង្គក៏បានត្រាស់ដឹងសម្មាសម្ពោធិញ្ញាណ នាក្រោមម្លប់ឈើមួយ មានឈ្មោះថា "**អស្សត្ថព្រឹក្ស**" នៅជិតមាត់ស្ទឹងនេរញ្ជរា ក្នុងព្រះជន្មបាន៣៥ព្រះវស្សា គិតពីថ្ងៃចេញបព្វជ្ជារហូតលុះដល់ថ្ងៃបានត្រាស់ដឹងជាវេលា ៦ ឆ្នាំគត់។

១០- ទ្រង់គង់ពិចារណា ឈានទៅខាងក្រោមម្លប់នៃមហាពោធិ ក្នុងរាត្រីនោះ ទ្រង់បានឰចក្ខុញ្ញាណ ប្រែថា : មានសេចក្ដីដឹងយ៉ាងទូលំទូលាយ ដូចមានភ្នែកទិព្វ ទ្រង់រលឹកឃើញនូវអតីតជាតិរបស់ព្រះអង្គនឹងសត្វទាំងឡាយ ជាពិសេសគឺទ្រង់ដឹងថា សត្វទាំងឡាយមានការកើតរលត់មាន សុខ-ទុក្ខ-ល្អ-អាក្រក់... ផ្សេងៗគ្នាដោយ អំណាចនៃ "**កម្ម**" ។ ព្រះអង្គទ្រង់ត្រាស់ដឹងនូវមគ្គទាំងឡាយ គឺផ្លូវមានអង្គ ៨ប្រការ ជាផ្លូវដឹកនាំមនុស្សឱ្យដល់នូវភាពជាអរិយៈ ជាផ្លូវដឹកនាំសត្វឱ្យដល់នៅទីបំផុតនៃទុក្ខ ទាំងពួងយ៉ាងពិតប្រាកដ ។

១១- ព្រះបរមសាស្ដាចារ្យទ្រង់ត្រាស់ដឹងត្រូវដោយព្រះអង្គឯង ទ្រង់ស្រាវជ្រាវ ឃើញនូវសេចក្ដីពិតព្រមទាំងទ្រង់ធ្វើនូវសេចក្ដីបញ្ជាក់ តាមសេចក្ដីពិតថា : *សាកលចក្រវាឡនេះស្ថិតនៅខាងក្រោមអំណាចនៃកម្ម បុគ្គលម្នាក់ៗនឹងត្រូវមានចំណែកក្នុងការទទួលផលអំពី* ***កាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម*** *។ សត្វទាំងឡាយរមែងត្រូវធ្វើកម្មជានិច្ច ជាកម្មល្អក៏មាន ជាកម្មអាក្រក់ក៏មាន លុះដល់បញ្ញាជាគ្រឿងរំលាយនូវកិលេស ដែលជាគ្រឿងចងភ្ជាប់សត្វឱ្យជាប់ជំពាក់ជាមួយនឹង "វដ្ដសង្សារ" ទើបអាចស្វែងរកផ្លូវចេញចាកទុក្ខបាន ។*

១២- ក្រោយពីព្រះអង្គទ្រង់សោយវិមុត្តិសុខ គឺសុខកើតអំពីការរួចផុតស្រឡះ ចាកកិលេសាវៈ និងផលនៃកម្មអស់រយៈកាល ៧ថ្ងៃ។ ព្រះអង្គទ្រង់រំពឹងគិតក្នុងព្រះទ័យថា : នឹងមិនសម្ដែងធម៌ដែលទ្រង់រកឃើញ ដើម្បីឱ្យបានជាពន្លឺនៃវិញ្ញាណរបស់ មនុស្សលោកឡើយ។ ដូចនេះ ព្រោះអ្វី? ព្រោះទ្រង់យល់ឃើញថា : ធម៌នេះមាន ជម្រៅជាអតិបរមា សត្វទាំងឡាយដែលកំពុងត្រេកអរក្នុងកាមសុខមិនងាយនឹងយល់ តាមបានឡើយ ។

១៣- កាលទ្រង់ពិចារណាឃើញសេចក្ដីទុក្ខលំបាករបស់សត្វលោកកាន់តែ ច្រើនឡើង ព្រះទ័យរបស់ព្រះអង្គក៏កាន់តែមានមេត្តាករុណាដល់សត្វទាំងឡាយយ៉ាង ខ្លាំងក្លា ក្នុងទីបំផុត ព្រះអង្គទ្រង់កាត់ព្រះទ័យប្រកាសធម៌ដែលទ្រង់បានត្រាស់ដឹង

ប្រោសសត្វលោកក្នុងពេលនោះទៅ។

១៤- ព្រះអង្គទ្រង់ចារិកចាកតំបន់ឧរុវេលាសេនានិគម ទៅកាន់ព្រៃឥសីបតនមិគទាយវ័ន នាដែនពារាណសី (ក្នុងបច្ចុប្បន្នហៅថាសារនាថ) នៅក្នុងទីនោះ ព្រះអង្គទ្រង់សម្តែងធម៌ដល់បញ្ចវគ្គិយ៍ទាំង ៥រូប ដែលធ្លាប់បានបម្រើព្រះអង្គ ក្នុងគ្រាបំពេញទុក្ករកិរិយា ។ ព្រះធម្មទេសនានេះ ក្រោយមកត្រូវបានឱ្យឈ្មោះថា "**ធម្មចក្រ**" ឬ "**ធម្មចក្កប្បវត្តនសូត្រ**" ក្នុងសូត្រនេះព្រះអង្គទ្រង់បានវែកញែក សម្តែងឱ្យឃើញនូវផ្លូវឆ្វេងផុតនិងផ្លូវស្តាំផុត ដែលគេនៅចេះចាំបានគ្រប់គ្នាថា "**កាមសុខល្លិកានុយោគ** និង **អត្តកិលមថានុយោគ**" គឺ "**កាមសុខល្លិកានុយោគ**" ជាផ្លូវស្តាំផុត "**អត្តកិលមថានុយោគ**" ជាផ្លូវឆ្វេងផុត។ ព្រះអង្គទ្រង់បញ្ជាក់ព្រមទាំងណែនាំថា ផ្លូវទាំងពីរនេះ ផ្លូវទៅមិនដល់ (កាមសុខល្លិកានិយោគ) ផ្លូវទៅហួស (អត្តកិលមថានុយោគ) ផ្លូវនេះបព្វជិតក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនាមិនត្រូវសេពគប់មិនត្រូវដើរតាមឡើយ។ នៅចន្លោះផ្លូវទាំងពីរនេះ មានផ្លូវមួយទៀតឈ្មោះ "**មជ្ឈិមាបដិបទា**" ដែលសម្តែងឡើង ដោយព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធដូចគ្នាដែរ *ផ្លូវនេះព្រះអង្គទ្រង់ណែនាំឱ្យបញ្ចវគ្គិយ៍សេពគប់ ឱ្យដើរតាម។ ផ្លូវនេះបានដល់អរិយមគ្គប្រកបដោយអង្គ ៨ ប្រការ មានសម្មាទិដ្ឋិ បញ្ញាឃើញនូវអរិយសច្ចៈ ៤ ជាដើម ដែលនៅក្នុងពេលជាមួយគ្នានោះ ព្រះអង្គទ្រង់សម្តែងអំពីអរិយសច្ចៈ ៤ ប្រោសបញ្ចវគ្គិយ៍ឥសីទាំង ៥ រូបផងដែរ*។

១៥- ព្រះធម្មទេសនារបស់ព្រះអង្គដែលទ្រង់បានសម្តែងអំពីអរិយសច្ចៈ ៤នោះ គឺ "**ទុក្ខៈ** ទ្រង់បញ្ជាក់ថាអ្វីៗទាំងអស់ រស់នៅបានដោយលំបាក ដោយធន់ទ្រាំ។ **សមុទយៈ** ហេតុឱ្យកើតទុក្ខព្រួយ ទ្រង់បញ្ជាក់ថា សេចក្តីទុក្ខ សេចក្តីព្រួយនោះកើតមកអំពីហេតុមួយ ដែលមាននៅក្នុងវិញ្ញាណនៃសត្វទាំងឡាយ ដែលវាចេះតែវាតពង្រីកនូវចំណង់ទៅលើធម្មធាតុនិងវត្ថុធាតុទាំងឡាយ មិនមានឈប់ឈរ។ **និរោធៈ** ទ្រង់បញ្ជាក់ថា ដើម្បីដកចេញឱ្យអស់នូវសេចក្តីទុក្ខ ត្រូវរលត់នូវហេតុនៃទុក្ខត្រូវប្រព្រឹត្តតាមអង្គមគ្គទាំង ៨ ឬដើរតាមផ្លូវប្រកបដោយអង្គ ៨ប្រការ មានសម្មាទិដ្ឋិជាដើម។

១៦- ព្រះបរមសាស្តា ទ្រង់ប្រកាសសាសនាដោយចារិកនិមន្តទៅក្នុងដែននឹងជនបទនានា ក្នុងភាគលើនៃប្រទេសឥណ្ឌា គិតជាវេលាបាន ៤៥ ឆ្នាំ ។

១៧- ក្នុងពេលនោះ គណាចារ្យទាំងឡាយកើតមានសេចក្តីច្រណែនឬស្យាដល់ព្រះអង្គ ដែលប្រជាជនទូទៅនិយមស្រឡាញ់រាប់អាន។ អាចារ្យទាំងឡាយនោះបានព្យាយាមធ្វើឃាតព្រះអង្គជានិច្ច។ បុគ្គលដែលព្យាយាមធ្វើឃាតព្រះអង្គដោយចេញមុខជាក់ស្តែងជាងគេ គឺព្រះទេវទត្តដែលជាប់ជាព្រះញាតិរបស់ព្រះអង្គតែសេចក្តីព្យាយាមរបស់បុគ្គលទាំងអស់នោះ ពុំបានសម្រេចឡើយ។

១៨- ក្នុងពេលជាខាងក្រោយ នៃការឆាន់បច្ឆិមបិណ្ឌបាតទានរបស់នាយចុន្ទជាបុត្តនៃជាងមាសហើយព្រឹកឡើងជាថ្ងៃ ១៥ កើតខែវិសាខ ព្រះបរមសាស្តាទ្រង់រំលត់ខន្ធបរិនិព្វាន ក្នុងនគរកុសិនារា នាក្រោមម្លប់ឈើសាលៈ ជាសួនរបស់មល្លក្សត្ររួមព្រះជន្មាយុបាន ៨០ វស្សា។

១៩- ការបរិនិព្វានរបស់ព្រះបរមសាស្តា បានជាកម្មវត្ថុជាទីសោកស្តាយរបស់សាកលជនយ៉ាងខ្លាំង រកអ្វីប្រៀបផ្ទឹមពុំបាន ដោយគេទាំងឡាយមានគំនិតថាប្រទីបនៃសាកលពិភព ដែលមានពន្លឺធំធេងមិនមានទីបំផុត ដែលសាកលសត្វធ្លាប់បានទទួលពន្លឺនឹងមិនកើតមានទៀតទេ ក្នុងរយៈកាលដែលយើងទាំងឡាយកំពុងរស់នៅនេះ ។

២០- ព្រះសាស្តានៃយើង ទោះណាជាព្រះអង្គបរិនិព្វានមានរយៈកាលកន្លងទៅ ២៥១៤ ឆ្នាំហើយ តែពាក្យឱវាទរបស់ព្រះអង្គ ពុំបានបរិនិព្វានទៅជាមួយ ពុំបានចាស់ជរាទ្រុឌទ្រោមដូចវត្ថុធាតុទាំងឡាយដទៃឡើយ។ សាសនោវាទនេះ បានរីកចម្រើនសាយភាយទូទៅក្នុងពិភពលោក ដោយអាស្រ័យជំនឿនៃពុទ្ធមាមកៈគ្រប់ជាតិសាសន៍ និងបញ្ញាដ៏មានគុណភាពខ្ពស់ នៃពុទ្ធសាវកទាំងឡាយ ។

★ ★ ★

បទទី ២

ពុទ្ធសាសនាជាអ្វី ?

ក- ពុទ្ធសាសនាបានដល់ពាក្យខ្មៅបាន ពាក្យប្រៀនអំពីសេចក្ដីពិត គឺបង្រៀនអំពីសេចក្ដីពិតដ៏ប្រសើរ ៤ ប្រការហៅថា “**អរិយសច្ចៈ**” **គឺទុក្ខ ហេតុនៃទុក្ខ សេចក្ដីរលត់ទុក្ខ ផ្លូវដើរឱ្យដល់សេចក្ដីរលត់ទុក្ខ** ដែលព្រះគោត្តមបរមគ្រូបានត្រាស់ដឹងកាលអំពី ២៥១៤ ឆ្នាំកន្លងទៅ។

ខ- ពុទ្ធសាសនាបានដល់ពាក្យប្រៀន ឱ្យបំពេញសេចក្ដីល្អ លះបង់សេចក្ដីអាក្រក់ និងការធ្វើចិត្តឱ្យបរិសុទ្ធផុតចាកកិលេសទាំងពួង ។ ដើម្បីឱ្យបានសម្រេចនូវបញ្ញាជាន់ខ្ពស់បំផុត គេទាំងឡាយត្រូវខំប្រឹងរៀនឱ្យស្គាល់នូវសេចក្ដីពិត ឃើញតាមនូវសេចក្ដីពិតក្នុងដំណើរប្រព្រឹត្តទៅរបស់ជីវិត ដែលជាធម្មធាតុធ្វើឱ្យរួចចាកទុក្ខទាំងឡាយបានលុះដល់និព្វាន សឹងជាចំណុចគូសដៅចុងក្រោយបង្អស់នៃពុទ្ធសាសនិកជនទាំងពួង ។

គ- ពុទ្ធសាសនាសម្ដែងអំពីបន្ទាត់នៃផ្លូវប្រតិបត្តិរបស់ជីវិត ជាកម្មវិធីបង្ហាញការប្រព្រឹត្ត ដើម្បីឱ្យរួចចាកសេចក្ដីកង្វក់របស់ជីវិត ដោយដឹកនាំឱ្យរក្សាសីលបានដល់ការសង្រួម ឬការប្រុងប្រយ័ត្នកាយនិងវាចា កុំឱ្យធ្លាក់ចុះទៅក្នុងអកុសលកម្មនានាជាដំបូង។ បន្ទាប់មក ដឹកនាំឱ្យអប់រំចិត្តឱ្យទៅជាធាតុមានសេចក្ដីនឹងន់(សមាធិចិត្ត)។ ចុងក្រោយបង្អស់ ដឹកនាំរៀនពិចារណាសង្ខារធម៌តាមផ្លូវវិបស្សនាដើម្បីកើតបញ្ញាជាន់ខ្ពស់ សម្រាប់ស្គាល់នូវសេចក្ដីពិតតាមសភាវៈនៃធម្មជាតិ។ របៀនទាំងឡាយនេះអាច ធ្វើអ្នករៀនឱ្យបានដល់សេចក្ដីសុខស្ងប់ទៀងទាត់មិនមានការវិលត្រឡប់ត្រឡិន គឺនិព្វានហ្នឹងឯង ។

កាលបើធៀបពុទ្ធសាសនាជាមួយនឹងសាសនាទាំងឡាយដទៃ គេនឹងបានឃើញយ៉ាងច្បាស់ថា : *ពុទ្ធសាសនាជាពាក្យបង្រៀនឱ្យចេះដឹង ស្គាល់សេចក្ដីពិតដោយបញ្ញា បង្រៀនឱ្យចូលចិត្តជ្រួតជ្រាបជ្រៅជ្រះប្រកបដោយលក្ខណៈ ដែលលោកហៅថាច្បាស់លាស់ជាក់លាក់ដល់សភាវៈពិតទាំងឡាយរបស់ជីវិត ដែលកំពុងមាន*

នៅក្នុងបច្ចុប្បន្ននេះ ។ សាសនាទាំងឡាយដទៃៗ គេប្រើជំនឿជាធំ គេបង្រៀនសាសនិករបស់គេឱ្យទទួលសារភាព (កំហុស) ចំពោះព្រះអាទិទេពរបស់ខ្លួន គេបញ្ជាក់ថាធ្វើយ៉ាងនេះរួចចាកទោស។ ខ្ទុះ[1] ទាំងឡាយបានទៅជាមនុស្សស្អាតបរិសុទ្ធក្នុងទីបំផុតនៃជីវិត នឹងបានទៅកើតក្នុងឋានសួគ៌ជាមួយនឹងព្រះអាទិពេទរបស់ខ្លួន។

ជំនឿនេះនាំឱ្យមនុស្សយើងគោរពកោតខ្លាចព្រះអាទិពេទ ខំថ្វាយបង្គំព្រះអង្គជានិច្ច ដើម្បីឱ្យខ្លួនបានល្អ បានទៅកើតឋានសួគ៌ ។ វិធីនេះឃើញថាងាយ ព្រោះសេចក្ដីល្អបរិសុទ្ធនៅលើព្រះ ស្រេចហើយនឹងព្រះលោកប្រទាន តែជាជំនឿមិនប្រកបដោយហេតុផលឡើយ។ *ពុទ្ធសាសនាបង្រៀនមនុស្សរាល់រូបឱ្យប្រើបញ្ញារបស់ខ្លួនពិចារណា រកឱ្យឃើញនូវសេចក្ដីពិត ប្រកបដោយហេតុផលមិនឱ្យពឹង ផ្អែកលើជំនួយខាងក្រៅឡើយ* ។

ពុទ្ធសាសនា មិនអើពើដល់រឿងមានឬមិនមាននៃព្រះអាទិពេទទេ មិនឃើញថាវិញ្ញាណរបស់មនុស្សម្នាក់ៗមានសេចក្ដីទៀងទាត់ជាស្ថាពរ មិនមានកង្វល់ក្នុងគំនិតដល់រឿងអ្នកណាសាងពិភពលោក មិនខ្វីរវល់គិតគូរដល់ព្រឹត្តិកម្មទីបំផុតនៃពិភពលោកដែលនឹងត្រូវប្រែប្រួលទៅយ៉ាងណាៗ។ *តែពុទ្ធសាសនាយកចិត្តទុកដាក់គន់គិតណាស់ តែអំពីសេចក្ដីមិនទៀងទាត់របស់ជីវិត អំពីសាកលលោកមានការផ្លាស់ប្ដូររឿយៗ* មិនមានឈប់ឈរកើតហើយរលត់ទៅ រលត់ហើយកើតឡើងទៀតអស់កាលជាប់មិនដាច់ ដោយអំណាចចក្រសៃនៃហេតុនិងផល ដ៏ជាធម្មធាតុអាស្រ័យនូវគ្នានឹងគ្នាយ៉ាងជិតស្និទ្ធមិនអាចនឹងញែកចេញបាន។ *ព្រោះថាអ្វីៗទាំងអស់មិនធ្លាប់មានផលមួយកើតឡើងពីរដងតៗគ្នា ដោយប្រាសចាកហេតុមិនមានរបស់ណាមួយ តាំងនៅបានដោយមិនមានការផ្លាស់ប្ដូរ មិនមានវត្ថុណាមួយជារបស់ពិតទៀងទាត់ ឥតមានសេចក្ដីប្រែប្រួលឡើយ* ។ របស់ទាំងឡាយដែលគេមើលឃើញគ្រប់គ្នាតាមធម្មតានេះ សុទ្ធតែរបស់មិនទៀតជាទុក្ខ មិនមានខ្លួនមិនមានប្រាណ។ សត្វលោកទាំងអស់ឋិតនៅ ក្រោមអំណាចនៃកម្ម ប្រែថារស់នៅក្រោមច្បាប់នៃការដែលមានហេតុហើយរមែងមានផលដ៏ជាក់ច្បាស់នៃធម្មជាតិនេះតែម្ដង ។

របស់ទាំងឡាយដែលជាផលកើតមកអំពីហេតុ ព្រះតថាគតទ្រង់ត្រាស់ដល់

---

[1] (១) ខ្ទុះ ជានាមការកនាម ប្រើជំនួសអ្នកខុស ដែលជាការកនាម ។

ហេតុនៃរបស់ទាំងឡាយផង ទ្រង់ត្រាស់ដល់ហេតុនៃសេចក្តីរលត់នៃរបស់ទាំងឡាយនោះផង (កាលណាហេតុទាំងឡាយរលត់) ទុក្ខដែលជាផលកើតមកអំពីហេតុទាំងឡាយ គឺអវិជ្ជា តណ្ហា… (ទុក្ខសមុទ័យ) ក៏រលត់ទុក្ខនិរោធៈ ដែលជាផលកើតមកអំពីមគ្គ ក៏កើតមានឡើងក្នុងពេលនោះដែរ ។

សាកលលោកជាមួយនឹងជីវិតទាំងឡាយក្នុងសាកលលោក រមែងតែងវិលវល់ទៅតាមសង្សារវដ្ត វិលវល់ទៅតាមវង់នៃសេចក្តីស្លាប់ហើយកើត កើតហើយស្លាប់។ សត្វលោកទាំងឡាយស្លាប់ចោលគ្នា ហើយត្រឡប់កើតជាថ្មីទៀតក្នុងភពផ្សេងៗជំនួបដែលខ្លួនគេម្នាក់ៗ បានបាត់បង់ទៅបានត្រឡប់មកមានវិញ ព្រមគ្នានេះសេចក្តីសុខទុក្ខក៏មានឡើងទៀតដែរ។ សេចក្តីសុខទុក្ខរបស់សត្វរមែងមានទំហំតំណួចមិនស្មើទេ ព្រោះធម្មធាតុនេះវាប្រព្រឹត្តទៅតាមអំណោយរបស់កម្ម ដែលសត្វកសាងមានតិចមានច្រើន ។

មនុស្សយើងកើតឡើងមានលក្ខណៈយ៉ាងណា លក្ខណៈនោះមិនមែនមានឡើងឯងៗទេ គឺមានមកក្រោមការចាត់ចែងរបស់កម្មនៃមនុស្សម្នាក់ៗ ។ របៀបចាត់ចែងរបស់កម្មនោះ ធម្មធាតុនេះវាចាត់ចែងដាច់មុខក៏មាន វាចាត់ចែងរួមគ្នាក៏មាន។ អតីតកម្មចាត់ចែងជាតិ ភព បច្ចុប្បន្នចាត់ចែងឋានៈជីវភាព។ អតីតកម្មនិងបច្ចុប្បន្នកម្មជាបច្ច័យដល់អនាគតកម្ម កម្មបីយ៉ាងនេះ មានការទាក់ទងដល់គ្នាដែលភាសាពុទ្ធសាសនាយើងលោកហៅថា "**កម្មវដ្ត**" ។ កម្មដែលសត្វបានធ្វើហើយក្នុងអតីតក ជាកម្មអាក្រក់ក្តី ជាកម្មល្អក្តី មិនមាននរណាអាចកែបានទេ កម្មនេះនឹងបញ្ជូនផលដល់ម្ចាស់កម្ម តាមវិថីរបស់វាជាពិតប្រាកដ លុះដល់ហេតុផលដែលជាជំនួយនៃកម្មនោះបានផុតរលត់អស់ក្នុងបច្ចុប្បន្នជាតិនេះ ឬក្នុងអនាគតជាតិ ទើបកម្មនេះឈប់លែងឱ្យផល ។ អនាគតកម្មរបស់សត្វទាំងឡាយមិនមាននរណាមើលឃើញច្បាស់លាស់ទេ ការមើលមិនឃើញច្បាស់លាស់ ប្រែថាធ្វើឱ្យត្រូវចំៗឥតមានខុសសោះមិនកើត តែបច្ចុប្បន្នកម្ម ជាកម្មដែលមនុស្សយើងមើលឃើញច្បាស់លាស់ ថាវាពិតជាយ៉ាងនេះ វាពិតជាយ៉ាងនោះ។ ដូចនេះការទទួលខុសត្រូវនិងការសម្រេចចិត្តសាងកម្មអ្វីៗ ឬធ្វើការអ្វីៗក្នុងបច្ចុប្បន្ននេះឱ្យកើតផលប្រយោជន៍ដល់ខ្លួន ទើបជាភារៈនៃបុគ្គលម្នាក់ៗត្រូវអាកាត់ដោយវិចារណញ្ញាណរបស់ខ្លួន។

ពំនោលខាងលើនេះ បញ្ជាក់សេចក្តីឱ្យយើងឃើញថា **ពុទ្ធសាសនាបានដាក់រឿងជាតាកម្ម "ជោគវាសនា" របស់មនុស្សនៅក្នុងកណ្តាប់ដៃរបស់ខ្លួនឯង គឺមនុស្សម្នាក់ៗត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះជោគវាសនារបស់ខ្លួនៗ** ដោយន័យថា : មនុស្សទាំងឡាយមានសមត្ថភាពនៅក្នុងខ្លួនរបស់ខ្លួន សម្រាប់ទាញបំបែរព្រហ្មលិខិតឱ្យវិលទៅតាមបំណងនៃអាត្មា។ គេទាំងឡាយអាចទាត់ចោលនូវសេចក្តីអាក្រក់(បាប) បំពេញនូវសេចក្តីល្អ(បុណ្យ) ជាពិសេសគឺគេអាចធ្វើចិត្តឱ្យបរិសុទ្ធស្អាតចាក លោភៈ ទោសៈ មោហៈ គេអាចសាងកម្មល្អៗសម្រាប់ខ្លួនរបស់គេបន្តិចម្តងៗតាមលំដាប់។ កម្មល្អនេះនឹងនាំខ្លួនរបស់គេឱ្យដល់នូវសេចក្តីផុតទុក្ខ ឬគេអាចនឹងប្រើនូវសមត្ថភាពរបស់ខ្លួនដែលកើតអំពីកម្មល្អនេះ ប្រានចោលនូវសេចក្តីអាក្រក់ទាំងឡាយក៏បាន។ ដោយអាស្រ័យសេចក្តីព្យាយាមល្អដែលគេបានធ្វើអស់កាលជាប់មិនដាច់ សេចក្តីទុក្ខក៏អស់ទៅ ការអន្ទោលកើតស្លាប់ក៏សូន្យត្រឹមប៉ុណ្ណេះ ឥតមានសេសសល់ឡើយ ។

ដូចដែលបាននិយាយមកហើយនេះ យើងអាចធ្វើសេចក្តីបញ្ជាក់បានថា : **ពុទ្ធសាសនារបស់យើងត្រូវរាប់ថាជាទស្សនវិជ្ជាស្តីដោយកម្ម** (ការងារ) មិនមែនជាសាសនាបង្រៀនមនុស្សឱ្យរស់នៅផ្សងព្រេង ឬឱ្យប្រគល់ខ្លួនទៅលើធម្មជាតុដែលថា "**ជោគវាសនា**" ឬឱ្យពង្វិលខ្លួនទៅតាមហេតុការណ៍ជុំវិញជីវិតដោយមិនមានការតស៊ូនោះទេ ។ ពុទ្ធសាសនា ជាសាសនាទំនុកបំរុងមនុស្សឱ្យរស់នៅក្នុងសេចក្តីថ្លៃថ្នូរ ទាំងខាងសភារៈ ទាំងខាងសីលធម៌ តែជាសាសនាជឿនលឿនទៅខាងអប់រំគុណសម្បត្តិរបស់ជីវិត ដើម្បីរំដោះទុក្ខរបស់សត្វទាំងឡាយក្នុងលោកនេះ ច្រើនជាងអប់រំមនុស្សឱ្យស្រវឹងវីមវាមនៅក្នុងភព។ ជាពិសេសជាងនេះទៅទៀត គឺបង្រៀនឱ្យមនុស្សហ្វឹកហាត់ប្រើចិត្តមេត្តាករុនា ស្រឡាញ់រាប់រកមនុស្ស បន់ស្រន់ក្នុងចិត្តឱ្យអស់ទុក្ខអស់ព្រួយដល់មនុស្សទូទៅក្នុងពិភពលោកដោយមិនមានកំណត់ព្រំដែន មិនមានបរិមាណ ។ បង្រៀនឱ្យមនុស្សធ្វើចិត្តរបស់ខ្លួនឱ្យមានព្រហ្មវិហារធម៌ទូលំទូលាយ ឃើញចិត្តឃើញអធ្យាស្រ័យគ្នា មានបំណងល្អចំពោះមិត្តរួមលោកជាមួយគ្នា។

ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់តាំងព្រះទ័យមេត្តាករុណាចំពោះសត្វលោក ទ្រង់ណែនាំឱ្យគេទាំងឡាយធ្វើចិត្តឱ្យល្អបរិសុទ្ធ ចាកសព្វកិលេសា ដែលជាគ្រឿងធ្វើសន្តានចិត្តឱ្យសៅហ្មង ។

រឿងនេះបើយើងពិចារណាមើលជុំវិញព្រះទ័យរបស់ព្រះអង្គ យើងនឹងឃើញថា ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់ដឹកនាំយើងឱ្យទំលាយចោលនូវកំហុស ដែលឃើញថា អត្តាជារបស់ខ្លួន ឱ្យព្យាយាមអប់រំចិត្តដើម្បីយកសម្មាធិធម៌ ឱ្យរស់នៅក្នុងសេចក្តីបរិសុទ្ធឱ្យលះបង់សេចក្តីអាក្រក់ ឱ្យបំពេញសេចក្តីល្អរឿយៗ ដើម្បីប្រានចិត្តឱ្យចូលទៅដល់បញ្ញាជាន់ខ្ពស់ ដែលជាបញ្ញាវិសេសសម្រាប់ធ្វើឱ្យខ្លួននៃមនុស្សម្នាក់ៗ បានចាក់ធ្លុះនូវអរិយសច្ចធម៌ក្នុងទីបំផុត នេះឯងគឺជាព្រះពុទ្ធសាសនា ។

★★★

បទទី ៣

សាសនាជាអ្វី ?

What is Religion?

ពុទ្ធសាសនាគឺជាអ្វី? អ្នកអាចបានដឹងខ្លះហើយ ដើម្បីឱ្យកាន់តែមានពន្លឺក្នុងវិញ្ញាណរបស់ខ្លួនច្រើនឡើងទៀត ក្នុងពេលជាមួយគ្នានេះ សូមអ្នកអានមេត្តាសិក្សាជាមួយនឹងខ្ញុំ អំពីពាក្យថា "សាសនាគឺជាអ្វី?" ម្តងទៀត។ "សាសនា" តាមស័ព្ទប្រែថា "ពាក្យបង្រៀន" "ពាក្យឱវាទ" "ការអប់រំ" "ការដឹកនាំល្អ" ។ល។ ពាក្យបកប្រែប៉ុណ្ណេះជាដើម មិនសូវជាបានសេចក្តីងាយរៀន ងាយចូលចិត្តប៉ុន្មានទេដូចនេះទើបត្រូវរកពាក្យដែលមានន័យ ជានិយាម មកវែកញែកបំបែកបំភ្លឺពាក្យថា "សាសនា" ដូចមានតទៅនេះ ÷

សាស្ត្រាចារ្យ **ម៉ែរ៍ម៉េន** បាននិយាយក្នុងសៀវភៅរបស់លោកឈ្មោះ A philosophy of religion ថា "**សាសនា**" *គឺជាខ្សែចំណងមួយសម្រាប់ចងភ្ជាប់សត្វលោកជាមួយនឹងវត្ថុសក្តិសិទ្ធិដ៏មានតម្លៃខ្ពង់ខ្ពស់បំផុត ជាសេចក្តីស្មោះត្រង់ស្វាមីភក្តិចំពោះអំណាចមួយ ឬអំណាចច្រើនដែលមាននៅក្នុងពិភពលោក ជាការបន្ថែមនូវគុណតម្លៃថ្មី និងរក្សាទុកនូវគុណតម្លៃចាស់ ជាការសម្តែងឱ្យអ្នកផងឃើញច្បាស់នូវសេចក្តីសមរម្យខាងសេចក្តីសម្ពន្ធ័ និងសេចក្តីស្វាមីភក្តិ ទោះជាដោយពិធីកម្មប្រកបទៅដោយគ្រឿងតង្វាយក្តី ដោយសម្តែងចេញនូវឥរិយាបថទន់ភ្លន់ចំពោះវត្ថុសក្តិសិទ្ធិនោះៗក្តី* ។

សាស្ត្រាចារ្យសីលធម៌ម្នាក់ទៀតបាននិយាយថា "**សាសនា**" *គឺជាធម្មរូប ជាគ្រឿងឧបករណ៍សម្រាប់គ្រប់គ្រងមនុស្សឱ្យរស់នៅក្នុងសន្តិសុខ ឱ្យរស់នៅក្នុងបែបភាពសមសួនជាមនុស្ស* ។ សាស្ត្រាចារ្យជាប្រមុខនៃសាសនាទាំងឡាយ មានសេចក្តីឃើញដូចពោលមកនេះ ទើបរៀនចំកម្មវិធីប្រព្រឹត្តទុកមកដោយឱ្យមនុស្សប្រតិបត្តិមនុស្សធម៌ ដើម្បីឱ្យខ្លួននៃមនុស្សម្នាក់ៗ មានលក្ខណៈផ្លែកខុសអំពីលក្ខណៈនៃសត្វតិរច្ឆាន ។

មតិទាំងពីរនេះមានទីដៅខុសគ្នា មតិទី១ ប្រកាន់យកអំណាចលើឋានសួគ៌ អំណាចនៃព្រះអាទិទេពតាមជំនឿរបស់ប្រជាជាតិ ក្នុងប្រទេសនៃលោកខាងលិច។ សេចក្ដីជឿនិងសេចក្ដីស្វាមីភ័ក្ដិចំពោះអំណាចខ្ពង់ខ្ពស់ គឺជាធម្មជាតុមួយដែលគេលើកតម្កើងទុកជាល័ខគោលដ៏សំខាន់របស់គេក្នុងរឿងគោរព។ ទស្សនៈដូចនេះ បានត្រូវគ្នាជាមួយនឹងទស្សនៈនៃមនុស្សក្នុងបូរាណសម័យ ដែលមានជំនឿក្នុងល័ខគោលនៃសាសនាធម្មជាតិទាំងឡាយ តែខុសគ្នាអំពីទស្សនៈនៃមនុស្សសម័យថ្មី ដែលមានជំនឿក្នុងសាសនាបច្ចុប្បន្នឬសាសនាមានហេតុផល។ មតិទី២ បានប្រកាន់យកសីលធម៌ថា ជាធម្មជាតុធ្វើមនុស្សឱ្យមានលក្ខណៈសុខប្លែកអំពីសត្វតិរច្ឆានជាសំខាន់ ដោយធ្វើសេចក្ដីបញ្ជាក់ថា នេះគឺជារឿងរបស់មនុស្ស គឺថាមនុស្សយើងម្នាក់ៗ ប្រសិនបើរស់នៅដោយប្រាសចាកសីលធម៌នៃសាសនាហើយ ក៏ប្រែបានថាមិនសមនឹងទទួលយកនាមថាជាមនុស្ស។ ដូចនេះព្រោះអ្វី? ព្រោះពាក្យថា "**មនុស្ស**" ប្រែជាសេចក្ដីថា "**បុគ្គលមានចិត្តខ្ពស់**" សំខាន់ជាងនេះទៅទៀត ជីវិតណាដែលរស់នៅក្នុងសង្គម ប្រកបដោយសេចក្ដីសុខស្ងប់ ជីវិតនោះអ្នកប្រាជ្ញខាងសីលធម៌លោកឱ្យឈ្មោះថា "**ជីវិតមនុស្ស**" ។

សូមអ្នកអានរៀនពាក្យថា "សាសនា" ជាមួយនឹងខ្ញុំដើម្បីឱ្យបានយល់ន័យរបស់ពាក្យនេះ ដោយច្បាស់លាស់ដូចមានតទៅ។

អ្នកប្រាជ្ញសីលធម៌ម្នាក់ទៀត បានមានមតិថា *សាសនាគឺជាធម្មធាតុត្រងរក្សាសត្វលោកឱ្យឋិតនៅក្នុងសេចក្ដីសុខ-ចម្រើន ។ ចំណែកអ្នកប្រាជ្ញខាងផ្នែកនេះជាច្រើនរូបទៀត លោកមានយោបល់ថា ការបង្រៀនមនុស្សឱ្យស្រឡាញ់សេចក្ដីយុត្តិធម៌ សេចក្ដីត្រូវការនូវរបស់ផ្សេងៗតាមផ្លូវត្រូវ សេចក្ដីស្នេហាក្នុងមេត្តាធម៌ ការអាណិតដល់សត្វ ដែលបានទទួលសេចក្ដីទុក្ខ ការធ្វើជំនួយដល់មនុស្សទន់ខ្សោយ ការមិនមានសេចក្ដីច្រណែនឬស្យាព្យាបាទ ការតាំងចិត្តធ្វើល្អដល់មនុស្សដោយមិនមានកំណត់ព្រំដែន ការស្ងួនរក្សាពាក្យសច្ចៈ ការទម្លាប់និយាយតែពាក្យពិត ការមិនធ្វើឱ្យអ្នកដទៃកើតសេចក្ដីក្ដៅក្រហាយ ការស្រឡាញ់មនុស្សដទៃស្មើនឹងខ្លួននៃអាត្មា ការព្យាយាមធ្វើឱ្យខ្លួនបានឈ្នះនូវសេចក្ដីត្រូវការតាមផ្លូវកាយ វាចាចិត្តរបស់ខ្លួន ការស្រឡាញ់សេចក្ដីចេះដឹង ការមានចិត្តរឹងពឹងក្នុងមុខងារដែលត្រូវធ្វើ ការមានចិត្តក្លា*

ហានក្នុងនាទីដែលត្រូវការពារនូវយុត្តិធម៌ ការមិនមានអគតិធម៌ក្នុងចិត្តវិញ្ញាណ នេះគឺជា ***សាសនា*** ។

ទស្សនវិទូឈ្មោះ **ក្រូតេ** ម្នាក់ឯងមានទស្សនៈថា : *សាសនារបស់មនុស្សលោកទូទៅ គឺមនុស្សធម៌និងយុត្តិធម៌* ។ បុគ្គលដដែលនេះបានធ្វើសេចក្ដីបញ្ជាក់ថា *ធម៌ទាំងពីរប្រការនេះ គឺជាល័ខគោលសំខាន់ សម្រាប់ធ្វើឱ្យជីវិតមនុស្សក្នុងសង្គមដើរទៅដល់សន្តិភាពជាស្ថាពរ* ។

អ្នកប្រាជ្ញទាំងឡាយខ្លះទៀត លោកមានសេចក្ដីយល់ឃើញថា *សាសនាគឺជាប្រភពនៃធម្មចរិយា ជាប្រភពនៃទំនៀមសម្រាប់ប្រពៃណីដ៏ល្អទាំងឡាយ ជាធម្មធាតុសម្រាប់លត់នូវកំដៅ ជាធម្មធាតុសម្រាប់បង្កើតនូវភាពត្រជាក់ ជាបទបញ្ញត្តិប្រកបដោយបែបផែនសម្រាប់ឱ្យមនុស្សប្រតិបត្តិនូវមនុស្សធម៌ ជាធម្មតាធ្វើឱ្យមនុស្សឃ្លាតចេញចាកភាពនៃអនារ្យជននិងសត្វតិរច្ឆាន ជាធម្មធាតុបង្រៀនឱ្យមនុស្សស្រឡាញ់គោរពរាប់អានគ្នា លុះត្រាបិននៅក្នុងឋានៈជាភាតរភាព ជាធម្មធាតុធ្វើឱ្យមនុស្សមានយោបល់ស្របគ្នាជាធ្លុងមួយរហូលដល់មាន សាមគ្គីភាពខាងផ្លូវគំនិត។ ខ្ពស់ជាងនេះទៅទៀត គឺបង្រៀនឱ្យមនុស្សមានមនោសញ្ចេតនាប្រកបដោយសេចក្ដីក្លាហានហ៊ានលះបង់នូវអ្វីៗទាំងអស់ ជាជីវិតជាសាច់ឈាម ។ល។ ដើម្បីបូជានូវធម្មចរិយា ដែលជាសម្បត្តិនៃសាសនាទាំងឡាយ* ។

កាលណាយើងបានចូលចិត្តន័យនិងទីដៅ របស់សាសនា ដូចខ្ញុំបានសរសេរមកដោយសង្ខេបនេះហើយ គំនិតរបស់យើងនឹងបានធូរក្នុងការពិចារណាអំពីរឿងសាសនាតទៅក្នុងខាងមុខ ។ ជាពិសេសគឺវិជ្ជាសាសនាដែលយើងបានរៀនមកជាមួយគ្នាប៉ុណ្ណោះនេះ ជាវិជ្ជាតិចតួចស្ដួចស្ដើងណាស់ ។ ដូចនេះព្រោះអ្វី? ព្រោះថាសេចក្ដីចេះដឹងរបស់យើងមានបរិមាណមិនដល់ទាំងមួយភាគរយផង តែវិញ្ញាណរបស់យើងបានប្រែភាពខុសធម្មតាខ្លះហើយ គឺវិញ្ញាណនេះបានជួបនូវពាក្យថា "**សន្តិភាព**" ឬ "**សន្តិសុខ**" ដែលជាទីដៅដ៏សំខាន់របស់សាសនាទាំងឡាយខ្លះហើយ។ ប្រសិនបើយើងខំប្រឹងគិតគូរពិចារណារឿយៗ លើសេចក្ដីចេះដឹងបន្តិចបន្តួចនេះរាល់ៗពេលជាប់មិនដាច់ យើងប្រាកដជានឹងមានពន្លឺក្នុងគំនិតមួយភាគថ្មីទៀត ថែមទៅលើពន្លឺចាស់ដែលមាននៅក្នុងវិញ្ញាណរបស់យើងក្នុងកាលមុន ។ ក្នុងកាលណាពន្លឺនេះកាន់

តែរីកធំឡើង ក្នុងកាលនោះចិត្តរបស់យើងអាចនឹងធ្វើនូវសេចក្ដីសម្រេចមួយបានយ៉ាងច្បាស់ថា ចំណុចទីដៅចុងក្រោយបង្អស់នៃពាក្យបង្រៀនរបស់សាសនាទាំងឡាយ គឺធ្វើឱ្យមនុស្សរស់នៅក្នុងសន្តិភាព ឬនឹងនិយាយម្យ៉ាងទៀត "**សន្តិភាព**" *គឺជាទីដៅរបស់សាសនាទាំងឡាយ* ដូច្នេះវិញក៏បាន ។

"**សន្តិភាព**" តាមស័ព្ទប្រែថា "**សេចក្ដីស្ងប់**" ពាក្យនេះជានាម ជាពាក្យកណ្ដាលៗ ។ ប្រសិនបើយកពាក្យនេះទៅភ្ជាប់ជាមួយនឹងពាក្យដទៃឬរឿងដទៃពាក្យនេះក៏ក្លាយទៅជាពាក្យគុណដោយកាត់ "ភាព" ឬ "សេចក្ដី" ចេញសល់នៅតែពាក្យ "សន្តិ" ឬ "ស្ងប់" ឧទាហរណ៍ កាយសន្តិ វាចាសន្តិ ចិត្តសន្តិ ឬកាយស្ងប់ វាចាស្ងប់ ចិត្តស្ងប់ ស្រុកស្ងប់ ប្រទេសស្ងប់ ។ល។ ជានាម ឧទាហរណ៍ សេចក្ដីស្ងប់របស់កាយ សេចក្ដីស្ងប់របស់ប្រទេស សេចក្ដីស្ងប់របស់ចិត្ត ឬសេចក្ដីស្ងប់របស់ពិភពលោក ឬសន្តិភាពនៃពិភពលោក ។ល។ "**សន្តិភាព**" តាមពាក្យនិយាយធម្មតាថា *សេចក្ដីសុខសាន្តត្រាណសម្បូណ៌សប្បាយ* ។

★ ★ ★

បទទី ៤
សន្តិភាពគឺជាអ្វី ?

តាមផ្លូវសាសនា "**សេចក្តីស្ងប់**" ក្នុងទ្វារកាយ វាចា ចិត្ត ដោយកការមិនប្រព្រឹត្ត កន្លងនូវសិក្ខាបទរបស់សីល ស្រុកប្រទេសមិនមានចោរលួចប្លន់ ប្រជាពលរដ្ឋធ្វើការរកស៊ីប្រកបដោយសេចក្តីសុខចម្រើន សមណៈជីព្រាហ្មទាំងឡាយមានខ្លួនតម្កល់នៅក្នុងសីលធម៌ ប្រជាជាតិទាំងឡាយប្រកាន់យកមនុស្សធម៌ខាងផ្លូវចិត្តជាធំជាងផ្លូវសម្ភារៈ ។ល។ ដូចនេះ លោកថា ប្រទេសជាតិមានសន្តិភាព។

ពាក្យថា "សន្តិភាព" គឺជាពាក្យមានន័យផ្ទុយអំពីពាក្យថា "សង្គ្រាម" ជាពាក្យនាម សម្រាប់ប្រើជាមួយនឹងពាក្យនាមទាំងឡាយដូចប្រទេសសន្តិភាព លោកសន្តិភាព សាសនាសន្តិភាព នយោបាយសន្តិភាព គំនិតសន្តិភាព ។ល។ ជាគូនឹងពាក្យថា "សន្តិ" ដែលជាពាក្យគុណសម្រាប់ប្រើជាមួយនឹងនាម ដូចសន្តិធម៌ សន្តិបទ សន្តិជន សន្តិបុគ្គល សន្តិភាវៈ ។ល។ ដូច្នេះ ពាក្យថា "សន្តិភាព" ទើបត្រូវដោយកដល់ភាពស្ងប់ ភាពសុខសាន្ត ភាពមិនមានសង្គ្រាម មិនមាន ជម្លោះ ។ល។ ឬបើនឹងនិយាយជាកាលក៏គឺបានដល់កាលវេលាដែលប្រាសចាកសង្គ្រាមនុ៎ះឯង ។

"**សន្តិភាព**" គឺជាទីដៅនៃសាសនាទាំងឡាយ ជាពិសេសគឺពុទ្ធសាសនារបស់យើងតែម្តង ព្រោះពុទ្ធសាសនាហាមមិនឱ្យធ្វើសង្គ្រាមគ្រប់កាលវេលា គ្រប់មធ្យោបាយ ព្រោះសង្គ្រាមនោះវាជារឿងនៃសញ្ចាតិញ្ញាណរបស់មនុស្ស ផ្ទែកទំលាយបំផ្លិចបំផ្លាញ ។ ចំណែកសន្តិភាពវាជារឿងនៃមនោសញ្ចេតនា ប្រកបទៅដោយមនុស្សធម៌ វាជាធាតុនាំឱ្យរីកដុះដាលចំរុងចម្រើនទាំងខាងផ្លូវចិត្ត ទាំងខាងផ្លូវសំភារៈដែលជារបស់ចាំបាច់ដល់ជីវិតមនុស្ស វាជាធាតុប្រមូលមកនូវសេចក្តីសុខក្សេមក្សាន្ត ជាធាតុផ្ទុយអំពីសង្គ្រាមដែលជាប្រភពនៃទុក្ខទោស គ្រោះថ្នាក់យ៉ាងពិតប្រាកដមួយរយភាគរយ ។ សង្គ្រាមមិនត្រឹមតែឱ្យទុក្ខព្រួយប៉ុណ្ណោះទេ គឺវាជាធាតុមេត្តាធម៌មកជាហិង្សាធម៌វិញរបស់សាសនានេះ មិនមានធាតុអ្វីដទៃក្រៅអំពីធាតុគឺធន់ទ្រាំពុំបាននឹងអំពើព្យាបាទ ដែលកើតអំពីបក្សពួកនៃអ្នកស្អប់ខ្ពើម ដែលចេះតែសង្កត់សង្កិនហួសវិស័យ

ឱ្យទ្រាំបាន ។ ដោយអាស្រ័យហេតុដូចពោលមក ទើបសាសនិកក្នុងសាសនានេះ ផ្លាស់ចិត្ត ចាប់អាវុធការពារ ហើយមានពេលខ្លះពួកគេបានជ្រុលនែរហូតដល់ហួសព្រំដែននៃការការពារ ចូលទៅក្នុងក្របខ័ណ្ឌនៃការវាយលុករុករានពួកដទៃទៀតផង។ តែយ៉ាងណាក៏ដោយ រឿងច្បាំងកាប់ចាក់នេះវាមិនមែនជាបទបញ្ហានៃសាសនាទេ គឺជាបទបញ្ហារបស់សាសនិកទាំងឡាយ ជាពិសេសគឺបុគ្គលដែលជាប្រមុខរបស់សាសនាម្នាក់ៗ ។ បើនិយាយឱ្យបានខ្លីជាងនេះទៅទៀត យើងត្រូវនិយាយថា *"ច្បាំងកាប់ចាក់សម្លាប់គ្នា វាមាននៅក្នុងចិត្តរបស់មនុស្ស វាមិនមែននៅក្នុងចិត្តរបស់សាសនាទេ"* ។ ដូចនេះព្រោះអ្វី? ព្រោះសាសនាបង្រៀនមនុស្សឱ្យលះបង់លោភៈ ទោសៈ មោហៈ។ ដូចម្តេចទើបបង្រៀនយ៉ាងនេះ? ព្រោះកិលេសទាំងបីនេះ វាធ្វើឱ្យមនុស្សចង់បានឥតរបប ឱ្យស្អប់ខ្ពើមគ្នាគ្មានរើសមុខ ឱ្យវង្វេងភ័ន្តច្រឡំភ្លេចភាពជាមនុស្សដូចគ្នាអស់រលីង ។ គឺវាទាំងពីរនេះហើយ ដែលជាប្រភពនៃចម្បាំងនៃជម្លោះគ្រប់យ៉ាង។ កាលណាយើងដាក់គំនិតរបស់យើងនៅក្នុងយុត្តិធម៌ហើយ យើងពិចារណាមើលជុំវិញរឿងរបស់សាសនាឥស្លាមរឿយៗទៅ យើងនឹងឃើញថា ប្រសិនបើមិនមានហេតុការណ៍កើតឡើងដូចបាននិយាយក្នុងខាងលើនេះទេ ការទាក់ទាញចិត្តសាសនិកឱ្យប្រចាំងនឹងសន្តិភាព និងមេត្តាធម៌ក៏ពុំអាចកើតមានឡើងបានដែរ។ ដូចនេះព្រោះអ្វី? ព្រោះក្នុងសាសនាឥស្លាមក៏មានពាក្យបង្រៀនអំពីសន្តិភាពនៃជីវិត និងមេត្តាចិត្តច្រើនណាស់ដែរ។

អ្នកអានទាំងឡាយ សូមពិចារណាជាថ្មីទៀតជាមួយនឹងខ្ញុំ អំពីសន្តិភាពនៃជីវិត និងមេត្តាចិត្ត តាមផ្លូវសាសនា ជាពិសេសគឺពុទ្ធសាសនារបស់យើង ដែលខ្ញុំនឹងស្រង់យកសេចក្តីក្នុងព្រះសូត្រមួយមកសរសេរ ដូចមានតទៅក្នុងបទខាងមុខ ។

★ ★ ★

បទទី ៦
ខ្សែបន្ទាត់នៃសន្តិភាពរបស់ពុទ្ធសាសនា

ជាមនុស្សជាតិត្រូវមានសេចក្តីក្លាហានចំពោះនាទី ត្រូវមានស្មារតីស្មោះត្រង់ចំពោះមុខការ ត្រូវជាបុគ្គលរស់នៅដោយគេស្តីថាងាយ ត្រូវជាអ្នកមានចិត្តទន់ភ្លន់ត្រូវជាអ្នកលះបង់នូវសេចក្តីប្រកាន់ ត្រូវជាអ្នកមានសេចក្តីសន្តោស ត្រូវជាអ្នករស់នៅឱ្យគេចិញ្ចឹមងាយនឹងរើសអើងចំពោះបច្ច័យជាគ្រឿង ធ្វើឱ្យជីវិតប្រព្រឹត្តទៅបាន មិនប្រព្រឹត្តនូវកម្មគួរដល់ការរិះគន់របស់អ្នកដទៃ ហើយគប្បីផ្សាយរឿយៗនូវមេត្តាករុណាចិត្តទៅក្នុងសត្វលោកថា :

សូមសត្វទាំងឡាយ ចូរនាំគ្នារស់នៅដោយមិនមានពៀរ ដោយមានសេចក្តីសុខសប្បាយ ដោយមិនមានទុក្ខទោសគ្រោះថ្នាក់ ដោយមិនមានធម៌ព្យាបាទ ដោយចេះថែរក្សាខ្លួនឱ្យបានសេចក្តីសុខចម្រើនគ្រប់ៗគ្នា ទាំងសត្វមនុស្ស សត្វទេព សត្វរូបព្រហ្ម សត្វអសញ្ញី សត្វអរូបព្រហ្ម សត្វនរក សត្វប្រេត សត្វអសុរកាយ សត្វតិរច្ឆានប្រភេទធំ ប្រភេទតូច ប្រភេទមានជើងច្រើន ប្រភេទមានជើងតិច ប្រភេទមានស្លាបប្រភេទមិនមានស្លាប ប្រភេទមើលឃើញ ប្រភេទមើលមិនឃើញ ប្រភេទនៅជិតប្រភេទនៅឆ្ងាយ ប្រភេទកើតទៀត ប្រភេទមិនកើតទៀត ប្រភេទកំពុងរកភពកើតទៀត ។ល។ កាលណាសត្វទាំងឡាយ បានរស់នៅក្នុងសេចក្តីសុខស្ងប់គ្រប់អាត្មាហើយ សូមទុកដាក់ខ្លួនជាភាតរភាពដល់គ្នានឹងគ្នា កុំប្រព្រឹត្តនូវបទសង្កត់សង្កិនគ្នា កុំនិយាយពាក្យអាក្រក់អំពីគ្នាទាំងក្នុងទីចំពោះមុខ ទាំងក្នុងទីកំបាំងមុខ កុំបង្កើតនូវសេចក្តីទុក្ខឱ្យដល់គ្នានឹងគ្នា កុំមានចិត្តស្អប់ខ្ពើមគ្នា កុំមានចិត្តចង្អៀតចង្អល់ដល់គ្នានឹងគ្នា ។

មាតាបិតាទាំងឡាយចិញ្ចឹមកូន ទំនុកបំរុងកូនដែលកើតចេញអំពីដើមទ្រូងរបស់ខ្លួន ឱ្យរស់នៅប្រកបដោយសេចក្តីសុខ រហូតដល់ហ៊ានលះបង់ជីវិតដើម្បីការពារនូវគ្រោះថ្នាក់ ដែលនឹងត្រូវកើតមានដល់វត្ថុជាទីស្រឡាញ់នេះ យ៉ាងណាមិញមនុស្សលោកម្នាក់ៗ ប្រសិនណាបើមានចិត្តស្រឡាញ់សន្តិភាពរបស់ជីវិតនៃខ្លួន គប្បីបង្ក

បង្កើតនូវមេត្តាធម៌ ឱ្យមានក្នុងចិត្តរបស់ខ្លួនជាមួយនឹងការផ្សាយនូវមេត្តាធម៌នេះដល់សត្វទាំងឡាយ ដោយឥតមានកំណត់ព្រំដែន ឥតមានកំណត់ជាតិសាសន៍ដើម្បីការពារនូវសន្តិភាពរបស់ជីវិតទាំងឡាយយ៉ាងនោះដែរ។ នេះគឺជាព្រះសូត្រមួយឈ្មោះថា "**មេត្តសុត្ត**" ដែលមានសម្តែងអំពីការផ្សាយមេត្តាចិត្តដូចបានពោលមកហើយ ព្រមទាំងមានសេចក្តីបញ្ជាក់ជាបន្ថែមថា : បុគ្គលដែលនឹងហាត់រៀនចម្រើនមេត្តាចិត្តនោះ ជាដំបូងគប្បីធ្វើដល់ចិត្តខ្លួនឯង ជាបន្ទាប់គប្បីធ្វើដល់មនុស្សដែលខ្លួនស្រឡាញ់ ជាទីបំផុតធ្វើដល់មនុស្សដែលខ្លួនស្អប់ រហូតដល់ធ្វើជាទូទៅដោយមិនមានប្រមាណដល់ទីកន្លែង គឺធ្វើដល់សាកលលោកទាំងអស់ គ្រប់ទិសនៃសាកលលោកទាំងឡាយដែលយើងបានស្គាល់ថា : ខាងលើ ខាងក្រោម ខាងកើត ខាងលិច ខាងត្បូង ខាងជើង ។ល។ ជាមួយនឹងសម្លេងបន់ស្រន់ថា : សូមអ្នកទាំងឡាយកុំមានចិត្តចងពៀរដល់គ្នានឹងគ្នា កុំតាំងចិត្តជាសត្រូវ ដល់គ្នានឹងគ្នា ។ល។ គប្បីផ្សាយមេត្តាចិត្តបែបនេះគ្រប់ឥរិយាបថ ដេក ដើរ ឈរ អង្គុយ ។ល។

ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់ត្រាស់បន្ថែមជាចុងក្រោយបង្អស់ នៃមេត្តាធម៌នេះថា : "លោកកោ បត្ថម្ភិតា មេត្តា" មេត្តាធម៌នេះជាធម្មធាតុមួយ ជួយគាំទ្រសត្វលោកនិងពិភពលោកជាមួយនឹងធម៌ដទៃទៀត ដែលគេប្រតិបត្តិដើម្បីសន្តិភាពរបស់ជីវិត។

ប្រសិនបើវាស្រង់យកធម្មៈផ្សេងៗ របស់សាសនានានាជាពិសេសគឺពុទ្ធសាសនារបស់យើង មកសរសេរអំពីរឿងដែលទាក់ទងដល់សន្តិភាពនោះ ឃើញថាហួសសេចក្តីត្រូវការដែលបានគ្រោងទុកក្នុងសៀវភៅនេះ ។ អ្នកអានទាំងឡាយគប្បីកត់សំគាល់ថា ពាក្យសរសេរប៉ុណ្ណោះក៏ជាពាក្យមានបរិមាណសមគួរ ល្មមឱ្យយើងមើលឃើញមុខងាររបស់សាសនាទាំងឡាយបានហើយ គឺថាបើនិយាយដោយសេចក្តីសរុបទៅ មុខងាររបស់សាសនាមិនមានអ្វីដទៃក្រៅអំពីធ្វើឱ្យមនុស្សឱ្យអស់ទុក្ខព្រួយឱ្យមានសុខសន្តិភាពសម្រាប់ជីវិត ដែលមនុស្សទាំងឡាយមានការចងចាំតាមផ្លូវគំនិតអស់កាលជានិច្ចនុ៎ះឯង។

តាមពាក្យបង្រៀនរបស់**សាសនា** ដែលខ្ញុំបាននិយាយមកហើយនោះ គេទាំងឡាយអាចនឹងស្តាប់បានថា **សាសនា** មានសេចក្តីប្រាថ្នានឹងធ្វើមនុស្សឱ្យដល់នូវសេចក្តីសុខសន្តិភាពមែន សំដាប់នេះត្រូវពិតមិនខុសទេ។ ដូចនេះព្រោះអ្វី? ព្រោះ

សន្តិភាពពុំមែនកើតមានអំពីសម្ភារៈតែម្យ៉ាងទេ គឺប្រាកដជាកើតមកអំពីចិត្តមេត្តាករុណារបស់មនុស្សផងដែរ ឬបើយើងចង់និយាយថា កើតមកអំពីចិត្តល្អរបស់មនុស្សផងដែរ ក៏រិតតែត្រូវហើយងាយស្តាប់ផងទៀត។ ចំពោះរឿងនេះ ប្រវត្តិសាស្ត្រនៃពិភពលោក ក៏បានប្រាប់យើងយ៉ាងច្បាស់មកហើយដែរថា : សេចក្តីសុខក្សេមក្សាន្តដែលជាកំពូលនៃសេចក្តីប្រាថ្នារបស់មនុស្សនោះ គឺសន្តិភាពរបស់ជីវិត។ ប្រវត្តិសាស្ត្រនេះបានធ្វើនូវសេចក្តីបន្ថែមថា : ក្នុងសម័យណាមានសង្គ្រាមកើតឡើងក្នុងសម័យនោះអ្នកនៅក្នុងអាណាខេត្តរបស់សង្គ្រាមអស់សន្តិភាព។ ក្នុងសម័យណាសង្គ្រាមរលត់ក្នុងសម័យនោះមនុស្សមានសន្តិភាព សម័យសង្គ្រាមកើត ម្តងៗជាសម័យដែលមនុស្សឋិតនៅក្នុងសូន្យគ្រប់ៗអាត្មា ជាអាទិ៍សូន្យទ្រព្យ សូន្យជីវិត សូន្យប្រពន្ធ សូន្យកូន សូន្យសីលធម៌។ លើសនេះទៅទៀត គឺ *មិនមែនឋិតនៅតែខ្ទង់សូន្យប៉ុណ្ណោះទេ គឺឋិតនៅលើខ្ទង់កើតផង ជាអាទិ៍គឺកើតមានទណ្ឌកម្មដោយមិនមានកំហុស កើតទារុណកម្មដ៏សាហាវដល់ខ្លួន កើតរោគចិត្ត កើតរោគប្រែប្រួលស្មារតី កើតចិត្តអមនុស្សធម៌ កើតចិត្តក្បត់ផ្សេងៗ*។ សំណួននិងកំណើតដូចបានរៀបរាប់មកដោយសង្ខេបនេះ មិនមានមនុស្សណាម្នាក់ត្រូវការទេ ហើយក៏មិនមានមនុស្សណាម្នាក់បង្កើតដែរ ក្រៅតែអំពីមនុស្សដែលនិយមសង្គ្រាមប៉ុន្មាននាក់ប៉ុណ្ណោះ ។

★ ★ ★

បទទី ៧

ពុទ្ធធម៌

ពុទ្ធោវាទបីយ៉ាងគឺ :

១- លះបង់សេចក្ដីអាក្រក់

២- បំពេញសេចក្ដីល្អ

៣- សម្អាតចិត្តឱ្យបរិសុទ្ធ ។

គេធ្វើយ៉ាងណាហៅថាលះបង់សេចក្ដីអាក្រក់ ? គេឈប់ប្រព្រឹត្តធ្វើនូវការទាំងឡាយ ដែលធ្វើឱ្យអ្នកដទៃបានទទួលរងទុក្ខទោស រងគ្រោះថ្នាក់ មានការសម្លាប់ជាដើម ។

គេធ្វើយ៉ាងណាហៅថាបំពេញសេចក្ដីល្អ? គេប្រព្រឹត្តធ្វើនូវការទាំងឡាយដែលធ្វើឱ្យអ្នកដទៃបានទទួលនូវសេចក្ដីសុខ សេចក្ដីចម្រើន មានការជួយស្រង់មនុស្សលង់ទឹកជាដើម ។

គេធ្វើយ៉ាងណាហៅថាសម្អាតចិត្តឱ្យបរិសុទ្ធ? គេខំប្រព្រឹត្តធ្វើចិត្តរបស់គេ ឱ្យកិលេសដែលមានឈ្មោះថាលោភៈ ទោសៈ មោហៈ មានកម្លាំងខ្សោយចុះតាមលំដាប់រហូតដល់ផុតរលត់ចាកសន្ដានក្នុងទីបំផុត។ ព្រោះអ្វី? ព្រោះថាការឈប់ធ្វើបាបដល់មនុស្សទាំងឡាយ វាជាឈ្មោះនៃការលះបង់សេចក្ដីអាក្រក់ ការធ្វើល្អដល់មនុស្សទាំងឡាយ វាជាឈ្មោះនៃបុណ្យ ការធ្វើឱ្យស្រាលឬឱ្យអស់នូវលោភៈ ទោសៈ មោហៈ វាជាឈ្មោះនៃចិត្តបរិសុទ្ធ។ ឧទាហរណ៍ ការមិនសម្លាប់សត្វទន្សាយ ដែលមានជើងទាក់ជាប់ដោយស្នោឈ្មោះថាធ្វើបុណ្យ។ ការបួងសួងបន់ស្រន់ក្នុងចិត្តសូមកុំឱ្យសត្វទន្សាយទាក់ជើងជាប់ដោយស្នោ ជាថ្មីម្ដងទៀត ឈ្មោះថាធ្វើចិត្តឱ្យបរិសុទ្ធ ។

សប្បុរិសបញ្ញត្តិ ៣ យ៉ាងគឺ :

១- ធ្វើអំណោយដល់អ្នកដទៃដោយទ្រព្យរបស់ខ្លួន

២- សាងផ្នួសអស់រយៈកាលមួយក្នុងជីវិតរបស់ខ្លួន

៣- គោរពប្រតិបត្តិមាតាបិតាឱ្យរស់នៅជាសុខ ។

គេធ្វើកម្មយ៉ាងណាហៅថា ទាន? ការជួយរំដោះមនុស្សឱ្យអស់សេចក្តីទុក្ខ ព្រួយដោយលះបង់ប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួនសាងផ្លូវ ថ្នល់ ស្ពាន សាលាស្នាក់ សាលារៀន សាលព្យាបាលរោគ វត្ត អារាម គ្រឿងបរិភោគ សំពត់ យាន គ្រឿងសំអាង គ្រឿងក្រអូប គ្រឿងបំភ្លឺ ។ល។ លើសនេះទៅទៀត គេឆ្លៀតឱកាសដាក់បាត្រភិក្ខុសង្ឃ ធ្វើបុណ្យតាមប្រពៃណី ធ្វើបុណ្យសង្គ្រោះអ្នកមានគ្រោះថ្នាក់។ល។ ដែលប្រជាជាតិខ្មែរយើងសម្រាប់ធ្វើមកហើយ ដើម្បីឧទ្ទិសផលដល់បុព្វបុរសផង ដើម្បីរក្សានូវសាមគ្គីភាពនៃគ្នានឹងគ្នាផង ទាំងអស់នេះហៅថា "**ទាន**" ។

គេធ្វើកម្មយ៉ាងណាហៅថាសាងផ្នួស ?

ការរក្សាសីល ៥ ចាំសីល ៨ សីល ១០ សីល ៤ ដោយមានកំណត់កាល ឬមិនមានកំណត់កាល នៅស្រុកឬនៅព្រៃ ជាបព្វជិតឬជាគ្រហស្ថ។ លើសនេះទៅទៀត គេតាំងចិត្តបូជាជីវិតនិងរូបកាយចំពោះសេចក្តីយុត្តិធម៌ គឺគេមិនធ្វើនូវអ្វីៗទាំងអស់ ដែលជាទំនាស់ដល់សេចក្តីយុត្តិធម៌ ទាំងអស់នេះហៅថា "**សាងផ្នួស**" ។

គេធ្វើកម្មយ៉ាងណាហៅថាគោរពប្រតិបត្តិមាតាបិតាល្អ ? ការចិញ្ចឹមដោយបច្ច័យ ៤ (គ្រឿងស៊ី គ្រឿងស្លៀកពាក់ គ្រឿងឱសថ) ការបម្រើដោយកម្លាំងកាយ កម្លាំងសម្តី កម្លាំងចិត្ត កម្លាំងបញ្ញា ការរក្សាទុកនូវប្រពៃណីល្អរបស់ត្រកូល ការធ្វើតាមបទបញ្ជាយ៉ាងខ្ជាប់ខ្ជួន ការធ្វើទក្ខិណានុប្បទានឧទ្ទិសផលជូនវិញ្ញាណថ្មី ទាំងអស់នេះហៅថា គោរពប្រតិបត្តិល្អចំពោះមាតាបិតា ។

អរិយសច្ចៈ ៤ គឺ :

១- ទុក្ខ

២- ហេតុនៃទុក្ខ

៣- សេចក្តីរលត់ទុក្ខ

៤- ផ្លូវដើរទៅកាន់សេចក្តីរលត់ទុក្ខ

ទុក្ខគឺជាអ្វី? ជីវិតរបស់សត្វទាំងឡាយ តាំងអំពីកើតមករហូតដល់ស្លាប់ជាទុក្ខ ព្រោះអ្វី? ព្រោះទ្រាំកើត ទ្រាំចាស់ទ្រាំឈឺ ទ្រាំស្លាប់ ខំប្រឹងសោក ខំប្រឹងយំ ខំប្រឹងខឹង

ខំប្រឹងទ្រាំសេចក្តីស្អុះស្អាប់តានតឹង ខំប្រឹងប្រាថ្នាជានេះជានោះ ខំប្រឹងមិនប្រាថ្នាជានេះជានោះ ខំប្រឹងធន់ទ្រាំនូវសេចក្តីមិនសម្រេច ខំប្រឹងសប្បាយនឹងសេចក្តីសម្រេច ខំប្រឹងស្អប់ ខំប្រឹងស្រឡាញ់ ខំប្រឹងសើច ខំប្រឹងរាំ ខំប្រឹងច្រៀង ខំប្រឹងឈ្លោះ ខំប្រឹងច្បាំង ខំប្រឹងស៊ី ខំប្រឹងផឹក ខំប្រឹងប្រកាន់ខ្លួនប្រាណ ។ល។ ទាំងអស់នេះហៅថា "**ទុក្ខសច្ចៈ**" ។

ហេតុនៃទុក្ខគឺជាអ្វី? ចំណងទាំងឡាយដែលមាននៅក្នុងសន្តានរបស់សត្វជាធម្មជាតិរុញច្រានឱ្យចូលទៅក្នុងភាពធន់ទ្រាំ (ទុក្ខ) ចំណង់ (តណ្ហា) នេះវាជាធាតុតាក់តែងឡើងនូវទុក្ខគ្រប់ប្រការ ព្រោះធាតុនេះវាធ្វើឱ្យមនុស្សសត្វចង់សប្បាយក្នុងរូប សម្លេង ក្លិន រសនិងផ្សព្វ (កាមតណ្ហា) ចង់កើតជានេះជានោះ ចង់បានបុណ្យស័ក្តិ ចង់បានកេរ្តិ៍ឈ្មោះ ចង់បានអំនួត (ភវតណ្ហា) ។ល។ មិនចង់កើតជានេះជានោះ មិនចង់បានបុណ្យស័ក្តិ មិនចង់បានកេរ្តិ៍ឈ្មោះ មិនចង់បានអំនួត (វិភវតណ្ហា) ។ល។ ចំណង់ទាំងឡាយនេះ កើតមកអំពីអវិជ្ជាគឺ សេចក្តីមិនដឹង មិនស្គាល់ គឺមិនយល់ថារបស់ទាំងឡាយ ដែលខ្លួនចង់បាន និងមិនចង់បាននោះ ជាធម្មធាតុឋិតនៅក្នុងភាពប្រែប្រួល (អនិច្ចំ) ភាពធន់ទ្រាំ (ទុក្ខំ) ភាពពុកផុយសោះសូន្យ (អនត្តា) ទាំងអស់នេះហៅថា "ហេតុនៃទុក្ខ" ។

សេចក្តីរលត់ទុក្ខគឺជាអ្វី ? កិលេសទាំងឡាយមានលោភៈ ទោសៈ មោហៈ ជាដើម ដែលគេបានធ្វើឱ្យមានកម្លាំងខ្សោយចុះបន្តិចម្តងៗតាមលំដាប់ ចិត្តរបស់គេប្រែជាមានអំណាចលើកិលេស ការមើលឃើញនូវប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួនក៏នឹងថយចុះ ការឃើញអធ្យាស្រ័យរបស់អ្នកដទៃនឹងរីកចម្រើនឡើង សេចក្តីរីករាយ (បិតិ) ដឹងសេចក្តីស្ងប់ (សន្តិ) នឹងកើតមានរឿយៗ ។ កាលណាមានសេចក្តីស្ងប់ក្នុងសន្តាន កាលនោះបញ្ញាក៏មានពន្លឺវិសេសវិសាលឬបញ្ញាជាន់ខ្ពស់ គឺបញ្ញាសម្រាប់ដឹងស្គាល់នូវសភាវៈទាំងឡាយរបស់ធម្មជាតិតាមសេចក្តីពិត ក៏កើតមានឡើងដែរ។ ក្នុងទីបំផុតនៃកំណើតរបស់បញ្ញានេះ សេចក្តីស្ងប់យ៉ាងប្រណីតក៏កើតមានឡើងជាបន្តបន្ទាប់គ្នា។ ក្នុងខណៈនោះ ចំណង់ទាំងឡាយ កំណាន់ទាំងឡាយក៏រលត់ព្រមៗគ្នា កំណើតអន្ទោលនៃសត្វទាំងឡាយក៏ចប់ត្រឹមប៉ុណ្ណោះ នេះឯងហៅថា "**និរោធសច្ចៈ**" ។

ផ្លូវដើរទៅកាន់សេចក្ដីរលត់ទុក្ខគឺជាអ្វី ?

គឺមគ្គមានអង្គ ៨ ប្រការ :

១- ធម្មទិដ្ឋិ ឃើញត្រូវតាមសេចក្ដីពិត

២- សម្មាសង្កប្បៈ ត្រិះរិះតាមសេចក្ដីពិត

៣- សម្មាវាចា និយាយត្រូវតាមសេចក្ដីពិត

៤- សម្មាកម្មន្តៈ ធ្វើការត្រូវមានសេចក្ដីពិត

៥- សម្មាអាជិវៈ ចិញ្ចឹមជីវិតត្រូវតាមសេចក្ដីពិត

៦- សម្មាវាយាមៈ ព្យាយាមត្រូវតាមសេចក្ដីពិត

៧- សម្មាសតិ មានស្មារតីត្រូវតាមសេចក្ដីពិត

៨- សម្មាសមាធិ តម្កល់ចិត្តត្រូវតាមសេចក្ដីពិត ។

ទាំងអស់នេះហៅថា "**មគ្គសច្ចៈ**" ។

និព្វាន

និព្វានគឺជាទីដៅចុងក្រោយបង្អស់នៃពុទ្ធសាសនិកជន ជាបរមសុខក្នុងទីបំផុតនៃអ្នកប្រព្រឹត្តធម៌ ជាធម្មជាតិមិនមានសំណេះសំនួន្ស តាមដែលអ្នកខ្លះដៅស្ថាននោះទេ ។ ជាសេចក្ដីសម្រេចដែលលោកទុកដូចជាត្រួយនៃសេចក្ដីព្យាយាមអប់រំចិត្តឱ្យផុតចាកសេចក្ដីលោភ សេចក្ដីខឹង សេចក្ដីវង្វេងព្រមជាមួយនឹងសេចក្ដីសៅហ្មងទាំងឡាយដទៃទៀត ដែលមាននៅក្នុងសន្ដានរបស់សត្វទាំងឡាយ។ ជាភាពមិនមានទុក្ខមិនមានអន្ទោលនៃកំណើត ជាភាពរបស់ចិត្តដែលបានសម្រេចនូវសេចក្ដីបរិសុទ្ធ ជាលក្ខណៈនៃចិត្តដែលបានដល់នូវសេចក្ដីស្ងប់យ៉ាងខ្ពស់ យ៉ាងបរិបូណ៌មិនមានកម្លាំងអ្វីមកធ្វើឱ្យកំរើកញាប់ញ័របាន។ ជាក្របខ័ណ្ឌនៃភូមិធម៌ជាន់ខ្ពស់របស់ចិត្ត ជាភាពនៃសេចក្ដីសម្រេចនូវគោលបំណងជាខាងចុងបំផុតរបស់ជីវិតដែលបានវិវត្តន៍មកអំពីថ្នាក់ទាបបំផុត រហូតដល់ថ្នាក់ខ្ពស់បំផុតសឹងមនុស្សទាំងឡាយកំពុងឋិតនៅក្នុងការវិវត្តន៍នេះគ្រប់ៗអាត្មា។ និព្វានក្នុងន័យថា : *ជាភាពសោះសូន្យឬជាភាពរលត់នោះ ន័យនេះប្រែថា : រលត់លោភៈ ទោសៈ មោហៈអស់ជាតិ ជរា ព្យាធិ មរណៈ និងទុក្ខទាំងឡាយដែលជាធម្មធាតុមាននៅប្រចាំវដ្ដសង្សារ សម្រាប់ជីវិតអន្ទោលប៉ុណ្ណោះឯង ។*

ច្បាប់អនត្តា

ទោះណាជាបញ្ញារបស់មនុស្សមានច្រើនឡើង តាមការរីកចម្រើននៃវិទ្យាសាស្ត្រយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏នៅតែមានអ្នកមានជំនឿថា : កំណើតមនុស្សជារបស់មានឡើងឯងៗ មិនមានទាក់ទងជាមួយនឹងហេតុផល កំណើតទាំងឡាយនេះ ពេលស្លាប់ក៏សូន្យស្លាយរលាយទៅ។ ក្នុងសាសនាគ្រឹស្ត គេមានជំនឿថា : ព្រះជាម្ចាស់នៃសួគ៌ទ្រង់បង្កើតមនុស្ស ឱ្យមានរូបរាងដូចគ្នានឹងព្រះអង្គ ប្រែថា ប្រសើរជាងរូបសត្តិរច្ឆានទាំងឡាយ ព្រោះរូបមនុស្សប្រកបដោយវិញ្ញាណ ដែលមានភាពទៀតទាត់មិនចេះស្លាប់។ ចំណែកសត្វទាំងឡាយដទៃ គេបដិសេធថាមិនមានវិញ្ញាណ មានតែជីវិតដែលព្រះទ្រង់ប្រទានឱ្យប៉ុណ្ណោះ។ ពួកអ្នកដែលមានជំនឿថាកំណើតមនុស្សមានឡើងឯងៗ ពួកនេះគិតតែពីធ្វើយ៉ាងណាឱ្យជីវិតរបស់ខ្លួនបានសប្បាយ មិនខ្វីរវល់គិតគូរអំពីបុណ្យទោសអាក្រក់ល្អឡើយ។ ពួកដែលមានជំនឿក្នុងព្រះអាទិទេព ក៏គិតតែគោរពថ្កាប់ថ្កុនព្រះអង្គដើម្បីឱ្យខ្លួនបានទៅកើតក្នុងឋានសួគ៌ ទោះណាជាមានឋាននរក ក៏គេមិនខ្វីខ្លាច ព្រោះគេមានសង្ឃឹមថា : ព្រះជាម្ចាស់នៃសួគ៌នឹងទ្រង់អត់ទោសឱ្យគេ ប្រសិនបើគេមិនព្រមទទួលកំហុស ព្រមធ្វើសេចក្តីអង្វរលន់តួចំពោះព្រះអង្គ ។

ក្នុងរឿងនេះ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធរបស់យើងទាំងឡាយ ទ្រង់មានព្រះយោបល់ផ្សេងអំពីសាសនាទាំងឡាយដទៃ ព្រះអង្គទ្រង់យល់ថា : មនុស្សកើតឡើងដោយខ្លួនឯង លក្ខណៈកំណើតក្នុងបច្ចុប្បន្ននេះមានដូចម្តេចខ្លះ វាមានបច្ច័យមកអំពីកម្មចាស់ក្នុងអតីតៈ ហើយកម្មក្នុងបច្ចុប្បន្ននេះនឹងជាធម្មធាតុតាក់តែងនូវជាតិភពរបស់គេក្នុងអនាគតកាល ។

កំណើតអន្ទោលនេះ ទោះណាជាពួកព្រាហ្មបានស្គាល់តាំងអំពីមុនពុទ្ធកាលក៏ដោយ តែសំគាល់នេះគេពុំបានធ្វើអត្ថាធិប្បាយបញ្ជាក់ចុងដើម នៃហេតុនេះឱ្យបានច្បាស់លាស់សោះឡើយ។ ច្បាប់របស់កម្មនិងកំណើតអន្ទោលរបស់សត្វទាំងឡាយក្នុងសាកលលោកទាំងអស់ ជាធម្មធាតុដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់ស្រាវជ្រាវឃើញ ។ ព្រះអង្គទ្រង់ជាសាស្តាដំបូងដែលបានស្គាល់ថា សត្វទាំងឡាយនិងសាកលលោកទាំងអស់ឋិតនៅក្រោមអំណាចរបស់កម្ម (គឺច្បាប់នៃភាវដែលមានហេតុត្រូវមានផល)

ច្បាប់នេះពុំមាននរណាម្នាក់ជៀសរួចឡើយ ហើយព្រោះហេតុដែលមនុស្សយើងជាសត្វកំណើតដោយខ្លួនឯង គេទាំងឡាយទើបទទួលខុសត្រូវខ្លួនឯង។ លក្ខណៈនៃកំណើតក្នុងបច្ចុប្បន្ននេះ មានដូចម្ដេចខ្លះ វាមានបច្ច័យមកអំពីកម្មចាស់ក្នុងអតីតៈ ហើយកម្មក្នុងបច្ចុប្បន្ននេះនឹងជាធម្មធាតុចាត់ចែងជាភពរបស់គេក្នុងអនាគតកាល ។ គេអាចនឹងបានសម្រេចនូវបញ្ញាជាន់ខ្ពស់ គេអាចនឹងរួចផុតចាកសេចក្ដីទុក្ខនិងកំណើតអន្ទោល ដោយសេចក្ដីព្យាយាមក្នុងខ្លួនរបស់គេ ។

ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធមិនត្រឹមតែត្រាស់ដឹងនូវច្បាប់របស់កម្ម តែមួយមុខប៉ុណ្ណោះទេ ខ្ពស់ជាងនេះទៅទៀត គឺព្រះអង្គទ្រង់ស្គាល់ច្បាស់ថា សាកលលោកនិងសព្វជីវិតជាធាតុមានសេចក្ដីមិនទៀង ជាធាតុមានសេចក្ដីទុក្ខ ជាធាតុមានសេចក្ដីបែកស្លាយរលាយសូន្យ ។ ដូច្នេះ ទើបពិភពលោកទទួលស្គាល់ថា ព្រះអង្គជាសាស្ដាដំបូងនិងជាសាស្ដាតែមួយគត់ ដែលមានយោបល់ថា : ខន្ធ ៥ គឺរូប វេទនា សញ្ញា សង្ខារ វិញ្ញាណ ដែលយើងស្គាល់ថាជាអត្តានេះ ការណ៍ពិត ធម្មធាតុនេះវាត្រឹមតែជាផលនៃអាយតនៈ ៦ គឺភ្នែក ត្រចៀក ច្រមុះ អណ្ដាត កាយ ចិត្ត តុបតែងឡើង ផ្លាស់ប្ដូរទៅរឿយៗមិនមានទីបំផុត ។ វាមិនមានខន្ធណាមួយ ដែលមនុស្សយើងអាចនឹងធ្វើនូវសេចក្ដីបំភ្លឺថាជាអត្តានេះឡើយ ។ សត្វទាំងឡាយមានជំនាប់ដោយខន្ធ ៥ នេះ ព្រោះអវិជ្ជា (ប្រែថាដឹងមិនដល់នូវសេចក្ដីពិតរបស់ជីវិត និងតណ្ហាសេចក្ដីប្រាថ្នាក្នុងកាមារម្មណ៍) ធម្មធាតុនេះវាធ្វើឱ្យមនុស្សសត្វចង់មាន ចង់កើត មិនចង់កើត គឺថាបើមិនមានកាមតណ្ហា (សេចក្ដីប្រាថ្នាក្នុងកាមារម្មណ៍) ក៏គង់មានភវតណ្ហា (ការចង់បានជានេះជានោះ) ឬ វិភវតណ្ហា (ការមិនចង់បានជានេះជានោះ) ។ បើនឹងនិយាយមួយបែបទៀតថា ព្រោះអវិជ្ជានិងតណ្ហាទើបសត្វទាំងឡាយមានសំគាល់ខុស មានគំនិតខុសក្នុងន័យថា : មានអត្តាជាធម្មជាតិសោយអារម្មណ៍តាមអាយតនៈទាំង ៦ ដូចជារូបប៉ះខ្ទប់នឹងភ្នែក យើងសំគាល់ថាយើងជាអ្នកឃើញ ដែលពិតនោះ លោកថា : គំហើញនេះ កើតឡើងដោយអាស្រ័យភ្នែកជាអាយតនៈខាងក្នុង ១ រូបជាអាយតនៈខាងក្រៅ ១ ធម្មជាតិទាំងពីរនេះពានពារគ្នា ទើបកើតបានជាដំណឹងខាងផ្លូវភ្នែកនេះឡើង ដែលគម្ពីរអភិធម្មឱ្យឈ្មោះថា "**ចក្ខុវិញ្ញា**" ។ បើតាមន័យនេះ គំហើញក្ដី កម្លិនក្ដី។ល។ ធម្មធាតុទាំងនេះអាចកើតឡើងបានដោយអាស្រ័យរបស់ទាំង ៣ នេះ (ភ្នែក រូប វិញ្ញាណ) ជួបជុំគ្នាទើប

កើតឡើងបាន ។ល។ តែគំនិតរបស់យើង ប្រែថាដៅស្មានថា អត្តា (យើង) ជាអ្នកឃើញរូប ជាអ្នកដឹងក្លិន ជាអ្នកដឹងរស ជាអ្នកដឹងសម្ផស្ស ជាអ្នកដឹងធម្មារម្មណ៍ ដែលមិនមែនជាសេចក្តីពិតដូចនេះទៅវិញ។

ច្បាស់ស្តីដោយ អនត្តា របស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ជាច្បាប់មានសេចក្តីពិតជាទីបំផុត ដែលពុំធ្លាប់មានមកក្នុងសាសនាទាំងឡាយដទៃ ជាកំពូលនៃយោបល់របស់ព្រះអង្គ។ ពុទ្ធយោបល់នេះ មានពន្លឺឱ្យសត្វទាំងឡាយឃើញច្បាស់នៃសេចក្តីពិតរបស់ **កម្ម** និង **កំណើតអន្ទោល** មួយអន្លើដោយអរិយសច្ចៈ (ទុក្ខៈ សមុទយៈ និរោធៈ មគ្គ) ដែលជាធម្មចក្រនៃពុទ្ធសាសនារបស់យើង។

ច្បាប់នៃសេចក្តីពិតស្តីដោយអនត្តានេះ ជាធម្មធាតុកើតឡើងដោយការស្រាវជ្រាវប្រកបដោយព្រះគំនិតយ៉ាងខ្ពស់ និងយ៉ាងជ្រៅជាទីបំផុត ហើយកំពូលនៃសម្រាវជម្រាវនេះ មិនមែនជារបស់មានមកសម្រាប់ឃោសនាអួតចេះអួតដឹងទេ គឺជាកម្មវិធីប្រសើររបស់ជីវិតអ្នកប្រតិបត្តិធម៌ ក្នុងបំណងឱ្យខ្លួននិងមនុស្សសត្វទាំងឡាយលះបង់នូវកំហុសនៃគំនិតថា : នៅក្នុងរូបកាយមានអត្តាដ៏ទៀងទាត់នុ៎ះឯង។

★ ★ ★

ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ទ្រង់ត្រាស់ដឹងរកឃើញសេចក្តីពិត ស្តីដោយអនត្តានោះយ៉ាងដូចម្តេច?

ក្នុងពេលត្រាស់ដឹងរបស់ព្រះអង្គក្រោមដើមពោធិព្រឹក្ស ព្រះអរហន្តសម្មុទ្ធទ្រង់ស្គាល់ច្បាស់ ដោយព្រះពោធិញ្ញាណថា : របស់ដែលគេស្គាល់ថាជាធម្មជាតិទាំងអស់ ទាំងមនុស្សទាំងសាកលលោកសុទ្ធតែនៅក្នុងវិស័យនៃការផ្លាស់ប្តូរកើតរលត់ រឿយៗអស់កាលជាប់មិនដាច់ មិនមានរបស់អ្វីឋិតនៅក្រៅច្បាប់នៃការវិវត្តន៍នេះរហូតដល់ពីរពេលបានទេ គឺត្រូវមានគ្រប់ពេល (នាទី ម៉ោង ថ្ងៃ យប់...) ។ បើនឹងនិយាយមួយមួយបែបទៀតថា : ហេតុផលនៃធម្មជាតិឋិតនៅក្នុងចលនាប្រែប្រួលដូច្នេះវិញក៏បាន។ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់បញ្ជាក់បន្ថែមក្នុងរឿងនេះថា : របស់ទាំងឡាយដែលគេមើលឃើញហើយកំណត់សំគាល់ថាជាផលនោះ ក៏មិនមែនកើតឡើងដោយឥតហេតុទេ គឺត្រូវអាស្រ័យហេតុទើបកើតឡើងបាន តែហេតុនោះទៀតសោតក៏មិនអាចតាំងនៅក្នុងភាពពិតប្រាកដបានទេ ហេតុដំបូងរមែងងាករេចូលទៅកាន់ភាពលក្ខណៈផ្សេងទៀត តែរបស់ទាំងនេះវាតែងអាស្រ័យដូចគ្នានឹងគ្នា ជាហេតុជាផលជាប់គ្នារដឹកដូចកាំច្រវាក់ គឺហេតុផ្លាស់ភាពមកជាផល ផលផ្លាស់ភាពមកជាហេតុ ឧទាហរណ៍កើតជាហេតុ ស្លាប់ជាផល ស្លាប់ជាហេតុ កើតជាផល ។ ដូចនេះព្រោះអ្វី? ព្រោះហេតុនិងផលជាធម្មជាតុប្តូរភាពប្តូរទីគ្នាដូចកាំច្រវាក់នុ៎ះឯង។ នៅក្នុងរឿងនេះ ពាក្យធម្មតាក៏មាននិយាយគ្នាថា : "សេចក្តីស្លាប់មកអំពីសេចក្តីកើត សេចក្តីកើតមកអំពីសេចក្តីស្លាប់" ពាក្យនេះជាពាក្យនិយាយដែលម្ចាស់ពាក្យមិនទាន់បានជាគិតឱ្យជ្រៅជ្រះទេ តែពាក្យនេះបានចូលទៅក្នុងហេតុផលនៃសេចក្តីត្រឹមត្រូវហើយ ព្រោះអ្វី? ព្រោះមេសូធ្យនៃបដិច្ចសមុប្បាទបានបញ្ជាក់ថា អវិជ្ជាជាហេតុរបស់សង្ខារ សង្ខារជាផលរបស់អវិជ្ជា សង្ខារជាហេតុរបស់វិញ្ញាណ ជាផលរបស់សង្ខារ ។ល។ ការវិវត្តន៍របស់ធម្មជាតិដូចបាននិយាយមកនេះឯង ទើបត្រូវមានឈ្មោះថា ហេតុនិងផលពុំអាចតាំងនៅក្នុងភាពច្បាស់លាស់ ឬពុំអាចតាងនៅក្នុងភាពមួយ ក្នុងលក្ខណៈមួយដោយមិនមានប្តូរទីប្តូរភាពគ្នានោះបានឡើយ។ ដូច្នេះហើយ បានជាព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់ត្រាស់ថា ព្រោះមានហេតុហ្នឹងឯង ទើបត្រូវមានផលគឺអនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តា ពុទ្ធតម្រាស់នេះ បើសិនជា

យើងយកមកបកស្រាយនៅក្នុងក្របខ័ណ្ឌនៃត្រៃលក្ខណ៍នោះ ។ យើងត្រូវនិយាយថា អនិច្ចំជាហេតុរបស់ទុក្ខំ ទុក្ខំជាផលរបស់អនិច្ចំ ទុក្ខជាហេតុរបស់អនត្តា អនត្តាជាផលនៃទុក្ខំ អនត្តាជាផលរបស់អនិច្ចំ អនិច្ចំជាផលរបស់អនត្តា ។ល។ ប្រទាក់ប្រទោងគ្នាមិនមានទីបំផុត ដែលពុទ្ធសាសនាយកការប្រទាក់ប្រទោងគ្នានៃធម្មជាតិនេះមកឱ្យឈ្មោះថា : "**កំណើតអន្ទោល**" ឬ "**សង្សារវដ្ត**" ។

សភាពរបស់ជីវិតគឺសេចក្តីមិនទៀង សេចក្តីទុក្ខនិងភាពមិនមានអត្តាហ្នឹងឯង ប្រសិនបើយើងពិចារណាដល់រឿងនេះរឿយៗ ចិត្តរបស់យើងក៏នឹងឃ្លាតចេញឆ្ងាយចាកការប្រកាន់មាំក្នុងអត្តា ។ ការសង្រួម ការឃាត់ខាំងចិត្តនិងការពិចារណាឃើញសភាពពិតរបស់ជីវិត រមែងនាំខ្លួនយើងទៅកាន់ធម៌ថ្នាក់ខ្ពស់សម្រាប់ចិត្តនៃសត្វទាំងឡាយ។ សេចក្តីសន្តោសក្នុងជីវិត និងអធ្យាស្រ័យមេត្តាករុណាចំពោះសត្វក្នុងសា-កលលោកនឹងកើតមានឡើង។ មនុស្សទាំងឡាយមានទុក្ខព្រោះសង្ខារមិនទៀងព្រោះហេតុដូចនេះ ការបណ្តែតបណ្តោយចិត្តឱ្យស្រវឹងនឹងសេចក្តីសុខសប្បាយទាំងឡាយវាជាធាតុមួយអាចធ្វើឱ្យយើងភ្លាត់ធ្លាក់ចុះ ទៅក្នុងសេចក្តីទុក្ខវិញជាមិនខានព្រោះសេចក្តីសុខក៏ជារបស់មិនទៀងដូចរបស់ទាំងឡាយដទៃ ដែលយើងត្រូវលះបង់ចោលទើបនឹងបានដល់ទីបំផុតនៃទុក្ខ។

កម្មនិងកំណើតអន្ទោល

ចាកអរិយសច្ចៈ៤ យើងបានស្គាល់ថា : តណ្ហា៣ ជាហេតុឱ្យមានកំណើតអន្ទោល ចំណង់ជាហេតុឱ្យគំនិតវង្វេងជំពាក់ទាក់ទិននៅក្នុងជីវិត តែជាកម្មជាធម្មធាតុឱ្យកើតថ្មី ក្នុងខណៈដែលជីវិតត្រូវរលត់នោះ មិនប្រាកដថាមានរបស់ណាមួយអាចធ្វើចលនាទៅកាន់កំណើតថ្មីទេ ប៉ុន្តែកំណើតថ្មីនេះចូលមកកាន់ជីវិតដោយចម្រាននៃតណ្ហានិងកម្មរបស់បុគ្គល ដែលត្រូវស្លាប់ ដែលប្រើពុំទាន់អស់ ដែលសល់នៅក្នុងជីវិតអន្ទោលនោះ និងជាធម្មធាតុចូលមក តុបតែងកំណើតថ្មី។ ព្រឹត្តិកម្មនៃធម្មជាតិក្នុងរឿងនេះ មានឧបមាដូចបុគ្គលនាំយកទៀនមួយដើម ដែលកំពុងត្រូវឆេះមានពន្លឺយ៉ាងស្វាងស្វៃ ទៅអុជទៀនមួយដើមដទៃទៀតឱ្យឆេះមានពន្លឺដូចគ្នាឡើង យ៉ាងណាមិញកំណើតនៃជីវិតចាស់និងកំណើតនៃជីវិតថ្មី ក៏មានការទាក់ទងគ្នាយ៉ាងនោះដែរ។

ម្យ៉ាងទៀត មនុស្សម្នាក់ៗមានខ្លួនជាបច្ច័យរបស់កម្ម មនុស្សជាអ្នកសាងកម្ម ទាំងបច្ចុប្បន្នទាំងអនាគត មនុស្សជានាយនៃជោគជាតារាសីរបស់ខ្លួន ខ្លួនម្នាក់ៗអាចនឹង សាងកម្មក្នុងអនាគតឱ្យល្អជាងកម្មក្នុងបច្ចុប្បន្នបានដូចពុទ្ធភាសិតក្នុងគម្ពីរធម្មបទថា : *"ធ្វើបាបខ្លួនឯង នឹងមានសេចក្តីសៅហ្មងខ្លួនឯង មិនធ្វើបាបដោយខ្លួនឯង នឹងបានសេចក្តីបរិសុទ្ធខ្លួនឯង សេចក្តីសៅហ្មងនិងសេចក្តីបរិសុទ្ធ កើតមកតែអំពីខ្លួនឯង ពុំមែនកើតមកអំពីអ្នកដទៃឡើយ"*។

កម្មដែលបុគ្គលធ្វើតែម្នាក់ឯង តែកម្មទាំងឡាយនោះវាអាចនិងឱ្យផលរាបដល់អ្នកដទៃផងក៏មានដែរ ព្រោះកម្មដែលគេធ្វើនោះ វេលាឱ្យផលនឹងឱ្យតាមព្រឹត្តិហេតុនិងវត្ថុធាតុដែលមាននៅជុំវិញនៃជីវិត ។ ដោយអាស្រ័យហេតុនេះ ទើបគេឃើញសេចក្តីទុក្ខរបស់គ្រួសារ របស់ញាត់មិត្ត របស់ប្រជាជាតិនៃបុគ្គលអ្នកធ្វើកម្មអាក្រក់ជារឿយៗ ។ ដូច្នេះប្រសិនបើព្រឹត្តិហេតុនិងវត្ថុធាតុជុំវិញមិនមាន កម្មក៏ពុំមានឱ្យផលដែរ។ ចំពោះរឿងនេះ យើងអាចនឹងធ្វើនូវសេចក្តីសន្និដ្ឋានថា : កម្មនឹងអាចឱ្យផលទៅលើអ្នកសាងតែម្យ៉ាងក៏មាន អាចនឹងឱ្យផលរាលដាលទៅលើ អ្នកដទៃដែលរស់នៅជិតឬរស់នៅជាមួយក៏មាន។

ច្បាប់នៃ កម្ម ប្រសិនបើយើងចង់និយាយឱ្យបានងាយស្តាប់នោះ យើងត្រូវធ្វើសំណួរថា : មនុស្សទាំងឡាយដូចម្តេចទើបមានលក្ខណៈផ្លែកផ្សេងគ្នា ? លក្ខណៈទាំងឡាយនេះកើតមានឡើងព្រោះអាស្រ័យអ្វី? ចំពោះសំណួរនេះចម្លើយរបស់សាសនាព្រាហ្មណ៍ គ្រឹស្ត ឥស្លាម ថា : លក្ខណៈទាំងឡាយរបស់មនុស្សសត្វទាំងល្អទាំងអាក្រក់ មានឡើងដោយព្រះអាទិទេពទ្រង់បង្កើត ។ ចម្លើយរបស់សាសនាព្រះពុទ្ធថា : លក្ខណៈទាំងឡាយនៃរូបកាយរបស់មនុស្សមានកំម៉ៅ សំណ កំពស់ ទំនាប សំគម ទំហាត់ តំណួច ទំហំ កង្វាក់ កង្វិន តម្លង់ តំនឿ កំបុត កំបាក់។ នៃចិត្តវិញ្ញាណ មានចម្លួត សម្ពឹក កម្លៅ កម្លាច ចម្លាត ចំណេះ ដំណឹង ។ល។ និងសម្បទាផ្សេងៗច្រើនយ៉ាងទៀតមានមកអំពីមនុស្សបង្កើត ដែលប្រែថាកម្មឬបុណ្យបាប ដែលមនុស្សម្នាក់ៗបានធ្វើក្នុងបច្ចុប្បន្ន អតីតក្តី អនាគតក្តី កម្មទាំងឡាយនេះជារបស់នៃមនុស្សអ្នកសាងមនុស្សត្រូវមានខ្លួនជាមត៌ករបស់កម្ម មានកម្មជាកំណើត មានកម្មជាញាតិមិត្រមានកម្មជាទីពឹង...។ ដែលយើងធ្លាប់ចេះចាំគ្រប់គ្នាថា ធ្វើល្អបានល្អ ធ្វើអាក្រក់បាន

បានអាក្រក់ហ្នឹងឯង ។ អ្នកអានទាំងឡាយសូមពិចារណារឿងកម្មនេះ តាមសំណួរ និងចម្លើយដែលខ្ញុំបានសរសេរមកដោយសង្ខេបនេះ ហើយសូម ធ្វើនូវសេចក្ដីចូលចិត្ត ដោយខ្លួនឯងចុះ ។ ប្រសិនបើមិនយល់សូមមេត្តាមើលរឿងកម្មនេះឡើងវិញក្នុងសៀវភៅឈ្មោះ "**ពុទ្ធវិទ្យារឿងបុណ្យបាប**" ដែលខ្ញុំបានសរសេរ ហើយដែលគេបានបោះពុម្ពផ្សាយហើយ ។

បដិច្ចសមុប្បាទ

លំខខ័ណ្ឌនៃបដិច្ចសមុប្បាទ ជាធម្មធាតុសំខាន់បំផុតក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ជាល័ខខ័ណ្ឌដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់អធិប្បាយដល់ដើមហេតុនៃទុក្ខ និងដំណើរប្រព្រឹត្តទៅនៃធម្មជាតិទាំងឡាយ ជាចម្លើយនៃបញ្ហាជីវិតរបស់មនុស្សសត្វក្នុងសាកលលោក។

បដិច្ចសមុប្បាទនេះ មានល័ខខ័ណ្ឌ១២ប្រការ សម្រាប់អធិប្បាយបំភ្លឺនូវសាហេតុនៃសេចក្ដីទុក្ខ។ អ្នកសិក្សាទាំងឡាយណា មានពន្លឺក្នុងបដិច្ចសមុប្បាទនេះអ្នកសិក្សាទាំងឡាយនោះឈ្មោះថា បានទទួលនូវកូនសោនៃគំនិតមួយយ៉ាងសំខាន់សម្រាប់ចាក់ទ្វារនាំវិញ្ញាណរបស់ខ្លួន ចូលទៅនៅក្នុងផ្ទះគឺអរិយមគ្គអរិយផលទាំងឡាយ។ ដើម្បីចូលចិត្តនូវអរិយសច្ចៈ គេត្រូវបំពេញសមាធិ ប្រតិបត្តិតាមមគ្គទាំង៨ ជាពិសេសគឺពិចារណា ឱ្យយល់សេចក្ដីនៃអង្គបដិច្ចសមុប្បាទទាំងឡាយនេះ ។

អង្គនៃបដិច្ចសមុប្បាទ ១២ គឺ :

ព្រោះ	អវិជ្ជា	ជាបច្ច័យ	មានសង្ខារ
ព្រោះ	សង្ខារ	ជាបច្ច័យ	មានវិញ្ញាណ
ព្រោះ	វិញ្ញាណ	ជាបច្ច័យ	មាននាមរូប
ព្រោះ	នាមរូប	ជាបច្ច័យ	មានសឡាយតនៈ
ព្រោះ	សឡាយតនៈ	ជាបច្ច័យ	មានផស្សៈ
ព្រោះ	ផស្សៈ	ជាបច្ច័យ	មានវេទនា

ព្រោះ វេទនា ជាបច្ច័យ មានតណ្ហា
ព្រោះ តណ្ហា ជាបច្ច័យ មានឧបាទាន
ព្រោះ ឧបាទាន ជាបច្ច័យ មានភព
ព្រោះ ភព ជាបច្ច័យ មានជាតិ
ព្រោះ ជាតិ ជាបច្ច័យ មានជរាមរណៈសោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សឧបាយសៈ។

ដើម្បីចូលចិត្តងាយ សូមមេត្តាពិចារណាធម៌នេះ ដោយចាប់ផ្ដើមអំពីបទខាងចុងស្រាវដេញទៅរកបទខាងដើម ដែលហៅថា បដិលោមតាមសេចក្ដីអធិប្បាយបំភ្លឺរបស់ខ្ញុំ មានដូចតទៅនេះ :

សត្វលោកទាំងឡាយ កាលណាមានកំណើតហើយនឹងមានចំណាស់ជម្ងឺនិងសម្លាប់ (សេចក្ដីស្លាប់) នៅក្នុងទីបំផុត។ ព្រះបរមសាស្ដាទ្រង់មានតម្រាស់ថា ជីវិតទាំងពួងជាទុក្ខព្រោះមានជរាមរណៈ ដែលមានជាតិជាហេតុ។

ជាតិប្រៀបបាននឹងរូបភាពមួយៗនៃភាពយន្ត ដែលមានចលនាដូរផ្លាស់រឿយៗ ឬប្រៀបបាននឹងជំនួបនៃពេលវេលា ដែលមានចលនាវិលទៅវិលមកនៅក្នុងវង់នៃដំណើរអន្ទោល ដែលយើងគួរកត់សំគាល់នូវជំនួបនេះថា ថ្ងៃវិលមកដល់យប់ យប់វិលមកដល់ថ្ងៃ ការវិលរបស់កាលដែលបិតនៅក្នុងជំនួបបែបនេះ លោកហៅថា "**ការអន្ទោលនៃពេលវេលា**" ។ ជីវិតរបស់សត្វទាំងឡាយ ដែលវិលអំពីកើតទៅដល់ស្លាប់ វិលអំពីស្លាប់ទៅដល់កើត ការវិលរបស់ជីវិតដែលបិតនៅក្នុងវង់នៃការអន្ទោលជាតិ គឺវិលនៅក្នុងភាពដដែលៗបែបនេះ លោកហៅថា "**សង្សារវដ្ដ**" ។

ជាតិមាន ព្រោះភព ភពក្នុងទីនេះ សំដៅទៅលើសាកលលោកធាតុទូទៅ ជាអាកាសធាតុផង ជាបឋវីធាតុផង ជាអាបោធាតុផង ជាតេជោធាតុផង ជាវាយោធាតុផង ដែលភាសាធម្មតានិយាយថា : ឋានមនុស្ស ឋានទេវតា ឋានឥន្ទ ឋានព្រហ្ម ឋានអរូបព្រហ្ម ឋានអសញ្ញីសត្វ ឋានព្រះអាទិត្យ ឋានព្រះច័ន្ទ ឋានព្រះសុក្រ ឋានព្រះសៅរ៍ ឋានព្រះអង្គារ ឋានព្រះពុធ ឋានព្រះហស្បត៍ ឋានព្រះរាហូ ឋានព្រះកេត ឋានផ្កាយទាំងឡាយ ចំណាំង ពន្លឺ ភាពត្រជាក់ កំដៅ កាល ថ្ងៃ យប់ រដូវ បន្លាស់ ជំនួប ។ល។ ទាំងអស់នេះហើយជាធម្មជាតិ ធ្វើឱ្យមានឡើងនូវកំណើតនៃជីវិតទាំងឡាយ

ក្នុងលោក ។

ភពមាន ព្រោះឧបាទាន ដែលយើងធ្លាប់ចេះចាំគ្រប់គ្នាថា កំណាន់យ៉ាងស្អិត ដែលជីវិតអន្ទោលបាន ប្រកាន់យកអស់កាលជានិច្ចក្នុងរបស់ដែលតែងតែប្រែប្រួល ទៅតាមសភាវៈនៃធម្មជាតិ ។

ឧបាទានមាន ព្រោះតណ្ហា ដែលអ្នកអានទាំងឡាយធ្លាប់ស្គាល់គ្រប់គ្នាហើយ។ ដើម្បីជាពន្លឺដល់អ្នកអានខ្លះទៀត សូមធ្វើសេចក្តីមកស្រាយអំពីតណ្ហា៣យ៉ាង ដែលមានឈ្មោះថា **កាមតណ្ហា ភវតណ្ហា វិភវតណ្ហា** ដូចមានខាងក្រោមនេះ :

កាមតណ្ហា សេចក្តីប្រាថ្នាក្នុងកាម កាមក្នុងទីនេះសំដៅយករូប សម្លេងក្លិន រស ផស្សៈទាំងឡាយណាដែលជាទីស្រឡាញ់ពេញចិត្ត ឬជាទីត្រេកអរនៃសត្វទាំងឡាយ ។ ចំណែករូប សម្លេង ក្លិន រស ផស្សទាំងឡាយដែលមិនជាទីស្រឡាញ់ ជាទីប្រាថ្នារបស់សត្វទាំងឡាយ លោកពុំឱ្យឈ្មោះថាកាមឡើយ ។ ដើម្បីងាយយល់ សូមមេត្តាគិតថា : រូប សម្លេង ក្លិន រស ផស្សដែលជាទីស្រឡាញ់ ជាទីប្រាថ្នារបស់សត្វទាំងឡាយនោះ មិនមែនជារូប សម្លេង ក្លិន រស ផស្សអ្វីដទៃក្រៅអំពីរូប សម្លេង ក្លិន រស ផស្សរបស់បុរសនិងស្ត្រីទាំងពីរនេះឡើយ។ មេត្តានឹកថា : ព្រះអរហន្តទាំងឡាយដែលមានចិត្តរួចស្រឡះចាកកាមទាំងឡាយហើយ ក៏គង់តែលោកនៅប្រើរូប សម្លេង ក្លិន រស ផស្សទាំងឡាយដែលមិនមែនជាកាមដូចជារូបកុដិសាលា សម្លេងខ្យល់ ក្លិនផ្កា រសអាហារនិងសម្ផស្សនៃស្បង់ចីពរជាដើម ប្រែថា លោកប្រើប្រាស់របស់គ្រប់យ៉ាងជាបច្ច័យរបស់ជីវិត មិនប្រើជាកាមរបស់ជីវិតឡើយ។ ដូច្នេះ រូប សម្លេង ក្លិន រស និង ផស្សដែលកំណត់ឱ្យឈ្មោះជាកាមនោះ គឺលោកសំដៅយករូប......បុរសស្ត្រី ព្រោះរូបទាំងពីរប្រភេទនេះជាវត្ថុធាតុញ៉ាំងចិត្តនៃសត្វលោកឱ្យតម្រេក កើតសេចក្តីប្រាថ្នាទាំងសងខាង ។ ***ភវតណ្ហា*** ប្រាថ្នាចង់មានចង់បាន ប្រែថាចង់បានធំ ចង់បានខ្ពស់ ចង់បានទ្រព្យ ចង់បានយលស័ក្តិ ចង់មានអំណាច ចង់បានសម្ញើច ចង់មានតម្លៃ ចង់បានកេរ្តិ៍ឈ្មោះល្អ ។ល។ ***វិភវតណ្ហា*** ប្រាថ្នាមិនឱ្យជួបមិនឱ្យឃើញ មិនឱ្យដឹងមិនឱ្យឮនូវអ្វីៗទាំងអស់ដែលខ្លួនកត់សំគាល់ថាមិនល្អ។

តណ្ហាមាន ព្រោះវេទនា ត្រង់ចំណុចនេះងាយចូលចិត្តទេ ។ តាមធម្មតាយើងធ្លាប់ដឹងគ្រប់គ្នាថា : វត្ថុធាតុណាឱ្យសេចក្តីសុខដល់យើង យើងចង់បានវត្ថុធាតុ

នោះ ដែលឱ្យសុខច្រើន ចង់បានច្រើន ដែលឱ្យសុខចិត្ត ចង់បានតិច។

វេទនាមាន ព្រោះផស្ស គឺព្រោះតែមានការទង្គិចគ្នារវាងអាយតនៈខាងក្នុង ភ្នែកត្រចៀក ច្រមុះ អណ្ដាត កាយនិងចិត្ត និងអាយតនៈខាងក្រៅរូបារម្មណ៍ សទ្ទារម្មណ៍ គន្ធារម្មណ៍ រសារម្មណ៍ ផោដ្ឋព្វារម្មណ៍និងធម្មារម្មណ៍។

អាយតនៈខាងក្នុង៦ នឹងធ្វើការតាមប្រក្រតីបាន ត្រូវអាស្រ័យជាមួយនឹងវិញ្ញាណ។ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់មានតម្រាស់ថា វិញ្ញាណជាធាតុមានក្នុងទីទូទៅមិនមែនជារបស់សម្រាប់មនុស្សណា សត្វណា ដើមឈើណាមួយៗទេ។ ធាតុនេះរមែងតែងមានចលនាប្រាកដឡើង រាល់តែពេលដែលអាយតនៈខាងក្នុងទង្គិចនឹងអាយតនៈខាងក្រៅ។ ក្រោយអំពីវត្ថុធាតុទាំងពីរនេះបានទង្គិចគ្នាហើយ ទើបកើតមានចក្ខុវិញ្ញាណ សោតវិញ្ញាណ ឃានវិញ្ញាណ ជិវ្ហាវិញ្ញាណ កាយវិញ្ញាណ និងមនោវិញ្ញាណ។ វិញ្ញាណទាំងឡាយនេះមានការកើតរលត់រឿយៗ មិនមែនជាធាតុឋិតនៅក្នុងលក្ខណៈស្ថិតស្ថេរជាស្ថាពរឡើយ។

ផស្សមាន ព្រោះអាយតនៈ ដូចដែលខ្ញុំបានសរសេរមកហើយ ដោយចំណុចនេះមានសេចក្ដីមិនសូវជាពិបាកយល់ប៉ុន្មាន អ្នកអានទាំងឡាយ សូមគ្រាន់តែពិចារណាតាមសេចក្ដីខ្លីៗនេះ ក៏អាចនឹងចូលចិត្តបានហើយ ។

អាយតនៈមាន ព្រោះនាមរូប បទមួយនេះទៀត ក៏មានសេចក្ដីរាក់ងាយនឹងពិចារណាដែរ ព្រោះអ្វី? ព្រោះថាបើគ្មានរូបគ្មាននាម ក៏ពុំអាចនឹងមានភ្នែក ត្រចៀក ច្រមុះ អណ្ដាត កាយនិងចិត្តបានដែរ។

នាមរូបមាន ព្រោះវិញ្ញាណ ក្នុងចំណុចនេះយើងគ្រាន់តែប្រើគំនិតប្រកបដោយវិចារណញ្ញាណរឿយៗទៅ យើងគង់នឹងយល់ជាមិនខាន ព្រោះរូបកាយនៃមនុស្សក្ដីនៃដើមឈើក្ដី វាមានលក្ខណៈផ្លែកៗ។ លក្ខណៈទាំងឡាយនៃរូបមានលក្ខណៈខ្លះល្អមានលក្ខណៈខ្លះអាក្រក់ ទាំងល្អទាំងអាក្រក់សុទ្ធតែមានរបស់អាថ៌កំបាំង ដែលជាងគំនូរយ៉ាងជំនាញក៏ពុំអាចគូរឱ្យបានដូចមួយរយភាគរយឡើយ។ មិនតែប៉ុណ្ណោះទេ របស់ដែលមាននៅក្នុងរូបកាយនិងលើរូបកាយទាំងមូល សុទ្ធសឹងតែរបស់មានន័យសម្រាប់បកស្រាយនូវបំណងនៃធម្មជាតិដែលបង្កើតរូបនេះបានទាំងអស់ ជាអាទិសក់មានមកសម្រាប់អ្វី រោមមកមានសម្រាប់អ្វី ធ្មេញមានមកសម្រាប់អ្វី ស្បែកមានមក

សម្រាប់...... បើតាមន័យនេះ អ្នកសាងរូបត្រូវជាអ្នកមានចំណេះវិជ្ជាយ៉ាងខ្ពស់ និងមានការពិសោធន៍ក្នុងសំណង់នេះយ៉ាងច្រើនផងទើបអាចធ្វើបាន។ អ្នកនោះគឺនរណា មិនគឺវិញ្ញាណនោះទេឬ? ព្រោះវិញ្ញាណយើងក៏ធ្លាប់ស្គាល់ថា ជាធាតុមួយមានសេចក្ដីចេះដឹងនៅក្នុងខ្លួនរបស់វា។

វិញ្ញាណមាន ព្រោះសង្ខារ សង្ខារក្នុងទីនេះពុទ្ធសាសនាដៅយកសេចក្ដីនឹកគិតដែលជាផលរបស់កម្ម ដែលសត្វធ្វើដោយចេតនា (កាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម) ។ ដូច្នេះ ចេតនា (សង្ខារ) ដែលកើតអំពីកម្មទាំងឡាយនោះហើយដែលជាបច្ច័យឱ្យមានវិញ្ញាណ។ វិញ្ញាណក្នុងជីវិតបច្ចុប្បន្ន គឺជាវិញ្ញាណរបស់កម្មចាស់ ដែលសត្វបានធ្វើក្នុងអតីតកាល។ ប្រែថាវិញ្ញាណសត្វ ថ្ងៃនេះដែលយើងសន្មតហៅថា វិញ្ញាណថ្មីនោះ គឺជាធាតុកើតអំពីកម្មចាស់ (អតីតវិញ្ញាណ) ឬបើនឹងនិយាយមួយបែបទៀតថា : វិញ្ញាណចាស់ជាបច្ច័យ ឱ្យកើតវិញ្ញាណថ្មីដូច្នេះវិញក៏មាន ។

សង្ខារមាន ព្រោះអវិជ្ជា ក្នុងចំណុចនេះ អ្នកអានគប្បីយល់ថា : ការមិនស្គាល់នូវសេចក្ដីពិតតាមសភាវៈនៃធម្មជាតិ មិនស្គាល់នូវអរិយសច្ចៈ៤ មិនស្គាល់ច្បាស់នូវកម្ម មិនស្គាល់ត្រៃលក្ខណ៍និងមិនស្គាល់បដិច្ចសមុប្បាទ ។ ការមិនស្គាល់នូវធម្មធាតុទាំងឡាយនេះ ជាហេតុឱ្យទំហើទាំងអស់របស់មនុស្សនៅក្រោមអំណាចនៃចេតនាដែលមានកំហុស។ កាលណាសត្វទាំងឡាយមានកំហុសនៅក្នុងចេតនា ចំណង់ទាំងឡាយរបស់មនុស្សក៏មានកំហុសតគ្នា។ គេទាំងឡាយរមែងចង់កើតជានេះជានោះ មិនចេះនឿយណាយធុញទ្រាន់ ដោយអាស្រ័យសេចក្ដីល្ងង់ដែលធាតុបង្កើតនូវកំហុសក្នុងចេតនា ដែលយើងធ្លាប់ហៅថាសង្ខារហ្នឹងឯង។ អវិជ្ជាគឺជាបឋមហេតុនៃទុក្ខទាំងឡាយ ប្រសិនបើមនុស្សយើងកំចាត់អវិជ្ជាចោលបានហើយនាំគ្នាធ្វើបុណ្យ ឈប់ធ្វើបាប ព្រមជាមួយគ្នានេះ នាំគ្នាសំអាតចិត្តឱ្យអស់មន្ទិលគឺលោភៈ ទោសៈ មោហៈ នោះយើងនឹងបានសម្រេចនូវបញ្ញាខ្ពង់ខ្ពស់និងនិព្វានដែលជាទីបំផុតនៃ ទុក្ខទាំងឡាយ ជាមិនខានឡើយ។

ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់ត្រាស់ដឹងនូវច្បាប់នៃសេចក្ដីមិនទៀង នៃទុក្ខ នៃអនត្តារបស់សត្វលោក។ ជាមួយគ្នានេះ ព្រះអង្គទ្រង់ធ្វើការស្រាវជ្រាវឃើញច្បាប់នៃកម្មដែលជាច្បាប់របស់ធម្មជាតិ ជាសេចក្ដីពិតយ៉ាងបរិសុទ្ធ ជាធម្មធាតុមានអំណាចលើស

សកលលោក ។ ដូច្នេះ ទើបត្រូវបានអ្នកប្រាជ្ញទាំងឡាយទទួលស្គាល់ព្រះអង្គថា ជាទស្សនវិទូជាន់ខ្ពស់បំផុត ដោយថ្វាយព្រះនាមថា "**លោកទិន្ន**" ដែលយើងទាំងឡាយធ្លាប់ស្គាល់គ្រប់គ្នា ។

★ ★ ★

បទនី ៨
ការប្រតិបត្តិធម៌

ទោះណាជាព្រះពុទ្ធសាសនា ជាសាសនារបស់រដ្ឋ តាមដែលមានចែងក្នុងច្បាប់រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃរដ្ឋាណាចក្រក៏ដោយ ប្រជាជាតិខ្មែរយើងក៏គង់ពុំមែនជាពុទ្ធសាសនិកទាំងអស់ទេ ដូចនេះព្រោះអ្វី? ព្រោះរដ្ឋធម្មនុញ្ញបានអនុញ្ញាតឱ្យប្រជាពលរដ្ឋរាល់រូបមានសិទ្ធិជ្រើសរើសយកសាសនាណាមួយ មកធ្វើជាសាសនាសម្រាប់រឿងនេះមិនមាន
ប្រាថ្នាអ្វីក្រៅអំពីឱ្យប្រជាពលរដ្ឋមានសេរីភាពខាងជំនឿពេញលក្ខណៈប៉ុណ្ណោះ។ តែប្រជាជាតិយើងសូម្បីច្បាប់អនុញ្ញាតឱ្យមានសេរីភាពយ៉ាងទូលំទូលាយដូច្នេះក៏ដោយ ប្រជាជាតិភាគច្រើនរបស់យើង ហាក់ដូចជាពុំសូវចាប់ចិត្តស្រឡាញ់រាប់អាន សាសនាទាំងឡាយដទៃប៉ុន្មានទេ ដែលមានខ្លះបន្តិចបន្តួចនោះ *ច្រើនជាអ្នកប្រាថ្នាប្រយោជន៍ក្នុងផ្លូវបច្ចុប្បន្ន មិនមែនជាអ្នកស្រឡាញ់រាប់អានប្រកបដោយចិត្តជាសីលធម៌តាមផ្លូវសាសនាឡើយ*។

បុគ្គលទាំងឡាយជាពុទ្ធសាសនិក ដែលធ្លាប់បានប្រតិបត្តិធម៌ក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនាមកហើយ មិនមានបញ្ហាអ្វីចោទក្នុងរឿននេះទេ។ ប៉ុន្តែបុគ្គលទាំងឡាយណាដែលមិនមែនជាសាសនិក ហើយមានចិត្តចង់ប្រតិបត្តិធម៌របស់ពុទ្ធសាសនាក៏អាចនឹងប្រតិបត្តិបានគ្មានលំបាកទេ ម្នាក់ៗគ្រាន់តែតាំងចិត្តរំពឹងគិតដល់សេចក្តីបរិសុទ្ធិរបស់ព្រះពុទ្ធ ព្រះធម៌និងព្រះសង្ឃ ហើយចម្លងយកសេចក្តីបរិសុទ្ធិទាំងឡាយនោះដោយចិត្តរបស់ខ្លួន ប្រែថាធ្វើចិត្តរបស់ខ្លួនឱ្យមានសេចក្តីបរិសុទ្ធិដូចព្រះពុទ្ធព្រះធម៌និងព្រះសង្ឃ ហើយនាំគ្នាប្រតិបត្តិតាមធម៌ទាំងឡាយដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់សម្តែង ក៏ជាការស្រេចត្រឹមប៉ុណ្ណោះឯង ។

ពាក្យថា : **ប្រតិបត្តិធម៌** បានដល់ការធ្វើតាមធម៌ មិនមែនរៀនធម៌និងចេះចាំធម៌ទេ ។ ដើម្បីឱ្យអ្នកអានទាំងឡាយបានភ្លឺក្នុងរឿងប្រតិបត្តិធម៌នេះ ខ្ញុំសូមបញ្ជាក់ថា ធម៌មាន ៣ ប្រការគឺ :

១- បរិយត្តិធម៌

២- បដិបត្តិធម៌

៣- បដិវេធធម៌

• **<u>បរិយត្តិធម៌</u>** : បានដល់ធម៌ដែលនៅក្នុងថ្នាក់ជារបៀននៅឡើយ គឺធម៌ដែលអ្នកសិក្សាកើតបានជាសេចក្តីចេះចាំនៅក្នុងចិត្ត នឹកឃើញសូត្ររួច ។ល។ ឬបើនឹងនិយាយមួយបែបទៀតថា ធម៌ដែលនៅជាបទបញ្ញាឬធម្មបញ្ញា ដែលអ្នកសិក្សាទាំងឡាយចាំបានថា : ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់បង្គាប់ឱ្យធ្វើមានយ៉ាងនេះ ធ្វើសីលយ៉ាងនេះ ធ្វើភាវនាយ៉ាងនេះ ។ល។

• **<u>បដិបត្តិធម៌</u>** : បានដល់ធម៌ដែលអ្នកប្រតិបត្តិ បានអនុវត្តនូវចំណាំចំណេះនិងសំណួធ្យរបស់ខ្លួនឱ្យមានជាការងារ ជាករណីយ៍ ជាសេចក្តីប្រតិបត្តិ។ល។ ឬបើនឹងនិយាយឱ្យបានខ្លីជាងនេះថា ធម៌ដែលអ្នកប្រតិបត្តិបានអនុវត្តនូវសេចក្តីចេះដឹង នូវបទបញ្ញាឱ្យទៅជាមុខការមុខងាររបស់ខ្លួន។ល។ ដូច្នេះទៅវិញក៏បាន ។

• **<u>បដិវេធធម៌</u>** : បានដល់ធម៌ដែលជាផលរបស់ធម៌ចាំនិងធម៌អនុវត្តនុ៎ះឯង។ ដើម្បីឱ្យអ្នកអានទាំងឡាយមានពន្លឺក្នុងរឿងនេះ កាន់តែច្រើនឡើងទៀត ខ្ញុំសូមលើកយកមាតិកានៃធម៌ខ្លះដែលជាគោលក្នុងរឿងប្រតិបត្តិនេះ មកសរសេរមានដូចតទៅ ÷

សប្បុរិសបញ្ញត្តិ

១- **<u>ទាន</u>** : ការបរិច្ចាគទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ខ្លួននៃបុគ្គលម្នាក់ៗ ដល់បុគ្គលគួរដល់ការសង្គ្រោះ និងបុគ្គលគួរដល់ការបូជា។ បុគ្គលដែលគួរដល់ការសង្គ្រោះមានជាអាទិ៍ បុគ្គលក្រដាច់ដាប បុគ្គលអនាថា បុគ្គលដែលមានគ្រោះថ្នាក់ដោយធម្មជាតិ (ដីកម្រើកស្រុត បាក់... ទឹកលិច ភ្លើងឆេះ ខ្យល់ព្យុះ) បុគ្គលដែលមានគ្រោះថ្នាក់ដោយចរាចរ ។ល។ បុគ្គលដែលគួរដល់ការបូជាមានជាអាទិ៍ មាតាបិតា គ្រូអាចារ្យ សមណព្រាហ្ម-ណ៍ នេះជាបុគ្គលាធិដ្ឋាន ។ល។ ប្រទេសជាតិ សាសនា អង្គការមនុស្សធម៌ នេះជាធម្មាធិដ្ឋាន ។ល។ មានទាំងឡាយនេះអ្នកមានបំណងនឹងឆ្លងចាកទុក្ខក្នុងសង្សារវដ្ត

គប្បីបំពេញឱ្យបាន *ព្រោះធម៌នេះមិនត្រឹមតែជាសប្បុរិសបញ្ញត្តិទេ គឺជាទានបារមីទៀតផង ។*

២- **<u>បព្វជា</u>** : ការកាន់យកផ្នួស ជាភិក្ខុ ភិក្ខុនី សាមណេរ សិក្ខមានា សាមណេរី តាបស តសី ដូនជី។ល។ នេះជាផ្នួសជាន់ខ្ពស់-កណ្តាល ។ អ្នកកាន់សីលឧបោសថ (សីល ៨) នេះជាផ្នួសថ្នាក់ទាប។ ផ្នួសទាំងឡាយនេះបុគ្គលអ្នកឃើញភ័យក្នុងសង្សារវដ្ត គប្បីឆ្លៀតរកពេលឱកាលណាមួយបំពេញផ្នួសនេះឱ្យបាន *ព្រោះធម៌នេះមិនត្រឹមតែជាសប្បុរិសបញ្ញត្តិទេ គឺជានេក្ខម្មបារមីទៀតផង ។*

៣- **<u>មាតាបិតុបដ្ឋាន</u>** : ការគោរពប្រតិបត្តិដោយកិច្ច មានបម្រើនិងចិញ្ចឹមថែទាំជាដើម និងការលំអុតលំអោនចិត្តស្តាប់ឱវាទមាតាបិតា ជាធម៌មួយមានគុណភាពយ៉ាងខ្ពស់ គឺបុគ្គលអ្នកឃើញភ័យក្នុងសង្សារវដ្តគប្បីឆ្លៀតបំពេញឱ្យបាន *ព្រោះធម៌នេះមិនត្រឹមតែជាសប្បុរិសបញ្ញត្តិ ជាភូមិនៃសប្បុរសប៉ុណ្ណោះទេ គឺជាមេត្តាបារមីផងទៀត ។*

ព្រហ្មវិហារ ៤

អ្វីជាព្រហ្មវិហារធម៌ "ធម៌ជាជំរកដ៏ប្រសើររបស់ចិត្ត" ឬ "ធម៌ជាលំនៅដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់របស់ចិត្ត" ឈ្មោះថា "**ព្រហ្មវិហារធម៌**" ដោយន័យថា : *ធម៌សម្រាប់ធ្វើ ចិត្តរបស់មនុស្សឱ្យបានល្អ ឬធ្វើមនុស្សឱ្យមានចិត្តជាមនុស្សពេញលក្ខណៈ ឬធ្វើមនុស្សឱ្យមានចិត្តខ្ពស់ជាងសត្វតិរច្ឆាន ។ល។* ធម៌នេះពុទ្ធសាសនាចែកចេញជា ៤យ៉ាងគឺ :

១- **<u>មេត្តា</u>** : រៀនធ្វើចិត្តឱ្យស្រឡាញ់រាប់អានមនុស្សនៅគំនិតបន់ស្រន់ថា សូមឱ្យមនុស្សទាំងឡាយឋិតនៅក្នុងសេចក្តីសុខអស់កាលជានិរន្តរ៍។

២- **<u>ករុណា</u>** : រៀនធ្វើចិត្តឱ្យអាណិតអាសូរមនុស្សមានទុក្ខនៅក្នុងគំនិត អំពាវនាវថា : សូមឱ្យមនុស្សទាំងឡាយរួចចាកទុក្ខដែលកំពុងមាន ។

៣- **<u>មុទិតា</u>** : រៀនធ្វើចិត្តឱ្យសប្បាយរីករាយជាមួយនឹងមនុស្សទាំងឡាយ ដែលបានប្រកបដោយសេចក្តីសុខចម្រើនច្រើនជាងខ្លួន។

៤- **ឧបេក្ខា** : រៀនធ្វើចិត្តឱ្យឃើញតាមចលនាប្រែប្រួលរបស់មនុស្សទាំងឡាយ ប្រែថារៀនរួមសុខរួមទុក្ខជាមួយនឹងមនុស្សគ្នាឯង។

ដែលថា "**រៀនស្រឡាញ់រាប់អានគ្នា**" គឺរៀនគិតថា : មនុស្សដូចគ្នាត្រូវតែស្រឡាញ់រាប់អានគ្នា នៅក្នុងគំនិតបន់ស្រន់ថា *សូមមិត្តមនុស្សទាំងឡាយបានឋិតនៅក្នុងសេចក្តីសុខដែលកំពុងមាន កុំគប្បីមានទុក្ខអ្វីមកបៀតបៀនបានឡើយ។*

ដែលថា "**រៀនអាណិតអាសូរគ្នា**" គឺរៀនគិតថា មនុស្សដូចគ្នាត្រូវចេះអាណិតអាសូរគ្នាក្នុងពេលមានទុក្ខ មានគ្រោះថ្នាក់ ប្រកបដោយគំនិតអំពាវនាវបន់ស្រន់ថា : *សូមមិត្តមនុស្សទាំងឡាយ រួចចាកទុក្ខទោសគ្រោះថ្នាក់ដែលកំពុងត្រូវវេង កុំគប្បីអាក់ខានឡើយ។*

ដែលថា "**រៀនសប្បាយរីករាយជាមួយគ្នា**" គឺរៀនគិតថា មនុស្សដូចគ្នាត្រូវចេះសប្បាយរីករាយជាមួយគ្នា ក្នុងពេលដែលម្នាក់ៗត្រូវបានឡើងបុណ្យស័ក្តិ ឬត្រូវបានលាភទាំងឡាយមានទ្រព្យសម្បត្តិ និងកេរ្តិ៍ឈ្មោះល្អជាដើម នៅក្នុងគំនិតបន់ស្រន់ថា : *សូមមិត្តមនុស្សទាំងឡាយរស់នៅជោគវាសនាដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់ថ្មីនេះអស់កាលយាវជីវិ កុំគប្បីមានឧបសគ្គអ្វីមកធ្វើឱ្យធ្លាប់ចុះបានឡើយ។*

ដែលថា "**រៀនធ្វើចិត្តឱ្យឃើញតាមចលនាប្រែប្រួលរបស់ជីវិត**" គឺរៀនឱ្យឃើញថា ជីវិតរបស់មនុស្សទាំងឡាយឋិតនៅក្នុងចលនាប្រែប្រួលរបស់ធម្មជាតិ គឺអនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តា។ ដូច្នេះ *អាត្មាអញត្រូវតែខឹតខំពង្វឹលចិត្តឱ្យងាករេទៅតាមចលនាទាំងឡាយនេះ គឺធ្វើយ៉ាងណាឱ្យជីវិតរបស់អញឋិតនៅជាមួយនឹងសេចក្តីទុក្ខព្រួយរបស់មនុស្សទាំងឡាយ នៅក្នុងឧត្តមគតិនៃគំនិតថា យើងជាមនុស្សផងគ្នា យើងត្រូវរស់នៅក្នុងសេចក្តីសុខទុក្ខផងគ្នា អស់កាលជានិរន្តរ៍។*

ខ្ញុំសូមបញ្ជាក់ថា : ព្រហ្មវិហារធម៌ទាំង ៤ នេះប្រសិនបើអ្នកចម្រើនធ្វើឱ្យកើតក្នុងចិត្តបានមិនគ្រប់ទាំង៤ ឬដឹកនាំចិត្តនៃអាត្មាឱ្យចូលទៅជ្រកនៅក្នុងធម៌នេះមិនបានគ្រប់ទាំង៤ទេនោះ អ្នកចម្រើនឈ្មោះថា ពុំទាន់មានព្រហ្មវិហារធម៌នៅឡើយទេ។ ដូចនេះព្រោះអ្វី? ព្រោះអ្នកមានព្រហ្មវិហារមិនទាន់បានធ្វើមិត្តរបស់ខ្លួនឱ្យជ្រកនៅគ្រប់ថ្នាក់នៃព្រហ្មវិហារ ជាពិសេសគឺពុំទាន់បានប្រានចិត្តឱ្យចូលទៅក្នុងព្រហ្មវិហារថ្នាក់ខ្ពស់បំផុត ដែលពុទ្ធសាសនាឱ្យឈ្មោះថា "**ឧបេក្ខាព្រហ្មវិហារ**" ។ ឧទាហរណ៍គេ

មានចិត្តមេត្តាមនុស្សចង់ឱ្យរស់នៅក្នុងសេចក្តីសុខហើយ តែគេពុំទាន់មានចិត្តអាណិតមនុស្សដែលធ្លាក់ខ្លួនចូលទៅក្នុងសេចក្តីទុក្ខ ឬកំពុងរងគ្រោះថ្នាក់គេមានចិត្តអាណិតមនុស្សកំពុងមានទុក្ខហើយ តែគេពុំទាន់មានចិត្តជួយសប្បាយមនុស្សដែលបានទទួលសេចក្តីសុខចម្រើនជាងខ្លួនរបស់គេ ឬមានជោគជ័យលើខ្លួនរបស់គេ ដោយសម្បត្តិទាំងឡាយមានយសស័ក្តិជាដើម គេមានធម៌មេត្តា ករុណា មុទិតាទាំង ៣ នេះគ្រប់គ្រាន់ហើយ តែគេពុំទានមានឧបេក្ខាចិត្ត គឺមិត្តដែលតាមគយគន់មើលនូវស្ថានភាពនៃជីវិតទាំងឡាយ ដែលចេះតែមានការផ្លាស់ប្តូរម្តងសុខម្តងទុកជានិច្ច។ល។ ខ្វះការផ្លាស់ចិត្តរបស់ខ្លួនឱ្យវិលទៅតាមស្ថានភាពនៃជីវិតទាំងឡាយ គឺដំបូងរៀនធ្វើចិត្តឱ្យមានមេត្តាដល់មនុស្សទាំងឡាយ លុះមនុស្សទាំងឡាយដែលខ្លួនមេត្តានោះមានទុក្ខរៀនធ្វើចិត្តឱ្យមានករុណាដល់មនុស្សទាំងឡាយនោះដោយអំពាវនាវបន់ស្រន់ក្នុងចិត្ត *សូមឱ្យគេទាំងឡាយរួចផុតចាកទុក្ខ លុះមនុស្សមានទុក្ខទាំងឡាយ បានរួចចាកទុក្ខបានទទួលនូវសេចក្តីសុខចម្រើនជាងខ្លួន រៀនធ្វើចិត្តឱ្យមានមុទិតាដល់មនុស្សទាំងឡាយដដែលនេះជាថ្មីទៀត ដោយជួយអរជួយសប្បាយចំពោះជោគវាសនាគេទាំងឡាយ លុះមនុស្សទាំងឡាយដែលខ្លួនមានចិត្ត មេត្តា ករុណា មុទិតានោះ មានខ្លួនធ្លាក់ចុះក្នុងសេចក្តីទុក្ខរហូតកែពុំបាន រៀនធ្វើចិត្តឱ្យមានឧបេក្ខាទៅលើមនុស្សទាំងឡាយ នោះក្នុងទីបំផុតដោយជួយកាន់ទុក្ខកាន់ ព្រួយជាមួយនឹងគេទាំងឡាយរហូតទៅ។ ដោយន័យថាមិនធ្វើចិត្តរបស់ខ្លួនឱ្យសប្បាយរីករាយ នៅលើសេចក្តីទុក្ខព្រួយរបស់អ្នកដទៃ* ។ នេះជាសេចក្តីបកស្រាយរបស់ព្រហ្មវិហារធម៌តាមធម្មតា ។ ប្រសិនបើបកស្រាយឱ្យខ្ពស់ជាងនេះ ឧបេក្ខាបានដល់ចិត្តដែលមើលឃើញ មនុស្សសត្វនិងពិភពលោក តាមសេចក្តីពិតរបស់ធម្មជាតិ ដែលមានចែងក្នុងបរមត្ថធម៌ដោយពុទ្ធសាសនា គឺក្នុងខ្លួននៃមនុស្សម្នាក់ៗមានត្រឹមតែខន្ធ អាយតនៈ ធាតុ ឥន្ទ្រីយ៍ សច្ចៈ បដិច្ចប្បាទប៉ុណ្ណោះ មិនមានអ្វីក្រៅអំពីរបស់ទាំងឡាយនេះទេ។ ពាក្យថា មនុស្សសត្វ ទេព ព្រហ្ម យក្ស មារ អសុរ គន្ធព្វ ប្រេត នរក អសុរកាយ។ល។ នោះគ្រាន់តែជាភាសាដែលសន្មតឡើង ដើម្បីនិយាយគ្នាឱ្យកើតជាសេចក្តីស្តាប់បាន ដែលលោកឱ្យឈ្មោះភាសាបែបនេះថាជាភាសាបញ្ញត្តិ ពុំមែនជាភាសាបរមត្ថឡើយ។ កាលណាបើចិត្តនៃមនុស្សទាំងឡាយមានឧបេក្ខាព្រហ្មវិហារ ដែលខ្ញុំបកស្រាយថា មើលឃើញ

មនុស្សតាមសភាវពិតនៃធម្មជាតិ ដែលពុទ្ធសាសនាឱ្យឈ្មោះថា "**សភាវសច្ចៈ**" នោះហើយ សភាវសច្ចៈនេះក៏ជាបច្ច័យឱ្យកើតបានជាគំនិតមួយទៀត ដែលលោកឱ្យឈ្មោះថា "**បរមត្ថសច្ចៈ**" បរមត្ថសច្ចៈនឹងបានជាស្ពាននៃគំនិតមួយទៀត ដែលលោកឱ្យឈ្មោះថា "**អរិយសច្ចៈ**" អរិយសច្ចៈធម្មធាតុនេះនឹងបានជាស្ពាននៃសច្ចៈជាទីបំផុតដែលមានឈ្មោះថា "**និព្វានសច្ចៈ**" នុ៎ះឯង។

ឧបេក្ខាព្រហ្មវិហារ ជាធម៌ធ្វើឱ្យបុគ្គលមើលឃើញមនុស្សលោកនៅក្នុងលក្ខណៈដូចគ្នា ដូចបាននិយាយមកហើយនេះ ប្រសិនណាបើបុគ្គលណាចម្រើនបានហើយ បុគ្គលនោះនឹងអស់មានប្រកាន់ជាតិសាសន៍ អម្បូរ ពូជ ត្រកូល គោត្ត វណ្ណៈពណ៌សម្បុរ ខ្លួនប្រាណ ទ្រព្យសម្បត្តិ យសស័ក្តិ ។ល។ ទៀតហើយ។ ការមិនប្រកាន់របស់មនុស្សទាំងឡាយនេះ នឹងបានជាបច្ច័យមួយយ៉ាងសំខាន់សម្រាប់ធ្វើឱ្យមនុស្សទាំងឡាយក្នុងទ្វីបលោកចេះស្រឡាញ់គ្នា ចេះអាណិតគ្នា ចេះជួយសប្បាយគ្នា ចេះជួយកាន់ទុក្ខគ្នាអស់កាលជានិច្ច ។

ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធព្រមទាំងព្រះសាវកទាំងឡាយ លោកមានព្រះហឫទ័យប្រកបដោយព្រហ្មវិហារគ្រប់ទាំង ៤ នេះ ទើបលោកមិនមានការប្រកាន់ជាតិសាសន៍។ល។ អ្នកព្រហ្មវិហារទាំងឡាយ មិនត្រឹមតែមានចិត្តមិនប្រកាន់ប៉ុណ្ណោះទេ គឺមានចិត្តជាអ្នកបម្រើ ជាអ្នកទំនុកបំរុងអ្នកដទៃទៀតផង ។ ដូច្នេះ ទើបព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់ឱ្យឈ្មោះធម៌នេះថា "**ព្រហ្មវិហារ**" ប្រែថា *"ធម៌ជាជម្រកដ៏ប្រសើររបស់ចិត្ត"* ឬ *"ធម៌ជាលំនៅនៃចិត្តរបស់បុគ្គលអ្នកស្វែងរកសន្តិភាព"* ។

★★★

អធិដ្ឋានធម៌ ៤

ធម៌ដែលគួរបង្កើតនិងគួរតម្កល់ទុកក្នុងចិត្ត ៤ យ៉ាងគឺ :

១- **__បញ្ញា__** : សេចក្តីចេះដឹងខាងផ្លូវលោកផ្លូវធម៌ ដែលលោកទុកដាក់ថាជាពន្លឺរបស់ជីវិត សម្រាប់ឆ្លុះមើលបញ្ហាលោកនិងបញ្ហាធម៌ ដើម្បីដឹកនាំជីវិតឱ្យរស់នៅក្នុងផ្លូវត្រូវក្នុងលោកនេះ និងលោកខាងមុខ ជាតិសេសគឺធ្វើឱ្យជីវិតប្រព្រឹត្តទៅដល់ទីបំផុតនៃទុក្ខ ដោយប្រតិបត្តិតាមមគ្គមានអង្គ៨ ប្រការមានសម្មាទិដ្ឋិជាដើម។

២- **__សច្ចៈ__** : សេចក្តីពិត បានដល់ភាពពិតដែលមានលក្ខណៈផ្ទុយអំពីភាពមិនពិត។ សច្ចៈនេះលោកចែកចេញចា ៦ យ៉ាងគឺ : **វចីសច្ចៈ** ភាពពិតនៃពាក្យសំដី **សម្មតិសច្ចៈ** ភាពពិតនៃពាក្យសន្មត **សភាវសច្ចៈ** ភាពពិតនៃសភាវធម៌ **បរមត្ថសច្ចៈ** ភាពពិតនៃបរមត្ថធម៌ **អរិយសច្ចៈ** ភាពពិតនៃសច្ចៈធម៌ ៤**និព្វានសច្ចៈ** ភាពពិតនៃនិព្វាន។ សច្ចធម៌នេះជាធម៌ គឺបុគ្គលគប្បីកំណត់ទុកក្នុងចិត្ត ហើយប្រព្រឹត្តនូវវចីសុចរិតគ្រប់ពេលវេលា ដើម្បីចម្លងនូវជីវិតរបស់ខ្លួនទៅដល់ទីបំផុតនៃទុក្ខ ។

៣- **__ចាគៈ__** : ការលះបង់ បានដល់ការចំណាយទ្រព្យរបស់ខ្លួនធ្វើអំណោយដល់អ្នកដទៃ ដោយសង្គ្រោះឬដោយបូជា ដោយសង្គ្រោះដូចជាដាក់ទានដល់មនុស្សក្រខ្សត់ មនុស្សអនាថា មនុស្សគ្រោះថ្នាក់... ដោយបូជាដូចជាចិញ្ចឹមមាតាបិតាគ្រូអាចារ្យ សាងវត្ត សាងថ្នល់ សាងស្ពាន សាងសាលា... ដើម្បីសម្រាលទុក្ខដល់មនុស្សទាំងឡាយ ដែលមានកំណើតរួមប្រទេសរួមលោកជាមួយនឹងខ្លួន ក្នុងបំណងធ្វើឱ្យជីវិតអស់ទុក្ខក្នុងទីបំផុត ។

៤- **__ឧបសមៈ__** : សេចក្តីស្ងប់ បានដល់ការធ្វើចិត្តឱ្យស្ងប់ស្ងៀម ឱ្យអស់ភ័យ ឱ្យអស់កង្វល់ក្នុងអារម្មណ៍ទាំងឡាយ ដែលជាធាតុធ្វើចិត្តឱ្យអណ្តែតអណ្តូងឱ្យត្រាច់ទៅដោយមិនមានទីដៅ គឺមិនបណ្តោយឱ្យកិលេសគ្រឿងសៅហ្មងគ្របសង្កត់ជិះជាន់។ កាលណាចិត្តមិនមានកិលេសជិះជាន់ ចិត្តក៏បានតាំងនៅក្នុងភាពស្ងប់បញ្ញាជាន់ខ្ពស់ គឺបញ្ញាសម្រាប់ឃើញនូវអរិយសច្ចៈ ក៏កើតមាននៅក្នុងពេលនុ៎ះឯងដែរ ។

★★★

បទទី ៩

លោកិយធម៌

លោកិយធម៌ បានដល់ធម៌សម្រាប់មនុស្សក្នុងសកលលោក ឬធម៌ទាំងឡាយដែលមនុស្សលោកប្រតិបត្តិ ដើម្បីជាប្រយោជន៍របស់ខ្លួននៅក្នុងត្រៃលោក។ ពុទ្ធសាសនាបានចែកធម៌នេះទៅជា ៣យ៉ាង ដោយកំណត់យកតាមការត្រាច់ទៅនៃចិត្តដែលមានឈ្មោះថា **កាមាវចរៈ រូបាវចរៈ អរូបាវចរៈ** ។ *ធម្មធាតុទាំង៣យ៉ាងនេះចំពោះកាមាវចរៈ ជាធាតុដែលលោកបញ្ជាក់ថា ប្រព្រឹត្តទៅបានទាំងកុសលទាំងអកុសល។ ចំណែករូបាវចរៈ និងអរូបាវចរៈ លោកសង្គ្រោះចូលក្នុងពួកធម៌ជាកុសលតែម្យ៉ាង ។* ចិត្តជាកាមាវចរៈមាន ៥៤ គឺ :

១- អកុសលចិត្ត ១២

២- អហេតុកចិត្ត ១៨

៣- សោភណចិត្ត ២៤ ។

អកុសលចិត្ត ១២ លោកចែកជាលោភមូល ៨ ទោសមូល ២ មោហមូល ២ ។

លោភមូល ៨ លោករាប់ដូចនេះ :

ក- សោមនស្ស សហគត ទិដ្ឋិគត សម្បយុត្ត អសង្ខារិកៈ

ខ- សោមនស្ស សហគត ទិដ្ឋិគត សម្បយុត្ត សសង្ខារិកៈ

គ- សោមនស្ស សហគត ទិដ្ឋិគត វិប្បយុត្ត អសង្ខារិកៈ

ឃ- សោមនស្ស សហគត ទិដ្ឋិគត វិប្បយុត្ត សសង្ខារិកៈ

ង- ឧបេក្ខា សហគត ទិដ្ឋិគត សម្បយុត្ត អសង្ខារិកៈ

ច- ឧបេក្ខា សហគត ទិដ្ឋិគត សម្បយុត្ត សសង្ខារិកៈ

ឆ- ឧបេក្ខា សហគត ទិដ្ឋិគត វិប្បយុត្ត អសង្ខារិកៈ

ជ- ឧបេក្ខា សហគត ទិដ្ឋិគត វិប្បយុត្ត សសង្ខារិកៈ។

ទោសមូល ២ លោករាប់ដូចជា :

ក- ទោមនស្ស សហគត បដិឃសម្បយុត្ត អសង្ខារិកៈ

ខ- ទោមនស្ស សហគត បដិឃសម្បយុត្ត សសង្ខារិកៈ ។

មោហមូល ២ លោករាប់ដូចនេះ :

ក- ឧបេក្ខា សហគត ឧទ្ធច្ចសម្បយុត្តៈ

ខ- ឧបេក្ខាសហគត វិចិកិច្ឆាសម្បយុត្តៈ ។

អហេតុកចិត្ត ១៨ លោកចែកជាអកុសលវិបាក ៧ កុសលវិបាក ៨ អហេតុកកិរិយា ៣ ។ **អកុសលវិបាក ៧** លោករាប់ដូចនេះ :

ក- ឧបេក្ខា សហគត ចក្ខុវិញ្ញាណៈ

ខ- ឧបេក្ខា សហគត សោតវិញ្ញាណៈ

គ- ឧបេក្ខា សហគត ឃានវិញ្ញាណៈ

ឃ- ឧបេក្ខា សហគត ជិវ្ហាវិញ្ញាណៈ

ង- ទុក្ខ សហគត កាយវិញ្ញាណៈ

ច- ឧបេក្ខា សហគត សម្បដិច្ឆន្នៈ

ឆ- ឧបេក្ខា សហគត សន្តីរណៈ

កុសលវិបាក ៨ លោករាប់ដូចនេះ :

ក- ឧបេក្ខា សហគត ចក្ខុវិញ្ញាណៈ

ខ- ឧបេក្ខា សហគត សោតវិញ្ញាណៈ

គ- ឧបេក្ខា សហគត ឃានវិញ្ញាណៈ

ឃ- ឧបេក្ខា សហគត ជិវ្ហាវិញ្ញាណៈ

ង- សុខ សហគត កាយវិញ្ញាណៈ

ច- ឧបេក្ខា សហគត សម្បដិច្ឆន្នៈ

ឆ- សោមនស្ស សហគត សន្តីរណៈ

ជ- ឧបេក្ខា សហគត សន្តីរណៈ ។

អហេតុកកិរិយា ៣ លោករាប់ដូចនេះ :

ក- ឧបេក្ខា សហគត បញ្ចទ្វារាវជ្ជនៈ

ខ- ឧបេក្ខា សហគត មនោទ្វារាវជ្ជនៈ

គ- សោមនស្ស សហគត ហសិតុប្បាទ ។

សោភណចិត្ត ២៤ លោកចែកជា មហាកុសលចិត្ត ៨ មហាវិបាកចិត្ត ៨ មហាកិរិយាចិត្ត ៨ ។ **មហាកុសលចិត្ត ៨** លោករាប់ដូចនេះ :

ក- សោមនស្ស សហគត ញាណសម្បយុត្ត អសង្ខារិកៈ

ខ- សោមនស្ស សហគត ញាណសម្បយុត្ត សសង្ខារិកៈ

គ- សោមនស្ស សហគត ញាណវិប្បយុត្ត អសង្ខារិកៈ

ឃ- សោមនស្ស សហគត ញាណវិប្បយុត្ត សសង្ខារិកៈ

ង- ឧបេក្ខា សហគត ញាណសម្បយុត្ត អសង្ខារិកៈ

ច- ឧបេក្ខា សហគត ញាណសម្បយុត្ត សសង្ខារិកៈ

ឆ- ឧបេក្ខា សហគត ញាណវិប្បយុត្ត អសង្ខារិកៈ

ជ- ឧបេក្ខា សហគត ញាណវិប្បយុត្ត សសង្ខារិកៈ ។

មហាវិបាកចិត្ត ៨ លោករាប់ដូចនេះ :

ក- សោមនស្ស សហគត ញាណសម្បយុត្ត អសង្ខារិកៈ

ខ- សោមនស្ស សហគត ញាណសម្បយុត្ត សសង្ខារិកៈ

គ- សោមនស្ស សហគត ញាណវិប្បយុត្ត អសង្ខារិកៈ

ឃ- សោមនស្ស សហគត ញាណវិប្បយុត្ត សសង្ខារិកៈ

ង- ឧបេក្ខា សហគត ញាណសម្បយុត្ត អសង្ខារិកៈ

ច- ឧបេក្ខា សហគត ញាណសម្បយុត្ត សសង្ខារិកៈ

ឆ- ឧបេក្ខា សហគត ញាណវិប្បយុត្ត អសង្ខារិកៈ

ជ- ឧបេក្ខា សហគត ញាណវិប្បយុត្ត សសង្ខារិកៈ ។

មហាកិរិយាចិត្ត ៨ លោករាប់ដូចនេះ :

ក- សោមនស្ស សហគត ញាណសម្បយុត្ត អសង្ខារិកៈ

ខ- សោមនស្ស សហគត ញាណសម្បយុត្ត សសង្ខារិកៈ

គ- សោមនស្ស សហគត ញាណវិប្បយុត្ត អសង្ខារិកៈ

ឃ- សោមនស្ស សហគត ញាណវិប្បយុត្ត សសង្ខារិកៈ

ង- ឧបេក្ខា សហគត ញាណសម្បយុត្ត អសង្ខារិកៈ

ច- ឧបេក្ខា សហគត ញាណសម្បយុត្ត សសង្ខារិកៈ

ឆ- ឧបេក្ខា សហគត ញាណវិប្បយុត្ត អសង្ខារិកៈ

ជ- ឧបេក្ខា សហគត ញាណវិប្បយុត្ត សសង្ខារិកៈ ។

រូបាវចរចិត្ត ១៥ លោកចែកជា រូបាវចរកុសលចិត្ត ៥ រូបាវចរវិបាកចិត្ត ៥ រូបាវចរកិរិយាចិត្ត ៥។ **រូបាវចរកុសលចិត្ត ៥** លោករាប់ដូចនេះ :

ក- វិតក្កវិចារបីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ បឋមជ្ឈានរូបាវចរកុសលចិត្តំ

ខ- វិចារបីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ ទុតិយជ្ឈានរូបាវចរកុសលចិត្តំ

គ- បីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ តតិយជ្ឈានរូបាវចរកុសលចិត្តំ

ឃ- សុខេកគ្គតា សហិតំ ចតុត្ថជ្ឈានរូបាវចរកុសលចិត្តំ

ង- ឧបេក្ខេកគ្គតា សហិតំ បញ្ចមជ្ឈានរូបាវចរកុសលចិត្តំ។

រូបាវចរវិបាកចិត្ត ៥ លោករាប់ដូចនេះ :

ក- វិតក្កវិចារបីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ បឋមជ្ឈានរូបាវចរវិបាកចិត្តំ

ខ- វិចារបីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ ទុតិយជ្ឈានរូបាវចរវិបាកចិត្តំ

គ- បីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ តតិយជ្ឈានរូបាវចរវិបាកចិត្តំ

ឃ- សុខេកគ្គតា សហិតំ ចតុត្ថជ្ឈានរូបាវចរវិបាកចិត្តំ

ង- ឧបេក្ខេកគ្គតា សហិតំ បញ្ចមជ្ឈានរូបាវចរវិបាកចិត្តំ។

រូបាវចរកិរិយាចិត្ត ៥ លោករាប់ដូចនេះ :

ក- វិតក្កវិចារបីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ បឋមជ្ឈានរូបាវចរកិរិយាចិត្តំ

ខ- វិចារបីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ ទុតិយជ្ឈានរូបាវចរកិរិយាចិត្តំ

គ- បីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ តតិយជ្ឈានរូបាវចរកិរិយាចិត្តំ

ឃ- សុខេកគ្គតា សហិតំ ចតុត្ថជ្ឈានរូបាវចរកិរិយាចិត្តំ

ង- ឧបេក្ខេកគ្គតា សហិតំ បញ្ចមជ្ឈានរូបាវចរកិរិយាចិត្តំ។

អរូបាវចរចិត្ត ១២ លោកចែកជា អរូបាវចរកុសលចិត្ត ៤ អរូបាវចរវិបាកចិត្ត៤ អរូបាវចរកិរិយា ៤ ។ **អរូបាវចរកុសលចិត្ត ៤** លោករាប់ដូចនេះ :

ក- អាកាសានញ្ចាយតនៈ

ខ- វិញ្ញាណញ្ចាយតនៈ

គ- អាកិញ្ចញ្ញាយតនៈ

ឃ- នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនៈ ។

អរូបាវចរវិបាកចិត្ត ៤ លោករាប់ដូចនេះ :

ក- អាកាសានញ្ចាយតនៈ

ខ- វិញ្ញាណញ្ចាយតនៈ

គ- អាកិញ្ចញ្ញាយតនៈ

ឃ- នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនៈ ។

អរូបាវចរកិរិយាចិត្ត ៤ លោករាប់ដូចនេះ :

ក- អាកាសានញ្ចាយតនៈ

ខ- វិញ្ញាណញ្ចាយតនៈ

គ- អាកិញ្ចញ្ញាយតនៈ

ឃ- នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនៈ ។

មហាកុសលឱ្យសម្រេចកិច្ច ៤ យ៉ាងគឺ : បដិសន្ធិ ភវង្គ ចុតិ តទាលម្ពណាៈ ។ មហាកុសលនេះជាធម្មធាតុតាក់តែងជាតិ ភព សម្បត្តិ ជាធាតុឱ្យនូវកំណើត មហាវិបាកជាតួបដិសន្ធិ ជាធម្មធាតុសោយនូវសម្បត្តិ ។ មហាកិរិយាលោកទុកដុចស្មានត្រាជាពិសេសមហាកិរិយានេះមាននៅតែក្នុងសន្តានព្រះអរហន្តទាំងឡាយ ។ ចំណែកបុគ្គលក្រៅអំពីនេះ ពុំមានមហាកិរិយនេះទេ។ រូបាវចរកុសលជាធម្មធាតុតាក់តែងជាតិ ភព សម្បត្តិ ជាធម្មធាតុឱ្យនូវកំណើត រូបាវចរវិបាកជាតួបដិសន្ធិ ជាធម្មធាតុសោយនូវសម្បត្តិ។ រូបាវចរកុសលនិងរូបាវចរកិរិយាដូចគ្នា ផ្សេងគ្នាតែទីកើត *រូបាវចរកុសលកើតក្នុងសន្តានបុថុជ្ជននិងសេក្ខបុគ្គល ចំណែក រូបាវចរកិរិយា កើតក្នុងសន្តានព្រះខីណាស្រពតែមួយពួកប៉ុណ្ណោះ* ។ អរូបាវចរកុសល ជាធម្មធាតុតាក់តែងជាតិ ភព សម្បត្តិ ជាធម្មធាតុដឹកនាំឱ្យមានបដិសន្ធិ អរូបាវចរវិបាកជាតួបដិសន្ធិ ជាធម្មធាតុសោយនូវសម្បត្តិ ។ ចំណែក *អរូបាវចរកិរិយា និងអរូបាវចរកុសល លោកថាដូចគ្នាមិនមានផ្លែកគ្នាទេ* សេចក្តីឧបមានៃរបស់ទាំងពីរនេះ លោកថាដូចតួត្រានិងស្នាមរបស់ត្រា ឬដូចស្រមោលដែលមាននៅក្នុងរឿងមហាកុសលនិងមហាកិរិយានោះដែរ ខុសគ្នាតែទីកើត គឺ*អរូបាវចរកុសលកើតក្នុងសន្តានបុថុជ្ជននិងសេក្ខបុគ្គល ចំណែកអរូបា*

វចរកិរិយាកើតក្នុងសន្តាននៃព្រះខីណាស្រពតែមួយពួកប៉ុណ្ណោះ ។

កុសលធម៌ទាំងឡាយនេះ ជាធម្មធាតុដឹកនាំសត្វទាំងឡាយឱ្យកើតក្នុងលោកទាំង៣ ទើបត្រូវបានឱ្យឈ្មោះថា "**លោកិយធម៌**" ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត សម្បទាបច្ចុប្បន្ន៤យ៉ាង និងសម្បទាបរលោក ៤យ៉ាង ដែលខ្ញុំនឹងសរសេរនៅក្នុងបទខាងមុខ ក៏ត្រូវបានឱ្យឈ្មោះថា "**លោកិយធម៌**" ដែរ ។

★ ★ ★

បទទី ១០

លោកុត្តរធម៌

*ធម៌សម្រាប់ចម្លងសត្វទាំងឡាយចេញចាក លោកហៅថា "**លោកុត្តរធម៌**"* ធម៌នេះបើនិយាយដោយឈ្មោះនៃលោកុត្តរកុសលចិត្តមាន ៨ ឬ ៤០ ។ *លោកុត្តរកុសលចិត្ត ដែលលោកចែកជា ៨ គឺ មគ្គ ៤ ផល ៤។*

មគ្គ ៤ លោករាប់ដូចនេះ :

ក- សោតាបត្តិមគ្គចិត្ត

ខ- សកិទាគាមិមគ្គចិត្ត

គ- អនាគាមិមគ្គចិត្ត

ឃ- អរហត្តមគ្គចិត្ត ។

ផល ៤ លោករាប់ដូចនេះ :

ក- សោតាបត្តិផលចិត្ត

ខ- សកិទាគាមិផលចិត្ត

គ- អនាគាមិផលចិត្ត

ឃ- អរហត្តផលចិត្ត ។

លោកុត្តរចិត្តដែលលោកចែកជាមគ្គ ២០ ផល ២០។

មគ្គ ២០ លោករាប់ដូចនេះ :

ក- វិត្តកវិចារបីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ បឋមជ្ឈានសោតាបត្តិមគ្គចិត្តំ

ខ- វិចារបីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ ទុតិយជ្ឈានសោតាត្តិមគ្គចិត្តំ

គ- បីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ គតិយជ្ឈានសោតាបត្តិមគ្គចិត្តំ

ឃ- សុខេកគ្គតា សហិតំ ចតុត្ថជ្ឈាន សោតាបត្តិមគ្គចិត្តំ

ង- ឧបេក្ខេកគ្គតា សហិតំ បញ្ចមជ្ឈាន សោតាបត្តិមគ្គចិត្តំ

ច- វិតក្កវិចារបីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ បឋមជ្ឈាន សកិទាគាមិមគ្គចិត្តំ

ឆ- វិចារបីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ ទុតិយជ្ឈាន សកិទាគាមិមគ្គចិត្តំ

ជ- បីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ តតិយជ្ឈាន សកិទាគាមិមគ្គចិត្តំ

ឈ- សុខេកគ្គតា សហិតំ ចតុត្ថជ្ឈាន សកិទាគាមិមគ្គចិត្តំ

ញ- ឧបេក្ខេកគ្គតា សហិតំ បញ្ចមជ្ឈាន សកិទាគាមិមគ្គចិត្តំ

ដ- វិតក្កវិចារបីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ បឋមជ្ឈាន អនាគាមិមគ្គចិត្តំ

ឋ- វិចារបីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ ទុតិយជ្ឈាន អនាគាមិមគ្គចិត្តំ

ឌ- បីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ តតិយជ្ឈាន អនាគាមិមគ្គចិត្តំ

ឍ- សុខេកគ្គតា សហិតំ ចតុត្ថជ្ឈាន អនាគាមិមគ្គចិត្តំ

ណ- ឧបេក្ខេកគ្គតា សហិតំ បញ្ចមជ្ឈាន អនាគាមិមគ្គចិត្តំ

ត- វិតក្កវិចារបីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ បឋមជ្ឈាន អរហត្តមគ្គចិត្តំ

ថ- វិចារបីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ ទុតិយជ្ឈាន អរហត្តមគ្គចិត្តំ

ទ- បីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ តតិយជ្ឈាន អរហត្តមគ្គចិត្តំ

ធ- សុខេកគ្គតា សហិតំ ចតុត្ថជ្ឈាន អរហត្តមគ្គចិត្តំ

ន- ឧបេក្ខេកគ្គតា សហិតំ បញ្ចមជ្ឈាន អរហត្តមគ្គចិត្តំ ។

ផល ២០ លោករាប់ដូចនេះ :

ក- វិត្តកវិចារបីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ បឋមជ្ឈាន សោតាបត្តិផលចិត្តំ

ខ- វិចារបីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ ទុតិយជ្ឈាន សោតាត្តិផលចិត្តំ

គ- បីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ តតិយជ្ឈាន សោតាបត្តិផលចិត្តំ

ឃ- សុខេកគ្គតា សហិតំ ចតុត្ថជ្ឈាន សោតាបត្តិផលចិត្តំ

ង- ឧបេក្ខេកគ្គតា សហិតំ បញ្ចមជ្ឈាន សោតាបត្តិផលចិត្តំ

ច- វិតក្កវិចារបីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ បឋមជ្ឈាន សកិទាគាមិផលចិត្តំ

ឆ- វិចារបីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ ទុតិយជ្ឈាន សកិទាគាមិផលចិត្តំ

ជ- បីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ តតិយជ្ឈាន សកិទាគាមិផលចិត្តំ

ឈ- សុខេកគ្គតា សហិតំ ចតុត្ថជ្ឈាន សកិទាគាមិផលចិត្តំ

ញ- ឧបេក្ខេកគ្គតា សហិតំ បញ្ចមជ្ឈាន សកិទាគាមិផលចិត្តំ

ដ- វិតក្កវិចារបីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ បឋមជ្ឈាន អនាគាមិផលចិត្តំ

ឋ- វិចារបីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ ទុតិយជ្ឈាន អនាគាមិផលចិត្តំ

ឌ- បីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ តតិយជ្ឈាន អនាគាមិផលចិត្តំ

ឍ- សុខេកគ្គតា សហិតំ ចតុត្ថជ្ឈាន អនាគាមិផលចិត្តំ

ណ- ឧបេក្ខេកគ្គតា សហិតំ បញ្ចមជ្ឈាន អនាគាមិផលចិត្តំ

ត- វិតក្កវិចារបីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ បឋមជ្ឈាន អរហត្តផលចិត្តំ

ថ- វិចារបីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ ទុតិយជ្ឈាន អរហត្តផលចិត្តំ

ទ- បីតិសុខេកគ្គតា សហិតំ តតិយជ្ឈាន អរហត្តផលចិត្តំ

ធ- សុខេកគ្គតា សហិតំ ចតុត្ថជ្ឈាន អរហត្តផលចិត្តំ

ន- ឧបេក្ខេកគ្គតា សហិតំ បញ្ចមជ្ឈាន អរហត្តផលចិត្តំ ។

កុសលចិត្តទាំងឡាយ ជាកាមាវចរក្តី រូបាវចរក្តី អរូបាវចរក្តី ដែលខ្ញុំបានសរសេរហើយក្នុងបទទី ៩ មួយអន្លើដោយលោកុត្តរកុសលចិត្តទាំងឡាយ ដែលខ្ញុំសរសេរក្នុងបទទី ១០ នេះមិនមានពាក្យប្រែទេ ។ ដូចនេះ ព្រោះអ្វី ? ព្រោះខ្ញុំយល់ឃើញថា ពក្យបាលីទាំងឡាយនេះ អ្នកសិក្សាគង់ស្តាប់សេចក្តីបានមិនខានដោយពាក្យទាំងអស់នេះអ្នកសិក្សាក្នុងពុទ្ធសាសនា ធ្លាប់និយាយគ្នាជាបាលីមកហើយ។ ឆ្លៀតឱកាសនេះ ខ្ញុំសូមបញ្ជាក់ថា *លោកុត្តរចិត្តមិនមានលោកុត្តរកិរិយាទេ គឺមានតែលោកុត្តរកុសលចិត្ត និងលោកុត្តរវិបាកចិត្តតែពីរប៉ុណ្ណោះឯង* ។

មនុស្សកើតមកក្នុងលោកមានបញ្ញាផ្សេងគ្នា ស្រេចហើយនឹងបុណ្យកុសលដែលមនុស្សម្នាក់ៗសាងមកក្នុងអតីតជាតិ និងបច្ចុប្បន្នជាតិ ប្រែថាមានការរៀនការស្តាប់ក្នុងជាតិមុន ឬក្នុងជាតិនេះតិចច្រើនជាងគ្នា។ បញ្ញារបស់មនុស្សបុថុជ្ជនដែលកើតដោយការស្តាប់ ការរៀនអំពីអ្នកដទៃ បានស្តាប់អរិយសច្ចធម៌ដោយសារអ្នកដទៃពន្យល់ ហើយប្រឹងគិតប្រឹងពិចារណាតាមពាក្យពន្យល់នោះ លុះត្រាបានយល់បានភ្លឺខ្លះ តែយោបល់របស់គេក្នុងរឿងនេះ នៅមានការងាករេមិនទាន់បានឋិតនៅក្នុងសភាពទៀងទាត់ ការឃើញធម៌បែបនេះ លោកឱ្យឈ្មោះ "**លោកិយធម៌**" ។ ចំណែកការឃើញដោយបញ្ញារបស់ខ្លួន ដែលពុទ្ធសាសនាឱ្យឈ្មោះថា "**ត្រាស់ដឹង**" ឬ "**ចាក់ធ្លុះ**" នូវអរិយសច្ចធម៌នោះលោកឱ្យឈ្មោះថា "លោកុត្តរធម៌" បានដល់ មគ្គ ៤ ផល ៤ និងនិព្វាន១ ។ បុគ្គលដែលបានសម្រេចនូវមគ្គ៤ ផល ៤ លោកហៅថា "**អរិយបុគ្គល**" ព្រះអិយបុគ្គលទាំងឡាយ លោកលះបង់នូវធម៌ជាគ្រឿងចងរឹតសត្វឱ្យជាប់នៅក្នុង

ជីវិតអន្ទោល ឬធម៌ជាគ្រឿងចងភ្ជាប់សត្វឱ្យទៅក្នុងភព ធម៌នេះពុទ្ធសាសនាឱ្យឈ្មោះថា "**សំយោជនធម៌**" *សំយោជនៈមាន ១០ប្រការ លោកចែកចា ២ពួក គឺសំយោជនៈយ៉ាងទាប ៥ ប្រការ យ៉ាងខ្ពស់ ៥ប្រការ។* **យ៉ាងខ្ពស់ ៥** យ៉ាងលោករាប់ដូចនេះ :

១- **សក្កាយទិដ្ឋិ** : ឃើញខ្លួនថាជារបស់ខ្លួន

២- **វិចិកិច្ឆា** : សេចក្តីសង្ស័យ

៣- **សីលព្វតបរាមាស** : មានជំនឿក្នុងវត្ថុស័ក្តិនិងអំពីកម្មនានា

៤- **កាមរាគៈ** : មានតម្រេកក្នុងកាម

៥- **បដិឃៈ** : មានសេចក្តីព្យាបាទ ។

យ៉ាងខ្ពស់ ៥ យ៉ាង លោករាប់ដូចនេះ :

១- **រូបរាគៈ** : ពេញចិត្តក្នុងរូប

២- **អរូបរាគៈ** : ពេញចិត្តក្នុងសុខវេទនាឬពេញចិត្តក្នុងអរូប

៣- **មានៈ** : មានកំណាន់ក្នុងរបស់ទាំងឡាយ

៤- **ឧទ្ធច្ចៈ** : មានគំនិតអណ្តែតអណ្តូង

៥- **អវិជ្ជា** : មានសេចក្តីមិនដឹងក្នុងអរិយសច្ចៈ ៤ ។

អរិយបុគ្គលលោកចែកជា ៤ គូ រួមទាំងនិព្វាន ១ ផងជា ៥ គឺ :

១- សោតាបត្តិមគ្គនិងសោតាបត្តិផល

២- សកិទាគាមិមគ្គ និង សកិទាគាមិផល

៣- អនាគាមិមគ្គ និង អនាគាមិផល

៤- អរហត្តមគ្គ និងអរហត្តផល

៥- និព្វាន ។

ក- សោតាបត្តិមគ្គ និងសោតាបត្តិផល លះសំយោជនៈបាន ៣ គឺ : សក្កាយទិដ្ឋិ វិចិកិច្ឆា សិលព្វតបរាមាស ។ *ព្រះសោតាបុគ្គលលោកមិនធ្វើអភិដ្ឋាន ៦គឺ មិនធ្វើអនន្តរិយកម្ម ៥ និងមិនមានជំនឿក្នុងសាសនាទាំងឡាយដទៃ។ លោកមិនទៅកើតក្នុងអបាយទាំងឡាយ ៤។ មានកំណើតជាមនុស្សយ៉ាងច្រើនបំផុតត្រឹម ៧ដង។*

ខ- សកិទាគាមិមគ្គ និងសកិទាគាមិផល លះសំយោជនៈ ៣ ដូចគ្នានឹងព្រះសោតា *តែលោកមានរាគៈ ទោសៈ មោហៈ ស្តើងជាងព្រះសោតា។ លោកត្រូវមានកំណើតជាមនុស្សទៀតត្រឹមតែម្តង ក្នុងទីបំផុតនៃជីវិតក្នុងលោកនៃមនុស្សនេះលោកត្រូវបានទៅកើតក្នុងឋានព្រហ្ម ឈ្មោះសុទ្ធាវាស ហើយបានសម្រេចព្រះនិព្វានក្នុងទីនោះស្រេចតែម្តង ។*

គ- អនាគាមិមគ្គ និងអនាគាមិផល លះសំយោជនៈបាន ៥ គឺ : សក្កាយទិដ្ឋិ វិចិកិច្ឆា សីលព្វត្តបរាមាស កាមរាគៈ បដិឃៈ ។ *ព្រះអនាគាមិបុគ្គលលោកត្រូវមានកំណើតជាមនុស្សទៀតត្រឹមតែម្តង លុះដល់ទីបំផុតនៃជីវិតក្នុងលោកនេះ លោកត្រូវបានទៅកើតក្នុងឋានព្រហ្មឈ្មោះសុទ្ធាវាស ហើយសម្រេចព្រះនិព្វានក្នុងទីនោះតែម្តង ។*

ឃ- អរហត្តមគ្គ និងអរហត្តផល លោកលះសំយោជនៈបានទាំងអស់ *លុះដល់ទីបំផុតនៃជីវិតក្នុងលោកនេះ* ។ ព្រះអរហន្តទាំងឡាយ លោកមិនមានសេចក្តីស្អប់ស្រឡាញ់ មិនមានមនោសញ្ចេតនាជាកាមតណ្ហា មិនមានគ្រឿងសៅហ្មងទាំងឡាយដែលមនុស្សលោកនៅមាន តែលោកក៏នៅមានមនោសញ្ចេតនាខាងឈឺចាប់ខ្លះដែរ លោកមានអាយុប្រហែលៗនឹងមនុស្សធម្មតា លោកមានអារម្មណ៍ជាឧបេក្ខា លោកមានវិញ្ញាណភ្លឺស្វាងរុងរឿង លោកមានព្រះទ័យស្អាតបរិសុទ្ធ មានជីវិតស្ងប់ មានអភិនិហារស្គាល់ចិត្តថ្លើមរបស់មនុស្សសត្វ មានញាណរលឹកជាតិទាំងឡាយក្នុងអតីតកាលបាន លោកមើលឃើញសេចក្តីស្លាប់កើតរបស់សត្វទាំងឡាយ លោកដឹងច្បាស់ថាកម្មនិងអាសវៈទាំងឡាយរបស់ខ្លួន បានត្រូវរលាយសាបសូន្យអស់ដោយមិនមានសេសសល់ ។

ង- និព្វាន និព្វានលោកចែកជា ២ គឺ : ១ *និព្វានដែលសត្វបានសម្រេចក្នុងជីវិតបច្ចុប្បន្ន (សឧបាទិសេសនិព្វាន)* សំដៅសេចក្តីថា មគ្គចិត្តនិងផលចិត្តរបស់ព្រះអរហន្ត ដែលសោយនូវវិមុត្តិសុខនុ៎ះឯង។ *២ និព្វាន ដែលព្រះអរហន្តត្រូវបានក្នុងពេលអស់ជីវិត(អនុបាទិសេសនិព្វាន)* ប្រែថា និព្វានដោយអស់ខន្ធ៥ នៃព្រះអរហន្តទាំងឡាយ។

និព្វានមានពាក្យជាវេវចនៈ ៧ ប្រការគឺ :

១- បននិមនតោ បន្ទោរបង់នូវសេចក្តីស្រវឹង

២- មិឃាសវិនយោ នាំចេញនូវសេចក្ដីស្រេកឃ្លាន

៣- អាលយសមុគ្ឃាតោ ដកចេញនូវសេចក្ដីអាល័យ

៤- វដ្ដុបច្ឆេទោ កាត់ផ្ដាច់នូវជីវិតអន្ទោល

៥- តណ្ហក្ខយោ សូន្យអស់តណ្ហា

៦- វិរាគោ សូន្យអស់នៃធាតុជាគ្រឿងតម្រេក

៧- និរោធោ រលត់ដោយមិនមានសេសសល់ ។

ក្រៅអំពីគុណធម៌ទាំង ៧ យ៉ាងនេះ ពាក្យថា "និព្វាន" លោកដៅដល់សេចក្ដីរលត់នៃកងទុក្ខទាំងអស់ បានដល់សេចក្ដីរលត់នៃជាតិ នៃជរា នៃព្យាធិ នៃមរណៈ នៃសេចក្ដីសោកនៃសេចក្ដីខ្សឹកខ្សួល នៃសេចក្ដីត្អូញត្អែរ នៃសេចក្ដីខមប្រឹង (ទុក្ខ) នៃសេចក្ដីតូចចិត្ត នៃសេចក្ដីតឹងទ្រូង ។ល។ នៅក្នុងសុត្តន្តបិដកមានពុទ្ធឧទានអំពីរឿងនិព្វានថា : "ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ! អាយតនៈជាធម្មធាតុនៅមាន នាទីនោះមិនមានដីទឹក ភ្លើង ខ្យល់ឡើយ នាទីនោះមិនមានអាកាសមិនមានវិញ្ញាណ មិនមានអ្វីៗទាំងអស់ លោកនេះក៏មិនមែន លោកទាំងឡាយដទៃណាៗក៏មិនមែន មិនមានទាំងព្រះអាទិត្យ មិនមានទាំងព្រះចន្ទ។ ភិក្ខុទាំងឡាយ! ក្នុងអាយតនៈនោះ មិនមានការមក មិនមានការទៅ មិនមានការតាំងនៅ មិនមានការសូន្យបាត់ មិនមានការកើតថ្មី អាយតនៈនោះជាធម្មធាតុប្រាសចាកលំនៅប្រាសចាកទីតាំង ប្រាសចាកទំរើទាំងឡាយប្រាសចាកកំណាន់ទាំងអស់ នេះឯងជាទីបំផុតនៃទុក្ខ" ។

នៅក្នុងសុត្តន្តបិដកដដែលនេះ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់សម្ដែងអំពីរឿងនិព្វានមួយបែបទៀតមានដូចនេះ : "ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ! សេចក្ដីតក់ស្លុតញាប់ញ័រ រមែងកើតមានដល់បុគ្គលណាដែលមានកំណាន់ សម្រាប់បុគ្គណាដែលមិនមានកំណាន់រមែងមិនមានសេចក្ដីតក់ស្លុតញាប់ញ័រ ក្នុងទីនោះរមែងមានសេចក្ដីស្ងប់ ក្នុងទីណាដែលមានសេចក្ដីស្ងប់ ក្នុងទីនោះរមែងមិនមានសេចក្ដីលំអៀង ក្នុងទីណាដែលមិនមានសេចក្ដីលំអៀង ក្នុងទីនោះរមែងមិនមានការទៅការមក កាលណាមិនមានការទៅការមក ក៏រមែងមិនមានការសូន្យនិងការកើត ក្នុងទីណាដែលមិនមានការសូន្យនិងការកើត ក្នុងទីនោះក៏រមែងមិនមានជាកន្លែងនេះជាកន្លែងនោះ ឬមិនមាននូវអ្វីៗទាំងអស់

នៅក្នុងចន្លោះនៃការសូន្យនិងការកើតនោះ នេះឯងហៅថា "**សេចក្តីរលត់ទុក្ខ**" ។

"**និព្វាន**" ដែលខ្ញុំសរសេរមកនេះ បើសរុបសេចក្តីទៅ អ្នកអានទាំងឡាយនឹងបានឃើញ : បំណងរបស់ព្រះពុទ្ធសាសនា គឺចង់ឱ្យមនុស្សទាំងឡាយរួចផុតចាកទុក្ខទាំងអស់ ដោយព្យាយាមរំលត់ឱ្យអស់នូវហេតុនៃទុក្ខមិនឱ្យមានសេសសល់ នេះឯងគឺជារង្វាន់មានគុណភាពខ្ពស់បំផុត ដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់ប្រទានដល់បុគ្គលអ្នកមានជំនឿក្នុងធម្មៈរបស់ព្រះអង្គ ។

អ្នកអានទាំងឡាយ ប្រសិនបើចង់បានសម្រេចនូវលោកុត្តរធម៌នេះ គប្បីទាំងសេចក្តីព្យាយាមប្រតិបត្តិធម៌តាមអង្គមគ្គទាំង ៨ ឱ្យបានយ៉ាងទៀតទាត់ យ៉ាងតឹងរឹង។ កាលណាយើងធ្វើបានតាមសេចក្តីណែនាំនេះ បណ្ឌិតទាំងឡាយក្នុងសាសនាលោកមានយោបល់ថានឹងបានដូចនេះ :

១- បុគ្គលបុថុជ្ជនទាំងឡាយ បើបានប្រតិបត្តិតាមមគ្គ ៨ អស់កាលជានិច្ចនោះរយៈកាលនៃការប្រតិបត្តិត្រឹម ៧ឆ្នាំ ឬ ៦ឆ្នាំ ៥ឆ្នាំ ៤ឆ្នាំ ៣ឆ្នាំ ២ឆ្នាំ ១ឆ្នាំ ឬ ៧-៦-៥-៤-៣-២-១ខែ កន្លះខែ ឬត្រឹមតែ ៧ថ្ងៃប៉ុណ្ណោះក៏អាចធ្វើឱ្យគេ បានសម្រេចផល២ប្រការគឺ :

១- បាននិព្វានក្នុងជាតិនេះ ប្រសិនបើកិលេសនៅមានច្រើន មិនអាចនឹងបាននិព្វានក្នុងជាតិនេះ ក៏គង់មានកំណើតក្នុងជាតិនេះមិន ទាបជាងកំណើតមនុស្ស ឬអាចនឹងបានសម្រេចនូវមគ្គណាមួយក្នុងបណ្តាមគ្គទាំងឡាយ ៤ ។

២- បើធ្វើមរណកាល ក្នុងពេលបានសម្រេចសោតាបន្នៈហើយ ក៏នឹងកើតជាមនុស្សទៀតត្រឹមតែ ៧ ដងប៉ុណ្ណោះ ។

៣- ធ្វើមរណកាល ក្នុងពេលសម្រេចសកិទាគាមីហើយ នឹងមានកំណើតក្នុងលោកនេះត្រឹមតែម្តង ។

៤- បើធ្វើមរណកាល ក្នុងពេលសម្រេចអនាគាមីហើយ នឹងមិនមានកំណើតក្នុងលោកនេះទៀត គឺនឹងបានទៅកើតក្នុងឋានសួគ៌ជាន់សុទ្ធាវាស ហើយបាននិព្វានក្នុងទីនោះតែម្តង ។

៥- បុគ្គលដែលមានបញ្ញាច្រើន អាចបានសម្រេចមគ្គ ៣ ខាងដើមជាមគ្គបន្ទាប់គ្នាមួយម្តងៗ រហូតដល់មគ្គទី ៤ ក្នុងបច្ចុប្បន្នជាតិនេះ អាចនឹងបានជាព្រះអរហន្ត

សោយនូវវិមុត្តិសុខយ៉ាងស្ងប់របស់និព្វាន ។

៦- បុគ្គលដែលអស់ជីវិត ក្នុងពេលបានអរហត្តផលហើយ មានខន្ធ ៥រលត់អស់ដោយមិនមានសេសសល់ មានទុក្ខទាំងឡាយដែលសត្វត្រូវសោយសូន្យអស់ មានជីវិតអន្ទោលរលត់អស់ មានសង្ខតធម៌សម្រាប់ពង្វឹលសត្វឱ្យអន្ទោលក្នុងភពអស់ហើយ នេះឯងគឺជាសេចក្តីសម្រេចយ៉ាងខ្ពស់បំផុត ដែលកើតឡើងអំពីការប្រតិបត្តិធម៌នៃពុទ្ធសាសនា ដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់ប្រកាសឱ្យប្រើតាំងអំពី២៥១៣ ឆ្នាំកន្លងមកហើយ ។

អ្នកអានទាំងឡាយ ! ខ្ញុំបានសរសេរអំពីជីវិតសន្តិភាពដែលត្រូវកើតមានឡើងដោយធម្មៈនៃពុទ្ធសាសនាចប់ដោយសង្ខេបប៉ុណ្ណេះហើយ ។ ដទៃអំពីនេះ ខ្ញុំនឹងសរសេរអំពីបញ្ហាជីវិតសន្តិភាព ដែលមានជាប់ទាក់ទងជាមួយនឹងព្រះពុទ្ធសាសនាដោយចែកបញ្ហាទាំងឡាយនេះជាបទៗ ដើម្បីឱ្យអ្នកសិក្សាអំពីជីវិតសន្តិភាពងាយយល់ ងាយចេះចាំដូចមានតទៅ ។

★ ★ ★

បទទី ១០

ពុទ្ធសាសនាហួសសម័យហើយឬ ?

សំនួរនេះអាចធ្វើឱ្យទង្គិចផ្ទត់គំនិតនៃអ្នកអាន ចំពោះត្រង់ចំណុចខ្លះ ដែលកំពុងកើតមានក្នុងសង្គមយុវជនអ្នកសិក្សាវិជ្ជាសម័យថ្មី ព្រមជាមួយនឹងសេចក្តីភ្ញាក់ផ្អើលរបស់ពុទ្ធសាសនិកពួកខ្លះ ដែលបានឃើញទ្រឹស្តីនៃពួក m.R.a. សព្វថ្ងៃនេះ។ នៅក្នុងទ្រឹស្តីនោះ ពួកគេបានលើកយក *សច្ចៈ បរិសុទ្ធ ចាគៈ មេត្តា* មកធ្វើអត្ថាធិប្បាយវែកញែកហើយបញ្ជាក់ថា *មនុស្សលោកអាចរួមរស់នៅជាមួយគ្នាបានប្រសិនបើទាំងអស់គ្នាសុខចិត្តព្រមកាន់ធម៌ទាំងឡាយ ៤ នេះទាំងអស់គ្នា* ។ ក្នុងទីបំផុត ពួកនេះបានលើកយកការស្វែងរកសេចក្តីសុខត្រូវតាមផ្លូវច្បាប់ ទាំងផ្នែកគតិលោកនិងផ្នែកគតិធម៌ថាជាធំបំផុត ហើយបានទាត់ចោលនូវការចាប់កំហុសចំពោះរូបមនុស្ស ព្រមទាំងបានលើកលែងប្រកាន់ជាតិ ត្រកូល វណ្ណៈ ឋានៈ ពណ៌ សម្បុរ ។ល។ មកធ្វើជាឧត្តមគតិដូចនេះ នាំឱ្យយើងមានសេចក្តីសង្ស័យកើតឡើងថា ព្រះពុទ្ធសាសនារបស់យើងបានកន្លងសម័យទៅហើយឬ? ព្រឹត្តិការណ៍នេះធ្វើឱ្យនិស្សិត និស្សិតាក្នុងវិទ្យាល័យនិងសាកលវិទ្យាល័យ មួយអន្លើដោយពុទ្ធសាសនិកពួកខ្លះ អស់ជំនឿក្នុងលំអនៃពុទ្ធសាសនារបស់យើង ហើយងាកទៅចូលលទ្ធិដទៃៗ ដើម្បីជ្រកកោនពឹងអាស្រ័យដោយសេចក្តីសំគាល់ត្រឹមតែថាលទ្ធិនេះថ្មីជាងលទ្ធិរបស់ខ្លួន។ ក្រៅអំពីនេះ មានជនមួយចំនួនទៀតដែលនៅពុំទាន់ចូលចិត្តជ្រៅទូលាយ ក្នុងអត្ថន័យដ៏សុខុមនៃពុទ្ធសាសនារបស់ខ្លួននោះ ក៏ជាហេតុមួយទៀតបូកជាមួយនឹងហេតុខាងលើ ដែលនាំឱ្យគេចូលចិត្តថា ព្រះពុទ្ធសាសនាមិនប្លែកផ្សេងអ្វីអំពីសាសនាទាំងឡាយដទៃ ក្នុងចំណុចមួយដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធរបស់យើងទ្រង់សម្តែងថា "**ធ្វើល្អបានល្អ ធ្វើអាក្រក់បានអាក្រក់**" ព្រោះភាសិតនេះមានទូទៅគ្រប់សាសនា ពួកយើងគ្រាន់តែជ្រើសរើសធ្វើសេចក្តីល្អឱ្យបានច្រើន លះបង់សេចក្តីអាក្រក់ឱ្យអស់ ពួកយើងរួមរស់នៅជាមួយគ្នាស្រឡាញ់គ្នា ទុកដាក់គ្នាក្នុងឋានៈជាបងប្អូនក៏ជាការស្រេច ហើយត្រឹមត្រូវតាមបំណងនៃសាសនាទាំងអស់នោះហើយ ។

ការណ៍ពិត វត្ថុបំណងនៃរាល់ៗសាសនា មានសេចក្តីប្រាថ្នាឱ្យមនុស្សធ្វើសេចក្តីល្អ ឱ្យមនុស្សរួមរស់នៅផងគ្នា ឱ្យមនុស្សស្រឡាញ់គ្នាមែន តែទំហឿររបស់មនុស្សត្រឹមប៉ុណ្ណោះនេះ មិនអាចនឹងធ្វើឱ្យមនុស្សរួចផុតចាកទុក្ខទាំងអស់បានឡើយយ៉ាងគាប់ប្រសើរណាស់ ក៏បានត្រឹមតែនាំឱ្យមនុស្សទៅកាន់ស្ថានសួគ៌ប៉ុណ្ណោះ ពុំមែនបានរួចផុតចាកការវិលកើតវិលស្លាប់ មិនមែនទាន់នៅជាផ្លូវប្រតិបត្តិដើម្បីនិព្វានឡើយ។ នៅក្នុងលោកនេះ មិនមានសាសនាណាមួយបានសម្តែងចេញនូវមគ្គមានអង្គ៨ ឬសម្តែងចេញនូវលោកុត្តរធម៌ទាំងឡាយទេ លើកលែងតែព្រះពុទ្ធសាសនារបស់យើងមួយប៉ុណ្ណោះ។ ទ្រឹស្តិដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់នៃពុទ្ធសាសនាមានកំពស់និងជំរៅជាងសាសនាទាំងឡាយឯទៀត អ្នកអានបើមានបំណងនឹងញ៉ាំងជំនឿរបស់ខ្លួនឱ្យកើតមានឡើងក្នុងទ្រឹស្តីនេះ ត្រូវធ្វើការសិក្សាស្រាវជ្រាវតាមតម្រាពុទ្ធសាសនាឱ្យបានយ៉ាងច្រើន។ តែកុំភ្លេចថា មុននឹងធ្វើការសិក្សាស្រាវជ្រាវ ត្រូវដាក់ខ្លួនឱ្យជាមនុស្សកណ្តាលរបស់លទ្ធិវិទ្យាសាស្ត្រនិងលទ្ធិសាសនាទាំងឡាយសិន។ បើមិនដូច្នេះទេ ការសិក្សាស្រាវជ្រាវរបស់យើងនឹងពើបប្រទះនូវការទាល់ច្រកជាមិនខាន ព្រោះជំរាវរបស់យើងស្ថិតនៅលើមូលដ្ឋាននៃអរូបធាតុជាច្រើន សឹងផ្ទុយពីសាសនាទាំងឡាយនិងវិទ្យាសាស្ត្រគ្រប់ប្រភេទ ដែលមានជំរាវរបស់គេផ្អែកទៅលើរូបធាតុដោយភាគច្រើន ។

ចំពោះបញ្ហាដូចនេះ មិនមែនមានតែក្នុងសម័យនេះទេ សូម្បីក្នុងសម័យពុទ្ធកាល ក៏គង់មានគេមិនជឿធម្មទេសនានៃព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធរបស់យើងដែរ។ ក្នុងបាយាសិសូត្រនៃមជ្ឈិមនិកាយ មាននិយាយអំពីស្តេចបាយាសិ ដែលមានយោបល់ថា : មិនមានលោកដទៃ មិនមានកំណើតកើតឡើងឯងៗ គឺមិនមានករឧបរត្តិក្នុងទេវលោកព្រហ្មលោក មិនមានកម្មល្អ មិនមានកម្មអាក្រក់ ។ល។ ព្រះកុមារកស្សបត្ថេរៈ បានព្យាយាមធ្វើអត្ថាធិប្បាយពន្យល់ស្តេចបាយាសិ តាមបញ្ញារបស់លោក ដោយប្រើវិធីប្រៀបធៀបច្រើនបែបច្រើនប្រការក្នុងទីបំផុត ស្តេចអង្គនេះក៏យល់ព្រមផ្លាស់គំនិតរបស់ព្រះអង្គតាមយោបល់ព្រះមហាថេរវិញ ហើយសូមចូលបួសជាភិក្ខុក្នុងពុទ្ធសាសនា ។ បាយាសិសូត្រមានសេចក្តីគួរអានគួរស្តាប់ណាស់ ព្រោះស្តេចបាយាសិ ដែលគេទុកជាជើងខាងវិទ្យាសាស្ត្រក្នុងជំនាន់នោះ ព្រះអង្គទ្រង់បានធ្វើការពិសោធន៍ក្នុងសរីរាង្គនៃមនុស្សច្រើនលើកច្រើនគ្រា ដើម្បីចង់ដឹងថា ក្នុងរូបកាយរបស់មនុស្សមាន

វិញ្ញាណឬមិនមានទេ ។ អ្នកវិទ្យាសាស្ត្ររូបនេះ មានលក្ខណការខុសគ្នានឹងអ្នកវិទ្យាសាស្ត្រក្នុងសម័យបច្ចុប្បន្ន ព្រោះព្រះអង្គបានយកមនុស្សទាំងរស់មកធ្វើជាគ្រឿងពិសោធន៍សាកល្បង ។ ចំណែកអ្នកវិទ្យាសាស្ត្របច្ចុប្បន្នសម័យគេយកសត្វសុនខ ឆ្មា ទន្សាយ។ល។ មកធ្វើការពិសោធន៍នៅក្នុងបន្ទប់ល្បងពិសោធ។ ក្នុងសម័យបរមាណូនេះគង់នៅមានមនុស្សជាច្រើនចំនួនទៀត ដែលមិនមានជំនឿក្នុងសច្ចៈធម៌ដូចស្តេចបាយាសិ។ គួកអស់ទាំងនេះសុទ្ធតែមិនមានជំនឿក្នុងធម្មៈនៃពុទ្ធសាសនា មិនមានសេចក្តីគោរពរាប់អានព្រះពុទ្ធសាសនា ដែលជាលទ្ធិនៃជាតិរបស់ខ្លួន។ យុវជនពួកខ្លះដកខ្លួនថយចេញឆ្ងាយពិរបបសង្គមដ៏ល្អរបស់ជាតិ មានចិត្តរើរវើយដើរហើរទៅរាប់អាន របបសង្គមដទៃដោយមិនមានសេចក្តីពិចារណាជ្រើសរើសតាមផ្លូវប្រាជ្ញាញាណព្រោះជឿតាមពាក្យឃោសនារបស់គេថា របបសង្គមនោះជារបស់ថ្មី ជារបស់ល្អ ដែលមនុស្សជាតិគេនិយមនៅក្នុងលោកនេះដោយភាគច្រើន។ ពួកអស់ទាំងនោះហើយដែលមនុស្សជាតិគេនិយមនៅក្នុងលោកនេះដោយភាគច្រើន។ ពួកអស់ទាំងនេះហើយ ដែលខ្ញុំចង់សួរថា : តើព្រះពុទ្ធសាសនារបស់យើងកន្លងសម័យហើយឬ ?

មុននឹងតបបញ្ហានេះ ជាដំបូង យើងត្រូវពិចារណាមើលថា : មនុស្សសម័យនេះបានឃើញលោកក្នុងទស្សនៈនៃវិទ្យាសាស្ត្រ បានឃើញការស្រាវជ្រាវថ្មីៗយ៉ាងម៉េចខ្លះ ។ ជាលំដាប់ទី២ យើងគួត្រួតពិនិត្យមើលថា តើធម្មៈនៃពុទ្ធសាសនាមានទំនាស់នឹងគោលការណ៍វិទ្យាសាស្ត្រដែរឬទេ? ហើយក្នុងលំដាប់ចុងក្រោយបំផុត យើងគួរពិចារណាដល់ទស្សនៈរបស់ព្រះពុទ្ធសាសនា ត្រង់ចំណុចមួយដែលទាក់ទងជាមួយនឹងជីវិតមនុស្ស និងធម្មៈរបស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធថា : តើអាចឱ្យអត្ថាធិប្បាយយ៉ាងច្បាស់លាស់ក្នុងបញ្ហានានា ដែលទាក់ទងជាមួយនឹងជីវិតទាំងឡាយយ៉ាងណាខ្លះ? ព្រោះត្រង់ចំណុចនេះ ខាងវិទ្យាសាស្ត្រមិនអាចឆ្លើយបានច្បាស់លាស់ឡើយ ។

មនុស្សសម័យថ្មី បានទទួលការសិក្សាខាងវិទ្យាសាស្ត្រយ៉ាងល្អ ចេះប្រើសេចក្តីសង្កេតពិនិត្យប្រកបដោយបញ្ញាយ៉ាងស្រួលស្រាល់ ត្រឹមត្រូវតាមកម្មវិធីនៃវិទ្យាសាស្ត្រ ។ ការស្រាវជ្រាវបែបថ្មី បណ្តាលឱ្យគេលះបង់នូវជំនឿចាស់និងកំណាន់ចាស់បានយ៉ាងងាយ គេមានជំនឿតែក្នុងវត្ថុធាតុដែលគេអាចពិសោធន៍បានតែក្នុងបន្ទប់ពិសោធវិទ្យាសាស្ត្រ ឬគេមានជំនឿតែលើវត្ថុណាដែលរាប់ចូលថាជារបស់ពិត មិនមានទំនាស់

នឹងល័ខការនៃវិទ្យាសាស្ត្រ។ ជនសម័យនេះ គេមិនជឿថាមានខ្មោចបិសាចព្រោះគេមិនដែលឃើញខ្មោចដោយភ្នែករបស់គេ ព្រោះខ្មោចជាវត្ថុធាតុដែលគេថតរូបវាមិនបាន វិញ្ញាណក៏មិនមានអ្នកណាឃើញប្រាកដក្នុងទីណាមួយ។ យោបល់ថា : មនុស្សយើងមានវិញ្ញាណនៅប្រចាំខ្លួន ឬវិញ្ញាណមាននៅប្រចាំជាប់ជានិច្ចក្នុងសាកលពិភពដែលកើតមកអំពីសេចក្តីយល់ឃើញនៃសាសនាទាំងឡាយ មានសាសនាហិណ្ឌូជាដើមនោះ ។ អ្នកចេះដឹងខាងវិទ្យាសាស្ត្រខ្លះ និងអ្នកល្ងង់ជ្រុលហួសពេកខ្លះ មិនយល់ថាជំនឿនេះ នាំឱ្យចម្រើនខាងផ្លូវវិទ្យាសាស្ត្រនិងផ្លូវសង្គមវិវត្តឡើយ ។

ខាងវិជ្ជាពេទ្យក្នុង ៥០ឆ្នាំកន្លងមកហើយនេះ គេបានប្តូរទស្សនៈរបស់មនុស្សក្នុងរឿងទាក់ទងជាមួយនឹងសាកលលោកបានយ៉ាងច្រើន។ ក្រៅអំពីនេះ ការចម្រើនជុះដាលខាងវិទ្យាសាស្ត្រ បានធ្វើឱ្យសេដ្ឋកិច្ចគ្រប់ប្រទេសក្នុងពិភពលោក មានការផ្លាស់ប្តូររូបយ៉ាងសម្បើម អារ្យធម៌សម័យនេះពោរពេញទៅដោយសេចក្តីសប្បាយរីករាយយ៉ាងត្រកាល។ គ្រប់ប្រទេស មានរោងចក្រតូចធំធ្វើផលិតផលវត្ថុធាតុបានតាមត្រូវការ រោងចក្រមួយៗ អាចធ្វើការបានគ្រប់រយៈពេល ២៤ម៉ោង ប្រើកម្លាំងមនុស្សតិចផលិតវត្ថុបានច្រើន ជាហេតុឱ្យជីវិតមនុស្សមានសេចក្តីសប្បាយកាន់តែច្រើនឡើង មានអនាម័យក៏កាន់តែល្អឡើងតាមលំដាប់។ ព្រមជាមួយគ្នានេះ ជីវិតមនុស្សក៏ចេះតែមានតម្លៃច្រើនឡើងទៀត ជាហេតុឱ្យគេខំប្រឹងធ្វើការច្រើនជាងដើមដើម្បីយកកម្រៃមកដំឡើងកំពស់នៃជីវភាព ។ រាល់ថ្ងៃៗ គេខំប្រឹងធ្វើការ ដើម្បីយកប្រាក់មកទិញគ្រឿងឧបភោគបរិភោគ ទិញទីលំនៅ ទំនុកបំរុងសេចក្តីសប្បាយ បម្រើសេចក្តីសុខក្សេមក្សាន្តរបស់គេ ធ្វើឱ្យខ្លួនគេមានអំណាចសក្តិសិទ្ធិក្នុងលទ្ធិភោគសម្បត្តិនោះ ។ សឹងហៅតាមសព្វវប្បធម៌ថា "**វឌ្ឍនមិខាងវត្ថុធាតុ**" ដូច្នេះ លោកទស្សនៈរបស់មនុស្សសម័យនេះ ទើបគួរហៅថា "**ពិភពលោកនៃវត្ថុនិយម**" ។

ទស្សនៈនៃវត្ថុនិយមសម័យនេះ មានសេចក្តីដៅថា : "វត្ថុធាតុក្នុងសាកលលោក ក្លាយទៅជាគ្រឿងចក្រធំៗ មនុស្សជាតិមួយរូបៗ បានក្លាយខ្លួនទៅជាគ្រឿងចក្រតូចៗ ដែលកើតឡើងដោយថាមពលបរមាណូ។ ថាមពលបរមាណូនេះវាផ្តុំគ្នាកើតបានជារូបធាតុ រូបធាតុវាតែងផ្លាស់ប្តូរទៅទាមអំណាចនិងការវិវត្តន៍នៃធម្មជាតិ (naturitie evolution) មនុស្សយើងដោះខ្លួនអំពីទុក្ខមិនទាន់រួច ការតស៊ូដើម្បីរស់នៅ

មិនមានទីដៅណាមួយទៀតក្រៅអំពីនេះ មិនមានវត្ថុបំណងច្បាស់លាស់នៅខាងចុង។ សេចក្តីស្លាប់របស់សត្វទាំងឡាយ ត្រឹមតែជាសភាវៈនៃការស្លាយរបស់ធាតុទាំងឡាយតាំងនៅជាប្រក្រតីបានឡើយ ។

ទស្សនៈវត្ថុនិយមនៃជនខ្លះថា : រូបមនុស្សយើងជារោងការឧស្សាហកម្មសម្រាប់ផលិតវត្ថុគីមីច្រើនយ៉ាង
វត្ថុគីមីអស់ទាំងនោះវាតែងឆក់ស្រូបគ្នាទៅវិញទៅមកបណ្តា-
លឱ្យចំណែកអវយវៈនានាធ្វើការបានជាប្រក្រតី។ ប្រសិនបើមានសេចក្តីវិបត្តិប្រែប្រួលកើតឡើងក្នុងរូបកាយរបស់យើង ត្រង់ចំណែកណាមួយ រូបកាយយើងក៏ទៅជាឈឺចាប់ទ្រុឌទ្រោមចុះ ក្នុងទីបំផុតយើងក៏ត្រូវស្លាប់ ព្រោះតែរូបកាយមិនមានសមត្ថភាពបកប្រែធាតុទាំងឡាយបានដូចធម្មតា ឬមិនមានជំនួយអំពីធាតុខាងក្រៅចូលមកធ្វើការជំនួសនោះឯង ។

ដូច្នេះបើអ្នកប្រាជ្ញវិទ្យាសាស្ត្រ មានសមត្ថភាពអាចផលិតវត្ថុធាតុនានា ដែលជាចាំបាច់សម្រាប់ស្ទួនគ្រងជីវិតមនុស្ស មានតុល្យភាពដ៏សមគួរហើយ ជីវិតរបស់មនុស្សយើងក៏អាចរស់នៅបានយូរតទៅទៀត ដោយមិនមានកំណត់សេចក្តីស្លាប់សឹងបណ្តាលមកអំពីធាតុអស់ទាំងនោះក៏ផុតរលត់អស់ទៅ ពុំមានសេសសល់នៅក្នុងរូបកាយរបស់យើងឡើង ។

អ្នកវត្ថុនិយមសម័យនេះ បានទាយទុកថា ក្នុងអនាគតកាល មនុស្សជាតិនឹងមានជោគជ័យលើសេចក្តីចាស់ឈឺស្លាប់ ដោយសំអាងដល់វិជ្ជាពេទ្យក្នុងបច្ចុប្បន្នដែលកាន់តែពូកែឡើងៗ គឺគេមានសមត្ថភាពធ្វើហ័រម៉ូន (Hormone) ឡើងបានតាមតម្រាវិទ្យាសាស្ត្រ សម្រាប់ប្រើព្យាបាលជម្ងឺក្នុងរូបកាយរបស់មនុស្ស ។ ឱសថថ្មីៗនេះ អាចព្យាបាលជម្ងឺឆ្លងបានយ៉ាងឆុតឆាប់ជាងពីដើម ចាប់តាំងពីមានឱសថចាក់បង្ការជម្ងឺចាប់តាំងពីបានរៀបចំសុខភាពអនាម័យរបស់មនុស្សតាមរបៀបថ្មីកាលណាមក គេអាចការពារជម្ងឺ(2) ឆ្លងបានជាច្រើនឆ្នាំមកហើយដែរ។ ជម្ងឺចុះរាក ជម្ងឺពិសក្តៅ ជម្ងឺអុត ។ល។ មិនសូវកើតមានក្នុងប្រទេសយើងទេ ឃើញថាសម័យនេះយើងកំចាត់រោគ

(2)"ជម្ងឺ" ពាក្យធម្មតា ពាក្យវេយ្យាករណ៍ថា "ជម្ងឺ" មកអំពីកិរិយាសព្ទថា "ឈឺ" ។ (3) "ពែទ្យ"ជាពាក្យវេយ្យាករណ៍ដែលផ្លាស់ស្រះអេជាស្រះអែ ពាក្យក្នុងវចនានុក្រមថា "ពេទ្យ" ។

តាមតម្រាពែទ្យ[3] បានយ៉ាងល្អ សេចក្ដីទុក្ខក្នុងរូបកាយរបស់យើងក៏បានធូរស្រាល ច្រើនហើយ ។ តែជាអកុសលរបស់យើង សេចក្ដីទុក្ខដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្តពុំបាន ស្រាកស្រាន្តទេ ។ ការស្រាវខ្លាច ការព្រួយបារម្ភការរួញរា បណ្ដាលមកពីស្ថានភាព បច្ចុប្បន្នកំញើញគំរាមគ្នាតាមផ្លូវចម្បាំង ការទាំងអស់នេះវិទ្យាសាស្ត្រខាងពែទ្យមិន មានឱសថសម្រាប់ព្យាបាលទេ ។ ពួកយើងមនុស្សជាតិ ត្រូវឈមមុខតស៊ូនឹងគ្រោះ កាច ដែលកើតមកពីកម្លាំងចិត្តប្រកបដោយលោភៈមោហៈទោសៈរបស់មនុស្សរាល់ៗ ថ្ងៃ សូម្បីវិទ្យាសាស្ត្រចម្រើនដុះដាលដល់ថ្នាក់ណាក៏មិនអាចកែបញ្ហានេះ ជូនមនុស្ស លោកបានឡើយ។

កាលណាយើងងាកទៅមើល សេចក្ដីចម្រើនដុះដាលនៃវិទ្យាសាស្ត្រខាងផ្នែក រូបនិយម យើងបានឃើញថាក្នុងរយៈពេល ២០ឆ្នាំកន្លងមកនេះ វិជ្ជាផ្នែកនេះបានដើរ យ៉ាងលឿនជាងវិទ្យាសាស្ត្រសាខាដទៃៗ ។ គេបានស្រាវជ្រាវរកឃើញរលកវិទ្យុ វិទ្យុ ទូរទស្សន៍(Television) រ៉ាវដារ៍ (Radar) វិទ្យុសកម្ម ព្រមមួយអន្លើដោយអំណាចនៃវ៉ៃ ធាតុនានា ។

ក្នុងទស្សនៈរបស់វិទ្យាសាស្ត្ររូបនិយមសម័យថ្មី គេឃើញថា សាកលចក្រវាឡ ប្រកបដោយបរមាណូច្រើនយ៉ាង ក្នុងយ៉ាងមួយៗប្រកបទៅដោយប្រូដ្រូន និងអ៊ីឡេក ដ្រូន មានចលនាឆាបឆក់យ៉ាងឆាប់រហ័ស បញ្ជូនរលកទៅក្នុងអាកាសអស់កាលជា និរន្តន៍ ។ គេថាវត្ថុធាតុក្នុងលោកទាំងអស់ប្រកបដោយបរមាណូប្រូដ្រូននិងអ៊ីឡេក ដ្រូន វត្ថុទាំងអស់នេះ សុទ្ធតែមានចលនាញ័រកម្រើកឆាបឆក់នូវគ្នានឹងគ្នាជាហេតុឱ្យវត្ថុ ធាតុគ្រប់បែបដូរផ្លាស់រូបបាន អស់កាលជាប់មិនដាច់ ដោយមិនមានរូបធាតុណាមួយ ដែលនៅស្ងប់ស្ងៀម មិនប្រែប្រួលឡើយក្នុងរាល់ៗខណៈ ។

ដូច្នេះឃើញថា អ្នកវិទ្យាសាស្ត្រព្រមទទួលស្គាល់និងព្រមដាក់ជំនឿរបស់ខ្លួន ទៅលើទ្រឹស្ដីព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធរបស់យើង ត្រង់ចំណុចថា : សាកលចក្រវាឡជារបស់ ដែលត្រូវរចនាតាក់តែងដោយធម្មជាតិ (ជាសង្ខារ) មិនទៀង ជាទុក្ខនិងមិនមែនជាខ្លួន ប្រាណ (អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តា) ម្យ៉ាងទៀតមានពុទ្ធវចនៈមួយបទដែលស្ដីថាវត្ថុខាងក្រៅ (គឺសាកលចក្រវាឡ) មនុស្សយើងអាចដឹងបានដោយអាស្រ័យអាយតនៈខាងក្នុង ៦

អាយតនៈខាងក្រៅ ៦ ជានាមរូបប៉ុណ្ណោះ ។ ក្រៅអំពីនេះយើងមិនអាចដឹងបានឡើយ ។ ពុទ្ធវចនៈនេះ ខាងវិទ្យាសាស្ត្រ ទើបតែនឹងចូលចិត្ត គឺអ្នកវិទ្យាសាស្ត្របានពិចារណាស្រាវជ្រាវឃើញហើយយល់ថា គ្រឿងវិទ្យាសាស្ត្រនិងរូបធាតុនានាដែលដែលបានរកឃើញថ្មីនេះ ជាគ្រឿងជំនួយធ្វើឱ្យអាយតនៈទាំង ៥ (ភ្នែក ត្រចៀក ច្រមុះ អណ្តាត កាយ) មានទំហំរីកទូលាយជាងដើម ។ កម្លាំងវិទ្យាសាស្ត្រត្រឹមប៉ុណ្ណោះ ធ្វើឱ្យយើងមើលឃើញសាកលចក្រវាឡត្រឹមតែចំណែកតូច ប្រហែលដូចជាយើងមើលឃើញពិភពលោកតាមប្រហោងមួយយ៉ាងតូចប៉ុណ្ណោះ។ យើងស្គាល់ពិភពលោក ឃើញពិភពលោកនៅក្នុងការមានកំណត់ព្រំដែន។ ដូចនេះព្រោះអ្វី មិនមែនព្រោះយើងស្គាល់បានដោយអាស្រ័យអាយតនៈទាំងប្រាំនោះទេឬ?

អ្នកប្រាជ្ញភូមិសាស្ត្រគ្រប់សម័យបាននិយាយថា : សាកលចក្រវាឡមានច្រើនណាស់ ដែលយើងពុំអាចនឹងមើលឃើញដោយអាស្រ័យអាយតនៈធម្មតា ។ តែទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ អ្នកវិទ្យាសាស្ត្របច្ចុប្បន្នបានរកឃើញនូវក្រសែរលកដែលមាននៅក្នុងសាកលចក្រវាឡខ្លះហើយ ហើយបានយកមកប្រើប្រាស់ធ្វើប្រយោជន៍ឱ្យមនុស្សលោក ដោយរៀបចំប្រើគ្រឿងវិទ្យាសាស្ត្រតាមបែបសម័យ ឱ្យកាន់តែបានផលច្រើនឡើង ដូចគ្រឿងចុលទូរទស្សន៍ (Electron microscope) គ្រឿងឆ្លុះនេះអាចពង្រីករូបអតិសុខុមប្រាណ ឱ្យរីកធំឡើងជាងប្រក្រតីរាប់រយពាន់ភាគ គេប្រើគ្រឿងទូរទស្សន៍ (TelesCope) វិទ្យុទូរទស្សន៍និងរ៉ាដារ៍សម្រាប់មើលកន្លែងឆ្ងាយៗ ដែលកម្លាំងភ្នែកធម្មតាមើលមិនឃើញ បានចម្ងាយច្រើនរយច្រើនពាន់គីឡូម៉ែត្រ។ យើងប្រើគ្រឿងវិទ្យុទទួលសម្លេង វិទ្យុទូរស័ព្ទ និងគ្រឿងចាប់សម្លេង (Electronic sound Detector) សម្រាប់ពង្រីកសៀងឱ្យធំ ដើម្បីស្តាប់ឱ្យច្បាស់ ។ ដោយអាស្រ័យគ្រឿងវិទ្យាសាស្ត្រនេះ យើងអាចស្តាប់សម្លេងត្រីនៅក្នុងផ្ទៃបាតសមុទ្រយ៉ាងជ្រៅបាន តែយើងពុំដឹងបកប្រែភាសារបស់វាទេ។ វិទ្យាសាស្ត្រចេះធ្វើកញ្ចែមួយបែប ឱ្យមានសម្លេងអណ្តែតឡើងខ្ពស់ មនុស្សយើងពុំឮទេតែសត្វសុនខវាអាចស្តាប់ឮយ៉ាងច្បាស់។ មានសត្វច្រើនយ៉ាងទៀតដែលមានភ្នែក ត្រចៀក ច្រមុះ វែជាងមនុស្សយើងច្រើនភាគរយ។ សត្វពួកនេះវាអាចមើលឃើញរូបតូច។ និងរូបដែលនៅក្នុងទីឆ្ងាយៗ វាស្តាប់ឮសម្លេងដែលមានសូរតិច។ និងសម្លេងដែលាន់ឮក្នុងទីឆ្ងាយៗ ច្រមុះវាស្រង់ក្លិនបាន

ឆ្ងាយជាងមនុស្សយើងច្រើនណាស់។ មានសត្វច្រើនប្រភេទទៀត ដែលវាមានសមត្ថភាពអាចដឹងជាមុន នូវហេតុការណ៍ដែលនឹងត្រូវកើត ត្រូវមានឡើង ។ ការដឹងនោះទៀត វាមិនមែនដឹងក្នុងពេលភ្លាមៗទេ គឺវាដឹងហេតុភេទអាក្រក់ល្អ មុនកើតឡើងជាច្រើនៗថ្ងៃ ថានឹងមានអន្តរាយឬមានលាភដល់ខ្លួនរបស់វា។ ដូចជាសត្វកណ្ដុរ វាលោតចុះទៅក្នុងទឹកមុនទូកត្រូវលិច ស្រមោចវារត់រកដីទួលខ្ពស់ធ្វើសំបុកមុនភ្លៀងធ្លាក់ សត្វបក្សីខ្លះវាចេះធ្វើសំបុកលើមែកឈើដោយស្មានកំពស់ឱ្យត្រូវមុនទឹកឡើងលិច ។ សរុបសេចក្ដីបានថា : សត្វទាំងនេះ វាដឹងសេចក្ដីពិត (Realitif) ជាងមនុស្សយើងទៅទៀត។ អ្នកវិទ្យាសាស្ត្រមានសេចក្ដីសង្ស័យចំពោះរឿងនេះ ហើយខំប្រឹងសិក្សាស្រាវជ្រាវទៅទៀត ដើម្បីធ្វើឱ្យមនុស្សយើងមើលឃើញសេចក្ដីពិត បានឆ្ងាយជាងដែលធ្លាប់ឃើញមកហើយ ដោយអាស្រ័យអាយតនៈធម្មតា ។

តែបញ្ហាទាំងឡាយនេះ គេពុំទាន់បានស្រាយរួចនៅឡើយទេ សព្វថ្ងៃអ្នកវិទ្យាសាស្ត្រកំពុងព្យាយាមធ្វើការពិសោធន៍កម្លាំងចិត្ត ដើម្បីចង់ដឹងថា មនុស្សខ្លះដែលធ្វើជាគ្រូទាយក្ដី មនុស្សខ្លះដែលអាចដឹងសេចក្ដីពិតជាងមនុស្សធម្មតាក្ដី។ ជនទាំងឡាយនេះ អាចប្រើកម្លាំងចិត្តរបស់គេទៅសង្កត់សង្កិនជនដទៃ ឱ្យលុះក្នុងអំណាចរបស់ខ្លួន អាចមើលឃើញហេតុការណ៍ក្នុងអតីតនិងអនាគតបាន។ អ្នកវិបស្សនាខ្លះ បានធ្វើសមាធិចិត្តហើយពិចារណាឃើញហេតុផលនៃសេចក្ដីពិតខុសជនធម្មតា។ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធរបស់យើង ទ្រង់បង្រៀនសមាធិដែលព្រះអង្គបានពិសោធមក ហើយឱ្យពុទ្ធបរិស័ទត្រាស់ដឹងនូវសេចក្ដីពិតបាន។ ជនជាតិបស្ចឹមប្រទេសខ្លះ មានសមត្ថភាពវិនិច្ឆ័យជម្ងឺបាន ទោះជាបុគ្គលមានជម្ងឺនោះមានលំនៅនៅឆ្ងាយពីគ្នារាប់រយគីឡូម៉ែត្រ គឺគេអាចមើលឃើញជីវិតក្នុងអតីតនៃអ្នកមានជម្ងឺ។

វិទ្យាសាស្ត្រមានផលយ៉ាងម៉េចខ្លះ? មានផលធ្វើឱ្យយើងរស់នៅងាយស្រួលមានសេចក្ដីសប្បាយច្រើន យើងអាចហោះបានលឿនជាងសម្លេង បើកកប៉ាល់ក្រោមទឹកសមុទ្របាន បររថភ្លើងក្រោមដីបាន រថយន្តក៏អាចបើកបរកាត់ភ្នំកាត់ទន្លេបាន វិទ្យុទូរទស្សន៍ធ្វើឱ្យយើងមើលឃើញឆ្ងាយឆ្លងឆ្ងាយកំពែងក្រាស់ៗបានឃើញតាំងពីប្រទេ-សយើងដល់ប្រទេសគេឆ្ងាយៗ វិទ្យុទូរស័ព្ទ ធ្វើឱ្យយើងនិយាយឆ្លើយឆ្លងគ្នាបានរាប់

ទាំងពាន់ៗគីឡូម៉ែត្រ សូម្បីតែនៅក្នុងយន្តហោះ កប៉ាល់រថភ្លើង។ល។ ដែលកំពុងបើកបរយ៉ាងលឿន ក៏អាចនិយាយប្រាស្រ័យគ្នាបានដែរ ។

តែគ្រឿងវិទ្យាសាស្ត្រទាំងអស់នេះ ដែលគួរឱ្យយើងមានសេចក្តីព្រួយបារម្ភជាទីបំផុតទៅវិញនោះ គឺការកសាងបុមអាតូមិក និងបុមអ៊ីដ្រូហ្សែន ។ អំណាចអាតូមិកប្រើឱ្យជាប្រយោជន៍ដល់សង្គមមនុស្សបានផលយ៉ាងប្រសើរ រកអ្វីប្រៀបពុំបាន តែគេក៏អាចយកទៅប្រើប្រហារមនុស្ស ប្រល័យចក្រវាឡយ៉ាងអាក្រក់រកអ្វីប្រៀបមិនបានដូចគ្នាដែរ។ វិទ្យាសាស្ត្រអាចប្រើជាមហាកុសលសម្រាប់តំឡើងជោគវាសនារបស់មនុស្សក៏បាន អាចប្រើជាមហាអកុសលសម្រាប់ទំលាយពិភពនៃមនុស្សក៏បានប្រសិនបើអ្នកវិទ្យាសាស្ត្រមិនមានសីលធម៌ មិនមានវឌ្ឍធម៌ខាងផ្លូវចិត្តជួយគាំទ្រផងទេ ។

វិទ្យាសាស្ត្រពុំអាចឱ្យផលខាងផ្លូវសីលធម៌ណាមួយឡើយ ពុំបានធ្វើមនុស្សឱ្យរួចផុតចាកទុក្ខទាំងអស់ តាមតម្រាផ្លូវរបស់ខ្លួន ពុំបានឆ្លើយប្រាប់គោលបំណងរបស់ជីវិតឱ្យមានហេតុផល ល្មមជាទីពេញចិត្តសព្វគ្រប់ឡើយ។ បញ្ហារឿងជីវិតដូចមានតទៅនេះក៏ពុំអាចឆ្លើយបាន មនុស្សយើងមកអំពីណា? មនុស្សយើងស្លាប់ហើយទៅឯណា? ខ្លួនយើងគ្រប់គ្នាគឺជាអ្វី? មនុស្សផ្សេងគ្នាព្រោះហេតុអ្វី? សេចក្តីទុក្ខព្រួយរបស់យើងកើតមកពីអ្វី? ចំណុចសំខាន់បំផុត គឺវិទ្យាសាស្ត្រ មិនអាចធ្វើមនុស្សឱ្យបានសេចក្តីសុខយ៉ាងស្ងប់ មិនអាចធ្វើឱ្យមនុស្សដល់នូវទីបំផុតនៃទុក្ខអស់កាលជានិរន្តន៍បាន ដូចនេះព្រោះអ្វី? ព្រោះវិទ្យាសាស្ត្រមានមុខការបម្រើមនុស្សតែខាងវត្ថុ គឺបម្រើចំពោះរូបកាយមនុស្ស ពុំបានបម្រើចិត្តវិញ្ញាណរបស់មនុស្សឡើយ។ ដូច្នេះ ការសិក្សាខាងផ្លូវពុទ្ធសាសនា ទើបជាការចាំបាច់នៃយុវជនរបស់យើង ព្រោះធម្មៈនៃពុទ្ធសាសនាជានាមធាតុ សម្រាប់ធ្វើចិត្តមនុស្សឱ្យស្ងប់ សុខឬនឹងនិយាយថា ព្រះពុទ្ធសាសនាមានមុខការបម្រើមនុស្សខាងអវត្ថុ គឺបម្រើចិត្តវិញ្ញាណរបស់មនុស្សដូច្នេះវិញក៏បាន។ ពុទ្ធសាសនានិងវិទ្យាសាស្ត្រជាសាស្ត្រ មានគោលការណ៍ត្រូវគ្នាត្រង់ចំណុចបកប្រែធម្មជាតិ យកមកប្រើឱ្យជាផលប្រយោជន៍នៃសេចក្តីសុខចម្រើនរបស់មនុស្ស ឬបើនឹងស្តីមួយបែបទៀតថា *ពុទ្ធសាសនសាស្ត្រក៏គឺវិទ្យាសាស្ត្រ វិទ្យាសាស្ត្រក៏គឺពុទ្ធសាសនសាស្ត្រដូច្នេះវិញក៏បាន ព្រោះសាស្ត្រទាំងពីរនេះមានឧត្តមគតិត្រូវគ្នា បង្រៀនមនុស្សឱ្យស្គាល់ធម្មជាតិ បកស្រាយធម្មជាតិ ធ្វើការជាមួយធម្មជាតិ រស់នៅជាមួយធម្មជាតិ*

ស្លាប់ជាមួយធម្មជាតិ កើតជាមួយធម្មជាតិ។ល។ ជាពិសេស គឺសាស្ត្រទាំងពីរនេះមានឧត្តមគតិស្របគ្នាថា "*សេចក្តីចម្រើនរបស់មនុស្សកើតមកពីធ្វើការងារ មិនមែនកើតមកពីឋានសួគ៌ប្រសិទ្ធិទេ*" ចំពោះការបកប្រែរូបធាតុ ពុទ្ធសាសនានិងវិទ្យាសាស្ត្របានធ្វើការមានតុល្យភាពស្មើគ្នាហើយ តែចំពោះការបកប្រែអរូបធាតុ វិទ្យាសាស្ត្របានធ្វើការមានតុល្យភាពពុំទាន់ស្មើនឹងពុទ្ធសាសនារបស់យើងទេ ។

យុវជនដែលចង់ធ្វើឱ្យជីវិតសុខស្ងប់ គប្បីឆ្លៀតឱកាសសិក្សាសាស្ត្រទាំងពីរនេះព្រមៗគ្នា ដរាបណាយើងចេះដឹងវិទ្យាសាស្ត្រកាន់តែច្រើន ដរាបនោះយើងក៏កាន់តែចូលចិត្តធម្មៈនៃពុទ្ធសាសនាច្បាស់លាស់ឡើងដែរ។ ដរាបណាយើងចេះដឹងធម្មៈនៃពុទ្ធសាសនាកាន់តែច្រើន ដរាបនោះគំនិតរបស់យើង ក៏កាន់តែមានពន្លឺក្នុងវិទ្យាសាស្ត្រច្រើនឡើងដែរ។ ក្នុងកាលណាពិភពលោកស្រុះស្រួលព្រមព្រៀងគ្នា យកសាស្ត្រទាំងពីរនេះមកដោះស្រាយបញ្ហាជីវិតរបស់មនុស្ស ដោយធ្វើតុល្យការឱ្យមានចំណែកស្មើគ្នា ក្នុងកាលនោះពិភពលោកនិងជីវិតទាំងឡាយនឹងបានដល់នូវសន្តិភាពជាស្ថាពរមិនខានឡើយ ។

ក្នុងកាល ២៥១៣ឆ្នាំកន្លងទៅ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់បានត្រាស់ដឹងនូវត្រៃលក្ខ-ណ៍ សឹងជាលក្ខណៈប្រចាំសត្វលោកទាំងមូល គឺជាលក្ខណៈប្រចាំរបស់រូបធាតុនិងអរូបធាតុទាំងអស់។ "**ត្រៃលក្ខណ៍**" មានន័យថា "កំណត់សំគាល់នូវការវិវត្តន៍នៃធម្មជាតិ ៣យ៉ាង" (១) កំណត់សំគាល់ដោយចលនាប្រែប្រួលដូរផ្លាស់ហៅថា "អនិច្ចំ" (២) កំណត់សំគាល់ដោយចលនាទប់ទល់ធន់ទ្រាំហៅថា "**ទុក្ខំ**" (៣) កំណត់សំគាល់ដោយចលនាស្លាយប្រាណបែកធ្លាយខ្លួនហៅថា "**អនត្តា**" ។

ចំណែកអ្នកវិទ្យាសាស្ត្រសម័យបច្ចុប្បន្ន ទើបនឹងរកឃើញថា សាកលចក្រវាឡប្រកបដោយបរមាណូ មានអេឡិចត្រុង មានចលនាញ័រកម្រើករាល់វេលា មានការស្របចក់នូវគ្នានឹងគ្នា បណ្តាលឱ្យវត្ថុធាតុទាំងឡាយប្រែប្រួលដោយឥតមានទីបំផុតសឹងត្រូវគ្នានឹងសេចក្តីត្រាស់ដឹងរបស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធរបស់យើងក្នុងសម័យនោះទាំងអស់ ។

ប្រការមួយទៀត ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធបានរកឃើញនូវកម្លាំងនៃកម្មនិងការវិលវល់កើតស្លាប់របស់សត្វលោក ព្រះអង្គបានធ្វើសេចក្តីបញ្ជាក់ថា វត្ថុធាតុណាកើតឡើងអំពី

ហេតុ វត្ថុធាតុនោះរមែងមានផលហេតុមួយៗជាធម្មធាតុមានកំរិតព្រំដែន ផលមួយៗគឺជាធម្មធាតុមានកំរិតព្រំដែនយ៉ាងទៀងទាត់ដូចគ្នា។ អ្នកណាធ្វើល្អនឹងបានល្អ អ្នកណាធ្វើអាក្រក់នឹងបានអាក្រក់ នេះជាហេតុផលដ៏ទៀងទាត់នៃពុទ្ធសាសនា ។ ចលនានៃលោកន័រតុន ក៏បានធ្វើសេចក្តីបញ្ជាក់ថា រាល់ៗតែកិរិយានឹងមានប្រតិកិរិយាផ្ទុយគ្នាហើយប៉ុនគ្នា (To every action there is an equal and opposition Reaction) ចលនានេះ ខាងព្រះពុទ្ធសាសនាមិនមែនប្រើត្រឹមខាងវិទ្យាសាស្រ្តរូបនិយមប៉ុណ្ណោះទេ តែប្រើបាននៅក្នុងផ្លូវសីលធម៌ផងហើយជារបស់សម្រាប់សត្វលោកគ្រប់គ្នាផង។ ពុទ្ធសាសនាបញ្ជាក់ថា : ផលកម្មក្នុងជីវិតនេះ នឹងទៅជាកម្មផលក្នុងជីវិតខាងមុខ ដោយដៅឱ្យឃើញថា កម្មប្រៀបដូចស្ពានសម្រាប់ភ្ជាប់ជីវិតមួយ ទៅជីវិតមួយទៀត គឺបច្ចុប្បន្នកម្មគឺជាធាតុមានមកអំពីអតីតកម្ម អតីតកម្មជាធាតុទៅពីបច្ចុប្បន្នកម្ម ។

តួយ៉ាងទាំងឡាយដែលបានលើកមកនិយាយនេះ ដើម្បីសម្តែងឃើញថាធម្មនៃពុទ្ធសាសនាមិនមានទំនាស់នឹងវិទ្យាសាស្រ្តទេ ឬនឹងពោលមួយបែបទៀតថាពុទ្ធសាសនាជាសាសនាវិទ្យាសាស្រ្តក៏បាន ព្រោះសាសនានេះ បានរៀបចំឱ្យមានធម្មៈឡើង ដោយអាស្រ័យការពិសោធន៍នៃធម្មជាតិរបស់ព្រះពុទ្ធបរមគ្រូ ដែលគេបានស្គាល់គ្រប់គ្នាមកហើយ ។

ព្រះពុទ្ធសាសនាមិនហួសសម័យទេ ព្រះពុទ្ធសាសនាបានឱ្យអត្ថាធិប្បាយយ៉ាងច្បាស់លាស់ក្នុងបញ្ហាធម្មជាតិ ដែលមានទាក់ទងជាមួយនឹងជីវិតទាំងអស់ ខ្ពស់ជាងនេះទៀត ពុទ្ធសាសនាបានសម្តែងចេញនូវមគ្គមានអង្គ៨ ប្រការ ជាផ្លូវនាំសត្វលោកទៅកាន់ត្រើយផុតទុក្ខគឺនិព្វាន ជាបញ្ហាដែលវិទ្យាសាស្រ្តឆ្លើយមិនរួចហើយដែលប្រជាជនក្នុងពិភពលោកបំពុងចាប់អារម្មណ៍យ៉ាងខ្លាំងបំផុត។

សរុបពាក្យក្នុងពុទ្ធសាសនា ក្នុងបញ្ហាដែលវិទ្យាសាស្រ្តមិនអាចឆ្លើយបានមានដូចនេះ : *យើងទាំងអស់គ្នាប្រព្រឹត្តទៅតាមកម្មដែលខ្លួនយើងបានធ្វើ ពិភពលោកប្រព្រឹត្តទៅតាមកម្មដែលចាត់ចែងឡើងដោយសង្ខារ ទាំងខ្លួនយើងទាំងពិភពលោកដើរតាមក្រោយកម្ម យើងមិនមានអត្តាប្រាណខ្លួនទៀតទាត់ យើងមិនមានវិញ្ញាណខ្ជាប់ខ្លួន ខ្លួនយើងត្រឹមតែជាផលរបស់កម្ម ជីវិតរបស់យើងត្រឹមតែជាសភាពពូតផ្តុំនៃធម្មជាតិ សឹងប្រកបដោយកម្មរាល់ៗជីវិត សភាពនៃជីវិតមានការទាក់ទងគ្នានៅក្នុង*

សង្សារវដ្ដ ជាមនុស្សខ្លះ ជាសត្វខ្លះ ឬជាអ្វីខ្លះតាមផលរបស់កម្មសេចក្ដីកើតសេចក្ដីស្លាប់និងការសាងភពថ្មី វាជាអាការៈនៃក្រសែរបស់ជីវិត រាល់ៗជីវិតសឹងមានចលនាប្រែប្រួលអស់កាលជានិរន្តន៍ លុះពេលណាអស់កម្ម គឺមិនមានឧបាទានក្ខន្ធ មិនមានអវិជ្ជា មិនមានតណ្ហា ដែលសុទ្ធតែជាហេតុរបស់កម្មនិងជាហេតុឱ្យកើតសំណង់នៃវិញ្ញាណ កាលណាវិញ្ញាណរលត់អស់ក្រសែនៃជីវិតដាច់កាំនៃសង្សារវដ្ដមិនមានសេសសល់ នាមរូបក៏សូន្យបាត់ទៅដូចរលកទឹកត្រូវខ្ទប់ច្រាំង ហ្នឹងឯងគឺសម្រេចព្រះនិព្វាន។

បញ្ហាចុងបំផុតដែលចោទថា មនុស្សយើងហេតុដូចម្ដេចទើបមិនដូចគ្នា បញ្ហានេះខាងវិទ្យាសាស្ត្រឆ្លើយមិនច្បាស់ តែព្រះពុទ្ធសាសនាឆ្លើយបានយ៉ាងច្បាស់ប្រកបដោយហេតុផលល្មមឱ្យយើងពិចារណាបាន គឺមនុស្សយើងផ្សេងគ្នាដោយ "**កម្ម**" ។ ក្នុងអភិណ្ហបច្ចវេក្ខណធម្មសូត្រ ព្រះសម្ពុទ្ធទ្រង់បានគូសបញ្ជាក់ថា "*មនុស្សមានកម្មជារបស់ខ្លួន មនុស្សជាទាយាទនៃកម្ម មនុស្សមានកម្មជាប្រភពនៃកំណើត មានកម្មជាវង្សត្រកូល មានកម្មជាទីរលឹកជាទីសង្ឃឹម*" មនុស្សសាងកម្មមិនដូចគ្នា ទើបមានលក្ខណៈមិនដូចគ្នា សូម្បីមនុស្សមានលក្ខណៈនៃកំណើតលក្ខណៈនៃជីវភាពផ្សេងគ្នាយ៉ាងណាក៏ដោយ តែមនុស្សទាំងអស់ក៏ដូចជាបងប្អូនបង្កើតនឹងគ្នា ព្រោះត្រូវរងទុក្ខទោសគ្រោះថ្នាក់ដូចគ្នា មានត្រៃលក្ខណ៍ប្រចាំខ្លួនដូចគ្នា ប្រព្រឹត្តទៅតាមអំណាចនៃកម្មដែលខ្លួនបានសាងដូចគ្នា មានថ្ងៃណាមួយខាងចុងបំផុតនៃជោគវាសនា មនុស្សគ្រប់គ្នានឹងបានឃើញសេចក្ដីពិតក្នុងអរិយសច្ចៈ៤ នេះឯងគឺការសម្រេចព្រះនិព្វាន។

វិទ្យាសាស្ត្រមិនមានទាក់ទងខាងផ្លូវចិត្ត មិនអាចធ្វើឱ្យសត្វលោកដល់នូវទីបំផុតនៃសេចក្ដីទុក្ខ គឺនិព្វានបានទេ។ តែវិទ្យាសាស្ត្រក៏មានគុណលើមនុស្សខាងវត្ថុក្នុងបច្ចុប្បន្នកាលជាអនេក ប្រសិនបើគេប្រើវត្ថុនៃវិទ្យាសាស្ត្រនៅក្នុងសប្បុរិសធម៌គឺគេយកធម្មៈរបស់ព្រះពុទ្ធបរមគ្រូទៅប្រើ ជាមួយនឹងវិញ្ញាណនៃមនុស្សទាំងអស់ដែលជាអ្នកបានរកឃើញនូវវត្ថុវិទ្យាសាស្ត្រ និងជាអ្នកប្រើប្រាស់វត្ថុវិទ្យាសាស្ត្រ ។

★ ★ ★

បទទី ១២
បញ្ហាវិលកើតវិលស្លាប់

ទោះជាយើងដឹងដោយអាស្រ័យគម្ពីរទាំងឡាយថា : ក្នុងពុទ្ធសម័យ មានមនុស្សទាំងបុរសទាំងស្ត្រីជាច្រើន បានសម្រេចជាព្រះអរហន្ត បានដល់នូវនិព្វាននោះក៏ដោយ បញ្ហាកើតស្លាប់ក៏មាននៅក្នុងគ្រានោះ ។ សព្វថ្ងៃនេះ គេមិនបានដឹងច្បាស់ថា មានអរហន្តនៅក្នុងពិភពលោកត្រង់ភូមិភាគណាមួយឱ្យប្រាកដសោះឡើយ។ ដូច្នេះបញ្ហាកម្មនិងបញ្ហាកើតស្លាប់ ទើបទៅជាចំណុចសំខាន់របស់ព្រះពុទ្ធសាសនា។ ពុទ្ធសាសនិកទាំងឡាយមានជំនឿថា : មនុស្សយើងកើតមកមានលក្ខណៈយ៉ាងណាៗ ស្រេចហើយតែកម្មដែលខ្លួនបានសាង ព្រោះសេចក្ដីល្ងង់ខ្លៅដឹងមិនដល់នូវសេចក្ដីពិតក្នុងសង្ខារដែលមិនទៀង ជាទុក្ខនិងជាអនត្តា ទើបភ័ន្តច្រឡំគំនិតនាំគ្នាធ្វើកម្ម សេចក្ដីល្ងង់ខ្លៅនាំឱ្យឃើញខុសថា ខ្លួនទៀង ខ្លួនសុខ ខ្លួនមានអត្តា។ សេចក្ដីឃើញខុសនេះ ធ្វើឱ្យកើតតណ្ហាឧបាទាន បណ្ដាលឱ្យមាន លោភៈ ទោសៈ មោហៈ សឹងសុទ្ធជាដើមហេតុនៃកម្ម កម្មនាំឱ្យយើងកើត នាំឱ្យយើងត្រឡប់ទៅកាន់ជីវិតថ្មីទៀត កាលណាយើងបានសងបំណុលកម្មអស់ យើងបានជំរះចិត្តឱ្យបរិសុទ្ធចាកកិលេសទាំងពួង គឺបានទម្លាយចោលនូវដើមហេតុរបស់កម្មឱ្យអស់ទៅ ហើយយើងមិនបានធ្វើកម្មតទៅជាថ្មីទៀត កាលនោះយើងក៏បានដល់ទីបំផុតនៃទុក្ខ ។

ច្បាប់របស់កម្មនិងការអន្ទោលកើតស្លាប់ ជាសភាវៈតែមួយមិនអាចញែកចេញពីគ្នាបានទេ បើយើងជឿកម្ម យើងក៏ត្រូវជឿការអន្ទោលកើតស្លាប់ផង។ ពុទ្ធសាសនិកទាំងឡាយមិនចាំបាច់ ត្រូវយកច្បាប់នៃសេចក្ដីពិតខាងវិទ្យាសាស្ត្រមកបញ្ជាក់លើធម្មៈរបស់ព្រះបរមសាស្ដាចារ្យ និងមិនចាំបាច់ត្រូវយកសេចក្ដីពិសោធន៍ខាងវិទ្យាសាស្ត្រមកពិសោធទៀតទេ ព្រោះពុទ្ធធម៌ទាំងមូលសុទ្ធតែមានមូលដ្ឋាននៃសេចក្ដីពិត សឹងព្រះអង្គត្រាស់ដឹងដោយសម្មាសម្ពុទ្ធិញ្ញាណ ធម្មឱវាទរបស់ព្រះអង្គបានប្រតិស្ឋាននៅលើល័ខគោលនៃ "**អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តា**" ព្រមជាមួយគ្នានេះព្រះអង្គទ្រង់បានប្រមូលនូវគ្រប់រូបវត្ថុនិងអរូបវត្ថុ ដែលទ្រង់រកឃើញដោយសេចក្ដីត្រាស់ដឹងរបស់ព្រះអង្គ រួម

ចូលក្នុងអរិយសច្ចៈ ៤ គឺ "**ទុក្ខៈ សមុទយៈ និរោធៈ មគ្គៈ**" និង "**បដិច្ចសមុប្បាទ**" ដែលរាប់ថាជាសុទ្ធឱវាទរបស់ព្រះអង្គ។

ព្រះអង្គបរមគ្រូនិងសាវកព្រះអង្គ បានត្រាស់ដឹងនូវសេចក្តីពិត ដោយបានដើរតាមអរិយមគ្គមានអង្គ ៨ បានរួចផុតចាកទុក្ខដោយកម្លាំងញាណ ឆ្លុះមើលឃើញច្បាស់ក្នុងអត្តភាពត្រង់ៗតែម្យ៉ាង។ តែជនក្នុងបស្ចិមប្រទេស តែងស្វែងរកសេចក្តីពិតតាមកម្មវិធីច្រើនយ៉ាង ដោយការសង្កេតនិងការល្បងពិសោធតាមវិទ្យាសាស្ត្រដោយវិធីវាស់ចំនួនតាមគណិតសាស្ត្រ មានការប្រើគ្រឿងចក្រ គ្រឿងឧបករណ៍ទាំងឡាយ។ វិធីរកសេចក្តីពិតតាមរបៀបនេះ ជាវិធីនាំឱ្យមានការយឺតយូរ តែអាចឱ្យសេចក្តីចម្រើនយ៉ាងច្រើនក្នុងផ្នែកការពែទ្យគីមី និងវិទ្យាសាស្ត្ររូបនិយម ។

វិទ្យាសាស្ត្របានផលិតគ្រឿងឧបករណ៍នានា ដើម្បីជួយធ្វើឱ្យអាយតនៈរបស់យើងវៃឆ្លាតឡើង តែធ្វើបានត្រឹមតែពង្រីកអាយតនៈធម្មតាឱ្យទូលាយឡើងលើសប្រក្រតីប៉ុណ្ណោះ ហួសទៅខាងក្រៅព្រំដែននៃអាណាខែត្រ ដែលអ្នកវិទ្យាសាស្ត្រពង្រីកនោះ យើងមិនអាចប្រើកម្លាំងអ្វីឱ្យដឹងបានទេ។ មនុស្សយើងដឹងសេចក្តីពិតនៅក្នុងកំរិតព្រំដែន គឺអាចមើលឃើញសាកលលោកបានដោយចំពោះ ដោយចំណែកដែលវិទ្យាសាស្ត្របានពង្រីកអាណាខែត្រនៃអាយតនៈ ឱ្យទូលាយឡើងនុ៎ះឯង។

អ្នកវិទ្យាសាស្ត្រកំពុងយកចិត្តទុកដាក់ថា : ខ្លួននឹងអាចធ្វើឱ្យអាយតនៈទាំងអស់មានគុណភាពមោះមុតស្រួចស្រាល់ឡើងដរាប ដល់ធ្វើឱ្យមនុស្សដឹងសេចក្តីពិតបានច្រើនជាងដែលបានដឹងដោយគ្រឿងឧបករណ៍វិទ្យាសាស្ត្រសព្វថ្ងៃនេះ ។ តែនឹងបានសម្រេចឬមិនបានសម្រេចនោះ មានតែអនាគតកាលទេទើបទាយត្រូវ ដោយការរាវរកស្មាននឹងការសង្ស័យក្នុងទំហើររបស់ខ្លួននោះហើយ ទើបអ្នកវិទ្យាសាស្ត្រខ្លះងាកត្រឡប់មកយកចិត្តទុកដាក់ខាងចិត្តសាស្ត្រវិញ ។

ការណ៍ពិតដែលថា : មានមនុស្សសាមញ្ញមានភ្នែកទិព្វ អាចមើលឃើញរបស់ទាំងឡាយដែលមិនមាននៅចំពោះមុខអាយតនៈនោះ ក៏ល្មមយកមកធ្វើជាសេចក្តីបញ្ជាក់បានថា : មនុស្សយើងអាចនឹងឃើញសេចក្តីពិតបានដោយកម្មវិធីដទៃ ក្រៅពីមនោសញ្ចេតនាខាងអាយតនៈ ។

អ្នកប្រាជ្ញមួយពួកទៀត បានរកឃើញភាពប្រាកដជាក់ស្តែងនៃចិត្ត ដែលកើត

មានឡើងតាមមនោសញ្ចេតនា ដោយអាស្រ័យការល្បងពិសោធខាងសង្កត់ចិត្ត ឬប្រមូលផ្តុំចិត្ត ហើយបានធ្វើការបញ្ជាក់តាមសេចក្តីពិតថា ដោយអាស្រ័យអំណាចនៃការប្រមូលផ្តុំចិត្ត (សមាធិចិត្ត) មនុស្សយើងអាចរលឹកឃើញហេតុការណ៍ទាំងឡាយតាំងពីមានវ័យនៅក្មេងដែលបានភ្លេចបាត់អស់ទៅហើយជាថ្មីម្តងទៀត ។ សព្វថ្ងៃនេះខាងពេទ្យក៏បានប្រើវិធីប្រមូលផ្តុំចិត្ត ឬសង្កត់ចិត្ត ដោយចាក់ថ្នាំឱ្យមនុស្សមានជម្ងឺដេកលក់ ដើម្បីធ្វើការរាវរកអាការៈរោគក្នុងរូបកាយ វិធីនេះគេច្រើនធ្វើចំពោះរោគ ដែលមានទាក់ទងខាងផ្លូវចិត្ត ។

ក្រៅអំពីនេះ អ្នកវិទ្យាសាស្ត្រ បានល្បងពិសោធ (Aggression) រឿងរលឹកឃើញហេតុការណ៍ទៅខាងក្រោយនៃមនុស្ស បានតាមរយៈអាយុកាល គេបានរកឃើញថា : ដោយអាស្រ័យអំណាចនៃការប្រមូលពូតផ្តុំចិត្ត និងការសង្កេតចិត្តឱ្យនៅក្នុងអារម្មណ៍តែមួយ មនុស្សយើងអាចអន្ទងទាញគំនិតក្នុងវ័យក្មេងៗ ឱ្យត្រឡប់មកវិញម្តងទៀតបាន គេអាចសរសេរឈ្មោះរបស់គេក្នុងវ័យ ១០ឆ្នាំ ៦ឆ្នាំរហូតដល់អាយុ ៣ឆ្នាំបាន តែតួអក្សរដែលគេសរសេរមិនប្រាកដជាតួអ្វីៗឡើយ។

ដូច្នេះ ទើបឃើញថាចិត្តសាស្ត្របច្ចុប្បន្ន បាលល្បងពិសោធន៍ឃើញថាមនុស្សមិនមែនមានត្រឹមតែចិត្តសម្រាប់គិតនឹកធម្មតាប៉ុណ្ណោះទេ គឺនៅមានចិត្តមួយចំណែកទៀត ដែលអាចដឹងបានដូចគ្នា តែមិនប្រាកដដោយភាព ចិត្តនេះធ្លាប់បានសន្សំអារម្មណ៍ និងចេះចាំហេតុការណ៍ទាំងឡាយតាំងតែពីកើតមក អស់រយៈកាលយ៉ាងវែងទៀតផង ។

ដោយសំអាងលើពន្លឺនៃចិត្តសាស្ត្របច្ចុប្បន្ននេះ អ្នកវិទ្យាសាស្ត្រគួរតែធ្វើសេចក្តីចូលចិត្តដល់គំនិតនៃពុទ្ធសាសនាក្នុងរឿងអន្ទោលកើតស្លាប់ កុំគប្បីសង្ស័យឡើយ។ ចិត្តចំណែកមួយដែលចេះដឹង ស្គាល់អារម្មណ៍បានដោយមិនប្រាកដដោយភាពនោះមិនមែនមាននាទីត្រឹមតែសន្សំសេចក្តីចេះចាំរឿងរ៉ាវ អំពីវ័យក្មេងៗប៉ុណ្ណោះទេ ។ ចិត្តភាពនេះអាចសន្សំរឿងរ៉ាវ ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងអតីតជាតិទាំងអស់បានទៀតផងដោយន័យថា : ចិត្តភាពនេះបានកាន់កាប់ រក្សាទុកនូវកម្មដែលសល់ពុំទាន់ឱ្យផលក្នុងជាតិមុននុ៎ះឯង ។

ព្រះពុទ្ធសាសនា បានទទួលស្គាល់ថា : មនុស្សស្លាប់ហើយមិនមានរបស់អ្វី

សល់នៅឡើយ ក្រៅតែអំពីកម្មដែលខ្លួនបានធ្វើ កម្មនេះជាហេតុឱ្យមានកំណើតថ្មីទៀត។ កាលណាបើយើងនិយាយឱ្យស្របគ្នាតាមគតិនៃចិត្តសាស្ត្រនោះ យើងត្រូវនិយាយថា : កម្មដែលនៅសេសសល់អំពីការឱ្យផលនោះ ជាធម្មធាតុមកកំណើតបានជាចិត្តមួយចំណែក ដែលមានមនោសញ្ចេតនាសម្រាប់ដឹងនូវអ្វីៗទាំងអស់បាន តែមិនប្រាកដភាពក្នុងរូបរាងថ្មីឡើយ ។ ព្រះពុទ្ធបរមគ្រូទ្រង់បញ្ជាក់ថា : វិញ្ញាណដែលកើតក្នុងផ្ទៃមាតានោះ មិនមែនមាននាទីត្រឹមតែឱ្យកំណើតថ្មីប៉ុណ្ណោះទេ គឺមាននាទីជួយទំនុកបំរុងរូបរាងកាយឱ្យចម្រើនធំធាត់ឡើងតាមលំដាប់ ដរាបលុះដល់វិញ្ញាណនោះអស់ ពេលដែលត្រូវរីកចម្រើនវាក៏ស្លាយតួទៅក្នុងទីបំផុត។ វិញ្ញាណដែលបានស្ដើមកហើយនោះ មិនមែនជាអ្វីដទៃទេ គឺជាចិត្តដែលមិនប្រាកដដោយភាពបានដល់កម្មមួយចំណែក ដែលសេសសល់មកអំពីការកកំណើតថ្មីនុ៎ះឯង ។

ដូច្នេះឃើញថា : មនុស្សយើងចាប់តាំងពីបដិសន្ធិក្នុងផ្ទៃម្ដាយ រហូតដល់ថ្ងៃសម្រាលចេញ ចិត្តមួយចំណែកដែលមានមនោសញ្ចេតនាតាមធម្មតានោះ សន្សឹមៗរីកចម្រើនឡើង ប្រាកដឡើងតាមលំដាប់។ តែមានភាពមួយចំណែកទៀត ដែលមានមនោសញ្ចេតនាមិនប្រាកដនៅឡើយនោះ ក៏ជាភាពអែបជ្រកយ៉ាងជ្រៅនៅក្នុងទីជាមួយគ្នានោះដែរ ។ ចិត្តភាពនេះបានសន្សំកម្មក្នុងអតីត ហើយកម្មនេះក៏សល់នៅពុំទាន់អស់នៅឡើយ សំណល់របស់កម្មនៃចិត្តភាពនេះ មាននាទីបញ្ជាការឱ្យចិត្តភាពដែលប្រាកដតួប្រព្រឹត្តទៅតាមគោលបំណងនៃជីវិតទាំងឡាយ ទាំងក្នុងអតីតជាតិទាំងក្នុងបច្ចុប្បន្នជាតិ តាមអំណាចម្យ៉ាងដែលខាងចិត្តសាស្ត្រហៅថា សេចក្ដីត្រូវការដោយមិនដឹងខ្លួន (Unconscious wishes) តាំងពីក្មេងតូចរហូតមកដល់សព្វថ្ងៃនេះ ។

អាស្រ័យហេតុដូចពោលមកនេះ ព្រះពុទ្ធបរមគ្រូរបស់យើង ទើបទ្រង់សម្ដែងអំពីតម្លៃនៃសមាធិភាវនាថា ជាគុណធម៌អាចធ្វើបុគ្គលអ្នកចម្រើនឱ្យបានដឹងច្បាស់នូវហេតុការណ៍ដែលកន្លងទៅហើយ ដឹងដល់សេចក្ដីទុក្ខទាំងឡាយ សឹងកើតពីកម្មដែលខ្លួនបានធ្វើ ខាងចុងបំផុតអាចធ្វើឱ្យបុគ្គលអ្នកប្រព្រឹត្តរួចផុតចាកកំឡៅនិងជំនឿងាយៗ ថាខ្លួនមានអត្តា។ រួចផុតចាករាគៈ ទោសៈ មោហៈ និងឧបាទាន ក្ខន្ធ សម្រេចនូវវិមុត្តិសុខ ផុតកងទុក្ខទាំងអស់រួមជាមួយនឹងការអន្ទោលកើតស្លាប់ផង ។

វិទ្យាសាស្ត្រទើបតែនឹងបានរកឃើញថាមពលបរមាណូ ដែលយើងបានដឹងឮ

គ្រប់គ្នាសព្វថ្ងៃនេះ ការល្បងពិសោធរបស់គេក្នុងផ្នែកនេះ អាចនឹងបានជាធាតុមួយជួយគាំទ្រធម្មៈរបស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ត្រង់ចំណុចដែលស្ដីដោយអនិច្ចំ មានន័យថា : អរូបធាតុទាំងអស់មិនទៀង មានចលនាប្រែប្រួលអស់កាលជានិរន្តន៍ ។

អ្នកប្រាជ្ញចិត្តសាស្ត្រ ក៏បានរកឃើញនូវចំណែករបស់ចិត្ត ដែលចេះដឹងស្គាល់អារម្មណ៍បាន តែមិនប្រាកដដោយភាពថាជារបស់មាននោះដែរ ។ ក្នុងអនាគតកាលគេអាចល្បងពិសោធរក "**ការអន្ទោលកើតស្លាប់**" ថាជារបស់មានពិតប្រាកដមិនខានឡើយ។ ដោយអាស្រ័យការពិសោធន៍ និងការស្រាវជ្រាវរកសេចក្ដីចេះចាំរបស់មនុស្សត្រឡប់ថយទៅក្រោយតាមលំដាប់អាយុ ឬតាមកម្មវិធីនៃចិត្តសាស្ត្រដទៃៗទៀត។ ការពិសោធន៍ "**សេចក្ដីអន្ទោលកើតស្លាប់**" តាមល័ខគោលវិជ្ជាគឺជាការមួយអាចកំចាត់បង់នូវឧបសគ្គ ក្នុងចំណុចចុងបំផុតដែលជាធាតុមានទំនាស់នឹងធម្មៈនៃពុទ្ធសាសនា នឹងជាការផ្តល់ឱ្យនូវសន្តិសុខខាងផ្លូវចិត្តនៃប្រជាជនទាំងឡាយ រួមទាំងជនសម័យថ្មីផង ។

★ ★ ★

បទទី ១៣
ស្លាប់ហើយកើតយ៉ាងម៉េច ?

ច្បាប់នៃកម្មនិងការអន្ទោលកើតស្លាប់ ជាធម្មៈសំខាន់បំផុតនៃពុទ្ធសាសនា ធម្មៈពីរម៉ាត់នេះ មានការដោះស្រាយមកគ្រប់សម័យ តែការស្លាប់ហើយកើតយ៉ាងម៉េច? មិនមានអ្នកណាអាចធ្វើអត្ថាធិប្បាយឱ្យបានច្បាស់លាស់សមហេតុផលឡើយ ។ ក្នុងព្រះត្រៃបិដក ក៏មិនឃើញមានចម្លើយរបស់ព្រះពុទ្ធបរមគ្រូចំពោះសំណួរនេះចំៗឡើយ។ ក្នុងពេលនោះប្រហែលជាមិនមានអ្នកណាទូលសួរព្រះពុទ្ធអង្គត្រង់ចំណុចថា "**កើតថ្មីយ៉ាងម៉េច?**" ឬមួយមានគេសួរចំចំណុចនេះដែរ តែខ្ញុំរកមិនជួបក៏មិនដឹង ។ តែទោះជាយ៉ាងណាក៏គង់មានសំណួរនិងចម្លើយ ដែលទាក់ទងជាមួយនឹងរឿងនេះដោយច្រើនដែរ ដែលមានហេតុផលហុចមកឱ្យគំនិតយើង ក្នុងពេលកំពុងពិចារណារឿងនេះ ។

ក្នុងព្រះត្រៃបិដក ខ្ញុំបានជួបសំណួរទាំងឡាយនៃឧបាសក ឧបាសិកានិងភិក្ខុខ្លះបានទូលសួរព្រះសម្ពុទ្ធបរមគ្រូថា : មនុស្សយើងមានវិញ្ញាណឬទេ? វិញ្ញាណនោះមានសភាវៈមាំមួនឬទេ? កម្មឱ្យគុណឱ្យទោសដល់អ្នកប្រព្រឹត្តយ៉ាងណា? ឧបាទានក្ខន្ធមានលក្ខណៈយ៉ាងម៉េច? មនុស្សយើងមានអត្តាពិតប្រាកដឬមិនមានទេ ? ក្រៅពីនេះមានសំណួរច្រើនទៀត ដែលសុទ្ធតែជាសំណួរទាក់ទងជាមួយនឹងធម្មៈនៃព្រះបរមសាស្ត្រាចារ្យ ។ ចំពោះសំណួរអស់ទាំងនេះ ព្រះសម្ពុទ្ធទ្រង់ឆ្លើយតបដោយត្រង់ៗក៏មាន ឆ្លើយតបដោយប្រៀបធៀបក៏មាន ដោយព្រះអង្គទ្រង់បញ្ជាក់ថាវិញ្ញាណមានវិញ្ញាណមិនមានសភាវៈខ្ជាប់ខ្ជួនទេ មិនមានអត្តាខ្លួនប្រាណនៅក្នុងក្ខន្ធប្រាំ ដែលគេប្រកាន់ថាជាសក្កាយៈដោយកម្លៅ។ ការណ៍ពិតជីវិតជាក្រសែប្រកបដោយកម្មមានហេតុផល កម្មកើតមកពីអវិជ្ជាតណ្ហាដែលជាហេតុធ្វើសត្វឱ្យអន្ទោលកើតស្លាប់ក្នុងសង្សារវដ្តជាដរាប លុះអស់អំណាចនៃកម្ម ទើបអស់សេចក្ដីកើតស្លាប់។

ក្នុងពេលស្លាប់ ខន្ធទាំង ៥ ក៏រលត់អស់ទៅ មិនមានអ្វីឆ្លងទៅកាន់ជីវិតថ្មីទេ សូម្បីតែវិញ្ញាណក៏ពុំបានឆ្លងទៅដែរ តែផលរបស់កម្មបញ្ជូនឱ្យទៅកើតទៀត ដោយ

ន័យថា កម្មបានសាកបំពៅខន្ធចាស់ឱ្យកើតជាខន្ធថ្មី ឡើងទៀត។

ក្នុងព្រះត្រៃបិដក មានចម្លើយជាច្រើនដែលមានទាក់ទងជាមួយនឹងសំណួរថា "**ស្លាប់ហើយកើតយ៉ាងម៉េច?**" នឹងស្រង់មកនិយាយខ្លះ ដូចមានតទៅនេះ :

១- **ក្នុងមិលិន្ទបញ្ហា** មាននិយាយយ៉ាងខ្លីថា "**នាមរូប**" បានធ្វើកុសល អកុសល ។ កម្មទាំងអស់នេះជាហេតុឱ្យកើតនាមរូបថ្មីឡើងទៀត ។

២- **ក្នុងមហាតណ្ហាសង្ខយសូត្រនៃមជ្ឈិមនិកាយ** មានសេចក្ដីបញ្ជាក់យ៉ាងច្បាស់ថា : សត្វដែលកើតឡើងបានត្រូវប្រកបដោយ :

ក- បិតានិងមាតាបានរួមសេវនកិច្ច

ខ- មាតាកំពុងមានរដូវបរិបូណ៌

គ- មានគន្ធព្វសត្វ (សត្វចាប់ផ្ទៃ) ទើបជីវិតអាចកើតឡើងបាន។

៣- **ក្នុងមហានិព្វានសូត្រនៃឃីឃនិកាយ** ព្រះបរមសាស្ត្រាចារ្យរបស់យើងទ្រង់បានធ្វើសេចក្ដីអធិប្បាយអំពីបដិច្ចសមុប្បាទ ឱ្យអានន្ទស្ដាប់មានសេចក្ដីក្នុងចំណុចមួយថា "បើវិញ្ញាណមិនចូលកាន់ថង់កូននៃមាតា នាមរូបនឹងកើតយ៉ាងម៉េចបាន បើវិញ្ញាណដែលហូរចូលទៅកាន់សំបុកកូនមាតានោះ ត្រឡប់ដកខ្លួនចេញមកវិញ កូនក្នុងគ៌ភនោះ នឹងចម្រើនធំធាត់បានយ៉ាងណា" ។

៤- **ក្នុងឍាយាសិសូត្រនៃនីយនិកាយ** មានសេចក្ដីមួយអន្លើថា : មនុស្សយើងត្រូវមានការអប់កំដៅ ទើបវិញ្ញាណអាចនឹងតាំងនៅបាន ។

៥- **ក្នុងកេវដ្ដសូត្រនៃទីឃនិកាយ** ព្រះបរមគ្រូទ្រង់តាំងសំណួរថា : ដី ទឹក ភ្លើង ខ្យល់ រលត់ក្នុងទីណា? ទ្រង់តបសំណួររបស់ព្រះអង្គថា : រលត់ក្នុងទីព្រះនិព្វាន ដោយអត្ថថាវិញ្ញាណក្នុងគ្រប់ជីវិតទាំងអស់ត្រង់រលត់សូន្យទៅ មិនមានកម្មបញ្ជូនឱ្យទៅកើតថ្មីក្នុងទីណាទៀត ទើបមានឈ្មោះថា **សម្រេចព្រះនិព្វាន** ។

៦- **ក្នុងអច្ឆរិយពុទ្ធធម្មសូត្រនៃមជ្ឈិមនិកាយ** ព្រះអានន្ទបានពោលដល់រឿងព្រះសម្ពុទ្ធថា : ព្រះពុទ្ធអង្គទ្រង់បានជ្រាបថា មុននឹងចូលកាន់ផ្ទៃព្រះមាតា ព្រះអង្គទ្រង់ធ្លាប់កើតក្នុងសួគ៌វិមាន ។ ដូច្នេះ ឃើញថា សត្វដែលនឹងអាចកើតឡើងបាន ត្រូវមានវិញ្ញាណទើបកើតបាន ។

តាមសូត្រដែលពោលមកខាងលើនេះទាំងប៉ុន្មាន មានសេចក្ដីល្មមឱ្យយើងសន្និដ្ឋានប្រកបដោយហេតុផលថា : មនុស្សយើងស្លាប់ហើយត្រូវកើតទៀតយ៉ាងម៉េចនោះហើយ ។ ម្យ៉ាងទៀត យើងបានដឹងចាកមិលិន្ទបញ្ហានិងសូត្រដទៃទៀតថា : *វិញ្ញាណរបស់សត្វដែលនឹងមកកើតនោះ មិនមែនជាវិញ្ញាណក្នុងជីវិតមុនៗដោយដាច់ខាត ព្រោះព្រះពុទ្ធអង្គទ្រង់បានដោះបញ្ជាក់រឿយៗថា : ខន្ធ ៥រលត់ទៅរាល់ៗខណៈដែលជីវិតត្រូវរលត់* ។ ដោយហេតុនេះ វិញ្ញាណរបស់សត្វដែលនឹងមកកើតនោះ ត្រូវជាវិញ្ញាណមួយថ្មី ដែលកើតមកអំពីកម្មចាស់ គឺកើតក្នុងខ្លួនរបស់អ្នកដែលនឹងមកកើតនុ៎ះឯង។ វាជាធាតុកើតចាកអវិជ្ជានិងតណ្ហា ដែលមានមកជាមួយនឹងកម្មចាស់ សឹងជាហេតុនៃសេចក្ដីទុក្ខនិងសេចក្ដីអន្ទោលកើតស្លាប់ ដែលបាននិយាយមកហើយ។

វិញ្ញាណរបស់សត្វដែលនឹងមកកើតនោះ ផ្សេងពីវិញ្ញាណដែលធ្លាប់មានមកក្នុងកាលមុន គឺវិញ្ញាណនេះមានលក្ខណៈសមសួន និងសំណល់របស់កម្មដែលខ្លួនបានកសាងមកនុ៎ះឯង។ វិញ្ញាណនុ៎ះឯងហើយ ដែលចូលមកនៅក្នុងថង់កូនរបស់មាតាហើយសាងនាមរូបឡើងថ្មីទៀត ។

★ ★ ★

បទទី ១៤
ការរស់នៅក្នុងលទ្ធិខ្លះនិងការគ្រងជីវិត
តាមផ្លូវនៃព្រះពុទ្ធសាសនារបស់យើង

សេចក្ដីចម្រើនខាងឧស្សាហកម្ម និងការរីកដុះដាលយ៉ាងឆាប់រហ័សនៃវិទ្យាសាស្ត្រ បានធ្វើឱ្យរាជធានីភ្នំពេញរបស់យើង បានក្លាយទៅជាសូន្យកណ្ដាលនៃការគមនាគមន៍មួយយ៉ាងសំខាន់ អាចឱ្យយើងធ្វើការទាក់ទងជាមួយនឹងប្រទេសទាំងអស់ក្នុងពិភពលោកបានយ៉ាងស្រួល ហើយប្រើវេលាត្រឹមតែរាប់ម៉ោងនិងថ្ងៃប៉ុណ្ណោះ ។

ក្នុងមួយថ្ងៃៗ ប្រទេសយើងមានយន្តហោះច្រើនគ្រឿង ច្រើនខ្សែចុះចតក្នុងរាជធានី។ យន្តហោះទាំងនោះ បានដឹកនាំជនបរទេសជាគណៈទេសចរ គណៈអង្គទូត និងគណៈប្រតិភូ មកប្រាស្រ័យទាក់ទងការជាមួយនឹងយើង។ ក្រៅពីនេះមានពាណិជ្ជករ និងអ្នកនយោបាយពិសេសគ្រប់ពណ៌សម្បុរ ដែលមានឧបនិស្ស័យមិនគួរឱ្យទុកចិត្ត និងមិនជាទីប៉ងប្រាថ្នារបស់ប្រទេស ក៏បានមកកាន់ប្រទេសយើងដោយច្រើនដែរ។ ក្នុងចំណោមបុគ្គលទាំងនោះ អាចនឹងមានបុគ្គលខ្លះឆ្លៀតឱកាសឃោសនាផ្សាយគំនិតរបស់ខ្លួន ដឹកនាំឱ្យប្រជាជាតិយើងធ្វើការបដិវត្តន៍នូវរបៀបគ្រប់គ្រង ញុះញង់ប្រជាជនឱ្យស្អប់ខ្ពើមការបែងជាន់វណ្ណៈ។ គេទាំងឡាយខ្លះមុខជានឹងព្យាយាមធ្វើឱ្យប្រជាជាតិអស់ជំនឿក្នុងធម្មៈនៃពុទ្ធសាសនា អស់សេចក្ដីទៀងត្រង់ស្លូតបូតដែលធ្លាប់មានចំពោះប្រទេស ពោលដោយសង្ខេប គឺគេព្យាយាមដកឫសគល់នៃជីវិត ដែលយើងធ្លាប់រស់រួមគ្នាអស់កាលច្រើនសតវត្សរ៍ ជាមួយនឹងព្រះពុទ្ធសាសនាឱ្យរលាយស្លាយទៅ។ ការដុតកំដៅខាងផ្លូវចិត្តដែលគេធ្លាប់ធ្វើមកហើយក្នុងប្រទេសនានានោះ គឺជាវត្ថុបំណងរបស់គេ គេធ្វើឱ្យកាន់តែលំបាកតឹងតែងដល់ការរក្សារបៀបស្ងប់រៀបរយខាងក្នុងប្រទេសរបស់យើង ដែលធ្លាប់មានកេរ្តិ៍ឈ្មោះលេចឮថា ជាប្រទេសសុខស្ងប់ប្រកបដោយសេចក្ដីជ្រះថ្លារីករាយយ៉ាងត្រចះត្រចង់។

កាលណាយើងត្រូវឈមមុខចំពោះគ្រោះថ្នាក់ដូចនេះ ការជាចាំបាច់ដែលយើងត្រូវធ្វើ គឺឃុំគ្រងសតិសម្បជញ្ញៈរបស់ខ្លួនឱ្យបានរឹងប៉ឹង គឺត្រូវឈមមុខចំពោះការពិត

ដោយច្រើនគំនិតយ៉ាងល្អិតល្អន់ និងប្រើបញ្ញាយ៉ាងសុខុម ពិចារណាមើលហេតុការណ៍ទាំងនោះឱ្យបានដិតដល់ ។ គ្រោះល្អណាស់ដែលប្រទេសយើង មិនមែនត្រឹមតែជាប្រទេសនៅក្នុងថ្នាក់ឧត្តម សម្បូរដោយសម្បត្តិធម្មជាតិដែលជាចាំបាច់ដល់ជីវិតប៉ុណ្ណោះទេ។ តែជាប្រទេសដែលប្រជាជាតិមានជំនឿយ៉ាងខ្លាំងក្លាក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ហើយជាជំនឿយ៉ាងបរិសុទ្ធទៀតផង ។ យើងត្រូវបានអប់រំហ្វឹកហាត់មករឿយៗ មិនឱ្យជឿក្នុងវត្ថុផ្សេងៗយ៉ាងងាយ សូម្បីតែធម្មៈរបស់ព្រះសម្ពុទ្ធឯង ក៏ត្រូវជឿដោយត្រិះរិះពិចារណាជាមុន យើងត្រូវបានអប់រំឱ្យប្រើគុល្យពិនិត្យរបស់ខ្លួនក្នុងការសម្រេចនូវជំនឿ ឃោសនិកនៃពុទ្ធសាសនា រំលឹកឱ្យយើងដាក់ជំនឿក្នុងធម្មៈនៃពុទ្ធសាសនា នៅក្រោមសេចក្តីពិចារណារបស់យើង រំលឹកឱ្យជឿធម្មៈតាមសេចក្តីពិតមិនមែនឱ្យជឿតាមពាក្យឃោសនាក្លែងបន្លំទេ។ ក្នុងឋានៈនៃខ្លួនយើង ជាពុទ្ធសាសនិកពិតៗ យើងត្រូវសម្លឹងមើលអនាគតឱ្យបានយ៉ាងវែងឆ្ងាយ យើងត្រូវមើលឱ្យខ្ពស់ហួសពាក្យបោកបញ្ឆោតនានា សឹងពួកលទ្ធិនានាបានឃោសនាយ៉ាងពីរោះហើយយើងអាចនឹងវិនិច្ឆ័យដោយខ្លួនឯងថា : នៅក្នុងលទ្ធិទាំងនោះមានអ្វីខ្លះជាចំណែកល្អ និងមានអ្វីខ្លះជាចំណែកអាក្រក់ ។

ចំណែកពុទ្ធសាសនិកជើងចាស់ ក៏មិនគួរនឹងសម្រេចសេចក្តីថាលទ្ធិណា មានសភាពសមគួរនិងមិនសមគួរដល់ជនពួកណាមួយៗទេ។ តែយើងត្រូវរលឹកឃើញរឿយៗថា គោលសំខាន់របស់លទ្ធិខ្លះនោះ មានសេចក្តីទំនាស់នឹងវិថីរបស់ជីវិតនៃពុទ្ធសាសនិក ហើយមានឧត្តមគតិផ្ទុយគ្នាគឺឧត្តមគតិនៃពុទ្ធសាសនារបស់យើង។ ដូច្នេះយើងមិនអាចលើកយកលទ្ធិណាមួយ មកប្រតិបត្តិបានទេ ប្រសិនបើលទ្ធិទាំងនោះនៅតែខ្វែងយោបល់គ្នាដោយរបបគ្រប់គ្រង។ ព្រោះអ្វី? ព្រោះជំនឿរបស់យើងក៏បានចាក់ឫសយ៉ាងជ្រៅទៅក្នុងពុទ្ធធម៌ថា "**ធ្វើល្អបានល្អ ធ្វើអាក្រក់បានអាក្រក់**" ជាស្រេចទៅហើយ។ ចំណែកលទ្ធិទាំងឡាយខ្លះ ដែលយើងធ្លាប់ដឹងមកសុទ្ធសឹងជាលទ្ធិពុំមានមនុស្សធម៌យ៉ាងធំទូលាយ ដូចពុទ្ធសាសនារបស់យើងទេជាពិសេសមានលទ្ធិខ្លះបង្រៀនឱ្យគ្រប់គ្រងប្រទេស ដោយប្រើកម្លាំងបង្ខាប់យ៉ាងទារុណក៏មាន។

ឧត្តមគតិនៃលទ្ធិខ្លះត្រូវការឱ្យមនុស្សគ្រប់គ្នា មានគ្រឿងឧបភោគបរិភោគគ្រប់គ្រាន់ ត្រូវការឱ្យមនុស្សមានជីវភាពខ្ពស់ ដើម្បីឱ្យសម្រេចផលតាមឧត្តមគតិនោះគេ

ត្រូវធ្វើការតាមកម្មវិធីតទៅនេះគឺ :

១- បង្រៀនឱ្យស្អប់ខ្ពើមការបែងជាន់វណ្ណៈ ញុះញង់ឱ្យស្អប់ជនដែលសន្សំទ្រព្យទុកជាប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួន វត្ថុបំណងនៃលទ្ធិខ្លះ គឺដឹកនាំអ្នកក្រខ្សត់ទូទៅឱ្យធ្វើការបដិវត្តន៍ទំលាក់របបចាស់។ ឧត្តមគតិរបស់គេ គឺធ្វើការបដិវត្តន៍ទូទៅក្នុងពិភពលោកគ្រប់គ្រងពិភពលោកនៅក្រោមអំណាចបញ្ជាការ នៃប្រទេសដែលបានធ្វើការបដិវត្តន៍មុនគេ ។

២- លទ្ធិខ្លះ ត្រូវការបោសសំអាតសាសនាទាំងអស់ មិនថាជាសាសនាណាជាសាសនាណា គេថាសាសនាផ្សេងៗមនុស្សបូរាណបង្កើតឡើងសម្រាប់មនុស្សទន់ខ្សោយ និងមនុស្សមានចិត្តទ្បេះទ្បោះរវើរវាយប៉ុណ្ណោះ។ គេបញ្ជាក់យ៉ាងច្បាស់ថាសាសនាមួយៗជាធម្មធាតុត្រឹមតែជា "ភេសជ្ជៈសេពញៀននៃប្រជាជាតិ" លទ្ធិបែបនេះមិនមានសីលធម៌ខ្ពង់ខ្ពស់ មិនមានសេចក្តីប្រព្រឹត្តល្អចំពោះមនុស្សជាតិយ៉ាងប្រសើរវិសេស មិនមានការស្នេហាកិត្តិយសនៃមនុស្សគ្រប់កាលសម័យ មិនមានគុណធម៌អ្វីមុខគួរឱ្យសរសើរក្នុងមនុស្សជាតិ ក្រៅអំពីសេចក្តីប៉ងប្រាថ្នាធ្វើឱ្យមនុស្សរស់នៅក្នុងលោកបច្ចុប្បន្នមួយមុខប៉ុណ្ណោះ។ លទ្ធិនេះ មិនព្រមឱ្យកិត្តិយសដល់មនុស្សដែលមានគុណធម៌ខាងផ្លូវចិត្ត មិនយកចិត្តទុកដាក់ចំពោះសេចក្តីព្យាយាមលះបង់កិលេសដើម្បីសម្រេចនិព្វាន និងមិនចូលចិត្តដល់ការធ្វើឱ្យកើតបញ្ញាយ៉ាងស្រួចស្រាល់ក្នុងធម្មៈនៃពុទ្ធសាសនារបស់យើង ។

៣- ពលរដ្ឋគ្រប់ប្រភេទ ត្រូវបានគេបង្គាប់ឱ្យធ្វើការតាមកម្លាំងសមត្ថភាពក្នុងមុខការរៀងរាល់ខ្លួន កម្មករទាំងអស់នោះត្រូវបានចែកចេញជាពួក។ ដូចជាពួកកសិករពួកឧស្សាហករ ពួកវិញ្ញាណករ។ល។ រដ្ឋមានអំណាចខ្ពង់ខ្ពស់បំផុត រដ្ឋប្រើឱ្យពួកកម្មករទាំងអស់នោះ ធ្វើការយ៉ាងមិនមានត្រាប្រណី ផលិតផលរបស់កម្មករ ត្រូវប្រគល់ឱ្យរដ្ឋទាំងអស់ កម្មករម្នាក់ៗត្រូវបានទទួលកម្រៃត្រឹមតែចិញ្ចឹមជីវិតរស់ប៉ុណ្ណោះ ឬក៏បានប្រាក់ខែតាមដែលរដ្ឋកំណត់ឱ្យ ច្រើនតិចតាមកម្លាំងសមត្ថភាពនិងកម្លាំងធន់ទ្រាំប្រកបការងារ។ ជនទាំងឡាយនឹងសន្សំទ្រព្យសម្បត្តិ ផ្ទះសំបែងទីដីទុកសម្រាប់ប្រើប្រាស់ផ្ទាល់ខ្លួនពុំបាន ក្នុងពេលធ្វើការនិងពេលរស់នៅប្រចាំថ្ងៃ រដ្ឋធ្វើការពិនិត្យត្រួតត្រាយ៉ាងតឹងរឹង ។

៤- ដើម្បីឱ្យកិច្ចការប្រព្រឹត្តទៅបានយ៉ាងដាច់ខាត រដ្ឋបានចាត់តាំងឱ្យមានតម្រួតសម្ងាត់យ៉ាងច្រើន ប្រតិបត្តិការនៃតម្រួតសម្ងាត់នៅក្រោមអំណាចត្រួតត្រាយ៉ាងដាច់ខាតនៃអ្នកកាន់អំណាច ពលរដ្ឋម្នាក់ៗមិនមានសេរីភាពនឹងចាត់ចែងការរស់នៅតាមគំនិតរបស់ខ្លួនឡើយ មិនមានទាំងអស់សូម្បីតែគំនិតរបស់ខ្លួននោះត្រឹមត្រូវតាមហេតុផលក៏ដោយ ក្រៅតែពីយកគំនិតនោះទៅបូជារដ្ឋ។ ការរស់នៅក្នុងរដ្ឋនោះ គឺមនុស្សទាំងអស់គ្នាត្រូវធ្វើការ ធ្វើតាមបន្ទាត់ដែលគេបានគូសឱ្យ រដ្ឋកាន់ខ្ទាប់នូវអំណាចខ្ពស់បំផុត ។ មនុស្សម្នាក់ៗត្រូវធ្លាក់ខ្លួនជាទាសកររបស់រដ្ឋ ជនណាល្មើសនៃអង្គការលទ្ធិនោះ ត្រូវបានផ្តន្ទាទោសយ៉ាងធ្ងន់ ជនល្មើសខ្លះអាចត្រូវបញ្ជូនទៅធ្វើការយ៉ាងធ្ងន់ក្នុងទីណាមួយ ។

កាលបើដូច្នេះ យើងអាចស្តីបានថា លទ្ធិនេះមានឫសគល់នៅជាមួយនឹងលទ្ធិវត្ថុនិយមយ៉ាងខ្លាំងក្លា លទ្ធិនេះចោមវាយសាសនា ជិះជាន់កាក់ខាំងសេរីភាពរបស់មនុស្សខាងផ្លូវគំនិត និងសេរីភាពខាងជំនឿក្នុងសាសនា បង្រៀនមនុស្សឱ្យស្អប់ខ្ពើមជាន់វណ្ណៈ ព្យាយាមបង្គាប់ឱ្យមនុស្សទាំងអស់ទទួលរៀបចំការបដិវត្តន៍ទូទៅក្នុងពិភពលោក។ របៀបរស់នៅយ៉ាងនេះ នឹងស្រួលឬមិនស្រួល សូមឱ្យអ្នកអានពិចារណាហើយជ្រើសរើសយកដោយខ្លួនឯងចុះ។

ចំណែកព្រះពុទ្ធសាសនា មិនមានប្រាថ្នានឹងជិះជាន់ឬបៀតបៀនសេរីភាពផ្ទាល់ខ្លួននៃមនុស្សទេ។ ផ្ទុយទៅវិញ ព្រះពុទ្ធសាសនាជួយទំនុកបម្រុងឱ្យមនុស្សព្យាយាមជម្រះចិត្តរបស់ខ្លួនឱ្យស្អាតបរិសុទ្ធ សាងសេចក្តីចម្រើននិងគុណសម្បត្តិនានាខាងផ្លូវចិត្តរបស់ខ្លួន ដើម្បីសេចក្តីសុខចម្រើនក្នុងជីវិតនេះនិងជីវិតក្នុងនិព្វាន។ ពុទ្ធសាសនាបង្រៀនឱ្យមនុស្សមានសេចក្តីអត់ធន់ជាមួយនឹងធម្មជាតិ បង្រៀនឱ្យប្រើសេចក្តីស្នេហាទៅក្នុងផ្លូវសុចរិតទៀងត្រង់ បង្រៀនមិនឱ្យស្អប់ខ្ពើមគ្នា មិនឱ្យរើសថាអ្នកណាកាន់សាសនាណា មានជាតិជាអ្វី មានភាសាយ៉ាងម៉េច មានវណ្ណៈយ៉ាងណាមានពេលផ្សេងគ្នាឬដូចគ្នា ។ល។ បង្រៀនសត្វលោកឱ្យស្រឡាញ់គ្នា តាមល័ខគោលដែលថាអ្នកណាធ្វើល្អបានល្អ អ្នកណាធ្វើអាក្រក់នឹងបានអាក្រក់ ធម្មធាតុគ្រប់យ៉ាងជាអនិច្ចំជាទុក្ខំ និងជាអនត្តា។ មនុស្សម្នាក់ៗត្រូវតែធ្វើការ ធ្វើការឱ្យបានច្រើន ធ្វើការដោយតស៊ូ ធ្វើការដោយធន់ទ្រាំ មិនត្រូវខ្លួនឱ្យចុះចាញ់សង្គ្រាមធម្មជាតិ សង្គ្រាមការងាររវាង

មនុស្សគ្នាឯង ។ល។ ដើម្បីលាភយសទ្រព្យធនដែលជាចាំបាច់ដល់ជីវិតមនុស្ស និង ដើម្បីជួយស្រោចស្រង់មនុស្សទន់ខ្សោយដែលគ្នារស់នៅក្នុងពិភពលោកជាមួយ នឹងខ្លួន។ តែមនុស្សម្នាក់ៗមិនត្រូវភ្លេចខ្លួនថា ទ្រព្យធនលាភយសមិនអាចបម្រើសេចក្ដីសុខរបស់ខ្លួនអស់កាលជានិរន្តន៍បានឡើយ ធម្មជាតុដែលសំខាន់បំផុតរបស់ជីវិត គឺការប្រព្រឹត្តល្អ ការស្រឡាញ់សេចក្ដីយុត្តិធម៌ ការស្នេហាចំពោះពេសបុរសស្ត្រីដោយសេចក្ដីបរិសុទ្ធិ និងការផ្សាយមេត្តាចិត្តចំពោះសត្វទាំងឡាយក្នុងពិភពលោក ។

ក្នុងលទ្ធិខ្លះ មានសេចក្ដីផ្ដាច់ការយ៉ាងដាច់ខាត់ ដែលគេចាត់ទុកថាជាការចាំបាច់សម្រាប់ធ្វើការបោសសំអាតលទ្ធិទំនាស់ឱ្យអស់ទៅ ក្នុងពុទ្ធសាសនាយើងឥស្សរភាពផ្ទាល់ខ្លួនមនុស្សជារបស់ចាំបាច់ សម្រាប់ប្រតិបត្តិធម៌ទៅនិព្វាន។ ពួកជនក្នុងលទ្ធិខ្លះ មានជំនឿក្នុងការបដិវត្តន៍ តែពុទ្ធសាសនិកមានជំនឿក្នុងការបដិរូបដើម្បីសាងរបបសង្គមថ្មី។ ពួកលទ្ធិខ្លះធ្វើការសម្រេចដោយសម្របសម្រួលលួងលោម។ ពួកលទ្ធិខ្លះបដិវត្តលទ្ធិនយោបាយចាស់ដោយប្រើកម្លាំងបាយ ប្រកបដោយសេចក្ដីឃោរឃៅ ។ តែព្រះពុទ្ធបរមគ្រូទ្រង់បដិវត្តលទ្ធិសាសនាចាស់ដោយប្រើកម្លាំងប្រាជ្ញាញាណ ប្រកបដោយមេត្តាធម៌ ។

ប្រទេសយើងតាំងខ្លួនអព្យាក្រឹត មានរបបគ្រប់គ្រងប្រជាធិបតេយ្យ មានបុគ្គលជាប្រធានាធិបតីនៅក្រោមបទបញ្ញត្តិនៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញ សឹងសម្ដែងឱ្យឃើញថា យើងពេញចិត្តរស់នៅតាមបែបប្រជាធិបតេយ្យដ៏បរិសុទ្ធ។ ក្នុងខណៈណាដែលលទ្ធិប្រជាធិ-បយេត្យមូលធននិយមស្ដាំបំផុត និងលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យសង្គមនិយមឆ្វេងផុត កំពុងមានការប៉ះទង្គិចគ្នាយ៉ាងខ្លាំងក្លា។ យើងសង្ឃឹមថា : ការរស់នៅតាមបន្ទាត់នៃព្រះពុទ្ធសាសនារបស់យើងនេះ នឹងអាចធ្វើឱ្យប្រជាជាតិយើងមានសីលធម៌កាន់តែច្រើនឡើង មានចិត្តប្រកបដោយមនុស្សធម៌កាន់តែប្រសើរឡើង មានភាពនិងមានលក្ខណៈជាមនុស្សកាន់តែរឹងប៉ឹងលើសដើម គឺមានតែគុណធម៌ខាងផ្លូវចិត្តទាំងអស់នេះទេ ដែលអាចធ្វើការតទល់នឹងការឃោសនាបោកបន្លំរបស់លទ្ធិនានាបាន ។

ធម្មជាតុដែលយើងត្រូវគិតឱ្យច្រើនបំផុតនោះ គឺប្រទេសយើងជាប្រទេសមានសេចក្ដីចម្រើនរុងរឿងបំផុតក្នុងអតីតកាល ប្រទេសយើងធ្លាប់មានអំណាចក្នុងជ្រោយសុវណ្ណភូមិ ប្រជាជាតិរបស់យើងធ្លាប់មានសេរីភាពខាងផ្លូវគំនិត ខាងផ្លូវជំនឿខាងផ្លូវ

ជ្រើសអាជីវកម្ម ។ល។ យើងធ្លាប់មានសាមគ្គីធម៌នៅជុំវិញយុត្តិធម៌នៃប្រជាជាតិ យើងធ្លាប់ធ្វើការ យើងធ្វើការបានច្រើន យើងធ្វើការប្រកបដោយសេចក្តីអត់ធន់ យើងធ្វើការប្រកបដោយសេចក្តីក្លាហាន។ ប្រាសាទថ្មនិងវត្ថុបុរាណទាំងអស់ក្នុងប្រទេសយើងសាងឡើងដោយកម្លាំងសាមគ្គីរបស់ជាតិ ដោយលទ្ធិរបស់ជាតិសុទ្ធៗ គឺព្រះពុទ្ធសាសនានេះឯង មិនមែនដោយលទ្ធិទាំងឡាយដទៃទៀតឡើយ ។

ក្នុងបច្ចុប្បន្នកាលនេះ ប្រទេសយើងក៏បានឯករាជ្យហើយ នយោបាយអព្យាក្រិត្យក៏យើងបានធ្វើហើយ ការគ្រប់គ្រងរដ្ឋតាមរបបសេរីប្រជាធិបតេយ្យក៏យើងបានធ្វើអស់ហើយដែរ។ ករណីយកិច្ចរបស់យើង គឺនាំគ្នាធ្វើការទាំងអស់ ធ្វើឱ្យបានច្រើនៗទាំងអស់គ្នា ធន់ក្នុងការងារទាំងអស់គ្នា តស៊ូក្នុងការងារទាំងអស់គ្នា ក្លាហានក្នុងការងារទាំងអស់គ្នា។ តែប៉ុណ្ណោះប្រទេសយើងក៏បានចម្រើនរុងរឿងដូចសម័យព្រេងនាយទៅហើយ។ ការអែអង់ចាំខ្ចីលទ្ធិគេមកប្រើ ចាំជឿតែលទ្ធិគេនិងការដេកគងថ្វាសចាំឱ្យលទ្ធិគេយកលុយមកឱ្យចាយនោះ មិនមែនជាការចាំបាច់របស់យើងឡើយ ។

★ ★ ★

បទទី ១៥

សង្គមនិយមតាមរបបនៃពុទ្ធសាសនា និងសង្គមនិយមតាមរបបនៃលទ្ធិខ្លះ

សេចក្ដីពិត ពីបូរាណកាលមក មនុស្សល្ងង់ខ្លៅ មនុស្សទន់ខ្សោយនិងមនុស្សទុគ៌ត ពុំមានឱកាសបានទទួលសេរីភាពបរិបូណ៌ទេ ។ ក្នុងពេលជាមួយគ្នានេះ ប្រជាជាតិណាដែលទន់ខ្សោយ មិនមានសមត្ថភាពរឹងប៉ឹង ក៏មិនអាចបានទទួលសេរីភាព សមភាពនិងភាតរភាពជាមួយនឹងប្រជាជាតិខ្លាំងពូកែ សូម្បីបន្តិចបន្តួចឡើយ។

របបសង្គមជិះជាន់នេះ បានក្លាយជាធម្មធាតុមួយចាក់ឫសនៅក្នុងគំនិតរដ្ឋបុរស ទស្សនៈវិទូ និងសាស្ត្រាចារ្យសំខាន់ៗទាំងឡាយរៀងៗមក។ ក្នុងផ្លូវប្រវត្តិសាស្ត្រគេបានរកឃើញគំនិតថ្លៃថ្នូរនៃអស់លោកទាំងនោះ ដឹងខំប្រឹងដោះស្រាយបញ្ហានៃសេរីភាពរបស់មនុស្សឱ្យបានច្បាស់លាស់ មិនមានឈប់ឈរ រដ្ឋបុរសនិងសាស្ត្រាចារ្យខ្លះបានស្វែងរកសន្តិសុខ សុភមង្គលនិងជីវភាពថ្លៃថ្នូរជូនប្រជាពលលោក ដោយទឹកចិត្តប្រកបដោយមេត្តាធម៌យ៉ាងទូលំទូលាយ។ ការសាងពិភពលោកឱ្យបានប្រកបដោយសន្តិភាព ចេះតែមានអ្នកនិយមធ្វើអស់កាលជាប់មិនដាច់ប្រសិនបើសាកលចក្រវាឡនៅតែមានមនុស្សអាស្រ័យ ។

របបសង្គមសាស្ត្រសាកល តាមទស្សនៈនៃគ្រឹស្តសាសនា

តាមសេចក្ដីចូលចិត្តរបស់គ្រឹស្តសាសនិកថា : ព្រះជាម្ចាស់នៃសួគ៌ព្រះអង្គទ្រង់បង្កើតពិភពលោក ទ្រង់សាងមនុស្សឱ្យនៅលើផ្ទៃនៃពិភពជំនួសព្រះអង្គ។ ដោយអាស្រ័យហេតុនេះ មនុស្សទើបជាសត្វថ្លៃថ្នូរបំផុតក្នុងបណ្ដាលសត្វទាំងឡាយ។ មនុស្សប្រកបដោយអំណាចខាងផ្លូវចិត្តនិងផ្លូវបញ្ញា និងជាអ្នកមានសមត្ថភាពអាចរក្សានូវភារៈធំដុំរបស់ខ្លួនឱ្យព្រះអង្គបាន ព្រមទាំងមានអំណាចសក្តិសិទ្ធិលើវត្ថុធាតុ

នៅជុំវិញខ្លួនផង។ គេទាំងឡាយអាចរចនាវត្ថុធាតុទាំងនោះឱ្យមានប្រយោជន៍ដល់ខ្លួនបាន តាមសេចក្ដីត្រូវការរបស់គេ គ្រីស្តសាសនិកជនដែលមានសន្តានចិត្តល្អមានឧត្ដមគតិខាងផ្លូវចិត្ត គេខំប្រឹងជាអតិបរមាដើម្បីស្វែងរកនូវសុខសន្តិភាពដោយពឹងផ្អែកលើជំនួយរបស់ព្រះជាម្ចាស់ ព្រមជាមួយនឹងសេចក្ដីព្យាយាមរបស់ខ្លួន ហើយគេមានសង្ឃឹមថា : ពិភពលោកនេះនឹងមានស្ថានភាពល្អ ដោយកម្លាំងគ្រងរក្សារបស់ព្រះជាម្ចាស់ និងសេចក្ដីព្យាយាមរបស់គេទាំងឡាយ។

របបសង្គមសាស្ត្របែបនេះ មិនមែនមានតែក្នុងវិញ្ញាណនៃគ្រីស្តសាសនិកប៉ុណ្ណោះទេ ។ តែក្នុងវិញ្ញាណនៃឥស្លាមសាសនិកនិងហិណ្ឌូសាសនិក ក៏មានរបបសង្គមសាស្ត្រដូច្នេះដែរ ។

ព្រះបរមគ្រូរបស់យើង

ចំណែកព្រះបរមសាស្ត្រាចារ្យរបស់យើង ព្រះអង្គទ្រង់បង្រៀនថា "មិនមានប្រយោជន៍អ្វីនឹងទៅអង្គុយគិតថា : ពិភពលោកនេះត្រូវសាងឡើងដោយអ្នកណាទេ ព្រោះគំនិតនេះវាមិនមែនជាផ្លូវនាំឱ្យកើតបញ្ញាជាន់ខ្ពស់ វាមិនមែនជាវិជ្ជាដែលចាំបាច់ឱ្យមនុស្សបានទទួលនូវសេរីភាពយ៉ាងខ្ពង់ខ្ពស់ និងមិនមែនជាកុសលោបាយអាចធ្វើឱ្យមនុស្សរួចផុតចាកសេចក្ដីទុក្ខបានដល់នូវបរមសុខ គឺនិព្វានឡើយ" បរមគ្រូរបស់យើងព្រះអង្គទ្រង់បង្រៀនមនុស្ស ឱ្យចេះដឹងនូវសេចក្ដីពិតរបស់ធម្មជាតិ ដែលកើតមានឡើងនៅចំពោះមុខ ទ្រង់បង្រៀនត្រឹមតែរបៀនណាដែលជាចាំបាច់ដល់ជីវិតប៉ុណ្ណោះ។ មេរៀនរបស់ព្រះអង្គមានសេចក្ដីថា "សាលចក្រវាឡស្ថិតនៅក្រោមសភាពដូរផ្លាស់ គឺធម្មធាតុទាំងអស់វានៅក្នុងចំណុះនៃច្បាប់របស់កម្ម ដែលសត្វក្នុងពិភពលោកមិនអាចនឹងគេផុត" ព្រះបរមសាស្ត្រាចារ្យទ្រង់ពុំបានបដិសេធការកើតមាននៃព្រះជាម្ចាស់ ឬទេវតា ឥន្ទព្រហ្មលើសួគ៌វិមានទេ។ តែព្រះអង្គទ្រង់ដៅបញ្ជាក់ឱ្យឃើញថា អ្នកទាំងនោះក៏ជាបុគ្គលរស់នៅចំណុះកម្មរបស់ខ្លួន អ្នកទាំងនោះមានជោគជតាឡើងចុះទៅតាមកម្លាំងនៃកម្ម ក្នុងកាលណាគេទាំងឡាយបានប្រើកម្មអាក្រក់ល្អអស់ហើយ ក្នុងកាលនោះខ្លួនគេក៏បានជាមនុស្សសេរី លែងរស់នៅក្រោមច្បាប់នៃកម្មទៀតហើយ ។

សត្វគ្រប់ប្រភេទកើតមកមានភាពលក្ខណៈខុសៗគ្នា តើដំណើរមិនដូចគ្នាមកពីអ្វី? បញ្ហានេះ យើងនឹងឆ្លើយថា : មកពីការចាត់ចែងរបស់ព្រះជាម្ចាស់ទាំងអស់អង្គ ការចាត់ចែងរបស់មាតាបិតានិងសេចក្ដីប៉ងប្រាថ្នារបស់ខ្លួននៃមនុស្សម្នាក់ៗ ក៏ត្រូវមិនអស់ព្រោះថា ធម្មធាតុទាំងឡាយជាព្រះអាទិទេពក្ដី ជាមាតាបិតាក្ដី ជាចំណង់របស់មនុស្សយើងក្ដី មិនត្រូវការឱ្យមានកលក្ខណៈថោកទាប លក្ខណៈឆ្កួតលេលា លក្ខណៈល្ងង់ខ្លៅ។ល។ សោះឡើយ។ ដូច្នេះបញ្ហានេះ យើងមិនដោះស្រាយផ្អែកទៅលើអ្វីខុសអំពីកម្ម ឃើញថារកទ្វារចេញមិនរួចទេ។ យោបល់ពុទ្ធសាសនាថា : ការប្លែកគ្នានៃមនុស្សទាំងឡាយមកអំពី "**កម្ម**" មនុស្សមិនដូចគ្នាដោយលក្ខណៈនានា ក៏មកតែអំពី "កម្ម" របស់ខ្លួន "កម្ម" រចនាមនុស្ស "កម្ម" ធ្វើឱ្យមនុស្សមានការវិវត្តន៍ប្លែកៗ ដូចជាការវិវត្តន៍របស់សត្វគ្រប់ប្រភេទ និងពូជរុក្ខជាតិនានានោះដែរ ។

ព្រះពុទ្ធបរមគ្រូទ្រង់គូសដៅ ឱ្យឃើញបុព្វហេតុនៃសេចក្ដីប្លែកគ្នារបស់មនុស្ស ហើយទ្រង់ប្រាប់ឱ្យមនុស្សតស៊ូយកជ័យជំនះ កុំចុះចាញ់កម្ម កុំបណ្ដោយឱ្យជីវិតប្រព្រឹត្តទៅតាមយថាកម្ម តាមធម្មធាតុនៅជុំវិញខ្លួន មនុស្សម្នាក់ៗត្រូវប្រយុទ្ធឱ្យឈ្នះកម្មអាក្រក់ដោយកម្លាំងកម្មល្អ អប់រំចិត្តរបស់ខ្លួនឱ្យមានមេត្តាករុណា ឱ្យមានគុណធម៌ល្អ លះបង់លែងធ្វើបាបជនដទៃ។ សេចក្ដីប្រព្រឹត្តនេះ អាចធ្វើឱ្យមនុស្សបានទទួលនូវសេចក្ដីសុខចម្រើន បានសម្រេចនូវសន្តិភាពជាស្ថាពរមិនខានឡើយ ។

តែលទ្ធិគ្រប់គ្រងខ្លះគេនិយាយថា : មនុស្សយើងជាផលិតផលនៃធម្មធាតុដែលមាននៅជុំវិញខ្លួននៃមនុស្ស ក្នុងខ្លួននៃមនុស្សយើងមិនមានអ្វីថ្លៃថ្នូរគួរឱ្យសង្គមជនរាប់អានទេ ក្រៅអំពីកម្លាំងចិត្តតស៊ូដើម្បីរស់នៅស្រួល។ ពួកគេបានប្រើអំណាចនិងសេចក្ដីឆ្លៀវឆ្លាតជាពិសេស ដើម្បីសម្រេចនូវការគ្រប់គ្រងត្រួតត្រានិងផលប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួនរបស់គេ។ គេយល់ឃើញថា : សេចក្ដីទុក្ខលំបាកកើតមកអំពីធម្មធាតុនៅជុំវិញជនជាន់ទាប គឺមានមូលហេតុមកអំពីរបបនាយទុន (លទ្ធិមូលធននិយម របបនេះធ្លាក់នៅក្នុងដៃជនពួកតិចក៏ពិតមែន តែវាបានធ្វើឱ្យមានសេចក្ដីលំបាកដល់ជនភាគច្រើន ។ ដូច្នេះរបបនាយទុន ទើបជារបបនាំឱ្យមានភ័យដល់របបសង្គមថ្មី។ ហេតុនេះទើបគេនាំគ្នាធ្វើការបដិវត្តន៍បំបាត់របបនាយទុន និងដើម្បីការពារសង្គមថ្មី កុំឱ្យមានការវិលត្រឡប់ថយក្រោយ ។

ពួកសង្គមថ្មីមានគំនិតថា : ការផ្លាស់ប្តូរភាវៈជុំវិញខ្លួនមនុស្ស ត្រូវធ្វើដោយការបដិវត្តន៍ គឺការច្រានរំលំរដ្ឋាភិបាលគ្រប់របប ដើម្បីរំដោះប្រជាជាតិឱ្យផុតចាកសេចក្តីទុក្ខលំបាក និងដើម្បីធ្វើឱ្យប្រជាជាតិមានឋានៈជីវភាពខ្ពង់ខ្ពស់ មានសុភមង្គលទ្វេឡើង។ គោលបំណងរបស់គេនេះមានន័យថា : **គេត្រូវការបដិវត្តពិភពលោក ត្រូវការដឹកនាំពិភពលោក ៗ ទ្រព្យសម្បត្តិទាំងអស់ជារបស់រដ្ឋ បុគ្គលជាប្រមុខនៃការបដិវត្តន៍ ត្រូវកាន់អំណាចខាងនយោបាយដោយដាច់ខាត ៗ**

ពួកថ្មីរៀបចំសង្គមជនដោយអាស្រ័យពឹងផ្អែកលើវត្ថុតែម្យ៉ាង មិនបានពឹងផ្អែកលើធម៌ទេ។ គឺគេគិតធ្វើយ៉ាងម៉េចឱ្យតែមនុស្សយើងបានរស់នៅស្រួល មានបច្ច័យ៤ បរិភោគប្រើប្រាស់គ្រប់គ្រាន់ គេមិនបានគិតគូរដល់ធម្មធាតុគឺចិត្តនិងធម៌ដែលជាអរូបធាតុ ជាគ្រឿងពឹងផ្អែកនៃវិញ្ញាណរបស់មនុស្សទាំងឡាយឡើយ។ បានសេចក្តីថា របស់រស់នៅថ្មី គេបម្រើតែរូបកាយមនុស្ស គេពុំបានបម្រើចិត្តវិញ្ញាណរបស់មនុស្សឡើយ។ គេទាំងឡាយមិនត្រូវការឱ្យមានសាសនាទាំងអស់ គេយកបូជនីយស្ថានសម្រាប់សាសនាជារបស់រដ្ឋ ដោយគេយល់ថាធម្មៈរបស់សាសនាមានធាតុទំនាស់នឹងកិច្ចការរបស់សង្គម។ សាសនាហាមឃាត់មិនឱ្យប្រជាជាតិធ្វើការបដិវត្តន៍ដោយអាវុធជាសិទ្ធិដែលមនុស្សទាំងអស់គ្នាត្រូវមានក្នុងការបដិវត្តន៍នៃសង្គម។

នៅក្នុងប្រទេសថ្មី គេបិទព្រំដែនដោយរបាំងដែកយ៉ាងជិតឈឹង ដើម្បីកុំឱ្យប្រជាជន មានឱកាសដកកទៅទាក់ទងជាមួយនឹងប្រទេសសេរី ប្រជាធិបតេយ្យទាំងឡាយបាន។ របាំងដែកនេះបានរាំងខាំងប្រជាជាតិ មិនឱ្យដឹងនូវសេចក្តីពិតប្រាកដជាមួយនឹងប្រទេសខាងក្រៅ។ អ្នកនៅខាងក្រោយរបាំងដែកនោះ មានសិទ្ធិត្រឹមតែផ្ទៀងត្រចៀកស្តាប់បញ្ជាចៅហ្វាយរបស់ខ្លួន ពួកគ្នាត្រូវរឹតត្បិតឱ្យនៅក្នុងវិន័យយ៉ាងតឹង ត្រូវបិទភ្នែកមិនឱ្យដឹងហេតុការណ៍ទាំងអស់ដោយសេរី គេឱ្យដឹងបានត្រឹមតែហេតុការណ៍ណាដែលមិនទំនាស់នឹងឧត្តមគតិរបស់លទ្ធិ។ ពួកគេបានបោសសំអាតនូវវត្ថុធាតុគ្រប់បែបយ៉ាង ដែលជាភក់ជាបន្លានៃសមភាព ហើយគេទុកដាក់ឱ្យជនគ្រប់វណ្ណៈរស់នៅក្នុងរណ្តាប់ស្មើគ្នា គេរំលំតំណែងផ្សេងៗអស់ ។ គេធ្វើឱ្យសង្គមមានសមភាពក៏ពិតមែនហើយ តែវាក្លាយទៅជាសមភាពដែលប្រកបទៅដោយសេចក្តីស្រេកឃ្លាន ប្រកបដោយទោមនស្សវេទនា គឺគេបន្ថយកំរិតឋានៈជីវភាពប្រជាជាតិឱ្យទាបចុះមកជាទី

បំផុត តាមដែលគេអាចធ្វើបាន។ មានពេលខ្លះគេបន្ថយកំរិតជីវភាពយ៉ាងទាបបំផុតនោះចុះមកមួយកំរិតទៀត លុះត្រាតែជីវភាពនៃមនុស្សធ្លាក់ចុះក្នុងសភាពសែនរងទុក្ខសែនធន់ទ្រាំ។ ក្នុងពេលនោះគេបាននាំយករបបមូលធននិយមនៃរដ្ឋមកប្រើជំនួសរបបមូលធននិយមនៃបុគ្គល។ ពួកគេបានលើកលែងប្រើអំណាចប្រាក់ក្នុងការដំឡើងអំណាចក្នុងប្រទេសរបស់ខ្លួន ហើយលើកអំណាចសិទ្ធិដាច់ខាតនៃបុគ្គលជាប្រមុខនៃការបដិវត្តន៍មកប្រើជំនួស គឺអំណាចខាងផ្ដន្ទាទោសមនុស្ស អំណាចខាងបង្គាប់ឱ្យមនុស្សធ្វើការ អំណាចខាងបញ្ជូនអ្នកប្រឆាំងនឹងលទ្ធិទៅទុកក្នុងបន្ទាយឃុំខាំងកម្មករ ។

គេឃើញបានយ៉ាងច្បាស់ថា ពួកថ្មីបាននាំយក "**គម្លានអំណាច**" មកប្រើជំនួស "**គម្លានប្រាក់**" គឺគេផ្លាស់ពី "**របបមូលធននិយម**" មកជា "**របបឃ្លានអំណាចនិយម**"។

នៅក្នុងប្រទេសសេរីប្រជាធិបតេយ្យ ពលរដ្ឋចង់រាប់អានសាសនាអ្វីក៏បាន ចង់ប្រើជំនឿទៅក្នុងលទ្ធិណាក៏បាន ចង់កាន់ទំនៀមសម្រាប់បែបណាក៏បាន ។ រដ្ឋាភិបាលទំនុកបម្រុងអ្នករាប់អាន អ្នកជឿ អ្នកកាន់ តាមការគួរ ។ ពលរដ្ឋម្នាក់ៗមានសិទ្ធិជ្រើសរើសរបបរស់នៅរបស់ខ្លួនតាមចិត្តស្ម័គ្រ ជាជីវភាពនយោបាយក្ដី ជាជីវភាពសេដ្ឋកិច្ចក្ដីជាជីវភាពវប្បធម៌ក្ដី ។ល។ ស្រេចនឹងឃើញថាគួរ ។ ពលរដ្ឋដែលស្ម័គ្រចិត្តធ្វើកម្មករត្រូវបានតម្លៃឈ្នួលពេញទី បើកម្មករមិនពេញចិត្តនឹងនាយជួលរបស់ខ្លួន ឬមិនពេញចិត្តនឹងមុខងារដែលគេបានប្រគល់ឱ្យខ្លួនធ្វើ កម្មករអាចលាឈប់ឬអាចនឹងនិយាយបំភ្លឺនាយជួលរបស់ខ្លួនឱ្យឃើញ ចិត្តឃើញថ្លើមគ្នាដោយសេរីឬបើកម្មករមានគ្នាច្រើន អាចនឹងប្រើវិធីការពារផលប្រយោជន៍របស់ខ្លួនដោយកូដកម្ម នឹងដោយប្ដឹងឧទ្ធរណ៍ដល់តុលាការរដ្ឋក៏បាន។ តែក្នុងប្រទេសថ្មីពលរដ្ឋម្នាក់ៗមិនមានសេរីភាពជ្រើសរើសសិទ្ធិសម្រាប់ប្រើផ្ទាល់ខ្លួន ក្រៅពីសិទ្ធិដែលរដ្ឋបានប្រគល់ឱ្យ។ កិច្ចការរាល់យ៉ាងគ្រប់គ្រងដោយឧត្ដមគតិនៃលទ្ធិនិងបទបញ្ជានៃបុគ្គលអ្នកដឹកនាំ ។

★ ★ ★

បទទី ១៦
សង្គមនិយមបែបប្រជាធិបតេយ្យខាងពុទ្ធសាសនាមានយ៉ាងម៉េចខ្លះ?

សំនួរនេះ ខ្ញុំសូមឆ្លើយដោយអាងសូត្រមួយ ក្នុងទីឃនិកាយ សូត្រនេះស្ដីដោយធម្មកថារបស់ព្រះបរមសាស្ត្រចារ្យ ដែលព្រះអង្គទ្រង់បានសម្ដែងចំពោះសិង្គាលមាណព ដោយទ្រង់បានដៅបញ្ជាក់អំពីការរស់នៅក្នុងសង្គម ហើយទ្រង់អធិប្បាយវែកញែកដល់របបសង្គមនិយម តាមទស្សនៈរបស់ព្រះអង្គដូចមានសេចក្ដីសង្ខេបតទៅនេះ :

• ជាដំបូង ពុទ្ធសាសនិកជនទាំងឡាយគប្បីវៀរចាកអំពើ ៤ យ៉ាង (កម្ម កិលេស) គឺ :

១- សម្លាប់ជីវិតរបស់គេ

២- លួចទ្រព្យសម្បត្តិរបស់គេ

៣- ក្បត់សេចក្ដីស្នេហារបស់គេ

៤- ពោលពាក្យកុហក" ។

• វៀរចាកប្រព្រឹត្តធម៌ឬច្បាប់ប្រកបដោយអគតិ ៤ យ៉ាង :

១- លំអៀងចិត្តព្រោះស្រឡាញ់រាប់អាន

២- លំអៀងចិត្តព្រោះស្អប់

៣- លំអៀងចិត្តព្រោះល្ងង់

៤- លំអៀងចិត្តព្រោះខ្លាច ។

• វៀរចាកទំហើដែលធ្វើឱ្យខ្លួន ថោកទាបខាតបង់ទ្រព្យសម្បត្តិ (អបាយមុខ) ៦ យ៉ាង គឺ :

"១- ផឹកទឹកស្រវឹងនិងសេពគ្រឿងញៀន

២- ដើរលេងយប់

៣- ដើរមើលល្បែង

៤- លេងល្បែងភ្នាល់គ្នា
៥- យកមនុស្សអាក្រក់ជាភឿន
៦- ខ្ជិលធ្វើការងារ" ។
• **បុត្តធីតាគប្បីគោរពប្រតិបត្តិមាតាបិតា ដោយករណីយ៍ ៥ យ៉ាងគឺ :**
១- លោកបានចិញ្ចឹមយើងមកហើយ គប្បីចិញ្ចឹមលោកវិញ
២- បម្រើលោកដោយធ្វើកិច្ចការជំនួស
៣- រក្សាវង្សត្រកូលល្អរបស់លោក
៤- ប្រព្រឹត្តខ្លួនឱ្យជាមនុស្សល្អគួរទទួលមរតក
៥- កាលណាលោកអនិច្ចកម្មទៅ ត្រូវធ្វើបុណ្យឧទ្ទិសផលជូន" ។
• **មាតាបិតាគប្បីអនុគ្រោះកូនដោយករណីយ៍ ៥ យ៉ាង :**
១- ហាមធ្វើការងារអាក្រក់
២- ដឹកនាំឱ្យធ្វើការងារល្អ
៣- ទំនុកបម្រុងឱ្យសិក្សាវិជ្ជានានា
៤- រកស្វាមីភរិយាឱ្យតាមការគួរ
៥- កាលណាដល់ពេលគួរហើយប្រគល់មរតកឱ្យ" ។
• **អាចារ្យគប្បីអនុគ្រោះសិស្សដោយករណីយ៍ ៥ យ៉ាងគឺ :**
១- អប់រំឱ្យបានល្អ
២- បង្រៀនឱ្យបានចេះដឹង
៣- បង្រៀនឱ្យអស់ជើងមិនលាក់វិជ្ជា
៤- លើកតម្កើងសិស្សឱ្យប្រាកដ ច្បាស់លាស់ក្នុងទីប្រជុំជន
៥- ការពារកេរ្តិ៍ឈ្មោះសិស្ស និងធ្វើឱ្យសិស្សស្រឡាញ់រាប់អានគ្នា" ។
• **សិស្សគប្បីគោរពប្រតិបត្តិអាចារ្យដោយករណីយ៍ ៥យ៉ាងគឺ :**
១- ដោយក្រោកឡើងទទួលដំណើរចូលនិងជូនដំណើរចេញ
២- ដោយចូលខ្លួនទៅជិតដើម្បីបម្រើ
៣- ដោយយកចិត្តទុកដាក់ស្តាប់ឱវាទ
៤- ដោយទំនុកបំរុងផ្គងផ្គើមគ្រប់មធ្យោបាយ

៥- ដោយគោរពយ៉ាងស្មោះអស់ពីចិត្តក្នុងពេលរៀន" ។

• **បុរសជាស្វាមីគប្បីប្រតិបត្តិភរិយារបស់ខ្លួន ដោយករណីយ៍ ៥ យ៉ាង :**

១- ដោយរាប់អានលើកតម្កើងថាជាភរិយាពិតៗ

២- ដោយមិនប្រមាថមើលងាយ

៣- ដោយមិនគប្បីក្បត់ចិត្តស្នេហា (មានស្ត្រីដទៃទៀត)

៤- ដោយប្រគល់ឱ្យនូវឥស្សរភាពក្នុងគ្រួសារ

៥- ដោយឱ្យគ្រឿងសំអាង និងគ្រឿងតែងកាយ ។

• **ស្ត្រីជាភរិយាគប្បីប្រតិបត្តិស្វាមីរបស់ខ្លួន ដោយករណីយ៍ ៥ យ៉ាងគឺ :**

១- ចាត់ចែងការងារក្នុងផ្ទះឱ្យបានល្អ

២- សង្គ្រោះញាតិខាងស្វាមីឱ្យបានសមរម្យ

៣- មិនប្រព្រឹត្តក្បត់ចិត្តស្នេហា (មានបុរសដទៃទៀត)

៤- រក្សាឱ្យគង់នូវទ្រព្យសម្បត្តិដែលស្វាមីរកបានមក

៥- ខំធ្វើកិច្ចការទាំងពួងក្នុងគ្រួសារ ។

• **កុលបុត្រគប្បីទំនុកបម្រុងមិត្រដោយករណីយ៍ ៥ យ៉ាងគឺ :**

១- ដោយចែកប្រយោជន៍ឱ្យ

២- ដោយនិយាយពាក្យពីរោះ

៣- ដោយប្រព្រឹត្តប្រយោជន៍ឱ្យ

៤- ដោយភាវៈជាបុគ្គលមានខ្លួនស្មើៗគ្រប់វេលា

៥- ដោយមិនក្លែងពោលពាក្យឱ្យខុសពីសេចក្ដីពិត ។

• **មិត្តគប្បីអនុគ្រោះកុលបុត្រដោយករណីយ៍ ៥ យ៉ាងគឺ :**

១- រក្សាខ្លួនមិត្តដែលជាអ្នកមានសេចក្ដីប្រមាទហើយ

២- រក្សាទ្រព្យសម្បត្តិរបស់មិត្តដែលជាអ្នកមានសេចក្ដីប្រមាទហើយ

៣- ក្នុងការមានអាសន្នយកខ្លួនធ្វើជាទីពឹងពំនាក់ឱ្យ

៤- មិនលះបង់ចោលគ្នាក្នុងគ្រាមានវិបត្តិ

៥- រាប់អានគ្នារហូតដល់វង្សញាតិរបស់មិត្ត ។

• **ធនបតីគប្បីទំនុកបំរុងកម្មករដោយករណីយ៍ ៥ យ៉ាងគឺ :**

១- ចាត់ចែងការងារឱ្យធ្វើតាមគួរដល់កម្លាំងនៃសមត្ថភាព

២- ឱ្យអាហារនិងតម្លៃឈ្នួលឱ្យបានធួនល្មម

៣- រក្សាព្យាបាលយ៉ាងជិតដល់ក្នុងពេលមានជំងឺ

៤- ឱ្យរង្វាន់ជាពិសេសក្នុងកាលម្តងៗ

៥- អនុញ្ញាតឱ្យឈប់ធ្វើការតាមកាលតាមសម័យ ។

• **កម្មករគប្បីប្រតិបត្តិធនបតិ ដោយករណីយ៍ ៥ យ៉ាងគឺ :**

១- ក្រោកឡើងធ្វើការមុនធនបតិ

២- ទទួលទានដំណេកក្រោយធនបតិ

៣- កាន់យកតែរបស់ណាដែលធនបតិបានឱ្យ

៤- ធ្វើការរបស់ធនបតិ ប្រកបដោយសេចក្តីប្រឹងប្រែងខ្នះខ្នែង

៥- ជួយទ្រទ្រង់នូវគុណសម្បទល្អរបស់ធនបតិ ។

• **កុលបុត្រគប្បីប្រតិបត្តិសមណព្រាហ្មណ៍ ដោយករណីយ៍ ៥ យ៉ាងគឺ :**

១- គោរពយ៉ាងជិតដល់ដោយកាយកម្ម

២- គោរពយ៉ាងជិលដល់ដោយមនោកម្ម

៣- គោរពយ៉ាងជិតដល់ដោយមនោកម្ម

៤- គោរពដោយបើកទ្វារផ្ទះ គឺឱ្យចេញចូលតាមពេលដ៏គួរ

៥- គោរពដោយសេចក្តីសង្គ្រោះខាងបច្ច័យាហារ ។

• **សមណព្រហ្មណ៍គប្បីទំនុកបំរុងកុលបុត្រ ដោយករណីយ៍ ៦ យ៉ាងគឺ :**

១- ការពារមិនឱ្យធ្វើសេចក្តីអាក្រក់

២- ឱ្យតម្កល់ខ្លួននៅក្នុងសេចក្តីល្អ

៣- អនុគ្រោះដោយទឹកចិត្តល្អ

៤- ឱ្យបានស្តាប់ធម៌ដែលមិនធ្លាប់បានស្តាប់

៥- បំភ្លឺធម៌ដែលធ្លាប់បានស្តាប់ហើយ ឱ្យកាន់តែចូលចិត្តច្បាស់ឡើង

៦- ប្រាប់ផ្លូវសម្រាប់ដើរទៅកាន់សេចក្តីសុខចម្រើន ។

ករណីយ៍ទាំងអស់នេះ ជារបៀបរស់នៅ តាមល័ខគោលនៃពុទ្ធសាសនា ជាឧត្តមការសម្រាប់ប្រាស្រ័យទាក់ទងគ្នាក្នុងសង្គមមនុស្សលោក ។ តាមរបៀបនេះ

សមាជិកនៃសង្គមជនមានករណីយ៍ ទទួលខុសត្រូវផ្ទាល់ចំពោះរបៀបចាត់ការនិងវិន័យរបស់សង្គម។ ជនគ្រប់វណ្ណៈ អាចរួមរស់នៅជាមួយគ្នាប្រកបដោយសេចក្តីសុខចម្រើន ដោយករណីត្រឹមតែពីចេះគោរពគ្នា ចេះធ្វើប្រយោជន៍ឱ្យគ្នានឹងគ្នា ដោយបរិមាណស្មើៗគ្នា ។ របបនេះជារបបសង្គមប្រជាធិបតេយ្យដ៏បរិសុទ្ធ ជារបបដែលប្រជាជាតិអាចប្រតិបត្តិបាន ជារបបសម្រាប់ប្រមូលមនុស្ស សម្រាប់ធ្វើប្រយោជន៍ឱ្យមនុស្សគ្រប់ពួក ទោះជាមនុស្សនោះមានជំនឿក្នុងវត្ថុណា រស់នៅក្នុងលទ្ធិណាកាន់សាសនាណា មានវណ្ណៈជាអ្វី មានសញ្ជាតិយ៉ាងណាក៏ដោយ ។ របបនេះជារបបមានមកសម្រាប់បំពេញវត្ថុបំណងរបស់មនុស្សអ្នកស្នេហាជាតិ ស្នេហាលទ្ធិ ស្នេហាសាសនា ស្នេហាទម្លាប់សម្រាប់ ។ល។ ជារបបដែលអាចប្រព្រឹត្តទៅបានគ្រប់កាលសម័យ។ ពុទ្ធសាសនាបានដាស់តឿនមនុស្សលោកថា មុននឹងធ្វើអ្វីទាំងអស់ត្រូវស្វែងរកបញ្ញាសិន បានបញ្ញាហើយត្រូវធ្វើការ ធ្វើការបានផលចិញ្ចឹមខ្លួនឯងគ្រប់គ្រាន់ហើយ ត្រូវជួយសង្គ្រោះជនដទៃ។ ខ្ពស់ជាងនេះទៅទៀត ព្រះបរមសាស្រ្តាចារ្យទ្រង់រំលឹកថា មនុស្សម្នាក់ៗ ត្រូវរៀបចំខ្លួនឱ្យមានសន្តិភាពខាងផ្លូវចិត្តមុននឹងរៀបចំឱ្យមានសន្តិភាពខាងក្នុងរូបកាយឬខាងវត្ថុ ។ ម្យ៉ាងទៀត ព្រះបរមគ្រូទ្រង់បានបញ្ជាក់ថា : មនុស្សម្នាក់ៗត្រូវចេះធ្វើជាចៅហ្វាយលើខ្លួនឯង ត្រួតត្រាខ្លួនឯង ស្តីបន្ទោសខ្លួនឯង ដោះស្រាយនូវបញ្ហាដែលចោទឡើងដោយខ្លួនឯង ។ បណ្តុះមេត្តាករុណាធម៌ឱ្យដុះជ្រៅទៅក្នុងចិត្ត រៀនអាណិតអ្នកដទៃឱ្យច្រើន។ ធ្វើដូច្នេះទើបអាចនឹងដឹកនាំពិភពលោក ឱ្យដើរទៅកាន់ភាតរភាពនៃរបបប្រជាធិបតេយ្យពិតប្រាកដបាន ។

សេចក្តីនេះ ដៅឱ្យឃើញថា ដរាបណាពួកលទ្ធិសម្ភារនិយម នៅតែមានចិត្តពោរពេញដោយសេចក្តីឃោរឃៅ លោភអំណាច ដរាបនោះការបដិវត្តន៍ដ៏កំណាចកម្ចៅរបស់គេនោះ នឹងដុះត្រាំនៅក្នុងចិត្តរបស់គេ ហើយពួកគេ ក៏នឹងមិនបានជួបនូវសន្តិភាពនៅខាងក្នុងដួងវិញ្ញាណរបស់គេឡើយ។ ការដឹកនាំប្រជាជាតិក្នុងពិភពលោកឱ្យរាប់អានលទ្ធិសម្ភារនិយមដោយលុបបំបាត់នូវវណ្ណៈ ។ល។ ឬដោយលើកស្ទួយមូលធនិក។ល។ ដោយនិយមប្រើកម្លាំងណាមួយនោះ មិនអាចនឹងធ្វើឱ្យអ្នកស្រឡាញ់សេចក្តីពិត ស្រឡាញ់សេរីភាព ស្រឡាញ់យុត្តិធម៌ចុះចូលបានឡើយ ។

★ ★ ★

បទទី ១៧
ការស្ថាបនាជីវិតតាមបន្ទាត់នៃពុទ្ធសាសនា

ដើម្បីឱ្យបានងាយស្រួល ដល់ការរស់នៅក្នុងលោកបច្ចុប្បន្ន មនុស្សម្នាក់ៗត្រូវខំប្រឹងធ្វើការឱ្យអស់ពីកម្លាំង ដែលធម្មជាតិបានផ្ដល់ឱ្យ។ ពុទ្ធសាសនាបានសម្ដែងបញ្ជាក់ថា : **ប្រយោជន៍សុខចម្រើនក្នុងជីវិតបច្ចុប្បន្ន កើតឡើងដោយសម្បទា៤ យ៉ាងគឺ :**

១- **ឧដ្ឋានសម្បទា** សម្បទាគឺសេចក្ដីព្យាយាមធ្វើការ

២- **អារក្ខសម្បទា** សម្បទាគឺការថែរក្សា

៣- **កល្យាណមិត្តតា** ភាពជាបុគ្គលមានការរាប់អានគ្នាល្អ

៤- **សមជីវិតតា** ភាពជាបុគ្គលរស់នៅស្មើៗ ។

ពាក្យថា "**សេចក្ដីព្យាយាមធ្វើការ**" ដែលលោកប្រើសព្ទថា "**ឧដ្ឋាន**" នោះមានសេចក្ដីថា "**ជំហរខ្ពស់**" ដោយន័យថា អ្នកធ្វើការត្រូវតែធ្វើចិត្តរបស់ខ្លួនឱ្យខ្ពស់ជាងធម្មជាតិ ធន់ទ្រាំជាងធម្មជាតិ ពូកែជាងធម្មជាតិ ក្លាហានជាងធម្មជាតិ តស៊ូយកឈ្នះធម្មជាតិ ដោយសំនួយ៉ាងខ្ពស់ដែលបានបណ្ដុះរួចក្នុងចិត្តនៃអាត្មា ។ "**ធម្មជាតិ**" ក្នុងទីនេះ មិនមែនសំដៅយកត្រឹមតែទឹក ដី ភ្លើង ខ្យល់ ។ល។ ប៉ុណ្ណោះទេ គឺសំដៅដល់មនុស្ស សត្វ និងព្រឹត្តិការណ៍របស់មនុស្សសត្វផង ។ ដូច្នេះ សេចក្ដីព្យាយាម គឺការតស៊ូយកជោគជ័យអំពីធម្មជាតិនោះ គឺយកជ័យអំពីមនុស្សសត្វនិងព្រឹត្តិការណ៍នានានៃមនុស្សសត្វផង ។ ព្រះពុទ្ធសាសនាទ្រង់ណែនាំថា : នាទីនៃអ្នកធ្វើនេះ ត្រូវតែភ្លេចធម្មជាតិទាំងអស់នេះគឺ ស្រេក ឃ្លាន ក្ដៅ ត្រជាក់ ពេលព្រឹក ពេលល្ងាច ពេលភ្លៀង ខ្យល់ សេចក្ដីនឿយហត់ សេចក្ដីឈឺចាប់ត្រឹមតែបន្តិចបន្តួច ការកម្សាន្តដែលមិនមែនជាចាំបាច់ ។ល។ នាទីនៃអ្នកធ្វើការត្រូវលះបង់នូវកម្លាច ដែលកើតមកអំពីមនុស្សគ្រប់ឋានៈ និងសត្វសាហាវគ្រប់ប្រភេទ ដោយប្រើចិត្តក្លាហានពុះពារប្រកបដោយឧត្តមគតិថា "ជាមនុស្សដូចគ្នា គេធ្វើអ្វីកើត ខ្លួនអញក៏ត្រូវខំប្រឹងធ្វើឱ្យកើតដូចគេ...ជាសត្វវាហ៊ានកម្លាអញអញក៏ហ៊ានកម្លាវា" អ្នកធ្វើការត្រូវកុំរាថយនឹងព្រឹត្តិការណ៍ដែល

កើតមានម្តងៗក្នុងពិភពលោក ទោះជាចលនានៃជំងឺឆ្លងក្តី ចលនានៃសង្គ្រាមក្តី ចលនានៃធម្មជាតិពុំប្រក្រតីក្តី។ល។ អ្នកធ្វើត្រូវកុំរងចាំជោគវាសនា កុំរង់ចាំសេចក្តីស្រោចស្រង់អំពីព្រះអាទិទេព កុំរង់ចាំជំនួយអំពីពួកទេព។ ចំពោះជោគវាសនា យើងត្រូវដឹងថាមិនមានអ្នកណាអាចទាយបានទេ។ តែពុទ្ធសាសនា បានប្រាប់យើងថា : *បុគ្គលមានបុណ្យបានធ្វើមកហើយអំពីអតីតជាតិនោះ រមែងកើតមកបានស្រួលក្នុងបច្ចុប្បន្នជាតិនេះ ចុះបើខ្លួនយើងកើតមកវាមិនបានស្រួលទៅហើយ តើយើងរង់ចាំអ្វីទៀត។ ចំពោះព្រះអាទិទេពទោះណាជាព្រះអង្គមានព្រះវិញ្ញាណល្អ ប្រកបដោយមេត្តាករុណាតែព្រះអង្គក៏មិនអាចនឹងជួយសង្គ្រោះមនុស្ស ដែលពុំព្រមជួយខ្លួនឯងបានឡើយព្រះអង្គក៏មិនអាចនឹងជួយសង្គ្រោះមនុស្ស ដែលពុំព្រមជួយខ្លួនឯងបានឡើយព្រះអង្គទ្រង់ជួយសង្គ្រោះមនុស្សមានជោគវាសនាជាមុន ចំណែកមនុស្សគ្មានភ័ព្វវាសនាត្រូវទុកសង្គ្រោះជាក្រោយ* ។ បញ្ហានេះ ត្រូវចោទឡើងថា : បើដូច្នេះព្រះអាទិទេពព្រះអង្គមិនសង្គ្រោះសត្វដោយរើសមុខទៅហើយឬ? មិនមែនដូច្នោះទេព្រះពុទ្ធបរមគ្រូយើង ព្រះអង្គទ្រង់ទេសនាយ៉ាងច្បាស់ថា : មនុស្សទាំងអស់គ្នាមានខ្លួនជាទីពឹងរបស់ខ្លួនមានខ្លួនជាទីរលឹករបស់ខ្លួន ខ្លួនធ្វើល្អបានល្អខ្លួនធ្វើអាក្រក់បានអាក្រក់។ អំពើអាក្រក់ល្អរបស់មនុស្សនេះហើយ ដែលពុទ្ធសាសនាហៅថា "**បុណ្យបាប**" បុណ្យបាបនេះហើយ ដែលហៅថា "**ភ័ព្វវាសនាអាក្រក់ល្អ**" របស់មនុស្ស។ មនុស្សធ្វើល្អមានជោគវាសនាបានជួបនឹងព្រះ ព្រះលោកសង្គ្រោះមនុស្សនោះ ដោយការងារល្អរបស់គេអំពាវនាវឱ្យព្រះអង្គសង្គ្រោះ។ ចំណែកមនុស្សធ្វើការអាក្រក់ ពុំបានធ្វើការល្អជាមនុស្សគ្មានវាសនាល្អ ព្រះអង្គពុំអាចសង្គ្រោះបានទេ ព្រោះខ្លួនគេពុំព្រមពឹងខ្លួនឯងពុំព្រមគិតគូរដោះស្រាយបញ្ហាខ្លួនឯង ពុំព្រមធ្វើការខ្លួនឯង តាមសេចក្តីដាស់តឿនរបស់ព្រះអង្គ។ មនុស្សបែបនេះលោកឱ្យឈ្មោះថា "**បទបរមៈ**" មានន័យថា "**មនុស្សមានវាសនាស្តួត**" ។ ដូច្នេះ ដើម្បីឱ្យព្រះសង្គ្រោះ យើងត្រូវខំប្រឹងធ្វើការល្អឱ្យបានច្រើន ឱ្យខ្លួនយើងមានវាសនាបរិបូណ៌ ទើបគួរដល់ការសង្គ្រោះរបស់ព្រះអង្គ។ ចំពោះពួកទេពក៏ដូចគ្នានឹងព្រះអង្គដែរ ពួកទេពតាមរឿងក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនាបានដល់បុគ្គលពួកមួយ មានស័ក្តិធំមានឫទ្ធិអំណាចច្រើន ។ បុគ្គលពួកនេះ ជួយសង្គ្រោះតែមនុស្សណាមានជោគវាសនាច្រើន : មានគុណធម៌ខ្ពស់ ចំណែកមនុស្សមិនមានវាសនា

ឬមានវាសនាត្រឹមតែបន្តិចបន្តួច ពួកទេពពុំបានជួយសង្គ្រោះទេ។ ពួកទេពបម្រើតែមនុស្សណាសម្បូណ៍ជោគវាសនា សម្បូណ៍គុណធម៌ខ្ពស់ខុសមនុស្សធម្មតា គឺជោគវាសនារបស់មនុស្សនោះទេ ដែលស្រែកហៅពួកទេពឱ្យចូលមកសង្គ្រោះ មិនមែនសម្លេងធម្មតានៃមនុស្សយើងទេ បើជាសម្លេងនៃមនុស្ស ក៏គឺមនុស្សមានជោគវាសនាមានយុត្តិធម៌ខ្ពស់បំផុតនុ៎ះឯង ទើបពួកទេពយកត្រចៀកស្តាប់។

ក្រៅពីនេះ មានជនមួយទៀត ជាអ្នកធ្វើការល្អ ធ្វើការដោយមានសេចក្តីអត់ធន់ ធ្វើការដោយក្លាហាន ធ្វើការដោយមានសេចក្តីតស៊ូ មានសុចរិតយុត្តិធម៌នៅគ្រប់មុខការដែលខ្លួនធ្វើ ជនពួកនោះច្រើនមានពួកទេពជួយសង្គ្រោះ ព្រោះទេពអស់ទាំងនោះយល់ឃើញថា : មនុស្សពួកនេះហើយ ដែលអាចធ្វើឱ្យពិភពលោកបានប្រកបដោយសន្តិភាព ។ ចំណែកអ្នកខ្ជិលធ្វើការ ឬអ្នកធ្វើការរវើរវាយ ឬធ្វើការប្រកបដោយសេចក្តីទុច្ចរិត ឬអ្នកដែលដេកតែបួងសួងបន់ស្រន់ ឱ្យពួកទេពជួយសង្គ្រោះខ្លួននោះ ពួកទេពពុំបានជួយទេ។ រឿងនេះ បើពិចារណាមើលសព្វៗទៅឃើញថា មានសេចក្តីពិតដូចពោលមកនេះច្រើនណាស់ ព្រោះហឫទ័យនៃព្រះក្តីចិត្តរបស់មនុស្សយើងក្តី មិនសូវជាខុសគ្នាប៉ុន្មានទេ។ នៅក្នុងលោកយើងនេះមនុស្សទ័លក្រខំប្រឹងរៀនវិជ្ជា ខំប្រឹងរកទ្រព្យ ខំប្រឹងប្រតិបត្តិការតាមនាទីប្រកបដោយសេចក្តីអត់ធន់ មានចិត្តក្លាហាន មានការតស៊ូប្រកបដោយមនុស្សធម៌។ ជនពួកនេះ តែងទទួលបានសេចក្តីសង្គ្រោះពីមនុស្សគ្នាឯងជាចៅហ្វាយនាយ ឬជាមិត្តសម្លាញ់ ឬជាបងប្អូន។ល។ ព្រោះអាណិតមនុស្សដែលមានជីវិតជាអ្នកតស៊ូជាអ្នកពឹងខ្លួនឯង ជាអ្នកចេះដោះស្រាយបញ្ហាជីវិតរបស់ខ្លួន។ ឯជនមានឥរិយាបថផ្ទុយពីនេះ គេមិនឈឺក្បាល គេមិនយកភ្នែកមើល គេមិនខ្វីអាណិត មិនខ្វីជួយសង្គ្រោះទេ ។ តែពួកជនសប្បុរសមានព្រះពុទ្ធបរមគ្រូជាដើម លោកនៅតែអាណិតមនុស្សខ្ជិល មនុស្សដេកបន់ស្រន់ និងមនុស្សធ្វើការផ្សងព្រេងនោះដែរ ប៉ុន្តែសេចក្តីអាណិតនេះ ក្លាយទៅជាសេចក្តីអាណិតធម្មតាដែលតែងតែមានក្នុងសន្តានចិត្តនៃជនសប្បុរសប៉ុណ្ណោះ បើអស់លោកទាំងនោះ ពុំអាចជួយសង្គ្រោះមនុស្សណាដែលមិនពឹងខ្លួនឯងបានឡើយ ។

លក្ខណៈនៃជនអ្នកធ្វើការមានច្រើនយ៉ាង ក្នុងទីនេះស្រង់មកនិយាយខ្លះចំពោះតែគោលធំៗមានដូចនេះ :

១- ធន់អាកាសក្តៅ

២- ធន់អាកាសត្រជាក់

៣- ធន់សម្រេក

៤- ធន់គម្លាន

៥- ធន់ពេលថ្ងៃ

៦- ធន់ពេលយប់

៧- ធន់ព្រឹត្តិការណ៍នានាក្នុងលោក

៨- ធន់សត្វសាហាវបៀតបៀន

៩- ធន់សត្វល្អិតចាក់រុក

១០- ធន់ការដណ្តើមប្រជែងរបស់មនុស្សដទៃ

១១- ធន់សេចក្តីនឿយហត់ ។ល។

ពាក្យថា "**ថែរក្សា**" ដែលលោកប្រើសព្ទថា "**អារក្ខ**" មានសេចក្តីថា រក្សាដោយដិតដល់ រក្សាដោយហ្មត់ចត់ គឺរក្សាទុកមិនឱ្យបាត់បង់ រក្សាទុកមិនឱ្យខូចខាត។ មនុស្សម្នាក់ៗកាលណាបើបានធ្វើការប្រកបដោយសេចក្តីព្យាយាមយ៉ាងមោះមុតនោះហើយ គេមុខជានឹងមានវិជ្ជា មានទ្រព្យ មានមុខងារ មានមុខតំណែង។ល។ ទ្រព្យសម្បត្តិទាំងអស់ ទោះជារូបធនក្តី អរូបធនក្តី ដែលអាចនឹងគង់វង្សគត់មត់បានអាស្រ័យដោយ "**ការរក្សា**" ដូច្នេះ មនុស្សម្នាក់ៗ មិនមែនមានករណីយ៍ត្រឹមតែប្រឹងរៀនប្រឹងរកប៉ុណ្ណោះទេ គឺមានករណីយ៍ថែរក្សាទុកដាក់យ៉ាងញឹកល្អិតផង ប្រុងប្រយ័ត្នតទប់នឹងអន្តរាយដែលនឹងកើតមានមកលើទ្រព្យសម្បត្តិផងទើបមានឈ្មោះថា ជាបុគ្គ-លដល់ព្រមដោយ **អារក្ខសម្បទា** ។

លក្ខណៈនៃជនថៃរក្សា លក្ខណៈនោះមានច្រើនក្នុងទីនេះ ស្រង់មកនិយាយខ្លះចំពោះតែគោលធំៗមានដូចនេះ :

១- ទ្រព្យណាដែលបាត់បង់ទៅ គេរកឱ្យឃើញមកវិញ

២- វត្ថុណាបាក់បែក គេជួសជុលឡើងវិញ

៣- ចាត់ការប្រើប្រាស់ ឱ្យល្មមត្រឹមតែរស់

៤- តមវៀរអបាយមុខ ៤ ប្រការ (ល្បែង បុរស ស្ត្រី ល្បែស៊ីផឹក ល្បែកភ្នាល់

ល្បែងត្រូវជើងភឿនបនខ្ទះខ្វាយ) ។

ពាក្យថា "**ភាពជាបុគ្គលមានការរាប់អានគ្នាល្អ**" ដែលលោកប្រើសព្ទថា "**កល្យាណមិត្តតា**" ស័ព្ទនេះមានន័យថា : រាប់អានគ្នាដោយទឹកចិត្តប្រកបដោយមនុស្សធម៌ រាប់អានគ្នាក្នុងឋានៈជាមនុស្ស រាប់អានគ្នាក្នុងឋានៈជាប្រជាសត្វលោករស់នៅក្រោមបទបញ្ញត្តិនៃធម្មជាតិដូចគ្នា ទាំងអស់គ្នាសុទ្ធតែមានសេចក្តីប្រែប្រួលទៅតាមព្រឹត្តិការណ៍នៃធម្មជាតិ (អនិច្ចំ) មានជីវិតរស់នៅដោយធន់ទ្រាំ (ទុក្ខំ) មានខ្លួនតែជារបស់សោះសូន្យ (អនត្តា) ។ បើតាមព្រឹត្តិការណ៍នៃធម្មជាតិនិងព្រឹត្តិការណ៍នៃជីវិតមនុស្ស វត្ថុទាំងពីរនេះ មានលក្ខណៈត្រូវគ្នាគឺ ប្រែប្រួល ធន់ ទ្រាំ ទ្រោមស្លាយ ពុទ្ធសាសនាហៅចលនានេះថា "**អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តា**" ប្រែថា **ជីវិតមនុស្សរស់នៅបានដោយការតស៊ូ** ។ មនុស្សទាំងឡាយមានការចាំបាច់ត្រូវរាប់អានគ្នាដោយល្អ រាប់អានគ្នាដោយស្មោះត្រង់ ព្រោះមនុស្សម្នាក់ៗ ទោះជាខ្លួនមានវិជ្ជា មានទ្រព្យ មានកិត្តិយស ។ល។ ច្រើនដល់ប៉ុន្មាន ធំដល់ប៉ុនណាកម្លាំងមួយភាគនេះ មិនអាចប្រយុទ្ធតទប់នឹងគ្រោះថ្នាក់ដែលកើតអំពីធម្មជាតិ គ្រោះថ្នាក់ដែលកើតអំពីសង្គ្រោះ គ្រោះថ្នាក់ដែលកើតអំពីអមនុស្ស ។ល។ បានឡើយ ។

ដូច្នេះករណីយ៍របស់មនុស្សមួយចំណែកទៀត ដែលត្រូវរាប់ចូលក្នុងចំណែកទី១ និងទី ២ គឺការសាងកម្លាំង និងការស្ទួនគ្រងកម្លាំងនោះ គឺចំណែកទី ៣ បានដល់ការរាប់រកគ្នានេះឯង។ ដើម្បីធ្វើការរាប់រកគ្នាឱ្យកាន់តែមានគុណភាពល្អឡើងនោះ ជាដំបូងមនុស្សយើងត្រូវរំពឹងគិតដល់មនុស្សភាពថា : មនុស្សទាំងអស់ខុសគ្នាដោយជាតិត្រកូល-សម្បុរ វណ្ណៈ ឋានៈ ភាសា ។ល។ ក៏ពិតមែន តែមនុស្សទាំងអស់ត្រូវគ្នាដោយសេចក្តីប្រាថ្នា ចង់បានសុខចង់បានចម្រើន ចង់បាន ទ្រព្យ ចង់បានវិជ្ជា ចង់បានជួបជុំគ្នីគ្នា ចង់រស់នៅយូរ ។ល។ បន្ទាប់មកត្រូវរំពឹងគិតដល់ "**ត្រៃលក្ខណ៍**" គឺ "**អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តា**" ដែលជាលក្ខណៈប្រចាំប្រាណរបស់មនុស្សទាំងឡាយក្នុងសាកលពិភពលោក ដែលមិនមានមនុស្សណាម្នាក់អាចចៀសបាន។ កាលណាយើងបានរំពឹងគិតដូចនេះរឿយៗ ខ្លួនយើងក៏មានចិត្តទោរទន់ អាណិតមនុស្សដែលមានសេចក្តីប៉ងប្រាថ្នាត្រូវគ្នា មានគ្រោះថ្នាក់ដោយធម្មជាតិដូចគ្នា។ សេចក្តីអាណិតនេះហើយ ដែលជាបុព្វហេតុនាំឱ្យយើងរាប់អានគ្នាដោយល្អបាន ប្រសិនណាបើក្នុងសង្គមយើងមាន

មនុស្សណាម្នាក់ឬច្រើននាក់មានចរិយាមិនល្អ មានចិត្តប្រកបដោយអមនុស្សធម៌នោះ យើងគ្រប់គ្នាក្នុងសង្គមត្រូវព្រួតគ្នាជួយអប់រំ ជួយដុះខាត់អធ្យាស្រ័យ មនុស្សនោះឱ្យបានល្អឡើង ការរាប់អានដោយយល់មុខ ស្អប់ខ្ពើមដោយរើសមុខ មិនមែនជាករណីយ៍គួរឱ្យយើងធ្វើទេសន្តិសុខយ៉ាងខ្ពង់ខ្ពស់មិនអាចកើតមានបានក្នុងសង្គម ដែលមានមនុស្សអាក្រក់នៅរួមជាមួយផងទេ។ មានតែការរាប់រកគ្នា ចងបាច់គ្នាឱ្យបានមូលមិត្រស្និទ្ធស្នាលប៉ុណ្ណោះទេ ដែលអាចធ្វើឱ្យសង្គមយើងបានប្រកបដោយសេចក្តីសុខចម្រើនតាមលំដាប់ តាំងពីគ្រួសារមួយ ភូមិស្រុកមួយ ដំបន់មួយ ប្រទេសមួយ រហូតដល់ពិភពលោកទាំងមូល តាមទំហំនិងបរិមាណនៃសេចក្តីរាប់អានរបស់យើង ច្រើនតិចតូចធំនោះឯង ។

លក្ខណៈនៃជនអ្នករាប់អានគ្នាល្អ លក្ខណៈនេះមានច្រើន ក្នុងទីនេះ ស្រង់យកតែលក្ខណៈសំខាន់ខ្លះមកនិយាយ មានដូចនេះ :

១- ជាបុគ្គលឱ្យនូវរបស់ដែលគេឱ្យបានដោយក្រ

២- ជាបុគ្គលជួយធ្វើនូវការដែលគេលំបាកនឹងជួយ

៣- ជាបុគ្គលអត់ឱ្យនូវទោស ដែលគេលំបាកនឹងអត់

៤- ជាបុគ្គលទទួលនូវសេចក្តីទុក្ខមុនគេ

៥- ជាបុគ្គលទទួលនូវសេចក្តីសុខក្រោយគេ ។

ពាក្យថា "**ភាពជាបុគ្គលរស់នៅស្មើៗ**" ដែលលោកប្រើសព្ទថា "**សមជីវិតា**" សព្ទនេះមានន័យថា រស់នៅត្រឹមតែរស់ រស់នៅដោយសំចៃ រស់នៅដោយសន្តោសតាមធម្មតា មនុស្សយើងខំប្រឹងរៀនវិជ្ជាខំប្រឹងរកទ្រព្យ ដើម្បីប្រើប្រាស់ស៊ីចាយឱ្យបានសប្បាយ នេះជាសេចក្តីពិតតាមតណ្ហានៃមនុស្សជាតិ ។ តែបើទាំងអស់គ្នាប្រព្រឹត្តដូច្នេះ មើលទៅទ្រព្យសម្បត្តិនៃធម្មជាតិ ដែលធម្មតាមានសាងឡើងសម្រាប់បម្រើមនុស្សលោកនោះ នឹងពាយស្លាយអស់ជាមិនខាន។ ដូច្នេះ ពាក្យថា "**សមជីវិតា**" ដែលប្រែថារស់នៅស្មើៗនោះ មិនមែនមានន័យថា ស្មើនឹងកម្លាំងវិជ្ជាស្មើនឹងបរិមាណទ្រព្យ ស្មើនឹងបរិមាណមុខងារ ស្មើនឹងបរិមាណមុខតំណែង។ល។ ដែលយើងនិយមនិយាយគ្នាថា រកបានតិចចាយតិច រកបានល្មមចាយល្មម រកបានច្រើនចាយច្រើននោះទេ ។

"**សមជីវិតា**" ក្នុងទីនោះ មានន័យថា "**រស់នៅត្រឹមតែរស់**" ដូចបានពោលមកហើយ ។ ដើម្បីចូលចិត្តងាយក្នុងរឿងនេះ ខ្ញុំសូមឱ្យអ្នកអានពិនិត្យដល់គោលបំណងនៃពុទ្ធភាសិតក្នុងសម្បទាទី ១ ទី២ និងទី៣ ដែលស្ដីអំពីការរក ការទុកដាក់ និងការប្រមូលមិត្ត។ ខ្ញុំសូមបញ្ជាក់ន័យរបស់ពាក្យក្នុងចំណុចនេះថា : ជាមនុស្សត្រូវតែខំប្រឹងធ្វើការឱ្យច្រើន ដើម្បីឱ្យមានរូបធននិងវិញ្ញាណធនច្រើន ត្រូវចេះទុកដាក់វត្ថុច្រើននោះឱ្យគង់ ត្រូវរកមធ្យោបាយប្រមូលមិត្តឱ្យបានច្រើន សេចក្ដីបញ្ជាក់នេះខ្ញុំមិនមែនធ្វើឡើងដោយអារម្មណ៍របស់ខ្ញុំទេ គឺខ្ញុំធ្វើឡើងដោយមានសំអាងលើអក្សរពីរតួគឺ "ឧ" "អា" និងពាក្យមួយបទគឺ "កល្យាណ" អក្សរនិងពាក្យនេះក្នុងភាសាបាលី បើនៅខាងដើមសព្ទណា នឹងធ្វើឱ្យសព្ទនោះមានគុណភាពខ្ពស់ខុសធម្មតា ដូច "**គច្ឆតិ**" ប្រែថា "ទៅ" មាន "ឧ" នៅដើម សម្រេចរូបជា "**ឧគច្ឆតិ**" ប្រែថា "**ហោះ**" ។ "**នន្ទ**" ប្រែថា "**រីករាយ**" មាន "អា" នៅដើម សម្រេចរូបជា "**អានន្ទ**" ប្រែថា "**រីករាយច្រើន**" "មិត្ត" ប្រែថា "រាប់អាន" មាន "កល្យាណ" នៅដើម សម្រេចរូចជា "**កល្យាណមិត្ត**" ប្រែថា "**រាប់អានល្អ**" ។

បំណងពុទ្ធភាសិតក្នុងសម្បទា ៣ ខាងដើមនោះ ចង់និយាយថា "**រកឱ្យទាល់តែបាន**" "រក្សាឱ្យទាល់តែគង់" "រាប់អានគ្នាឱ្យកាន់តែកើត" តែចំពោះ "សមជីវិតា" ត្រូវយកសេចក្ដីថា "រស់នៅត្រឹមតែរស់" ក្នុងភោគទ្រព្យដែលខ្លួនមាន ទោះតិចក្ដី ល្មមក្ដី ច្រើនក្ដី ។ ដែលខ្ញុំកាន់យកសេចក្ដីយ៉ាងនេះ ដើម្បីឱ្យសមតាមបំណងព្រះពុទ្ធសាសនា គ្រប់ចំណុចនៃទ្រឹស្ដីដែលជាប់ទាក់ទងជាមួយនឹងជីវិតមនុស្ស។

ទ្រឹស្ដី "**ទាន សីល ភាវនា**" ជាទ្រឹស្ដីសាធារណៈ ទ្រឹស្ដីនេះ កើតឡើងដោយបំណងរបស់ព្រះពុទ្ធបរមគ្រូ ចង់ឱ្យអ្នកមានកម្លាំងនិងអ្នកខ្សោយរស់នៅជាមួយគ្នាបាន ព្រោះមនុស្សយើងទោះជាយ៉ាងណា ក៏មិនអាចសាងកម្លាំងឱ្យស្មើគ្នាបានទេ។ ព្រះអាទិទេពក្ដី ធម្មជាតិក្ដី កម្មផលក្ដី លោកបង្កើតមនុស្សឡើងដោយមានឆន្ទៈយ៉ាងណា យើងទាំងឡាយគិតមិនចេញទេ បញ្ហារូបកាយសខ្មៅទាបស្ដមធាត់តូចធំអាយុវែង អាយុខ្លីរោគតិចរោគច្រើន ។ល។ បានកើតជាពាក្យនិយាយប្រកបដោយបុច្ឆនសញ្ញានេះ (?) នេះរបស់យើង។ ព្រះពុទ្ធបរមគ្រូទ្រង់ចង់លុបបំបាត់នូវបុច្ឆនសញ្ញានេះដោយ

ទ្រង់ខំប្រឹងប្រមូលសមត្ថភាពទាំងអស់មកឆ្លើយសំនួរនេះលទ្ធផលបាន សម្រេចខ្លះដែរ។ តែនៅមានច្រើនណាស់មិនអាចនឹងឱ្យព្រះអង្គលុបចោលនូវសញ្ញាពាក្យសួរនេះបានឡើយ។ ក្នុងទីបំផុត ព្រះអង្គទ្រង់បបួលឱ្យមនុស្សយើងរស់នៅជាមួយគ្នាដោយ **ទាន សីល ភាវនា**គឺមិនជិះជាន់គ្នាដោយប្រើកម្លាំងទ្រព្យ យកទ្រព្យមកសង្គ្រោះគ្នាហៅថា "**ទាន**" មិនជិះជាន់គ្នាដោយប្រើកម្លាំងអំណាចនៃយសស័ក្តិ នៃជាតិ នៃវណ្ណៈ។ល។ យកកម្លាំងនៃអំណាចទាំងអស់នេះមកសង្គ្រោះគ្នា ហៅថា "**សីល**" មិនជិះជាន់គ្នាដោយប្រើកម្លាំង ចិត្តលំអៀងប្រកបដោយសេចក្តីស្អប់សេចក្តីស្រឡាញ់ សេចក្តីភ័យខ្លាច សេចក្តីល្ងង់ខ្លៅ ។ល។ យកចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ករុណា មុទិតា ឧបេក្ខា មកសង្គ្រោះគ្នាហៅថា "**ភាវនា**" តាមបំណងនៃព្រះពុទ្ធសាសនា ត្រង់ចំណុចនេះឃើញថាមនុស្សយើងត្រូវតែខំប្រឹងរកទ្រព្យឱ្យបាន ទុកដាក់ទ្រព្យឱ្យគង់ រាប់អានគ្នាឱ្យកើត រស់នៅជាមួយគ្នាឱ្យបាន។ ដូច្នេះ "**សមជីវតា**" ដែលប្រែថា "**រស់នៅត្រឹមតែរស់**" និង "**កល្យាណមិត្តតា**" ដែលប្រែថា "**រាប់អានគ្នាឱ្យកើត**" នោះជាការបកស្រាយសមតាមបំណងនៃពុទ្ធសាសនាហើយ។ ចំពោះយោបល់នៃជនខ្លះ ដែលបកស្រាយ "សមជីវិតា" ថា "រស់នៅស្មើនឹងកម្លាំងទ្រព្យ" "រាប់អានតែមនុស្សណាល្អ" នោះយោបល់នេះគឺជាយោបល់ផ្ទាល់ខ្លួន មិនមែនជាយោបល់នៃពុទ្ធសាសនាទេ ព្រោះពុទ្ធសាសនាដឹកនាំឱ្យមនុស្សជួយសង្គ្រោះគ្នា ឱ្យមនុស្សលះបង់សេចក្តីសប្បាយផ្ទាល់ខ្លួន ឱ្យមនុស្សរស់នៅស្មើនឹងកម្លាំងទ្រព្យ យើងរស់នៅតែម្នាក់ឯង គឺអ្នកមានទ្រព្យតិចប្រើប្រាស់តិច អ្នកមានទ្រព្យល្មមប្រើប្រាស់ល្មម អ្នកមានទ្រព្យច្រើនប្រើប្រាស់ច្រើននោះ ទ្រព្យសម្បត្តិរបស់យើងក៏ចេះតែអស់ទៅ កម្លាំងរបស់យើងក៏ចេះតែទន់ខ្សោយទៅតាមលំដាប់ តើពលិកម្មគ្រប់យ៉ាងដែលយើងត្រូវធ្វើ និងគ្រោះថ្នាក់គ្រប់យ៉ាងដែលយើងត្រូវការពារនោះ នឹងទៅជាយ៉ាងណា ? ។

ពាក្យថា "**រស់នៅត្រឹមរស់**" មិនមែនមានន័យថា "**រស់នៅដោយត្រដាបត្រដួស**" ទេ គឺរស់នៅដោយប្រើប្រាស់ទ្រព្យសម្បត្តិគ្រប់គ្រាន់ តាមសេចក្តីត្រូវការរបស់ជីវិត។ ខាងចម្រើនសុខភាព គេប្រើជីវាហារឱ្យគ្រប់គ្រាន់ គឺគេប្រើទ្រព្យសម្បត្តិដោយប្រតិបត្តិតាមក្បួនអនាម័យ ។ ខាងកំសាន្តសប្បាយ គេលែលកឱ្យល្មមសមគួរ គេមិនឱ្យដាច់បង់ទ្រព្យសម្បត្តិច្រើនទៅលើគ្រឿង អាហារគ្រឿងភេសជ្ជៈ គ្រឿងសំលៀកបំពាក់

។ល។ ដែលមិនជាចាំបាច់ដល់ជីវិត។ គេសំចៃទ្រព្យសម្បត្តិដោយប្រតិបត្តិតាមក្បួនសេដ្ឋកិច្ច (Economie Politique) គឺគេប្រិតប្រៀបប្រើប្រាស់វត្ថុផ្សេងៗឱ្យល្មមតែនឹងសេចក្តីត្រូវការរបស់ជីវិត ។ គេស្លៀកពាក់ត្រឹមតែមួយប្រដាប់ ពីរប្រដាប់ គេមិនឱ្យមានគ្រឿងប្រដាប់ស្លៀកពាក់ (ខោ-អាវ) ច្រើនពេកនាំឱ្យខាតលុយកាក់ ហើយយូរៗទៅប្រើប្រាស់មិនកើត ដោយវាចង្អៀតឬវាផុយរហែកទៅ។ គេបរិភោគអាហារត្រឹមតែមួយចំអែត គេមិនឱ្យមានអាហារសេសសល់សម្រាប់ចាក់ចោល គេនៅផ្ទះត្រឹមតែមួយខ្នង គេមានរថយន្តត្រឹមតែមួយគ្រឿង គេមានគ្រែដេកត្រឹមតែមួយប្រដាប់ ។ល។ គេមានតែល្មមប្រើ ល្មមបរិភោគ គេមិនឱ្យមានរបស់សល់ចោលឡើយ ។

ការ "**រស់នៅត្រឹមតែរស់**" នេះ ខាងពុទ្ធសាសនាលោកហៅថា "បុគ្គលមានសេចក្តីសន្តោស" គឺមានសេចក្តីស្កប់ចិត្តក្នុងវត្ថុត្រឹមតែល្មមប្រើប្រាស់បាន។ សេចក្តីសន្តោសមានច្រើន ក្នុងទីនេះសូមស្រង់មកនិយាយត្រឹមតែ ៤ :

១- សន្តោសក្នុងគ្រឿងស្លៀកពាក់

២- សន្តោសក្នុងគ្រឿងបរិភោគ

៣- សន្តោសក្នុងទីសេនាសេនៈ

៤- សន្តោសក្នុងគ្រឿងភេសជ្ជៈ ។

កាលណាយើងរស់នៅក្នុងបច្ចុប្បន្ន បានស្រួលហើយ សេចក្តីហួងហែង ក៏រមែងកើតមានឡើងដល់ជីវិតរបស់យើង យើងចង់ឱ្យការរស់នៅក្នុងអនាគតបានស្រួលដូចក្នុងបច្ចុប្បន្ននេះ ឬចង់ឱ្យអនាគតរបស់យើង មានសេចក្តីថ្លៃថ្នូរជាងបច្ចុប្បន្ននេះទៅទៀត។ ដោយអាស្រ័យចំណង់នេះ ពុទ្ធសាសនាទើបណែនាំយើងឱ្យប្រកបសម្បទាសម្រាប់ជីវិតអនាគតមួយជាន់ទៀត។ សម្បទាសម្រាប់ផ្តល់វាសនានៃមនុស្សក្នុងអនាគតមាន ៤ យ៉ាងគឺ :

១- **សទ្ធាសម្បទា** ធ្វើខ្លួនឱ្យដល់ព្រមដោយជំនឿ

២- **សីលសម្បទា** ធ្វើខ្លួនឱ្យដល់ព្រមដោយសីល

៣- **ចាគសម្បទា** ធ្វើខ្លួនឱ្យដល់ព្រមដោយការបរិច្ចាគ

៤- **បញ្ញាសម្បទា** ធ្វើខ្លួនឱ្យដល់ព្រមដោយបញ្ញា ។

ពាក្យ "**ធ្វើខ្លួនឱ្យដល់ព្រមដោយជំនឿ**" "ជំនឿ" សម្លេងពុទ្ធសាសនាថា "សទ្ធា"

សទ្ធាដោយកគុណធម៌ ចំណែកមួយសម្រាប់លាងសំអាតនូវអសទ្ធា ដែលធ្វើឱ្យមនុស្សយើងមិនមានជំនឿ ក្នុងធម្មធាតុ ៤ យ៉ាងគឺ :

ក- កម្មអាក្រក់

ខ- ផលនៃកម្មអាក្រក់ល្អ

គ- គតិនៃកម្មអាក្រក់ល្អ

ឃ- សេចក្តីត្រាស់ដឹងនៃព្រះពុទ្ធបរមគ្រូ ។

ពាក្យថា "**ធ្វើខ្លួនឱ្យដល់ព្រហ្មដោយសីល**" សីលក្នុងទីនេះ ដោយកកល្យាណសីលចំណែកមួយ សម្រាប់លាងសម្អាតចរិយាអាក្រក់របស់មនុស្សលោក ចែកជា ៤ ប្រភេទគឺ :

១- **និច្ចសីល**

២- **ឧបោសថសីល**

៣- **អតិរេកសីល**

៤- **បាតិមោក្ខសំវរសីល** ។

ពាក្យថា "**ធ្វើខ្លួនឱ្យដល់ព្រហ្មដោយការបរិច្ចាគ**" "បរិច្ចាគ" សព្ទនេះ បានដល់ការលះបង់ទ្រព្យសម្បត្តិ ដែលជាប្រយោជន៍ខាងការបម្រើជីវិតរបស់ខ្លួន ឱ្យជាប្រយោ-ជន៍ដល់ជីវិតអ្នកដទៃ ឱ្យជាប្រយោជន៍ដល់ជីវិតមនុស្សលោក ឱ្យជាប្រយោជន៍ដល់អង្គការសន្តិភាព ជាពិសេសគឺអង្គការរដ្ឋដែលស្របគ្នានឹងអង្គការពុទ្ធសាសនា ត្រង់ផ្នែកសង្គ្រោះមនុស្សដោយមិនមានល័ខខ័ណ្ឌ។ ការបរិច្ចាគនេះពុទ្ធសាសនាលោកចែកជា ២ ប្រភេទគឺ :

១- បរិច្ចាគចំពោះបុគ្គល ឬចំពោះអង្គការដែលធ្លាប់រាប់អានធ្លាប់ចុះចូល ឬធ្លាប់ប្រាស្រ័យទាក់ទង

២- បរិច្ចាគចំពោះមនុស្សទូទៅ ឬចំពោះអង្គការរដ្ឋ អង្គការសាសនានិង អង្គការមនុស្សធម៌ទូទៅ ។

ពាក្យថា "**ធ្វើខ្លួនឱ្យដល់ព្រហ្មដោយបញ្ញា**" "បញ្ញា" សព្ទនេះ ដោយសេចក្តីថា "ការដឹងទូទៅ" ដោយន័យថា "វិជ្ជាសម្រាប់ស្រាវជ្រាវរកសេចក្តីខុសត្រូវ ឬរកសេចក្តី

ពិតរបស់ធម្មៈ ឬរបស់ធម្មជាតិ ។ បញ្ញានេះពុទ្ធសាសនាលោកចែកចេញជា **២ ប្រភេទគឺ** :

១- លោកិយបញ្ញា បញ្ញាសម្រាប់ប្រើខាងផ្លូវលោកសុទ្ធ និងផ្លូវលោកដែលមានទាក់ទងជាមួយនឹងធម៌

២- លោកុត្តរបញ្ញា បញ្ញាសម្រាប់ប្រើខាងផ្លូវធម៌សុទ្ធ ដែលញែកចេញដាច់ដោយឡែកអំពីផ្លូវលោក ។

សម្បទាសម្រាប់ផ្តល់វាសនាអនាគតនេះ ខ្ញុំមិនបានស្រង់យកមួយៗមកអ្វីអត្ថាធិប្បាយវែកញែកក្នុងសៀវភៅនេះទេ ព្រោះសម្បទាផ្នែកនេះ ខ្ញុំបាននិយាយមកខ្លះហើយក្នុងខាងដើម ត្រង់បទដែលពោលអំពីកម្មនិងទ្រឹស្តីនៃ **ទាន សីល ភាវនា**ប្រសិនបើសេចក្តីអធិប្បាយរបស់ខ្ញុំត្រឹមប៉ុណ្ណេះ នៅតែមិនល្មមដល់ការបកស្រាយរបស់អ្នកអាននោះ សូមពិនិត្យមើលក្នុងសៀវភៅឯទៀតផងចុះ ។ ព្រោះសៀវភៅដែលស្តីដល់សម្បទាផ្នែកនេះ ក៏មានច្រើនណាស់ដែរហើយក្នុងប្រទេសយើង ។

ក្នុងលំដាប់នេះ ខ្ញុំនឹងនិយាយអំពី**បរមត្ថសម្បទា**តទៅ ។ *បរមត្ថសម្បទាជាសម្បទាមួយដែលពុទ្ធបរិស័ទគួរបំពេញឱ្យបានច្រើន ព្រោះសម្បទានេះ មានការទាក់ទងដល់សេចក្តីពិតនៃជីវិតរបស់មនុស្សផង នៃវត្ថុធាតុនៅជុំវិញខ្លួននៃមនុស្សផង ។ ពិសេសជាងនេះទៅទៀត គឺសម្បទានេះហើយដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធជាប្រមុខនៃសាសនារបស់យើង ព្រះអង្គទ្រង់រកឃើញផ្ទាល់ខ្លួន មិនបានកែប្រែចេញពីយោបល់ចាស់ និងមិនបានបដិវត្តចេញចាកលទ្ធិណា ឬទស្សនវិជ្ជាណា ឬសាសនាណាមួយសោះឡើយ ។*

កាលណាគេរស់នៅក្នុងលោកនេះយូរៗទៅ គេរមែងមានសេចក្តីទ្រាន់ណាយដល់ជីវិតដែលជាទីស្នេហា ដល់វត្ថុធាតុដែលមាននៅជុំវិញនៃជីវិតរបស់គេ ព្រោះធម្មធាតុទាំងអស់នេះឋិតនៅក្នុងចលនាដដែលៗដូចៗគ្នា គឺ *"ចលនាប្រែប្រួល ចលនាធន់ទ្រាំ ចលនាបែកធ្លាយ"* ។ ដោយអាស្រ័យសេចក្តីធុញទ្រាន់របស់សត្វទាំងឡាយនេះហើយ ទើបពុទ្ធសាសនាសម្តែងចេញនូវបរមត្ថសម្បទាមួយទៀត ។ បំណងរបស់ពុទ្ធសាសនាក្នុងរឿងនេះ គឺត្រូវការឱ្យមនុស្សគ្រប់គ្នាស្គាល់ភាពដទៃ ក្រៅពីភាពដែលខ្លួនធ្លាប់ស្គាល់មកហើយ។ ភាពដទៃនេះ លោកឱ្យឈ្មោះថា **"បរមត្ថសម្មៈ"** ឬ **"បរមត្ថ**

សម្បទា សម្បទាផ្នែកនេះពុទ្ធសាសនាលោកចែកចេញជា ៤យ៉ាងគឺ :

១- ទុក្ខសច្ចៈ សេចក្តីពិតនៃទុក្ខ

២- ទុក្ខសមុទយសច្ចៈ សេចក្តីពិតនៃហេតុរបស់ទុក្ខ

៣- ទុក្ខនិរោធសច្ចៈ សេចក្តីពិតនៃសេចក្តីរលត់របស់ទុក្ខ

៤- ទុក្ខនិរោធគាមិនីបដិបទាសច្ចៈ សេចក្តីពិតនៃផ្លូវប្រតិបត្តិទៅកាន់សេចក្តីរលត់នៃទុក្ខ ។

ពាក្យថា "**ទុក្ខសច្ចៈ**" ដោយអត្ថថា "**សេចក្តីពិតនៃចលនាធន់ទ្រាំ**" មានន័យថា ធម្មធាតុទាំងអស់ ទោះជារូបធាតុក្តី អរូបធាតុក្តី មានចលនាធន់ទ្រាំជានិច្ចកាល។ ក្នុងពេលណាធាតុទាំងនោះអស់ចលនាធន់ទ្រាំ ក្នុងពេលនោះធាតុទាំងនោះក៏ប្រែក្លាយខុសពីសភាពដើមរបស់វាទៅ។ ឯចលនាធន់ទ្រាំនោះ ក៏ប្រែក្លាយទៅជាចលនាបែកធ្លាយទៅវិញ មនុស្សយើងបានឱ្យឈ្មោះចលនានេះថា "**សេចក្តីស្លាប់**" ។

ពាក្យថា "**ទុក្ខសមុទយសច្ចៈ**" ដោយអត្ថថា "*សេចក្តីពិតនៃការតាក់តែងបំណងដើម្បីចលនាធន់ទ្រាំ*" មានន័យថា សភាវធម្មតាទាំងអស់ ទោះជារូបសភាវៈក្តី អរូបសភាវៈក្តី មានចលនាតាក់តែងបំណងរបស់ខ្លួនដើម្បីចលនាធន់ទ្រាំ ដោយមានកម្លៅនៅក្នុងគំនិតថា ចលនានេះជាចលនាស្រួលងាយ ។

ពាក្យថា "**ទុក្ខនិរោធសច្ចៈ**" ដោយអត្ថថា "*សេចក្តីពិតនៃចលនានាំចេញនូវចលនាធន់ទ្រាំ*" មានន័យថា ធម្មធាតុទាំងឡាយ ទោះជារូបធាតុក្តី អរូបធាតុក្តី រមែងមានគូប្រតិកិរិយា គឺបើមានចលនាធន់ទ្រាំ (ទុក្ខៈ) និងមានចលនាស្រួលងាយ (សុខៈ)។

ពាក្យថា "**ទុក្ខនិរោធគាមិនីបដិបទាសច្ចៈ**" ដោយអត្ថថា "*សេចក្តីពិតនៃផ្លូវប្រតិបត្តិដើម្បីរំដោះនូវចលនាធន់ទ្រាំ*" មានន័យថា ធម្មធាតុទាំងឡាយទោះជារូបធាតុក្តី អរូបធាតុក្តី ដែលជាគូប្រតិកិរិយានឹងគ្នានោះ បើកាលណាគ្មានផ្លូវប្រតិបត្តិយ៉ាងពិតប្រាកដតាមហេតុផលទេនោះ ក៏មិនអាចទាត់ចោលនូវគូប្រតិកិរិយាម្ខាងទៀតបានឡើយ ។

ការវែកញែកបរមត្ថសម្បទាដោយសេចក្តីខ្លីៗនេះ ខ្ញុំដឹងច្បាស់ថា អ្នកអានពិត

ជាពុំសូវយល់ទេ។ ប៉ុន្តែធ្វើម៉េចបើបរមត្ថធម៌ជាធម៌ជ្រៅសែនជ្រៅ វែងសែនវែង ហើយក្នុងសៀវភៅនេះ ខ្ញុំក៏មិនត្រូវការឱ្យមានទំព័រច្រើនហួសពេលផង ។ ដូច្នេះដើម្បីឱ្យពួកយើងអ្នកកាន់ពុទ្ធសាសនា បានបំពេញបរមត្ថសម្បទា ដូចសម្បទាឯទៀតដែរនោះ។ ខ្ញុំមិនឃើញមានផ្លូវឯណា ក្រៅអំពីផ្លូវសិក្សាបរមត្ថធម៌ឱ្យបានច្រើន ហើយឱ្យបានយល់អត្ថន័យដោយជ្រៅជ្រះផង គឺមានតែផ្លូវមួយនេះទេ ដែលធ្វើឱ្យការស្រាវជ្រាវឬការបំពេញបរមត្ថសម្បទារបស់យើង បានសម្រេចផលដោយឆាប់រហ័ស ។

ម្យ៉ាងទៀតខ្ញុំដឹងដោយស្មានថា : អ្នកអានមុខជាចង់ឃើញនូវអ្វីមួយ ដើម្បីធ្វើជាស្ពាននៃគំនិតរបស់ខ្លួន បើពិតដូចនេះមែន ខ្ញុំសូមបញ្ជាក់ថា : ធម្មធាតុដែលជាស្ពាននៃគំនិតរបស់យើងមានច្រើន តែយើងកុំទាន់អាលដឹងច្រើនពេក ព្រោះការដឹងព្រមគ្នាតែម្តង ជាការនាំឱ្យខួរក្បាលរបស់យើងនឿយហត់ណាស់។ មុនដំបូងបង្អស់ យើងត្រូវរំពឹងគិតដល់សុភាសិតខាងវិទ្យាសាស្ត្រមួយបទថា *"អ្នកស្គាល់នូវវត្ថុធាតុណាជាយ៉ាងណា មិនមែនវត្ថុធាតុនោះជាយ៉ាងនោះ ដូចអ្នកបានស្គាល់នោះទេ តែអ្នកដែលស្គាល់នូវវត្ថុធាតុនោះថាជាយ៉ាងនោះ ក៏ព្រោះតែខ្លួនអ្នកក៏ជាមនុស្សយ៉ាងនោះដែរ"* បន្ទាប់មកត្រូវរំពឹងគិតដល់សុភាសិតនៃពុទ្ធសាសនាមួយបទថា *"អ្នកស្គាល់រុក្ខជាតិ តិណជាតិ ទេវជាតិ សត្វជាតិ ។ល។ ជាយ៉ាងណាមិនមែនជាតិទាំងអស់នោះជាយ៉ាងនោះ ដូចអ្នកស្គាល់នោះទេ តែអ្នកដែលស្គាល់ធម្មជាតិទាំងអស់នោះថា ជាយ៉ាងនោះក៏ព្រោះតែខ្លួនក៏ជាមនុស្សយ៉ាងដូច្នោះដែរ"* ។

ការចេះដឹងរបស់យើង ដែលជាមនុស្សធម្មតានិងការចេះដឹងរបស់អ្នកវិទ្យាសាស្ត្រផ្សេងគ្នា យើងស្គាល់វត្ថុធាតុមួយបែបថាជាទឹកសម្រាប់ងូតផឹក តែអ្នកវិទ្យាសាស្ត្រ ស្គាល់វត្ថុដដែលនេះថាជាវត្ថុផ្សំ គឺមានធាតុអុកស៊ីហ្សែន និងអ៊ីដ្រូហ្សែនប្រកបចូលគ្នា។ យើងស្គាល់គ្នាយើងថាជាមនុស្ស ជាសត្វ ។ល។ តែពុទ្ធសាសនាខាងបរមត្ថស្គាល់ធម្មធាតុដដែលនេះថា ជាធាតុផ្សំ (ដី ទឹក ភ្លើង ខ្យល់ អាកាស វិញ្ញាណ)។ យើងស្គាល់ដីសម្រាប់ដាំដំណាំ ទឹកសម្រាប់ងូតផឹក ភ្លើងសម្រាប់ចម្អិនបាយ ខ្យល់សម្រាប់ប្រាណអាកាសបង្កើតបានជាវត្ថុធាតុត្រជាក់ ថាជាបឋវីធាតុ អាបោធាតុ តេជោធាតុ វាយោធាតុ។ តែពុទ្ធសាសនាខាងបរមត្ថស្គាល់ថា បឋវី អាបោ តេជោ វាយោ ជាធាតុមើលមិនឃើញដោយភ្នែក ចាប់ពាល់មិនបានដោយដៃធម្មតាទេ ។

បរមត្ថធម៌ក្នុងពុទ្ធសាសនា ត្រង់ចំណុចដែលស្តីដោយរូបមានការវែកញែកបឋវីធាតុ អាបោធាតុ តេជោធាតុ វាយោធាតុ មួយៗមាន ៤ គឺ :

១- **លក្ខណៈបឋវី** : បានដល់សភាវៈធាតុ ដែលមាននៅក្នុងចន្លោះភាពរឹង និងភាពទន់ ឬរាវ និងខាប់

២- **សសម្ភារបឋវី** : បានដល់សក់ រោម ឆ្អឹង សាច់ ។ល។ ដែលមាននៅក្នុងរូបកាយមនុស្ស សត្វ

៣- **អារម្មណ៍បឋវី** : បានដល់ដី ដែលគេដាក់ក្នុងភាជនៈណាមួយដើម្បីធ្វើជាអារម្មណ៍របស់ចិត្ត នៃជនអ្នកចម្រើនកម្មដ្ឋាន

៤- **សម្មតិបឋវី** : បានដល់ផែនដី សម្រាប់ធ្វើស្រែចំការជាដើម។

ក្នុងបណ្តាធាតុដីទាំង ៤ នេះ មានតែលក្ខណៈបឋវីមួយទេ ដែលលោកសង្គ្រោះចូលក្នុងបរមត្ថធម៌ ។ ចំណែកអាបោធាតុ តេជោធាតុ វាយោធាតុ ក៏ចែកជា ៤ ដូចគ្នា គឺគ្រាន់តែដកពាក្យ "បឋវី" ចេញអំពីសព្ទ "លក្ខណៈ" សសម្ភារៈ អារម្មណ៍ សម្មតិ ហើយដាក់ពាក្យថា "អាបោ តេជោ វាយោ" ចូលមកក៏ជាការស្រេច ។ ឯសេចក្តីវិញត្រូវកាន់យកដំណើរនៃធាតុទាំងឡាយនោះទៅក៏ទុកជាការស្រេចដូចគ្នាដែរ។ ការវែកញែកអំពីរឿងធាតុមកប៉ុណ្ណោះនេះ ខ្ញុំគ្មានបំណងអ្វីក្រៅអំពីឱ្យអ្នកអានទាំងឡាយស្គាល់ថា *ពុទ្ធសាសនារបស់យើងជាអភិបរមត្ថទស្សនវិជ្ជាមួយខាងផ្លូវរូប។* ចំណែកខាងផ្លូវចិត្តវិញ្ញាណវិញ ពុទ្ធសាសនាយើងក៏បានវែកញែកហើយកិនលម្អិតតាមលក្ខណតាមអាការៈ តាមថាមពល ។ល។ ប្រហែលៗគ្នានឹងរូបដែរ។ តាមការសង្កេតរបស់ខ្ញុំឃើញថា *ពុទ្ធសាសនាជាវិទ្យាសាស្ត្រផង ជាទស្សនវិជ្ជាផង ជាចិត្តសាស្ត្រផង ជាតក្កសាស្ត្រផង ។ល។ បើដូច្នេះ ការរស់នៅរបស់យើង តាមផ្លូវពុទ្ធសាសនា គឺជាការរស់នៅយ៉ាងខ្ពស់ជាងរបបរស់នៅដទៃៗ ព្រោះពុទ្ធសាសនា បានធ្វើការវែកញែករូបធាតុ និងអរូបធាតុយ៉ាងល្អិតជ្រាលជ្រៅ បានបញ្ជាក់ឱ្យឃើញនូវចលនានៃរូបធាតុ និងអរូបធាតុទាំងអស់នោះយ៉ាងច្បាស់ណាស់ ល្មមឱ្យយើងយកមកប្រើខាងរចនារៀបចំរូបធម៌និងអរូបធម៌ ឱ្យបានជាប្រយោជន៍ដល់ជីវិតគ្រប់ៗគ្នា ។*

ហេតុអ្វី ទើបយើងត្រូវរស់នៅតាមរបបព្រះពុទ្ធសាសនា ?

ដោយហេតុថា មិនមានផ្លូវណាដទៃអាចធ្វើឱ្យយើងបានសម្រេចនូវអគមធម៌ដ៏

ជាកំពូលនៃសេចក្ដីពិត ព្រោះហេតុនោះ ទើបយើងត្រូវរស់នៅជាមួយនឹងពុទ្ធសាសនា ដោយខំសិក្សាឱ្យបានចូលចិត្តសេចក្ដីពិតដោយខ្លួនឯង ហើយខំប្រតិបត្តិតាមសេចក្ដីពិតនោះ ដរាបដល់បានសម្រេចផល ដើម្បីធ្វើជីវិតឱ្យបានដល់នូវកំពូលនៃសេចក្ដីដៅរបស់ពុទ្ធសាសនាយើង ។ យើងទាំងឡាយត្រូវដឹងថា : សេចក្ដីស្ទាត់ជំនាញខាងសភាវៈដ៏ពិតប្រាកដរបស់ជីវិតនោះហើយ ដែលអាចដឹកនាំជីវិតឱ្យបានល្អ អាចធ្វើឱ្យជីវិតបានដល់នូវចំណុចនៃការត្រាស់ដឹងដោយខ្លួនឯង មិនចាំបាច់មានអ្នកដទៃមកជួយផងឡើយ ។

ធម្មៈរបស់ព្រះពុទ្ធបរមគ្រូ មានបំណងចង់ឱ្យមនុស្សធ្វើចៅហ្វាយនាយលើខ្លួនឯង បង្គាប់ខ្លួនឯង ប្រើខ្លួនឯង ពឹងខ្លួនឯង គោរពខ្លួនឯង ស្រឡាញ់ខ្លួនឯង ធ្វើការខ្លួនឯង។ល។ ព្រោះទំហ្វើដូចនេះ ព្រះពុទ្ធបរមគ្រូទ្រង់ធ្លាប់ល្បងពិសោធមកលទ្ធផលគឺបានត្រាស់ដឹងជាព្រះពុទ្ធជាតិមកហើយ ។

ពុទ្ធសាសនារបស់យើងបានបង្រៀនរឿយៗ នូវវិធីបណ្ដុះបណ្ដាយខាងផ្លូវចិត្ត និងកម្មវិធីអប់រំបន្ទំនិស្ស័យនៃមនុស្សជាតិ ដោយចាត់ទុកកម្មវិធីនេះថាជាឫសគល់ដ៏សំខាន់ និងជាការចាំបាច់ក្នុងការរចនាជីវិតនៃមនុស្ស ឱ្យចម្រើនរុងរឿង ។

មេរៀនទាំងឡាយនៃពុទ្ធសាសនា ជាទស្សនវិជ្ជានៃកម្មនិយម (Philosiphy of Activities) *មិនមែនជាទស្សនវិជ្ជានៃសេចក្ដីផ្សងព្រេងទេ គឺជាពុទ្ធទស្សនវិជ្ជាដែលពោរពេញទៅដោយសេចក្ដីដាស់តឿនយ៉ាងក្លោះក្លាយ ឱ្យមនុស្សធ្វើការដើម្បីប្រយោជន៍សុខចម្រើនខ្លួនឯង និងដើម្បីសុភមង្គលនៃសង្គមជន ។*

ដើម្បីរស់នៅជាមួយគ្នា ប្រកបដោយសេចក្ដីសុខសាន្ត ពុទ្ធសាសនាបានប្រាប់ឱ្យមនុស្សគ្រប់គ្នារលឹកដល់ករណីយ៍ដែលត្រូវប្រតិបត្តិខ្លួនឯង និងករណីយ៍ដែលត្រូវប្រតិបត្តិចំពោះបុគ្គលដទៃ ដោយឱ្យមេរៀនខាងរួមរស់រួមប្រាស្រ័យទាក់ទងគ្នាយ៉ាងទូលំទូលាយ គឺរវាងមាតាបិតា ជាមួយនឹងបុត្រ អាចារ្យជាមួយនឹងសិស្ស ភរិយាជាមួយនឹងស្វាមី មិត្រជាមួយនឹងមិត្រ ធនបតិជាមួយនឹងកម្មករ សមណព្រាហ្មណ៍ជាមួយនឹងឃរាវាសគប្បីមានទំនុកបម្រុងគ្នាយ៉ាងណាខ្លះ។ មេរៀននេះហើយ ដែលចាត់ជាឫសគល់យ៉ាងសំខាន់នាំឱ្យកើតមេត្រីចិត្ត សាមគ្គីភាពនិងសេចក្ដីគោរពរាប់អានគ្នាច្រើនជាងប្រើមេរៀន "ព្រះតេជៈ" (Force) ដែលមនុស្សមុនពុទ្ធសម័យបានប្រើមក ។

មេរៀនទាំងឡាយនេះ មាននៅក្នុង**សិក្ខាលោកានសូត្រ** ដែលខ្ញុំបាននិយាយមកហើយ ខាងផ្នែកស្ដីដោយសង្គមនិយម ។

ក្នុងប្រទេសដែលជាប្រជាជាតិមានសេចក្ដីរាប់រកគ្នា មានមេត្រីចិត្តចំពោះគ្នានឹងគ្នា និងមានមនុស្សធម៌ប្រចាំសន្ដានដូចនេះ គោលបំណងសំខាន់បំផុតមិនមែនជាអ្វីដទៃក្រៅអំពី ស្វែងរកសេចក្ដីសុខជូនមនុស្សជាតិឡើយ។ រដ្ឋកើតមានឡើងដើម្បីប្រជាជាតិ សង្គមនិងសុភមង្គលនៃមនុស្សជាតិ មិនមែនមានឡើងដើម្បីជិះជាន់មនុស្សទេ។ ការទាក់ទងមនុស្សនឹងរដ្ឋ មិនមែនជាការធ្វើសេចក្ដីខ្លាចដោយការសម្លឹងយកប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួន ដោយការកំហែងសង្កត់សង្កិនឡើយ។ របបគ្រប់គ្រងដូចនេះ អាចកើតមានបានចំពោះតែក្នុងប្រទេសសេរីប្រជាធិបតេយ្យទាំងឡាយ ដូចយ៉ាងប្រទេសយើងដែលប្រជាជនរួមរស់នៅជាមួយគ្នា ដោយប្រើវិន្ន័យធម៌ខាងផ្លូវចិត្ត ជាគ្រឿងប្រមូលផ្ដុំនូវមេត្រីភាព និងផ្សាយមេត្តាករុណាចិត្តដល់គ្នានឹងគ្នា តាមមេរៀននៃពុទ្ធសាសនានុ៎ះឯង ។

ពាក្យថា "**សង្គមឬសង្គមនិយម**" ដែលខ្ញុំសរសេរក្នុងសៀវភៅនេះ គឺខ្ញុំចង់និយាយឱ្យគេចូលចិត្តថា មនុស្សទាំងឡាយដែលមានជីវិតរស់នៅក្នុងលោកនេះ នឹងនៅដាច់ឡែកម្នាក់ៗតាមទំនើងខ្លួនឯងពុំបាន ព្រោះយើងមានហេតុការណ៍ចាំបាច់តម្រូវឱ្យនៅរួមគ្នា ជាពួក ជាបន ជាសមាគម ជាជាតិ ។ល។ កុំថាឡើយតែមនុស្សយើង សូម្បីតែរុក្ខជាតិឈើព្រៃ ក៏វាចូលចិត្តរស់នៅតាមបន ដុះឡើងតាមពួករបស់វា។ ចំណែកសត្វតិរច្ឆានក៏មានការរស់នៅជាបន ។ យើងធ្លាប់ឃើញត្រីនៅក្នុងទឹក វាហែលទៅណាមកណាតាមហ្វូងរបស់វា បក្សីក្នុងអាកាសវាហើរទៅណាមកណាតាមហ្វូងរបស់វា ពួកសត្វល្អិតមានស្រមោចជាដើម ក៏វាចូលចិត្តរស់នៅក្នុងហ្វូងក្នុងបនរបស់វា វាទៅណាមកណាម្ដងៗ វានាំគ្នាដើរជាក្បួនជាថៃវមាន ខ្សែវែងៗ សត្វម្រឹគក៏មានហ្វូងមានបន ដែលគេនិយមហៅថាហ្វូងឆ្កែព្រៃ ហ្វូងជ្រូកព្រៃ ហ្វូងក្របីព្រៃ ខ្លោងដំរីព្រៃ ។ល។ ការរួមរស់នៅជាមួយគ្នា ជាការចាំបាច់សម្រាប់ជាតិ គណៈ ហ្វូង បន ខ្លោង ។ល។ ព្រោះមនុស្សតែម្នាក់ ឬសត្វតែមួយក្បាល ពុំអាចប្រយុទ្ធតទប់នឹងគ្រោះថ្នាក់ ដែលបណ្ដាលមកពីធម្មជាតិអំពីមនុស្សពួកដទៃ ឬអំពីហ្វូងសត្វដទៃបានទេ ។ ក្នុងសង្គមមនុស្សក្ដី ក្នុងសង្គមសត្វក្ដី គេតែងរៀបចំឱ្យមានវិន័យមានច្បាប់ សម្រាប់ធ្វើ

ឱ្យការរស់នៅនោះ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងរបៀបរៀបរយ។ ពិសេសជាងនេះទៅទៀត គឺគេអប់រំគ្នាឱ្យមានសីលធម៌និងមនុស្សធម៌ ដើម្បីធ្វើឱ្យសង្គមបានប្រសើរថ្លៃថ្នូរប្រកបដោយអារ្យធម៌ខ្ពង់ខ្ពស់ដែលជាទីដៅចុងបំផុតនៃជីវិតរបស់មនុស្សលោក។ មនុស្សឬសត្វរូបណាប្រព្រឹត្តល្មើសបទបញ្ញត្តិនៃសង្គម មនុស្សសត្វពួកនោះត្រូវទោសដោយបណ្តេញចេញ ឬដោយធ្វើទណ្ឌកម្មណាមួយ តាមការគួរដល់កំហុសរបស់ខ្លួន។ តែបើមនុស្សណាឬសត្វណាមានសេចក្តីប្រព្រឹត្តរៀបរយ មានសីលធម៌ល្អ មានសេចក្តីឈឺឆ្អាលយកចិត្តទុកដាក់ធ្វើការឱ្យសង្គមបានចម្រើន សង្គមក៏រាប់អានលើកតម្កើងអ្នកនោះជាវិរបុរសរបស់ជាតិ ឬរបស់ពួកគណៈ ។

កាលយើងចូលចិត្តថា : សង្គមគឺការរួមរស់នៅជាមួយគ្នា ជាពួកគណៈឬជាប្រជាជាតិយ៉ាងនេះហើយ យើងក៏នឹងអាចដឹងថា : ព្រះពុទ្ធសាសនាមានប្រយោជន៍ដល់សង្គមយ៉ាងណាខ្លះ ។ ដើម្បីឱ្យបានចូលចិត្តដល់រឿងនេះភ្លាមៗ ខ្ញុំសូមឱ្យអ្នកអាននឹកថយទៅក្រោយវិញ នឹងបានចូលចិត្តជាមិនខាន ព្រោះខ្ញុំបាននិយាយមកហើយក្នុងវគ្គដែលស្តីអំពីសង្គមនិយម តាមរបបព្រះពុទ្ធសាសនា ។ នៅក្នុងឃ្លានេះ ខ្ញុំសូមបញ្ជាក់ជាថ្មីទៀត ដើម្បីឱ្យសេចក្តីបានខ្លីងាយចាំ ហើយមានន័យធំទូលាយស្រួលធ្វើវិចារណញ្ញាណ ក្នុងពុទ្ធធម៌ទាំងអស់តែម្តង។ តាមការស្រាវជ្រាវរបស់ខ្ញុំឃើញថាមេរៀនដែលពុទ្ធសាសនាបានបង្កើតឡើង ដើម្បីរកសេចក្តីសុខស្ងប់ រកពន្លឺត្រចះត្រ-ចង់ ឱ្យជីវិតមនុស្សនោះមានច្រើនណាស់ ។ តែបើបំព្រួញឱ្យតិចមក មានត្រឹមតែពីរប៉ុណ្ណោះទេ គឺទី ១ "**សិក្ខានៃសីលធម៌**" ទី២ "**សិក្ខានៃវិបស្សនាធម៌**" តាមគោលបំណងនៃមេរៀននេះ ។ ខ្ញុំអាចបញ្ជាក់បានថា : ពុទ្ធសាសនាត្រូវការឱ្យមនុស្សយើងរៀនរស់នៅជាមួយគ្នា ចាប់តាំងពីរៀនដេក រៀនដើរ រៀនអង្គុយ រៀនឈរ រៀននិយាយ រៀនស្នេហា ។ល។ ក្នុងបណ្តាមេរៀនទាំងឡាយរាប់ពាន់ ខ្ញុំសូមស្រង់យកតែមេរៀនមួយ គឺរៀនស្នេហាមកអធិប្បាយវែកញែកក្នុងទីនេះ ។ អ្នកអានទាំងអស់គ្នាមុខជាចង់ដឹង ថាតើខ្ញុំមានបំណងយ៉ាងណាបានជាខ្ញុំរាប់អានមេរៀននេះជាងគេ ។ ខ្ញុំសូមឆ្លើយថា : *បានជាខ្ញុំស្រឡាញ់មេរៀននេះជាងគេ ព្រោះខ្ញុំស្រឡាញ់យុវជនយុវនារីរបស់ជាតិ របស់សាសនាយើង ព្រោះគេទាំងឡាយជាអនាគតរបស់ប្រទេស ។ ខ្ញុំត្រូវការចង់ឱ្យគេទាំងអស់គ្នា រស់នៅក្នុងសេចក្តីស្នេហាមួយយ៉ាងបរិសុទ្ធ ប្រកបដោយ*

សេចក្តីថ្លៃថ្នូរនិងប្រកបដោយឧត្តមគតិយ៉ាងខ្ពស់ ដែលអាចចាត់ទុកថាជាឋានសួគ៌នៃជីវិតរបស់គេបាន នៅក្នុងពិភពលោកនៃមនុស្សនេះ ។

ពុទ្ធសាសនារបស់យើង មិនមែនត្រឹមតែមិនពេបជ្រាយឱ្យគូស្នេហាប៉ុណ្ណោះទេ។ តែពុទ្ធសាសនាបានទាំងជួយគាំទ្រ និងជួយសរសើរលើកទឹកចិត្តដល់គូស្នេហាទាំងនោះទៀតផង ប្រសិនបើស្នេហារបស់គេបានដើរទៅក្នុងផ្លូវត្រូវ។ ក្នុងពុទ្ធដំណើរទៅកាន់ផ្ទះអនាថបណ្ឌិកសេដ្ឋីក្នុងពេលមួយនោះ ព្រះអង្គបានឮសម្លេងជេរប្រមាថមើលងាយស្វាមីនៃស្ត្រីម្នាក់ ជាកូនរបស់ម្ចាស់ផ្ទះនោះ។ ព្រះអង្គទ្រង់បានក្រើនរំលឹកហើយឱ្យមេរៀនថា : *សេចក្តីស្នេហាគេមិនមែនយកមកប្រើត្រឹមតែក្នុងនាទី ឬក្នុងករណីយ៍ជាប្តីប្រពន្ធតាមប្រពៃណីខាងផ្លូវកាមប៉ុណ្ណោះទេ ការពិសេសជាងនេះទៅទៀត គឺគេប្រើជាអាហាររបស់ជីវិតទៀតផង ។* ដោយមានគេចោទសួរអំពីរឿងនេះ ព្រះអង្គទ្រង់ឆ្លើយថា : *សេចក្តីស្នេហាបើគេលះបង់បានជាការល្អណាស់ព្រោះសេចក្តីស្នេហានេះ វានាំឱ្យបង់ខាតពេលវេលារបស់ជីវិតច្រើនណាស់ ។* ប៉ុន្តែបើគេលះបង់ពុំបានទេ គេត្រូវតែសិក្សានូវបច្ចេកទេសនៃសេចក្តីស្នេហានោះឱ្យបានជ្រៅជ្រះ មុននឹងខ្លួនដែលចូលទៅកាន់វិមាននៃសេចក្តីស្នេហា ។ *មេរៀនទាំងឡាយដែលអ្នកស្នេហាត្រូវចេះនោះ មានច្រើនណាស់ តែក្នុងទីនេះ ខ្ញុំសូមស្រង់យកតែមេរៀនធំៗ ដែលខាងប្តីត្រូវរៀនឱ្យបានប្រាំមាតិកា ខាងប្រពន្ធត្រូវខំរៀនឱ្យបានប្រាំមាតិកាដូចតទៅ ។*

មេរៀនខាងប្តីមាន ៥ យ៉ាងគឺ :

១- **ស្វាមីគប្បីសិក្សាថា** *"អញនឹងស្រឡាញ់រាប់អានលើកតម្កើងនូវស្ត្រីជាប្រពន្ធរបស់អាត្មាអញឱ្យទាល់តែបាន ទោះណាជាមានឧបសគ្គយ៉ាងណាក៏ដោយ" ។*

២- **ស្វាមីគប្បីសិក្សាថា** *"អញនឹងមិនប្រមាថមើលងាយស្ត្រីជាប្រពន្ធរបស់អញឡើយ ទោះជានាងធ្វើឱ្យអញទាស់ចិត្ត យ៉ាងណាក៏ដោយ" ។*

៣- **ស្វាមីគប្បីសិក្សាថា** *"អញនឹងមិនប្រព្រឹត្តក្បត់ស្នេហាដែលខ្លួនអញស្ម័គ្រចិត្តព្រមប្រគល់សេចក្តីស្នេហានេះទៅឱ្យប្រពន្ធរបស់អាត្មាអញ ក្នុងថ្ងៃបង្ហើយនៃមង្គលការ ទោះជាមាននារីណាព្រលោម ឬប្រើកម្លាំងណាមួយក៏ដោយ" ។*

៤- **ស្វាមីគប្បីសិក្សាថា** *"អញនឹងប្រគល់ឥស្សរភាពនិងកម្មសិទ្ធិគ្រប់យ៉ាងឱ្យប្រពន្ធនៃអាត្មាអញគ្រងរក្សាផ្ទះ ទោះជាមានអ្នកណាគេមិនពេញចិត្តក៏ដោយ" ។*

៥- **ស្វាមីគប្បីសិក្សាថា** *"អញនឹងរៀបចំឱ្យប្រពន្ធអញ មានប្រដាប់តាក់តែងកាយ តាមដែលអញយល់ឃើញថាល្អ និងតាមសេចក្តីត្រូវការរបស់នាង ទោះជាអ្នកណាថាម៉េចក៏ដោយ"* ។

មេរៀនខាងប្រពន្ធមាន ៥ យ៉ាងគឺ :

១- **ភរិយាគប្បីសិក្សាថា** *"ខ្លួនអញនឹងចាត់ចែងការដែលគ្រួសាររស់នៅជាមួយគ្នា ត្រូវធ្វើឱ្យបានល្អពិសេស ដើម្បីសុភមង្គលគ្រប់ទិវារាត្រីកាល ទោះជាទំហឹនេះមានសេចក្តីលំបាកតឹងតែងយ៉ាងណាក៏ដោយ"* ។

២- **ភរិយាគប្បីសិក្សាថា** *"ខ្លួនអញនឹងធ្វើសេចក្តីគារវៈរាប់អាន ព្រមជាមួយដោយសេចក្តីសង្គ្រោះដល់ញាតិមិត្តជិតខាងនៃស្វាមីរបស់អញ ដោយសេចក្តីស្និទ្ធស្នាលជាទីបំផុត ទោះជាមានអ្នកណាមករាំងរាយ៉ាងណាក៏ដោយ"* ។

៣- **ភរិយាគប្បីសិក្សាថា** *"ខ្លួនអញនឹងមិនប្រព្រឹត្តក្បត់ចិត្តស្នេហារបស់ស្វាមីដោយមិននាំយកសេចក្តីស្នេហារបស់ខ្លួនទៅបូជាបុរសដទៃ ដោយដាច់ខាត ទោះជាបុរសណាលួងលោមចែចង់ដោយប្រើឥរិយាបថទន់ភ្លន់ តាមផ្លូវចិត្តសាស្ត្រក្តី ឬប្រលោមចែចង់ដោយប្រើកម្លាំងអំណាចណាមួយ មានអំណាចទ្រព្យជាដើមក្តី"* ។

៤- **ភរិយាគប្បីសិក្សាថា** *"ខ្លួនអញនឹងខំប្រឹងឱ្យអស់ពីសមត្ថភាព ដើម្បីរក្សាទុកនូវទ្រព្យសម្បត្តិរបស់គ្រួសារ និងការពារនូវស្ថិរភាពរបស់គ្រួសារ មិនឱ្យបាត់បង់រលំរលាយទៅ ដោយប្រើមធ្យោបាយទាំងអស់ណា ដែលខ្លួនអញអាចធ្វើទៅកើត"* ។

៥- **ភរិយាគប្បីសិក្សាថា** *"ខ្លួនអញនឹងប្រឹងប្រែងធ្វើកិច្ចការបម្រើគ្រួសារ ដោយការយកចិត្តទុកដាក់ជាទីបំផុត ដើម្បីធ្វើឱ្យគ្រួសាររបស់អញមានជំហររឹងប៉ឹង តាមសមត្ថភាពដែលអញអាចធ្វើបាន"* ។

បុរសស្ត្រីកាលបើបានអនុវត្តមេរៀនទាំងអស់នេះ នៅលើគូជីវិតស្នេហារបស់ខ្លួនហើយ សេចក្តីស្នេហារបស់គេឈ្មោះថា បានឈានមួយជំហានទៅរកវឌ្ឍនភាពនៃសេចក្តីស្នេហាហើយ។ *តែសេចក្តីស្នេហានេះ មិនទាន់បានចាក់ឫសមាំមួននៅឡើយទេ ព្រោះសេចក្តីស្នេហាបែបនេះ ជាធម្មតាឋិតនៅក្នុងនាទី គឺបុរសស្ត្រីនេះ បានបូជាស្នេហារបស់ខ្លួនទៅវិញទៅមក សំអាងទៅលើនាទីជាប្តីប្រពន្ធ សំអាងទៅលើករណីយ៍ដែលបានធ្វើដល់គ្នានឹងគ្នាតែប៉ុណ្ណោះ។ សេចក្តីស្នេហាមានសភាពដូចនេះនឹងត្រូវ*

រលាយបាត់បង់ទៅវិញដោយអាស្រ័យហេតុពីរប្រការគឺ :

១- ដោយសេចក្តីប្រតិបត្តិមិនជិតដល់ក្នុងនាទី ឬក្នុងករណីយ៍ណាមួយរបស់គូស្នេហាម្នាក់ៗ ឬទាំងពីរនាក់

២- ដោយមានបុរសស្ត្រីដទៃ ដែលមានសេចក្តីខ្លាំងពូកែខាងផ្លូវចិត្តសាស្ត្រមកជ្រៀតជ្រែក ។

ពុទ្ធសាសនា ដែលមានធម្មៈទាក់ទងជាមួយនឹងសេចក្តីស្នេហាបានដៅបញ្ជាក់ថា *ស្នេហាកើតឡើងដោយឆាប់រហ័ស តែរលត់ទៅវិញក៏ដោយឆាប់រហ័សដែរ ប្រសិនបើសេចក្តីស្នេហានោះ គេមិនបានចងដោយចំណងចិត្តសាស្ត្រ។ ដូច្នេះ បុរសស្ត្រីដែលជាម្ចាស់នៃសេចក្តីស្នេហា* ដែលត្រូវការធ្វើឱ្យសេចក្តីស្នេហារបស់ខ្លួនមានសេចក្តីឋិតថេរខ្ជាប់ខ្ជួននោះ គប្បីសិក្សាវិជ្ជាប្រើចិត្ត ឬចិត្តសាស្ត្រ ជាពិសេសគឺចិត្តសាស្ត្ររាងពេស[3] ឱ្យបានច្រើន ហើយត្រូវយកវិជ្ជានោះមកប្រើបន្ថែមលើសេចក្តីស្នេហាតាមនាទីនោះទៀតចុះ។ តាមក្បួនចិត្តសាស្ត្រនេះ មានសេចក្តីពិស្តាពេក ខ្ញុំមិនអាចលើកយកមកនិយាយក្នុងសៀវភៅនេះបាន តែខ្ញុំក៏អាចចង្អុលគោលនិងបញ្ជាក់ន័យខ្លះ ដូចមានតទៅ ។

តាមសេចក្តីពិតចិត្តសាស្ត្រ មិនមែនកើតឡើងដោយសិក្សាតាមក្បួនតែម្យ៉ាងទេ ចិត្តសាស្ត្រជាធម្មជាតុមានស្រាប់ នៅក្នុងប្រាណនៃមនុស្សយើងនេះខ្លះដែរ។ ប្រជាជាតិចិន ដែលគេធ្វើជាអ្នកលក់ដូរបានប្រសើរជាងជាតិដទៃនោះ មកពីគេមានចិត្តសាស្ត្រពីកំណើតខ្លះ ចិត្តសាស្ត្រកើតឡើងក្នុងបច្ចុប្បន្នតាមការនៅអាស្រ័យរួបរួមជាមួយគ្នាខ្លះ និងចិត្តសាស្ត្រកើតឡើងដោយរៀនតាមក្បួនខ្លះ។ ក្នុងក្បួនសេដ្ឋកិច្ចបាននិយាយថា *"ជនណាមិនមានសេចក្តីញញឹមស្រស់ នៅលើបបូរមាត់អស់កាលជានិរន្តរ៍ ជននោះមិនត្រូវបើកផ្ទះលក់ទំនិញទេ"* ។ ខាងក្បួនពុទ្ធសាសនាមាននិយាយថា *"ជនណាមិនមានសេចក្តីញញឹមស្រស់ស្រាយនៅគ្រប់ឥរិយាបថទាំងអស់ ឬមិនមានចិត្តនឹងន់ ជននោះមិនអាចធ្វើទានឱ្យមានផលច្រើនទេ"* ។ បើតាមន័យនេះឃើញថា : ចិត្តសាស្ត្រ គឺចិត្តរបស់មនុស្សយើង ដែលគេបានហ្វឹកហាត់អប់រំឱ្យចេះប្រើអាការៈ ប្រើឥរិយាបថ ប្រើកាយវិការ វចីវិការផ្លែកៗ ដើម្បីទាក់ទាញអារម្មណ៍អ្នកដទៃ ឱ្យចូលមក

---

[3] "ពេស" ធ្លាប់ប្រើមកថា "ភេទ" ក្នុងទីនេះប្រើថា ពេសវិញ សំដៅយកអវយវៈ ដែលធ្វើឱ្យបុរសស្ត្រីផ្លែកគ្នា។

នៅក្នុងសេចក្ដីបំណងរបស់គេ ឬដើម្បីធ្វើអ្នកដទៃឱ្យស្រឡាញ់រាប់អានគេ ។ ដូច្នេះ បុគ្គលណា ដែលមិនបានប្រើចិត្តសាស្ត្រ បុគ្គលនោះមិនអាចធ្វើការទាក់ទងជាមួយ បុគ្គលដទៃបានល្អឡើយ ទោះជាការស្នេហាក្ដីការអាជីវកម្មនានាក្ដី ។ល។

ការជាចាំបាច់ដែលគូជីវិតស្នេហា ត្រូវធ្វើដល់គ្នានឹងគ្នានោះ គឺការប្រើចិត្តសាស្ត្រផ្សំជាមួយនឹងមុខការទាំងអស់។ ជាមួយនឹងការផ្ទះ មានការបោសសម្អាតផ្ទៃរនាប ការគក់បោកសំលៀកបំពាក់ ការធ្វើម្ហូបអាហារ ការទទួលភ្ញៀវ ។ល។ ភរិយាត្រូវធ្វើដោយថ្នាក់ថ្នម ប្រកបដោយឥរិយាបថទន់ភ្លន់ ចេះថ្នមដៃក្នុងពេលលូកចាប់វត្ថុផ្សេងៗ ចេះសម្រាលជើងក្នុងពេលដើរ ចេះបន្ទន់សម្លេងក្នុងពេលត្រូវនិយាយ ចេះធ្វើទឹកមុខស្រស់ស្រាយក្នុងពេលងាកមុខចំស្វាមី។ល។ ការផ្ទុយពីនេះនារីមានចិត្តសាស្ត្រគឺ[4] មិនធ្វើឡើយ។ *មានស្ត្រីខ្លះចង់ទាញចិត្តស្វាមីឱ្យបម្រើសេចក្ដីស្នេហារបស់ខ្លួន ដោយសម្រស់នៃរូបកាយធម្មជាតិ ដោយឥទ្ធិពលនៃភោគទ្រព្យរបស់ត្រកូល របស់ទាំងនេះតាមក្បួនចិត្តសាស្ត្រសម្ដែងថា មិនមែនជាវត្ថុធាតុសម្រាប់ធ្វើឱ្យសេចក្ដីស្នេហាមានកម្លាំងបានទេ គឺជាវត្ថុសម្រាប់ធ្វើឱ្យសេចក្ដីស្នេហាមានកម្លាំងអន់ខ្សោយចុះទៅរាល់ៗនាទី ព្រោះសម្រស់រូបកាយធម្មជាតិក្ដីភោគទ្រព្យដែលគេប្រើដោយមិនបានផ្សំលាយជាមួយចិត្តសាស្ត្រនោះ យូរៗទៅនឹងធ្វើឱ្យគូស្នេហាធុញទ្រាន់ពុំខាន ។*

បុគ្គលមានចិត្តសាស្ត្រ គេអាចយកសម្រស់រូបកាយធម្មជាតិ និងភោគទ្រព្យរបស់គ្រួសារ មករចនាជាមួយនឹងវត្ថុវិទ្យាសាស្ត្រ ធ្វើឱ្យរូបកាយរបស់គេមានលម្អនិងមានសម្រស់ផ្លែកៗ នឹងធ្វើឱ្យវត្ថុប្រើប្រាស់របស់គេមានទម្រង់សមសួន និងមានរសជាតិឆ្ងាញ់ពិសារាល់ៗពេល។ *សេចក្ដីស្នេហារបស់គេក៏មានកម្លាំងទ្វេឡើងជាលំដាប់ចំពោះរឿងស្នេហានេះ ពុទ្ធសាសនាថា កើតឡើងដោយហេតុ ២ យ៉ាងគឺ :*

១- ដោយគូស្វាមីភរិយានេះ ធ្លាប់រួមសេចក្ដីស្នេហាជាមួយគ្នា ដោយសេចក្ដីបរិសុទ្ធក្នុងបុព្វជាតិ

២- ដោយធ្លាប់រាប់អានគ្នា ឬធ្លាប់ប្រាស្រ័យទាក់ទងការងារជាមួយគ្នាក្នុងបច្ចុប្បន្ន ។

ចំណុចនៃពុទ្ធសាសនាត្រង់នេះ បញ្ជាក់ឱ្យយើងឃើញថា សេចក្ដីស្នេហាដែល

---

[4] គឺធ្លាប់ប្រើមកថា "គេ" ក្នុងទីនេះប្រើថា គឺ វិញ ព្រោះតួសព្វនាមជា ឥត្ថិលិង្គ បើមិនប្រើ គឺ ប្រើនាងវិញក៏បាន។

គេទាក់ភ្ជាប់ ដោយឥទ្ធិពលនៃចិត្តសាស្ត្រក្នុងអតីតជាតិ ជាសេចក្ដីស្នេហាមានកម្លាំងខ្លាំងបំផុត អាចទាញគូស្នេហាឱ្យមកជួបគ្នាក្នុងបច្ចុប្បន្នបាន។ ឯសេចក្ដីស្នេហាដែលគេទាក់ភ្ជាប់ដោយឥទ្ធិពលទាំងឡាយ មានឥទ្ធិពលនៃត្រកូលនិងទ្រព្យសម្បត្តិជាដើមនោះ ពុំអាចចងភ្ជាប់សេចក្ដីស្នេហារវាងគ្នានឹងគ្នាពីជាតិនេះទៅជាតិមុខបានទេ។ បើយ៉ាងពូកែណាស់ បានត្រឹមតែមួយជីវិតក្នុងជាតិនេះប៉ុណ្ណោះ។ តែដែលគេបានឃើញជារឿយៗមកហើយនោះ គូស្នេហាបែបនេះច្រើនតែបោះបង់ចោលគ្នាក្នុងជីវិតបច្ចុប្បន្ននេះផង ។ ចំណែកមាតាបិតាដែលមាននាទីជាអ្នករកស្វាមីភរិយាឱ្យកូននោះ តាមសេចក្ដីណែនាំនៃពុទ្ធសាសនាថា : ត្រូវរើសរកឱ្យមានតុល្យភាពដោយវង្សត្រកូល ទ្រព្យសម្បត្តិ។ល។ ជម្រើសនេះ មិនមែនមានប្រយោជន៍អ្វី ក្រៅពីការពារមិនឱ្យស្វាមីភរិយាទាំងគូនេះណាមួយ យកកម្លាំងទ្រព្យសម្បត្តិគោត្តត្រកូលមកប្រើជាមធ្យោបាយជិះជាន់សង្កត់សង្កិនគ្នា ដែលជាហេតុនាំឱ្យសេចក្ដីស្នេហាមានសេចក្ដីប្រេះឆាក្នុងអនាគតប៉ុណ្ណោះ ប្រសិនបើគេយល់ឃើញថាមិនជាអ្វីទេ មិនបាច់ជ្រើសរើសក៏បាន។ ស្នេហាដោយសេចក្ដីសន្តោស ក៏ជាមេរៀនមួយរបស់ពុទ្ធសាសនាដែរ ក្នុងមេរៀននេះបានចែងថា: សេចក្ដីស្នេហាបើគេប្រើប្រាស់ដោយគ្មានសេចក្ដីសន្តោស (គ្មានសំច័យ) គឺគេចេះតែប្រើតាមអារម្មណ៍របស់គេ។ គេមិនខ្វីរវល់គិតគូរដល់អារម្មណ៍នៃគូជីវិតស្នេហា ដើម្បីឱ្យដឹងថា តើគូស្នេហានោះ មានសេចក្ដីស្កប់អារម្មណ៍នឹងចលនាស្នេហារបស់ខ្លួនឬទេ ឬមួយគេប្រើសេចក្ដីស្នេហាហួសព្រំដែន គឺគេប្រើទៅលើបុរសស្ត្រីដទៃ គេមិនមានសេចក្ដីក្រែងចិត្តគូជីវិតរបស់គេ។ ការប្រើសេចក្ដីស្នេហាប្រាសចាកសេចក្ដីសន្តោសដូចនេះ គូស្នេហាមិនអាចគ្រងរក្សានូវសេចក្ដីស្នេហារបស់ខ្លួនបានទេ ។ ដូច្នេះ *បុរសស្ត្រីគួរតែប្រព្រឹត្តសន្តោសក្នុងស្វាមីក្នុងភរិយារបស់ខ្លួន គឺធ្វើយ៉ាងណាឱ្យសេចក្ដីស្នេហាមានតុល្យភាពមានសេចក្ដីបរិសុទ្ធិ ដែលពុទ្ធសាសនាចាត់ទុកថាជា "ព្រហ្មចរិយធម៌" គឺជាចរិយាថ្លៃថ្នូរមួយក្នុងផ្នែកសីលធម៌ ។*

សេចក្ដីស្នេហា ដែលកើតមានឡើងទៅក្នុងលក្ខណៈចំពោះត្រឹមតែពេស គឺអវយវៈកំបាំងរបស់បុរសស្ត្រីដែលជាអណ្ដូង ជាទីញ៉ាំងអារម្មណ៍ស្នេហាឱ្យកើតឡើងនោះ ជាសេចក្ដីស្នេហាមានរសជាតិជូរចត់ណាស់ ជាសេចក្ដីស្នេហាតែលតោលឃ្លេងឃ្លោងមិនមានកម្លាំងរឹងប៉ឹងទេ។ ម្ចាស់ស្នេហាចង់ប្រើក៏ប្រើទៅ មិនចង់ប្រើក៏បោះបង់

ចោលទៅ ព្រោះសេចក្តីស្នេហានេះ កើតឡើងព្រោះតែពេស មិនមែនកើតឡើងដោយមេត្រីចិត្តទេ អ្នកប្រាជ្ញខាងសត្វសាស្ត្របាននិយាយថា : *សេចក្តីស្នេហាចំពោះពេសនេះ មានច្រើនក្នុងចំណោមសត្វតិរច្ឆាន ជាពិសេសគឺមានច្រើនក្នុងចំណោមសត្វសុនខ ។ ពួកសត្វនេះ វាមានត្រឹមតែសេចក្តីស្នេហា តែវាមិនមានសេចក្តីអាណិតគ្នាទេ កាលណាវាមានសេចក្តីស្នេហា វាក៏ស្នេហាគ្នាវាទៅ កាលណាវាលែងត្រូវការ វាក៏ដេញខាំគ្នាភ្លាមទៅ ការទំនុកបំរុងគូស្នេហា មិនមានក្នុងពួកសត្វទាំងឡាយនេះទេ ។ ដោយព្រះពុទ្ធសាសនា* ជាសាសនាសម្រាប់ជីវិតទូទៅ ទោះជាសាសនានេះមិនបានដឹកនាំឱ្យគេស្នេហាគ្នាតាមផ្លូវកាម។ ប៉ុន្តែបើគេស្នេហាគ្នា សាសនានេះ ក៏បានជួយណែនាំឱ្យគេស្នេហាគ្នាដោយមនុស្សធម៌ គឺគូស្នេហាមិនត្រូវស្នេហាគ្នាតែត្រឹមពេសប៉ុណ្ណោះទេ ត្រូវមានសេចក្តីស្នេហាដល់រូបកាយចិត្តវិញ្ញាណនិងវត្ថុធាតុនៅជុំវិញរូបមនុស្ស ដែលខ្លួនស្នេហានោះផង ។ ពុទ្ធសាសនាត្រូវការឱ្យមនុស្សរស់នៅក្នុងសេចក្តីស្នេហា ប្រកបដោយមនុស្សធម៌ ដូចខ្ញុំបាននិយាយក្នុងខាងដើមហើយ។ ដូច្នេះ *បុរសស្ត្រីម្នាក់ៗ បើនឹងនាំជីវិតរបស់ខ្លួនចូលទៅកាន់ពីធីមង្គលការនោះ គប្បីយកមេរៀនស្នេហាទាំងអស់មកពិចារណា បកស្រាយឱ្យបានជ្រៅជ្រះជាមុនសិន កុំអាលប្រញាប់ប្រញាល់តាមកម្លាំងស្នេហាបង្ខំព្រោះថាជីវិតស្នេហាត្រូវបានឡើងកាន់ឋានសួគ៌ ក៏ព្រោះស្នេហាប្រកបដោយមនុស្សធម៌ ជីវិតស្នេហាត្រូវបានធ្លាក់ចុះឋាននរកក៏ព្រោះស្នេហាប្រកបដោយស្នេហាអមនុស្សធម៌ហ្នឹងឯង។ ស្នេហាដោយបង្ខំចិត្ត ស្នេហាដោយសម្លឹងទ្រព្យសម្បត្តិ ។ល។ ជាស្នេហាអកុសល។ ស្នេហាដោយស្មោះស្ម័គ្រស្នេហាដោយមនុស្សធម៌ ។ល។ ជាកុសលស្នេហា ។*

សិក្ខានៃសីលធម៌ ដែលខ្ញុំបាននិយាយមកនេះ មិនបានពិស្តារទេ តែមានគោលនិងអត្ថន័យ ល្មមឱ្យអ្នកអានធ្វើអត្ថាធិប្បាយដោយខ្លួនឯងបានហើយ ។ ក្នុងលំដាប់នេះ ខ្ញុំនឹងលើកយក **សិក្ខានៃវិបស្សនាធម៌** មកនិយាយតទៅ តែដោយវិបស្សនាធម៌នេះ មានសេចក្តីពិស្តារណាស់ផង មានអត្ថសេចក្តីជ្រាលជ្រៅណាស់ផង ខ្ញុំនឹងនិយាយត្រឹមតែបន្តិចបន្តួច ឃើញថាមិនអាចឱ្យអ្នកអានចេះដឹងបានទេ ។ ដូច្នេះ អ្នកអានសូមយកគម្ពីរព្រះត្រៃបិដក និងសៀវភៅដទៃៗទៀតមកសិក្សាផងចុះព្រោះសៀវភៅផ្នែកនេះក្នុងប្រទេសខ្មែរយើងមានច្រើនណាស់ហើយ។ ក្នុងទីនេះខ្ញុំសូមបញ្ជាក់

ត្រឹមតែសព្ទថា សិក្ខានៃវិបស្សនាធម៌និងតួយ៉ាងនៃបុគ្គលខ្លះ ដែលបានសម្រេចមគ្គផលដោយសិក្ខានៃវិបស្សនាធម៌នេះប៉ុណ្ណោះ។ "**សិក្ខានៃវិបស្សនា**" ដោយសេចក្តីថា *ធម៌សម្រាប់សិក្សាឱ្យឃើញនូវវត្ថុធាតុទាំងអស់ក្នុងលោក តាមផ្លូវបញ្ញា ដោយន័យថា បុគ្គលអ្នកមើលឃើញលោក ផ្ទុយពីការឃើញលោកនៃមនុស្សធម្មតា។* បុគ្គលពួកនេះមានច្រើន តែដែលពិសេសជាងគេគឺ ព្រះពុទ្ធបរមគ្រូនុ៎ះឯង ។

ព្រះពុទ្ធអង្គ កាលដើម្បីឡើយទ្រង់ឃើញលោកដូចគេឯងដែរ តែក្រោយមកទ្រង់សិក្សាស្រាវជ្រាវយ៉ាងខ្លាំង ក្នុងទីបំផុតនៃការសិក្សានេះ ព្រះអង្គទ្រង់មើលឃើញលោក ប្រកបដោយសច្ចៈ ៤ ប្រការ (ទុក្ខៈ សមុទយៈ និរោធៈ មគ្គៈ) ដោយអំណាចការឃើញថ្មីនេះ ព្រះអង្គក៏បានលះបង់ស្នេហាចាស់ចោលអស់ទៅ ហើយទ្រង់ប្រើប្រាស់ស្នេហាថ្មី ដែលជាសេចក្តីស្នេហាមានរសជាតិមិនចេះប្រែប្រួល គឺព្រះនិព្វានហ្នឹងឯង ។

សេចក្តីទាំងឡាយដែលខ្ញុំបានសរសេរមកនេះ ដៅឱ្យឃើញថា : *ការរស់នៅរបស់យើងជាមួយនឹងព្រះពុទ្ធសាសនា វាជាការចាំបាច់របស់យើង ព្រោះសាសនានេះជាសាសនាវិទ្យាសាស្ត្រផង ជាទស្សនវិជ្ជាផង ។* ចំណែកពួកជនមួយ ដែលមានយោបល់ថា : ពុទ្ធសាសនាមិនគួរឱ្យពលរដ្ឋខ្មែរ រស់នៅជាមួយបានទេ ព្រោះពុទ្ធសាសនាមានកិច្ចការ មានវត្ថុបំណង មានបទបញ្ញត្តិ និងមានឧត្តមគតិដូចនេះគឺ :

១- ហាមឃាត់នូវរបរអាជីវកម្មខ្លះ នាំឱ្យប្រជាជាតិមានមុខរបររកស៊ីតិច

២- កុលបុត្រខ្មែរបួសច្រើនពេកខាតមនុស្សធ្វើការដើម្បីជាប្រយោជន៍របស់ជាតិ

៣- មានវត្តអារាមច្រើនពេក ខាតធនធានរបស់ប្រទេស

៤- ដឹកនាំមនុស្សឱ្យទៅនៅឋានសួគ៌ មិនបានដឹកនាំមនុស្សធ្វើការងារក្នុងជាតិនេះដើម្បីប្រយោជន៍ដល់ជាតិ

៥- អប់រំមនុស្សឱ្យផ្អែកខ្លួនលើព្រេងសំណាង ដែលជាហេតុមួយនាំឱ្យមនុស្សខ្ជិលធ្វើការ

៦- បង្រៀនមនុស្សឱ្យលះបង់សេចក្តីស្នេហារវាងពេស[5] ដែលធម្មជាតិបានរៀនចំស្រេចមកហើយ ។

---

[5] ពេសអវយវៈកំបាំងសម្រាប់ញ៉ាំងចិត្តមនុស្សសត្វ ឱ្យមានកាមតណ្ហាកើនឡើង ។

យោបល់នៃជនពួកនេះ ជាយោបល់កើតឡើងតាមអារម្មណ៍ មិនមែនកើតឡើងដោយវិចារណញ្ញាណ ផ្អែកទៅលើវត្ថុបំណងដ៏ពិតប្រាកដនៃពុទ្ធសាសនាឡើយ ។ ការណ៍ពិត ពុទ្ធសាសនារបស់យើង ជាសាសនាមួយ មានល័ខគោលធម៌សម្រាប់ទ្រទ្រង់នូវសេចក្តីរស់នៅរបស់រូបធាតុ និងអរូបធាតុទាំងអស់ ទោះជាមនុស្សក្តីសត្តិរច្ឆានក្តី ធម្មជាតិក្តី ប្រសិនបើមានបំណងចង់រស់នៅក្នុងរបបការងារណាចង់ដាក់ជំនឿទៅក្នុងលទ្ធិណា ចង់គោរពរាប់អានសាសនាណា ។ល។ ស្រេចហើយនឹងបំណងរបស់ខ្លួន ពុទ្ធសាសនាពុំបានហាមឃាត់ទេ។ ពុទ្ធសាសនា មាននាទីត្រឹមតែជួយបំភ្លឺ បញ្ហាជីវិតរបស់មនុស្សទាំងឡាយ ដូចជាបញ្ហាស្នេហា បញ្ហាសុខភាព បញ្ហាប្រកបអាជីវកម្ម ។ល។ នឹងជួយធ្វើកល្យាណអន្តរាគមន៍ក្នុងកិច្ចការទាំងឡាយណាដែលគេធ្វើរំលោភហួសព្រំដែន នៃសិទ្ធិដែលខ្លួនគេត្រូវមាន ដូចសិទ្ធិរស់នៅ សិទ្ធិចងច្បាប់ សិទ្ធិប្រតិបត្តិច្បាប់ ។ល។ យើងមានសេរីភាពខាងស្នេហាមែន តែសេចក្តីស្នេហារបស់យើងត្រូវនៅក្នុងព្រំដែននៃច្បាប់ ព្រំដែននៃសេចក្តីយល់ព្រមអំពីមនុស្សដែលយើងស្នេហា ឧទាហរណ៍ : យើងមានភ្នែកសម្រាប់មើល សម្រាប់ឃើញរូប តែបើរូបដែលយើងត្រូវការមើលនោះ គេមិនត្រូវការឱ្យយើងមើល យើងក៏មិនត្រូវមើលដែរ។ ចំពោះបញ្ហាមើលនោះ ខាងផ្លូវសេរីភាពយើងចេះតែមើលបាន មិនទាន់ជាខុសត្រូវអ្វីទេ តែខាងផ្លូវសីលធម៌វិញនោះ មានការមិនសមរម្យច្រើនដែរ ព្រោះមានយុវជនខ្លះសម្លឹងមើលយុវនារីដែលដើរតាមផ្លូវសាធរណៈ ឬអង្គុយក្នុងទីប្រជុំជនក្នុងកន្លែងណាមួយ ដោយប្រើឥរិយាបថខុសធម្មតាខ្លាំងពេក ទាល់តែយុវនារីនោះ កើតមានសេចក្តីអៀនខ្មាសដើរមិនរួចឬអង្គុយមិនកើតក៏មាន។ *ដើម្បីឱ្យជីវិតរបស់យើងរស់នៅក្នុងសេចក្តីសុខស្ងប់នោះមនុស្សម្នាក់ៗមុននឹងធ្វើការអ្វីមួយ ត្រូវមានស្មារតីនៅក្នុងការនោះ មិនត្រូវធ្វើដោយគ្មានស្មារតី ឬធ្វើតាមបែបអារម្មណ៍របស់ខ្លួនទេ គឺត្រូវធ្វើតាមអារម្មណ៍របស់អ្នកដទៃដែលជាគូកម្មរបស់ខ្លួនយើងនោះផង ។*

ពុទ្ធសាសនា មិនបានបង្រៀនឱ្យមនុស្សបិទភ្នែក ត្រចៀក ច្រមុះ អណ្តាត កាយទេ តែពុទ្ធសាសនាបង្រៀនឱ្យសង្រួមភ្នែក ត្រចៀក ច្រមុះ អណ្តាត កាយ ភ្នែកត្រូវមើលតែរូបណាដែលគួរមើល ឬមើលឱ្យតិច ឬមើលឱ្យខ្លី ត្រចៀកត្រូវស្តាប់តែសម្លេងណាដែលគួរស្តាប់ ឬស្តាប់ឱ្យតិច ច្រមុះត្រូវថើបតែថ្ពាល់ណាដែលគេឱ្យថើប ឬវត្ថុណា

ដែលគួរចើប ឬចើបឱ្យតិច អណ្តាតត្រូវនិយាយតែពាក្យណាគួរនិយាយ ត្រូវបរិភោគតែរសជាតិណាដែលគួរបរិភោគ ឬនិយាយឱ្យតិចបរិភោគឱ្យតិច កាយត្រូវធ្វើតែការងារដែលគួរធ្វើ ឬចាប់កាន់តែរូបណាដែលម្ចាស់គេយល់ព្រមផងប៉ុណ្ណោះ ។ *កាលណាមនុស្សយើងបានសង្រួមឥន្ទ្រីយ៍តាមសេចក្តីណែនាំនៃពុទ្ធសាសនា ត្រង់ចំណុចនេះការរស់នៅក្នុងសង្គមរបស់យើង ក៏រមែងបានសុខស្រួល អារ្យធម៌របស់ជាតិយើង ក៏បានរីកដុះដាលយ៉ាងរហ័សទៅក្នុងពិភពលោក ។*

យោបល់ថា ៖ ពុទ្ធសាសនាហាមឃាត់នូវអាជីវកម្មប្រភេទខ្លះនោះ ក្នុងចំណុចនេះ ខ្ញុំយល់ឃើញថា គ្រប់ជីវិតទាំងអស់ក្នុងសាកលចក្រវាឡ មិនមែនត្រូវការត្រឹមតែរស់ប៉ុណ្ណោះទេ តែត្រូវការធ្វើឱ្យសេចក្តីរស់នៅរបស់ខ្លួនមានវឌ្ឍនភាព មានសេចក្តីថ្លៃថ្នូរផង ។ ដើម្បីឱ្យជីវិតទាំងអស់បានរស់នៅស្រួលតាមសេចក្តីប៉ងប្រាថ្នារបស់ម្ចាស់ជីវិត *ពុទ្ធសាសនាបានរំលឹកថា ជំនួញប្រាំប្រការគឺ ៖ ជំនួញមនុស្ស ជំនួញសត្វសម្រាប់ធ្វើអាហារ ជំនួញអាវុធចម្បាំង ជំនួញសុរា ជំនួញថ្នាំពុល* ជំនួញទាំងអស់នេះ បើអាចវៀរបង់បានជាការល្អណាស់ ព្រោះជំនួញប្រភេទនេះប៉ះពាល់ដល់សេរីភាពនៃជីវិត ដល់សុខភាពនៃរូបកាយ និងដល់ស្មារតីនៃមនុស្សជាតិដែលជាទីស្រឡាញ់រាប់អានគ្រប់ៗគ្នា។ ម្យ៉ាងទៀតជំនួញទាំង ៥ នេះ បើតាមការបកស្រាយរបស់ខ្ញុំឃើញថា ៖

ជំនួញមនុស្ស បានកន្លងសម័យហើយ ជំនួញប្រភេទនេះ ច្បាប់អន្តរជាតិក៏បានបញ្ញត្តជាស្រេចហើយដែរ មិនមែនតែពុទ្ធសាសនារបស់យើងមួយទេ ។

ជំនួញសត្វ សម្រាប់ធ្វើអាហារនៅមានសព្វថ្ងៃ ជំនួញប្រភេទនេះ ប្រសិនបើជីវិតរបស់យើងមានការចាំបាច់ត្រូវរស់នៅដោយសាច់សត្វ ហើយប្រទេសរបស់យើងក៏មានសេចក្តីត្រូវការ នឹងបង្កើនសេដ្ឋកិច្ចដោយមុខរបរផ្នែកនេះ ការចាំបាច់នឹងសេចក្តីត្រូវការនេះ យើងនឹងវៀរបង់ពុំបានទេ យើងត្រូវតែឆ្លៀតត្រឹមតែ ចិញ្ចឹមនឹងឆ្លៀតធ្វើជំនួញទឹកដោះសត្វ ជំនួញរោមសត្វ ជំនួញសត្វស្លាប ជំនួញ កន្ទុយសត្វ ។ល។ តាមការដែលអាចលៃលកទៅបាន ព្រោះជំនួញបែបនេះ ក្នុងជាន់ពុទ្ធសម័យ ក៏មានគេធ្វើច្រើនណាស់ដែរ ជាពិសេស មហាឧបាសិកាវិសាខាជាព្រះអរិយសាវិកាទៅហើយ ក៏នាងនៅចិញ្ចឹមគោលក់ទឹកដោះដែរ ។

ជំនួញអាវុធចម្បាំង ក្នុងបច្ចុប្បន្នកាលនេះ ក៏នៅមានគេធ្វើ តែជំនួញប្រភេទនេះ

កំពុងត្រូវចោទថាជាជំនួញចក្រពត្តិនិយម និងអាណានិគមនិយម សព្វថ្ងៃនេះអង្គការនៃមនុស្សធម៌ (អង្គការសហប្រជាជាតិ) ក៏បានបើកឱ្យមានសន្និសិទមួយហៅថា "**សន្និសិទបន្ថយសព្វាវុធចំបាំង**" ដែរហើយ តើមានអ្នកណាខ្លះ ដែលមិនដឹងថាសកម្មភាពនិងចលនានៃអង្គការនេះ បានប្រព្រឹត្តទៅស្របជាមួយនឹងការណែនាំនៃពុទ្ធសាសនារបស់យើង ។

ជំនួញសុរា ចំពោះជំនួញប្រភេទនេះ ក៏ត្រូវលើកមកចោទក្នុងបញ្ហាសង្គមនឹងបញ្ហាសុខភាពនៃប្រជាជនគ្រប់ៗប្រទេស ។ ប្រទេសខ្លះថាត្រូវបិទមិនឱ្យមានប្រទេសខ្លះថាត្រូវឱ្យមានសុរាយ៉ាងតិចបំផុត ប្រទេសខ្លះថាត្រូវធ្វើសុរាឱ្យខ្សោយឬឱ្យមានកំដៅតិច ដើម្បីកុំឱ្យខូចសុខភាពប្រជាជាតិ។ ម្យ៉ាងទៀត វត្ថុស្រវឹងនេះមិនមែនមានត្រឹមតែសុរាទេ អាភៀននិងគ្រឿងត្រាំងទៀតៗ ក៏សង្គ្រោះចូលក្នុងធាតុដែលជាគ្រឿងស្រវឹងគ្រឿងញៀននេះដែរ។ ចំពោះអាភៀនមួយមុខនេះ រដ្ឋបានធ្វើច្បាប់ហាមឃាត់មិនឱ្យអ្នកជំនួញលក់ មិនឱ្យប្រជាជាតិទិញជក់ទេ ។ ចំណែកខាងសុរា រដ្ឋមិនបានហាមឃាត់ទេ តែរដ្ឋក៏មិនមែននៅស្ងៀមព្រងើយបោះបង់ចោលនូវចំណោទនេះក្នុងអនាគតឡើយ ។

ជំនួញថ្នាំចំពុល ចំពោះជំនួញប្រភេទនេះ រដ្ឋបានហាមប្រាមមិនឱ្យលក់មិនឱ្យផឹកជាស្រេចទៅហើយ ដែលនៅមានខ្លះនោះ គឺមានតែក្នុងអង្គការរបស់រដ្ឋ មានអង្គការពេទ្យជាដើមប៉ុណ្ណោះ។ *ដូច្នេះឃើញថាជំនួញ ៥ យ៉ាងនេះ មិនមែនមានតែអង្គការនៃពុទ្ធសាសនាទេ ដែលថាមិនល្អដល់ជីវិតមនុស្ស តែអង្គការរដ្ឋក៏ថាមិនល្អដូចគ្នាដែរ។* ចំពោះជំនួញពីរបីខាងក្រោយ ខ្ញុំយល់ថា : ប្រសិនរដ្ឋក្តី ជីវិតប្រជាជាតិក្តី បានការចាំបាច់លើរបរទាំងអស់នេះ ក៏អាចធ្វើបានដែរ ។ ខាងសុរាយើងត្រូវធ្វើសុរាឱ្យខ្សោយ ឱ្យមានកំដៅតិច ឬកែសុរាឱ្យមកជាភេសជ្ជៈ ដោយធ្វើយ៉ាងណាឱ្យវត្ថុនេះមានរសជាតិស្រវឹងយ៉ាងតិចបំផុត ដើម្បីឱ្យខុសពីសព្ទថា "**សុរា**" ព្រោះសព្ទនេះ បើតាមអត្ថថា "**ភ្លៀវភ្លា ក្អេងក្អាង**" ។ល។ បើតាមន័យថា "**ធ្វើអ្នកផឹកឱ្យមានស្មារតីវង្វេងវង្វាយ**" ឬបើមិនធ្វើដូចនេះទេ និងលក់វត្ថុដើមរបស់សុរាមានអង្ករនិងស្ករជាដើមក៏បាន។ ពុទ្ធសាសនាមិនបានហាមឃាត់មិនឱ្យប្រើសុរាទេ តែឱ្យប្រើយ៉ាងតិចបំផុត គឺឱ្យលាយចូលជាមួយគ្រឿងអាហារ ឬគ្រឿងភេសជ្ជៈដោយចំនួនតិចជាអតិបរមា ដើម្បីត្រឹមតែ

បំបាត់ក្លិនផ្អូមប៉ុណ្ណោះ ហើយក្នុងគ្រឿងអាហារឬគ្រឿងភេសជ្ជៈនោះ កុំឱ្យប្រាកដដោយពណ៌ឬដោយក្លិនសុរា។ ខាងគ្រឿងអាវុធវិញ យើងធ្វើអាវុធកាប់ឈើក៏បាន ធ្វើចបប៉ែលត្រាក់ទ័រ។ល។ ឈូសឆាយដីក៏បាន ឬលក់វត្ថុដើមសម្រាប់ធ្វើអាវុធដូចជាដែកជាដើមក៏បាន។ ខាងថ្នាំបំពុលយើងអាចលក់នូវវត្ថុដើមនៃគ្រឿងពុល ដូចជាគ្រាប់ស្លែង សំបកស្លាក់ ឫសកន្ទួតជាដើមបាន។ បើតាមន័យនេះ ឃើញថា : ពុទ្ធសាសនារបស់យើងមិនបានអនុញ្ញាតឱ្យលក់វត្ថុធាតុដែលជាសត្រូវរបស់ជីវិត តែអនុញ្ញាតឱ្យលក់នូវធាតុដែលមានគុណប្រយោជន៍ដល់ជីវិត ។

យោបល់ថា **កុលបុត្រខ្មែរបួសច្រើនខាតមនុស្សធ្វើការ មានវត្តអារាមច្រើនខាតធនធានរបស់ប្រទេសខ្ម** ក្នុងចំណុចនេះ ប្រសិនបើយើងគិតឱ្យដិតដល់ទៅនោះ ឃើញថាមិនច្រើនហួសបរិមាណទេ។ តាមការសង្កេតរបស់ខ្ញុំដែលបានធ្វើមកហើយនោះ កូនខ្មែរបួសមានចំនួនមិនដល់ម្នាក់ក្នុងភាគរយទេ តែបើយើងកំណត់ចំនួនថាកូនខ្មែរបួសម្នាក់ក្នុងភាគរយ មួយពាន់នាក់នឹងមានអ្នកបួស ១០នាក់ មួយហ្មឺននាក់នឹងមានអ្នកបួស ១០០នាក់ មួយសែននាក់នឹងមានអ្នកបួស ១០០០នាក់ មួយលាននាក់នឹងមានអ្នកបួស ១០,០០០នាក់ប៉ុណ្ណោះទេ ។ ចំណែកវត្តអារាមក្នុងប្រទេសខ្មែរយើងសព្វថ្ងៃនេះ មានមិនដល់ ៥០០០ទេ រួមទាំងវត្តសម្រាប់គណសង្ឃមហានិកាយ ទាំងវត្តសម្រាប់គណសង្ឃធម្មយុត្តិកនិកាយ ។ តែបើយើងកំណត់ចំនួនវត្តឱ្យមាន ៥០០០ ហើយបែងចែកស្មើគ្នានោះ ពលរដ្ឋខ្មែរក្នុងមួយពាន់នាក់មានវត្តធ្វើបុណ្យត្រឹមតែមួយទេ ។ ចំនួនអ្នកបួសនិងចំនួនវត្តមានបរិមាណប៉ុណ្ណោះឃើញថាមិនទាន់ច្រើនហួសពេកទេ ព្រោះមានកន្លែងខ្លះ ប្រជាជាតិគ្មានទាំងវត្តទេ គឺដៅសេចក្តីថាមានវត្តនៅឆ្ងាយពេកមិនមាននឹងទៅធ្វើបុណ្យបាន ប្រសិនបើអង្គការរដ្ឋ ឬអង្គការសាសនា ចាត់ចែងធ្វើឱ្យមានវត្តក្នុងដំបន់ដែលគ្មានវត្ត ដោយដកយកវត្តខ្លះពីកន្លែងណាដែលមានវត្តច្រើនពេកទៅដាក់ក្នុងកន្លែងនោះ ឃើញថាជាការគាប់ប្រសើរណាស់ ព្រោះវត្តនឹងមិនកើតឡើងទៀត ដែលជាហេតុនាំឱ្យដាច់បង់ថវិកាគ្រួសារ ឬថវិកាជាតិ ។

ម្យ៉ាងទៀត ការសាងវត្តក្នុងអនាគតកាល យើងមិនត្រូវចេះតែដេញជើងគ្នាយកឈ្នះចាញ់ខាងល្អជាងគ្នានោះទេ អ្នកណាក្រក៏ធ្វើតាមក្រ អ្នកណាមានធ្វើតាមមានទៅ ព្រោះបុណ្យកុសលមិនមែនត្រូវវាស់ដោយខាតលុយកាត់ទេ គឺត្រូវវាស់ដោយចិត្តជ្រះ

ថ្លាបញ្ញាឃើញត្រូវប៉ុណ្ណោះ។ *តាមឧត្តមគតិនៃពុទ្ធសាសនា អ្នកបួសមិនត្រូវស្វែងរកសេចក្តីរុងរឿងដោយសាងវត្ថុទេ ផ្ទុយទៅវិញគឺត្រូវរកសេចក្តីរុងរឿងដោយសាងចិត្តវិញ្ញាណ អ្នកបួសម្នាក់ៗត្រូវរស់នៅត្រឹមតែរស់ដើម្បីបម្រើសង្គមប្រជាជាតិដោយសិក្ខានៃសីលធម៌ និងសិក្ខានៃវិបស្សនាធម៌ប៉ុណ្ណោះបានហើយ។* តាមឧត្តមគតិនៃពុទ្ធសាសនាដដែល អ្នកបួសមិនមែនមានកិច្ចការត្រឹមតែបួសដើម្បីរស់នៅជាមួយសង្គមដោយគ្មានការសិក្សាវែកញែករកសេចក្តីខុសត្រូវក្នុងធម្មវិន័យដើម្បីដឹកនាំខ្លួនឱ្យ បានល្អនោះទេ ជាអ្នកត្រូវតែធ្វើខ្លួនឱ្យបានជាអ្នកបួស គឺជួយខ្លួនឯងឱ្យបានចេះដឹងនូវវិជ្ជាពុទ្ធសាសនាដោយជ្រៅជ្រះ ប្រតិបត្តិខ្លួនឱ្យបានល្អ លះបង់នូវទំនៀមទំលាប់ខ្លះ ដែលនាំឱ្យមានសេចក្តីសៅហ្មងដល់ធម្មៈនៃពុទ្ធសាសនា ជួយបង្រៀនអ្នកដទៃឱ្យស្គាល់នូវសីលធម៌ និងវិបស្សនាធម៌ ជួយគាំទ្រកិច្ចការរដ្ឋដែលទាក់ទងជាមួយនឹងកិច្ចការនៃពុទ្ធសាសនា។ កាលណាយើងកាន់ពុទ្ធសាសនាដោយអនុវត្តឱ្យត្រូវតាមវត្ថុបំណងនិងឧត្តមគតិដូចពោលមកនេះ ព្រះពុទ្ធសាសនាក៏បានទទួលនូវសេចក្តីចម្រើន សេដ្ឋកិច្ចរបស់ជាតិក៏មិនទន់ខ្សោយ អារ្យធម៌របស់ប្រទេសដែលពួចងភ្ជាប់ជាមួយនឹងអារ្យធម៌នៃពុទ្ធសាសនា នឹងបានលូតលាស់ដុះដាលដល់គំនូសចុងបំផុតជាពុំខានឡើយ ។

យោបល់ថា**ពុទ្ធសាសនា គិតតែដឹកនាំមនុស្សឱ្យទៅនៅឋានសួគ៌ មិនគិតដឹកនាំមនុស្សដោយធ្វើការខាងនោះ** ។ យោបល់នេះ ក៏កើតមានឡើងតែតាមអារម្មណ៍តាមសេចក្តីល្ងង់ខ្លៅរបស់ជនពួកខ្លះប៉ុណ្ណោះ។ ការណ៍ពិត ពុទ្ធសាសនា មិនដែលបានដឹកនាំមនុស្សណាម្នាក់ឱ្យទៅនៅឋានសួគ៌ម្តងណាទេ។ ព្រាហ្មណ៍សាសនិកគេអួតសរសើរឋានសួគ៌ គេបបួលគ្នាទៅនៅឋានសួគ៌ ដើម្បីបានបម្រើព្រះរបស់គេដែលគេថាគង់នៅក្នុងឋានសួគ៌ គេថាឋានសួគ៌សប្បាយ មានរបស់របរប្រើប្រាស់ស្រាប់ៗមានប្រពន្ធច្រើនៗ អ្នកណាបានទៅនៅមិនត្រឡប់មកវិញទេ ។ ចំណែកខាងពុទ្ធសាសនា ព្រះបរមគ្រូរបស់យើងទ្រង់បង្រៀនថា ឋានសួគ៌ក៏មានទុក្ខទោសដែរ អ្នកទៅនៅក្នុងឋានសួគ៌ ក៏នៅក្នុងអំណាចនៃចលនាប្រែប្រួល (អនិច្ចំ) នៃចលនាធន់ទ្រាំ(ទុក្ខំ) នៃចលនាបាក់បែក (អនត្តា) ក្នុងទីបំផុតព្រះអង្គទ្រង់បញ្ជាក់ថា មានតែការលះបង់

ចោលនូវឋានសួគ៌ប៉ុណ្ណោះទេ ដែលចាត់ថាជាការបានសម្រេចនូវសេចក្តីសុខដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់បំផុត។ ព្រះយោបល់របស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធក្នុងចំណុចនេះ មិនមានអ្នកប្រាជ្ញណា ទោះជាខាងទស្សនវិជ្ជាក្តី ខាងវិទ្យាសាស្រ្តក្តីអាចទាត់ចោលបានទេ ព្រោះយោបល់នេះ មានមូលដ្ឋាននៅលើសេចក្តីពិត គឺសច្ចធម៌៤ ប្រការ ដែលព្រះអង្គទ្រង់រាវរកឃើញដោយសិក្ខាវិបស្សនា។ រាល់ពេលដែលទ្រង់ប្រកាសធម្មៈ ព្រះអង្គពុំដែលបោះបង់ចោលនូវសច្ចធម៌នេះទេ គឺព្រះអង្គតែងតែប្រាប់ថា លោកទាំងអស់ជាទុក្ខ សេចក្តីទុក្ខកើតពីតណ្ហា និព្វានជាបរមសុខ មគ្គ៨ ជាផ្លូវដើរទៅនិព្វាន។ ឋានសួគ៌តាមដែលគេស្គាល់ថា សម្បូណ៌សេចក្តីសុខ ព្រោះកន្លែងនោះ មានប្រពន្ធច្រើន មានកាមទិព្វកើតឡើងឯងៗសម្រាប់បម្រើឱ្យពួកទេព គឺគួរឱ្យព្រះអង្គបបួលយើងឱ្យទៅនៅទីនោះដែរឬទេ? បើធម្មទេសនារបស់ព្រះអង្គបានដៅឱ្យឃើញថា សេចក្តីទុក្ខកើតពីកាមតណ្ហានោះទៅហើយ។ យោបល់ខ្ញុំថា ពុំមែនព្រះអង្គបបួលទេ តែជាធម្មតានៃមនុស្សយើងដែលធ្លាប់នៅក្នុងស្រុកបរិភោគកាម រមែងចង់ទៅនៅក្នុងស្រុក ដែលមានកាមសម្រាប់ប្រើប្រាស់ទៀត ។ ចំណង់នេះនាំឱ្យពុទ្ធសាសនាលំបាកក្នុងការបង្រៀនជាខ្លាំង ដោយមិនដឹងគិតលៃលកយ៉ាងណាឱ្យគេចូលចិត្តថា លោកទាំងអស់ជាទុក្ខតាមគំរិតនៃសច្ចធម៌។ ដើម្បីពុះពារនូវសេចក្តីលំបាកនេះ ពុទ្ធសាសនាមិនមានមធ្យោបាយណា ក្រៅពីមធ្យោបាយចាក់បណ្តោយតាមចំណង់ ។ ដូច្នេះ ទើបពុទ្ធសាសនាត្រូវនិយាយថា *"បើអ្នកណាចង់បានសេចក្តីសុខ ត្រូវខំធ្វើបុណ្យ ធ្វើឱ្យបានរឿយៗ ហើយឱ្យមានសេចក្តីជ្រះថ្លាពេញចិត្តចំពោះបុណ្យរបស់ខ្លួនផង បុណ្យនឹងនាំសេចក្តីសុខមកឱ្យជាពុំខាន។* សេចក្តីសុខក្នុងទីនេះ អាចនឹងបកស្រាយថាសេចក្តីសុខសម្រាប់លោកក៏បាន សម្រាប់និព្វានក៏បាន ព្រោះសេចក្តីសុខកើតពីបុណ្យ ហើយបុណ្យក៏មានច្រើនថ្នាក់ច្រើនជាន់ទៅទៀត។ អ្នកធ្វើបុណ្យចង់បានសេចក្តីសុខបែបណា ស្រេចហើយតែខ្លួនស្រឡាញ់។ តែពុទ្ធសាសនាបានប្រើសព្ទមួយថា **"ប៉ុន្តែ"** នៅក្នុងចន្លោះប្រយោគដែលនិយាយអំពីអនិសង្សទាន សីលភាវនា ដូចជាប្រយោគថា *"អ្នកធ្វើបុណ្យទាននឹងបានទៅនៅឋានសួគ៌ ដែលខ្លួនអ្នកបានដឹងឮ ដែលខ្លួនអ្នកចង់បាន* ***"ប៉ុន្តែ"*** *ឋានសួគ៌គឺនៅមានទុក្ខមានទោស ព្រោះឋានសួគ៌នៅមានខន្ធ ៥ ដែលជាប្រភពនៃទុក្ខ។* យើង

អាល័យតែនឹកសប្បាយនឹងឋានសួគ៌ យើងក៏ស្ដាប់ពាក្យ "**ប៉ុន្តែ**" នោះមិនទាន់ ឬមួយស្ដាប់ទាន់ តែវាឮគេអួតខ្លាំងពេក ក៏ចង់ទៅនៅសាកល្បងមើល ។

ឋានសួគ៌ជាកន្លែងស្រវឹងកាម គឺស្រវឹងប្ដីស្រវឹងប្រពន្ធ ស្រវឹងសប្បាយស្រវឹងខ្ជិល។ល។ មិនមែនជាទីនៅនៃពុទ្ធសាសនារបស់យើង ដែលជាសាសនាមួយមានធម្មៈសម្រាប់តស៊ូរកសេចក្ដីពិតរបស់ធម្មជាតិ រកផ្លូវចេញចាកទុក្ខទាំងអស់ក្នុងសាកលពិភព។ បើយើងចង់ទៅនៅក៏ទៅចុះ តែយើងកុំថាព្រះបរមគ្រូរបស់យើងបបួលយើងឱ្យទៅនៅឋានសួគ៌ឡើយ ។

យោបល់ថា : ពុទ្ធសាសនាបង្រៀនមនុស្សឱ្យអាងភ័ព្វវាសនា ដែលជាហេតុនាំឱ្យមនុស្សខ្ជិលធ្វើការនោះ ខ្ញុំមិនចាំបាច់និយាយម្ដងទៀតទេ ព្រោះខ្ញុំបាននិយាយមកហើយថា : *ពុទ្ធសាសនារបស់យើងជាទស្សនវិជ្ជានៃកម្មនិយម គឺជាសាសនាបង្រៀនមនុស្សឱ្យធ្វើការ ពុំដែលបង្រៀនមនុស្សឱ្យដេកផ្សងព្រេងម្ដងណាឡើយ។* តែមនុស្សមានភ័ព្វវាសនា រមែងមានកំណើតល្អ រមែងធ្វើការឆាប់បានសម្រេចផល។ ព្រះបរមគ្រូរបស់យើងមិនមែនមានភារកិច្ចត្រឹមតែក្រើនរំលឹក ឱ្យមនុស្សខំប្រឹងធ្វើការប៉ុណ្ណោះទេ ព្រះអង្គថែមបានដៅបញ្ជាក់ថា សេចក្ដីទុក្ខរបស់មនុស្សដែលនឹងអស់ទៅបាន ក៏ដោយសារតែសេចក្ដីព្យាយាមរបស់មនុស្សទាំងឡាយ។ ដូច្នេះឃើញថា ពុទ្ធសាសនារបស់យើង មិនមែនជាសាសនារំលាយសេចក្ដីទុក្ខ នឹងសាងសេចក្ដីសុខ ដោយការផ្សងព្រេងទេ។ តែមនុស្សកម្ជិលចេះតែនាំគ្នាដេកផ្សងព្រេងលុះធ្លាក់ខ្លួនទៅជាមនុស្សក្រខ្សត់ ក៏តាំងចោទពុទ្ធសាសនាថា បង្រៀនខ្លួនឱ្យដេកផ្សងព្រេងទៅវិញ ។

យោបល់ថា : **ពុទ្ធសាសនាបង្រៀនមនុស្សឱ្យលះបង់នូវសេចក្ដីស្នេហា ដែលធម្មជាតិបានរចនាតាក់តែងជាស្រេចមកហើយ** ។ យោបល់នេះ បើពិចារណាតាមនិស្ស័យសន្ដាននៃមនុស្សអ្នកបរិភោគកាមឃើញថាត្រូវដែរ តែបើពិចារណាតាមពុទ្ធភាសិតត្រង់ចំណុចទាំងឡាយ មានចំណុចថា *"សេចក្ដីសោកក្រៀមក្រំរមែងកើតមកអំពីកាមគឺសេចក្ដីស្នេហា"* ជាដើមនោះ យើងមិនគួររិះគន់ពុទ្ធសាសនា ក្នុងបទណែនាំឱ្យលះបង់នូវសេចក្ដីស្នេហាទេ។ ម្យ៉ាងទៀត ការណែនាំឱ្យលះបង់នូវសេចក្ដីស្នេហារបស់មនុស្សនៃពុទ្ធសាសនានោះ ក៏មិនមែនទាន់ឱ្យលះបង់សេចក្ដីស្នេហាគ្រប់ប្រភេទទាំងអស់កាលណា។ ជាដំបូង ឱ្យលះបង់នូវសេចក្ដីស្នេហា ដែលពុំមានសេចក្ដីបរិសុទ្ធ

គឺបង្រៀនមនុស្សឱ្យចេះរៀបចំសេចក្តីស្នេហារបស់ខ្លួនឱ្យបានល្អ ឱ្យជាសេចក្តីស្នេហាប្រកបដោយមនុស្សធម៌។ បន្ទាប់មក បង្រៀនឱ្យយកសេចក្តីស្នេហាសម្រាប់ធម្មជាតិទៅដូរយកសេចក្តីស្នេហាមួយថ្មីទៀត ដែលធម្មជាតិពុំបានរចនាតាក់តែង គឺ**សេចក្តីស្នេហាក្នុងមគ្គផលនិព្វាន** ។ ដើម្បីឱ្យយល់ច្បាស់នូវមេរៀននេះ អ្នកអានត្រូវរំពឹងគិតដល់សេចក្តីស្នេហាកខ្វក់ និងសេចក្តីស្នេហាបរិសុទ្ធដែលមនុស្សក្នុងអតីតកាល បានប្រព្រឹត្តមកហើយថាតើសេចក្តីស្នេហាទាំងអស់នោះ ឱ្យសេចក្តីសុខទុក្ខដល់អ្នកប្រព្រឹត្តយ៉ាងណាខ្លះ ។ ចំពោះបញ្ហានេះ អ្នកនិពន្ធខាងរឿងប្រលោមលោក វណ្ណកម្មខាងអក្សរសាស្ត្រជាតិ វណ្ណកម្មខាងសាសនា រឿងព្រេងគឺរឿងដែលកើតឯងតៗគ្នា សុទ្ធតែសុទ្ធតែបានបញ្ជាក់ពីចំបាំងស្នេហា ចំបាំងក្បត់ចិត្ត ។ល។ ដោយលើកយកតួឯកស្នេហាមួយៗ មកធ្វើអត្ថាធិប្បាយវែកញែកយ៉ាងពិស្តារហើយក្នុងទីបំផុតរឿងមួយៗសុទ្ធតែបានប្រាប់កំហុសនៃសេចក្តីកខ្វក់ ហើយបានសរសើរសេចក្តីស្នេហាបរិសុទ្ធព្រមជាមួយនឹងសេចក្តីតឿនក្រើនឱ្យមនុស្សរៀបចំសេចក្តីស្នេហាឱ្យមានតុល្យភាព ជាមួយគូស្នេហារបស់ខ្លួន និងឱ្យបានប្រកបដោយយុត្តិធម៌ជាមួយនឹងគូស្នេហាទូទៅ។ ដូច្នេះ ឃើញថា ពុទ្ធសាសនារបស់យើងមិនមែនបង្រៀនឱ្យគេលះបង់នូវសេចក្តីស្នេហាទេ តែបង្រៀនឱ្យគេរៀបចំសេចក្តីស្នេហាឱ្យបានល្អ និងបង្រៀនឱ្យគេដូរផ្លាស់សេចក្តីស្នេហា គឺឱ្យលះបង់នូវសេចក្តីស្នេហាធម្មតា ដើម្បីប្រើប្រាស់នូវសេចក្តីស្នេហាមួយទៀត ដែលជាសេចក្តីស្នេហាខ្ពស់បំផុត ដែលជីវិតរបស់មនុស្សចេះតែនឹកសង្ឃឹមទុកថា ថ្ងៃណាមួយខ្លួននឹងបានដើរទៅដល់ជាពុំខាន ។

ពុទ្ធសាសនា ជាអង្គការស្ទួនគ្រងជីវិតមនុស្ស។ ដូច្នេះមុននឹងឱ្យសៀវភៅនេះចប់ ខ្ញុំសូមអំពាវនាវដល់អ្នកឱ្យពិចារណាឡើងវិញ នូវសេចក្តីទាំងអស់ដែលខ្ញុំបានសរសេរមកហើយ ដើម្បីបានងាយស្រួលកាន់តែច្រើន ដល់ការប្រមូលផ្តុំនូវស្មារតីសេចក្តីចងចាំនិងសេចក្តីយល់នោះ ខ្ញុំសូមឱ្យអ្នកអានហាត់សិក្សាតាមមេរៀនដូចតទៅនេះ :

ជាមួយនឹងការរស់នៅក្នុងបច្ចុប្បន្ន អ្នកអានគប្បីសិក្សាថា *"អញត្រូវធ្វើការឱ្យច្រើន អញនឹងធ្វើការដោយសេចក្តីអត់ធន់ ក្លាហានពុះពារ អញមិនចុះចាញ់ធម្មជាតិ មិនចុះចាញ់មនុស្សគ្នាឯង អញត្រូវថែរក្សាទុកដាក់នូវផលិតផលការងារទាំងអស់ អញ*

នឹងមិនខ្លាចព្រឹត្តិការណ៍ប្រែប្រួលណាៗទាំងអស់ អញត្រូវការពារផលប្រយោជន៍ដែលកើតហើយមិនឱ្យវិនាសបាត់បង់ទៅ ដោយប្រើគ្រប់មធ្យោបាយដែលខ្លួនអញអាចរកបាន អញត្រូវប្រមូលមនុស្សទាំងអស់ឱ្យរួមរស់នៅជាមួយគ្នាដោយល្អ ដើម្បីជាកម្លាំងសម្រាប់តទប់នូវគ្រោះកាចគ្រប់យ៉ាង អញត្រូវប្រើប្រាស់ទ្រព្យសម្បត្តិឱ្យតិច គឺអញរស់នៅត្រឹមតែរស់ មិនរស់នៅដើម្បីសប្បាយ នៅក្នុងកណ្ដាលពួកមនុស្ស ដែលមានសេចក្ដីទុក្ខលំបាក អញត្រូវបរិច្ចាគទ្រព្យសម្បត្តិដល់អង្គការមនុស្សធម៌នានាដែលគេបង្កើតឡើង ដើម្បីសេចក្ដីសុខចម្រើននៃមនុស្សលោក" ។

ជាមួយនឹងការរស់នៅក្នុងអនាគតជាតិ អ្នកអានគប្បីសិក្សាថា *"អញត្រូវរៀបចំខ្លួនឱ្យជាបុគ្គលមានជំនឿក្នុងកម្មនិងផលរបស់កម្ម អញត្រូវធ្វើខ្លួនឱ្យជាមនុស្សមានសីលល្អ មានចរិយាថ្លៃថ្នូរ មានមារយាទសមរម្យ អញត្រូវចាយទ្រព្យសម្បត្តិធ្វើបុណ្យទាន ដើម្បីឱ្យមានបារមីធម៌សម្រាប់អាត្មា អញត្រូវសិក្សារៀនសូត្រឱ្យច្រើនដើម្បីឱ្យមានប្រាជ្ញាវៃឈ្លាស សម្រាប់ដោះស្រាយបញ្ហាកម្មនានា ដែលចោទមកលើខ្លួននៃអាត្មា* ។

ជាមួយនឹងការរស់នៅខ្ពស់បំផុត អ្នកអានគប្បីសិក្សា *"អញត្រូវស្គាល់នូវសេចក្ដីទុក្ខសម្រាប់មនុស្ស សត្វ ធម្មជាតិ និងត្រូវកំណត់ចាំនូវសេចក្ដីទុក្ខនេះគ្រប់កាល អញត្រូវលះបង់តណ្ហា (ការវាតពង្រីកនូវចំណង់) របស់មនុស្សសត្វ ធម្មជាតិ ដែលជាហេតុនាំឱ្យកើតនូវសេចក្ដីទុក្ខ អញត្រូវធ្វើការពិចារណាវែកញែករកនូវសេចក្ដីសុខខ្ពស់បំផុតដែលអ្នកប្រាជ្ញឱ្យឈ្មោះថា ជាសេចក្ដីសុខមិនមានប្រែប្រួល អញត្រូវដើរទៅរកសេចក្ដីសុខខ្ពស់បំផុតនោះតាមមគ្គ ៨ ប្រការដែលព្រះពុទ្ធបរមគ្រូទ្រង់បានរកឃើញ"* ។

ជាមួយនឹងវិទ្យាសាស្ត្រ អ្នកអានគប្បីសិក្សាថា *"អញត្រូវរៀនវិជ្ជាវែកញែកធម្មជាតិ (វិទ្យាសាស្ត្រ) ឱ្យបានចេះដឹងច្បាស់លាស់ ដើម្បីធ្វើធម្មជាតិឱ្យមានប្រយោជន៍ដល់ជីវិតមនុស្ស ព្រោះពុទ្ធសាសនារបស់អញ បានបង្រៀនឱ្យស្គាល់នូវធម្មជាតិដោយការសិក្សាស្រាវជ្រាវវែកញែក អញត្រូវរាប់អានស្រឡាញ់វិទ្យាសាស្ត្រ ព្រោះវិជ្ជាផ្នែកនេះ ព្រះពុទ្ធបរមគ្រូរបស់អញ បានរកឃើញហើយបានប្រកាសថា រាល់ៗរូបធាតុរមែងមានចលនា គឺចលនាប្រែប្រួល (អនិច្ចំ) ចលនាធន់ទ្រាំ(ទុក្ខំ) ចលនាដូរផ្លាស់ (អនត្តា)"* ។

ជាមួយនឹងទស្សនវិជ្ជា អ្នកអានគប្បីសិក្សាថា *"អញត្រូវរៀនទស្សនវិជ្ជាឱ្យបានចេះដឹងជ្រៅជ្រះ ព្រះពុទ្ធសាសនារបស់អញបានប្រាប់ឱ្យសម្រេចនូវសេចក្ដីខុសត្រូវដោយផ្លូវបញ្ញា គឺមុននឹងដាក់ជំនឿទៅក្នុងធម្មធាតុណាមួយ ថាជាធម្មធាតុល្អអាក្រក់យ៉ាងណាៗនោះ ត្រូវសិក្សារែកញែកឱ្យបានល្អិតល្អន់ និងត្រូវធ្វើការស្រាវជ្រាវពិនិត្យលើធម្មជាតិទាំងអស់ ដោយបញ្ញាយ៉ាងស្រួចស្រាល់ មិនមែនបង្រៀនឱ្យឃើញលោកតាមក្បួនតម្រា ឬទំនៀមទំលាប់ឡើយ"* ។

ជាមួយនឹងនិច្ចសីល អ្នកអានគប្បីសិក្សាថា *"អញត្រូវរៀនរស់នៅជាមួយនឹងជីវិតនៃមនុស្សផងគ្នា ដោយមិនបៀតបៀនជីវិតគេ មិនធ្វើជីវិតគេឱ្យស្លាប់ អញត្រូវយកចំណង់របស់អាត្មាអញ គឺបើអញចង់រស់នៅយូរយ៉ាងណា ខ្លួនគេទាំងឡាយក៏ចង់រស់នៅយូរយ៉ាងនោះដែរ អញត្រូវរៀនរស់នៅជាមួយនឹងទ្រព្យសម្បត្តិនៃមនុស្សផងគ្នាដោយមិនឆបោកលួចលាក់ទ្រព្យសម្បត្តិអ្នកដទៃ មិនធ្វើទ្រព្យសម្បត្តិអ្នកដទៃឱ្យវិនាសអន្តរាយ ដោយសេចក្តីព្យាយាមបំផ្លិចបំផ្លាញរបស់អាត្មាអញ អញត្រូវយកសេចក្តីស្រឡាញ់របស់គេ មកប្រៀបធៀបនឹងសេចក្តីស្រឡាញ់របស់អាត្មាអញគឺបើអញស្រឡាញ់ទ្រព្យសម្បត្តិរបស់អញយ៉ាងណា គេក៏ស្រឡាញ់ទ្រព្យសម្បត្តិរបស់គេយ៉ាងនោះដែរ អញត្រូវរៀនរស់នៅជាមួយសេចក្តីស្នេហានៃមនុស្សផងគ្នា ដោយមិនលួចសហាយស្មន់ជាមួយនឹងប្រពន្ធអ្នកដទៃ ឬស្ត្រីកំណាន់អ្នកដទៃ ឬស្វាមីនៃស្ត្រីដទៃ ឬបុរសកំណាន់នៃស្ត្រីដទៃ ឬកំហែងចៃចង់ ស្ត្រីដែលគឺមិនមានចិត្តព្រមព្រៀងផង ឬទំលាយព្រហ្មចារីយ៍របស់ស្ត្រី ដែលគ្នាខំថែរក្សាយ៉ាងបរិសុទ្ធ អញត្រូវយកចិត្តរបស់គេមកប្រៀបធៀបនឹងចិត្តរបស់អញ គឺបើអញស្រឡាញ់ប្រពន្ធកូនរបស់អញយ៉ាងណាគេក៏ស្រឡាញ់កូនប្រពន្ធរបស់គេយ៉ាងនោះដែរ អញមិនត្រូវក្បត់សេចក្តីស្នេហា ដែលអញបានបូជាប្រពន្ធអញជាស្រេចហើយនោះទេ* ។

បើអ្នកអានជាស្ត្រីវិញ ក៏ត្រូវរៀនដូចបុរសដែរ ឆ្លែកគ្នាតែត្រង់ពាក្យថា "**ជាមួយប្រពន្ធអ្នកដទៃ**" មកជា "**ប្តីអ្នកដទៃវិញ**" *អញត្រូវរៀនរស់នៅជាមួយនឹងមនុស្សផងគ្នាដោយមិនពោលពាក្យកុហក ពាក្យជេរប្រទេច ពាក្យញុះញង់ បំបែកបំបាក់ ពាក្យរោយរាយឥតប្រយោជន៍ អញត្រូវយកចំណង់របស់គេមកប្រៀបធៀបនឹងចំណង់របស់អញ គឺបើអញមានបំណងចង់ឮពាក្យពីរោះប្រកបដោយខ្លឹមសារយ៉ាងណា គេក៏មានបំណង*

ចង់យ៉ាងនោះដែរ អញត្រូវរៀនរស់នៅជាមួយនឹងមនុស្សផងគ្នា ដោយធ្វើខ្លួនរបស់អាត្មាឱ្យមានសតិសម្បជញ្ញៈយ៉ាងខ្ពង់ខ្ពស់ មានចរិយាយ៉ាងថ្លៃថ្នូរ គឺមិនផឹកសុរាឱ្យខ្លាំងជ្រុលពេក ឬមិនផឹកសោះដោយយកអធ្យាស្រ័យរបស់អ្នកដទៃ មកប្រៀបធៀបនឹងអធ្យាស្រ័យរបស់អញ គឺបើអញមិនចូលចិត្តនឹងកិរិយាមាត់ឡូឡាមួយអន្លើដោយការប្រព្រឹត្តឥរិយាបថខុសប្រក្រតី នៃជនអ្នកផឹកសុរាយ៉ាងណា គេក៏មិនចូលចិត្តដូចអាត្មាអញដែរ" ។

ជាមួយនឹងអដ្ឋសីល អ្នកអានគប្បីសិក្សាថា *"អញនឹងរស់នៅជាមួយនឹងព្រហ្មចរិយធម៌ គឺការប្រព្រឹត្តធម៌ប្រសើរ ធម៌មិនមានគូឱ្យអស់យប់មួយថ្ងៃមួយអញត្រូវតែរស់នៅជាមួយនឹងធម៌នេះឱ្យបាន ដោយឧត្តមគតិរបស់អញថា ជីវិតតែជ្រក់ជ្រេញក្នុងសេចក្តីស្នេហាគ្រប់ពេលទាំងអស់ សេចក្តីស្នេហាវានឹងក្លាយទៅជាគ្រឿងញៀនរបស់ជីវិត ការញៀនសេចក្តីស្នេហាវាអាចនឹងធ្វើឱ្យតបៈធម៌ដែលអាត្មាអញត្រូវប្រព្រឹត្តដើម្បីសេចក្តីស្នេហាខ្ពស់បំផុត មានកម្លាំងថយចុះតាមលំដាប់ជាមិនខាន អញនឹងរស់នៅដោយការមិនបរិភោគអាហារក្នុងពេលវិកាល (ពេលថ្ងៃជ្រេពីត្រង់) អស់មួយថ្ងៃនឹងមួយយប់ អញនឹងមិនមើលរបាំ ស្តាប់ចម្រៀងស្តាប់ភ្លេងក្នុងយប់មួយថ្ងៃមួយ អញនឹងមិនដាក់កាយសម្រេចដំណេកលើទីខ្ពស់ហួសប្រមាណក្នុងយប់មួយថ្ងៃមួយ ដើម្បីធ្វើឱ្យជីវិតរបស់អញមានសេរីភាពក្នុងការស្វែងរកសេចក្តីរស់នៅមួយថ្មីទៀត ដែលជាសេចក្តីរស់នៅក្រៅអំណាចនៃតណ្ហា និងដើម្បីរំដោះនូវសេចក្តីញៀនរបស់ជីវិត ដោយការតមរៀររបស់អាត្មាអញនេះ"* ។

ជាមួយនឹងអតិរេកសីល[6] ឧបាសកឧបាសិកា ឬសាមណេរគប្បីសិក្សាថា *"អញនឹងមិនរស់នៅជាមួយនឹងមាសប្រាក់ តែអញនឹងរស់នៅជាមួយនឹងបច្ច័យ (គ្រឿងសំលៀកបំពាក់ គ្រឿងអាហារ ទីសេនាសនៈ គ្រឿងភេសជ្ជៈ) ។ ឧត្តមគតិរបស់អញគឺរស់នៅដោយសន្តោសក្នុងបច្ច័យ ៤ នឹងវៀរបង់នូវការសន្សំប្រាក់មាស ដើម្បីលើកខ្លួនធ្វើជានាយទុនតាមរបបនៃលទ្ធិមូលធននិយម"* ។

---

[6] ក្នុងឧបោសថសីល ត្រូវដកយកសិក្ខាបទក្នុងនិច្ចសីលមកបំពេញ ក្នុងអតិរេកសីល ត្រូវយកសិក្ខាបទ ក្នុងឧបោសថសីលមកបំពេញ ។

ជាមួយនឹងចតុប្បារិសុទ្ធិសីល ភិក្ខុគប្បីសិក្សាថា : *"អញនឹងរស់នៅជាមួយនឹងសិក្ខាបទក្នុងបាតិមោក្ខ តាមសេចក្ដីស្ម័គ្ររបស់អញ ដែលបានប្ដេជ្ញាថានឹងប្រព្រឹត្តតាមដរាបដល់ជីវិតផ្ទុស គឺអញនឹងមិនប្រព្រឹត្តធម៌គូ គឺសេធមេថុនកម្ម អញនឹងមិននៅក្នុងទីកំបាំងភ្នែកត្រចៀកជាមួយនឹងស្ត្រី អញនឹងមិនចាប់កាន់រូបកាយស្ត្រីដោយសេចក្ដីស្នេហា ឬដោយមានបំណងដើម្បីសំរាលនូវសេចក្ដីស្នេហា អញនឹងមិនទទួលកាន់មាសប្រាក់ ឬសន្សំមាសប្រាក់ទុកដាក់ដើម្បីធ្វើខ្លួនជាអ្នកមាន អញនឹងមិនជីកដីដែលមិនគួរជីក អញនឹងមិនកាប់ដើមឈើរស់ ឬចាំងជំរះនូវស្មៅស្រស់ ។ល។* **ក្នុងឥន្ទ្រិយសំវរសីល** *អញនឹងសង្រួមនូវឥន្ទ្រិយ ៦ ឱ្យបានល្អភ្នែករបស់អញមើលឱ្យតិចឬមើលឱ្យខ្លី ឬមើលតែរបស់ណាដែលគួរមើល ត្រចៀករបស់អញស្ដាប់ឱ្យតិច ឬស្ដាប់តែសម្លេងណាដែលគួរស្ដាប់ ច្រមុះរបស់អញថើបឱ្យតិចឬថើបតែរបស់ណាដែលគួរឱ្យថើប ឬថើបត្រឹមតែឱ្យដឹងនូវក្លិនយ៉ាងណាៗក្នុងពេលដែលមានសេចក្ដីសង្ស័យកើតឡើង អណ្ដាតរបស់អញលិឍឱ្យតិច គឺលិឍភក្សតែរបស់ណាដែលគួរលិឍភក្សកាយរបស់អញចាប់កាន់ប៉ះពាល់ឱ្យតិចគឺ ចាប់កាន់តែវត្ថុណាដែលគួរចាប់កាន់ ចិត្តរបស់អញនឹកតែអារម្មណ៍ដែលគួរនឹក ឬនឹកតែអារម្មណ៍ល្អ* **ក្នុងអាជីវបារិសុទ្ធិសីល** *អញនឹងរស់នៅដោយសេចក្ដីបរិសុទ្ធិ គឺរស់នៅដោយកម្លាំងស្មង (បិណ្ឌបាត) អញនឹងមិនរស់នៅដោយអតិរេកលាភ ដែលព្រះពុទ្ធបរមគ្រូទ្រង់អនុញ្ញាត អញនឹងរស់នៅដោយអានិសង្សនៃសុច្ចរិតធម៌ដែលខ្លួនអញបានប្រព្រឹត្ត* **ក្នុងបច្ច័យសន្និស្សិតសីល** *អញនឹងប្រើប្រាស់បច្ច័យ ៤ ឱ្យល្មមត្រឹមតែរស់ អញនឹងមិនរស់នៅដើម្បីអួតគេដោយអាយុវែង អញនឹងមិនរស់នៅដើម្បីអួតគេដោយចំណេះវិជ្ជា អញនឹងមិនរស់នៅដើម្បីអួតគេដោយសេចក្ដីថ្កើងថ្កាននៃជីវិត អញនឹងរស់នៅដើម្បីប្រព្រឹត្តព្រហ្មចរិយធម៌ អញនឹងរស់នៅដើម្បីបម្រើនូវឧត្តមគតិនៃពុទ្ធសាសនា ដែលខ្លួនអញស្រឡាញ់ប៉ុណ្ណោះ"* ។

ជាមួយនឹងមនុស្សគ្រប់សញ្ញាតិ អ្នកអានគប្បីសិក្សាថា *អញនឹងរស់នៅជាមួយមនុស្សគ្មានទ្រព្យ ដោយធ្វើទាន អញនឹងជួយទំនុកបំរុងមនុស្សខ្សត់ខ្សោយអញនឹងជួយទំនុកបំរុងមាតាបិតាបុត្រភរិយា អញនឹងជួយទំនុកបំរុងអង្គការមនុស្សធម៌ អញនឹងជួយទំនុកបំរុងអង្គការសាសនា។ អញនឹងរស់នៅជាមួយនឹងមនុស្សគ្មានអំណាច*

ដោយការរក្សាសីល អញនឹងមិនប្រើកម្លាំងសក្តិយសសង្កត់សង្កិនមនុស្សទន់ខ្សោយ អញនឹងបម្រើមនុស្សទន់ខ្សោយដោយអំណាចណាមួយ ដែលខ្លួនអញមាន។ អញនឹងរស់នៅជាមួយនឹងមនុស្សជាតិ ផ្សេងភាសា ផ្សេងវណ្ណៈ។ល។ ដោយចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ករុណា មុទិតា និងឧបេក្ខា អញស្រឡាញ់គេ អាណិតគេ ចិត្តច្រណែនគេ និងសម្លឹងមើលគេ ដោយគតិយ៉ាងខ្ពស់គឺតាំងចិត្តឱ្យគេបានសេចក្តីសុខ ឱ្យគេប្រាសចាកសេចក្តីទុក្ខរបស់គេ ឱ្យគេបានសម្រេចនូវបំណងទាំងអស់ណា ដែលខ្លួនគេចង់បាន ។

ជាមួយនឹងសេរីភាព អ្នកគប្បីសិក្សាថា *"ពុទ្ធសាសនារបស់យើងជាសាសនាមានមកសម្រាប់បម្រើសេរីភាពរបស់មនុស្ស សត្វ និងធម្មជាតិ ឱ្យមនុស្សម្នាក់ៗមានសេរីភាពរៀបចំការរស់នៅរបស់ខ្លួនក្នុងជីវិតបច្ចុប្បន្នផង ឱ្យរៀបចំជោគវាសនាសម្រាប់ជីវិតអនាគតផង ឱ្យរៀបចំបារមីធម៌ដើម្បីដឹកនាំជីវិតឱ្យបានដល់ទីដៅចុងក្រោយបំផុត គឺព្រះនិព្វានផង ឱ្យសត្វគ្រប់ពួកមានសេរីភាពក្នុងសេចក្តីប៉ងប្រាថ្នាគ្រប់យ៉ាងរបស់វា ឱ្យធម្មជាតិទាំងអស់មានសេរីភាពក្នុងការលូតលាស់ដុះដាល តាមការលៃលកនៃសង្ខតធាតុ។ ពុទ្ធសាសនា មិនដែលបានហាមឃាត់មនុស្សណាម្នាក់ មិនឱ្យប្រើសេរីភាពរបស់គេឡើយ តែពុទ្ធសាសនាមិនអាចនឹងលះបង់នូវសេចក្តីណែនាំសូមឱ្យគេប្រើសេរីភាពនៅក្នុងល័ខខ័ណ្ឌនៃមនុស្សធម៌ គឺធ្វើយ៉ាងណាកុំឱ្យសេរីភាពទាំងសងខាងប៉ះទង្គិចគ្នាប៉ុណ្ណោះ ។*

ជាមួយនឹងនយោបាយគ្រប់គ្រងរដ្ឋ ពលរដ្ឋគប្បីសិក្សាថា *"ពុទ្ធសាសនារបស់យើងមិនមែនជាអង្គការនយោបាយទេ តែជាអង្គការនៃមនុស្សធម៌ ពុទ្ធសាសនាបានណែនាំអ្នកកាន់អំណាចគ្រប់គ្រងរដ្ឋ ទោះជាអំណាចខាងនិតិបញ្ញត្តិក្តី ខាងនិតិប្រតិបត្តិក្តី ខាងតុលាការក្តី ឱ្យតម្កល់ខ្លួននៅក្នុងទសពិធរាជធម៌*[7] *១០គឺ :*

១- **ទានំ** ការសង្គ្រោះដោយទ្រព្យនូវបុគ្គលម្នាក់ៗ ដែលបានធ្វើការបម្រើរដ្ឋដោយស្មោះ និងដោយយកចិត្តទុកដាក់

[7] ទសពិរាជធម៌ មិនមែនជាធម៌សម្រាប់តែអង្គព្រះមហាក្សត្រគ្រងរាជទ្រង់ប្រព្រឹត្តធម៌ បុគ្គលឯទៀតក្រៅអំពីអង្គព្រះមហាក្សត្រ តែជាអ្នកកាន់អំណាចរបស់រដ្ឋ ក៏ត្រូវប្រព្រឹត្តធម៌នេះដែរព្រោះរាជសព្ទក្នុងទីនេះ ពុំមែនដោយយកតែអំណាចស្តេចគ្រងរាជ្យទេ ប្រធានាធិបតី ព្រះអង្គម្ចាស់ឬបុគ្គលទាំងឡាយណាដែលកាន់អំណាចគ្រប់គ្រងរដ្ឋក្នុងផ្នែកណាមួយ ទោះបីផ្នែកតូចក្តីក៏ត្រូវសង្គ្រោះចូលក្នុងសព្ទរាជនេះដែរ ។

២- **សីលំ** ការរក្សាមារយាទរបស់ខ្លួន ឱ្យមានរៀបរយនិងឱ្យមានសេចក្តីថ្លៃថ្នូរ

៣- **បរិច្ចាគ:** ការបរិច្ចាគទ្រព្យឱ្យជាប្រយោជន៍ដល់អង្គការសាធារណៈនានា

៤- **អាជ្ជវ:** ការធ្វើខ្លួនឱ្យមានអធ្យាស្រ័យស្លូតត្រង់

៥- **មទ្ទវ:** ការធ្វើខ្លួនឱ្យមានអធ្យាស្រ័យទន់ភ្លន់

៦- **តបំ** ព្យាយាមកំចាត់បង់នូវសេចក្តីអាក្រក់របស់ខ្លួនឱ្យបាន

៧- **អក្កោធ:** មិនមានសេចក្តីក្រេវក្រោធ

៨- **អវិហឹសា** មិនមានសេចក្តីបៀតបៀនមនុស្សឥតកំហុស

៩- **ខន្តិ** មានសេចក្តីអត់ធន់ (អំណត់)

១០- **អវិរោធនំ** មិនមានការប្រព្រឹត្តបំពានលើច្បាប់ ។

ចំពោះឋានសួគ៌និងឋាននរក យើងគប្បីសិក្សាថា *"ពុទ្ធសាសនារបស់យើងពិតមែនតែមិនមានបំណងឱ្យមនុស្សរស់នៅក្នុងឋានសួគ៌ ។ តែពុទ្ធសាសនា ក៏បាននិយាយអំពីឋានសួគ៌ដូចសាសនាដទៃទាំងឡាយដែរ ។ ការស្តីដល់ឋានសួគ៌នៃពុទ្ធសាសនា មិនមែនជាការចង់បន្លំមនុស្សទេ តែជាការចង់ឱ្យមនុស្សស្គាល់ឋានទាំងអស់នោះតាមប្រពៃណីដែលគេធ្លាប់ស្គាល់ ចង់ឱ្យគេឃើញថា ពុទ្ធសាសនាក៏បានស្គាល់ឋានសួគ៌ដូចគ្នាដែរ ចុងក្រោយបង្អស់គឺចង់ប្រាប់នូវសេចក្តីពិត ដែលមាននៅក្នុងឋានសួគ៌* ។ ក្នុងចំណុចថា ឋានសួគ៌នៅឯណានោះ ប្រសិនបើយើងចង់ឆ្លើយសំនួរនេះ យើងត្រូវរំលឹកដល់ការចែកភពនៃពុទ្ធសាសនាដែលបានបញ្ជាក់ថាតាមភពមាន១១ គឺមនុស្សមួយ សួគ៌ ៦ជាន់ អបាយភូមិ ៤ ភពទាំង១១នេះជាលំនៅនៃសត្វបរិភោគកាម។ ក្នុងភពទាំង១១ នេះ លោកចែកជាពីរគឺ : មនុស្សលោកមួយ សួគ៌ ៦ ជាន់ជាសុគតិភព។ អបាយភូមិ ៤ ជាទុគ្គតិភពបើតាមន័យនេះ ស្រុកមនុស្សយើងក៏ជាឋានសួគ៌មួយដែរ សត្វតិរច្ឆានក៏ជាកំណើតនៃអបាយភូមិដែរ ។ ដូច្នេះ ដើម្បីកុំឱ្យវានឿយគំនិតរបស់យើងក្នុងរឿងនេះពេកយើងត្រូវស្គាល់ត្រឹមតែឋានសួគ៌មួយនៅ ក្នុងលោកនៃមនុស្ស និងឋាននរកមួយនៅក្នុងលោកនៃសត្វតិរច្ឆាន តែប៉ុណ្ណឹងក៏បានណាស់ទៅហើយ។ *ចំណែកឋានសួគ៌ឋាននរកក្រៅពីនេះ វាមិនមែនជាឋានមានការចាំបាច់ដល់ជីវិតយើងប៉ុន្មានទេ។* កាលណាពួកអ្នកប្រាជ្ញខាងស្រាវជ្រាវនៃចក្រវាឡ គេរកឃើញ

ពិភពលោកថ្មីទៀតនោះឋានសួគ៌និងឋាននរកក៏នឹងប្រែមកជាវត្ថុធាតុ ដែលយើងត្រូវស្គាល់ក្នុងពេលនោះហើយ។ ម្យ៉ាងទៀត យើងត្រូវដឹងថា ពិភពលោកដែលយើងនៅសព្វថ្ងៃនេះមានដីធំ មានភ្នំច្រើន មានសមុទ្រទឹកសាប មានសមុទ្រទឹកប្រៃ មានសមុទ្រទឹកកក មានសមុទ្រខ្សាច់ មានដីដែលទើបនឹងក្លាយមកអំពីទឹកកក មានភ្លើងដែលប្រកបដោយកំដៅយ៉ាងខ្លាំងនៅក្នុងដី ។ល។ បញ្ហាចោទឡើងថា : មនុស្សជាតិដែលនៅក្នុងទឹកកក នៅក្នុងសមុទ្រខ្សាច់ នៅលើដីដែលទើបនឹងក្លាយមកអំពីទឹកកក នៅលើដីដែលទើបនឹងមានភ្នំភ្លើងផ្ទុះឡើង និងជាឋាននរកក្នុងពិភពលោកយើងនេះបានឬទេ ? យ៉ាងណាក៏ដោយចុះ យើងត្រូវកុំភ្លេចថា : *ពុទ្ធសាសនារបស់យើង លោកសរសើរកំណើតរបស់មនុស្ស (កិច្ឆោមនុស្សបដិលាភោ) បង្រៀនមនុស្សឱ្យរស់នៅជាមួយគ្នា បង្រៀនមនុស្សធ្វើចំបាំងវាយលុកទំពកិលេសតណ្ហា ដើម្បីដឹកនាំជីវិតទៅនៅក្នុងស្ងប់គឺនិព្វាន នេះហើយដែលជាមុខការសំខាន់បំផុតរបស់ពុទ្ធសាសនា ដែលយើងត្រូវធ្វើភ្លាមៗ"* ។

ជាមួយនឹងនិព្វាន ពុទ្ធសាសនិកគប្បីសិក្សាថា : *"និព្វានជាគុណធម៌មួយខ្ពស់បំផុត ដែលពុទ្ធសាសនារបស់យើងបានធ្វើការដោះស្រាយច្រើនឥតគណនា។ តែនិព្វានដែលព្រះពុទ្ធបរមគ្រូរបស់យើងបានរកឃើញ បានធ្វើអត្ថាធិប្បាយពន្យល់យើងមកហើយនោះ មិនមែនមានន័យថាសូន្យទេ គឺមានន័យថាដូរផ្លាស់ធម្មជាតិ។ អ្នកចង់បាននិព្វាន ត្រូវខំប្រឹងហាត់រៀនសាងកម្លាំងចិត្តរបស់ខ្លួនឱ្យខ្លាំងពូកែ ឱ្យឈ្នះសេចក្ដីស្នេហាតាមធម្មជាតិ ឱ្យឈ្នះសេចក្ដីសៅហ្មងដែលតាក់តែងឡើងដោយធម្មជាតិ ខាងចុងបំផុតគឺធ្វើឱ្យធម្មជាតិទាំងអស់នៅក្នុងអំណាចនៃសេចក្ដីបង្គាប់របស់ខ្លួន គឺយើងបានប្រើប្រាស់នូវធម្មជាតិមួយថ្មីទៀត ដែលបានផ្លាស់មកពីធម្មជាតិទាំងឡាយនុ៎ះឯងហ្នឹងហើយនិព្វាន"* ។

មេរៀនទាំងអស់ដែលខ្ញុំបាននិយាយមកនេះ ក្នុងមេរៀននីមួយៗពុំមានសេចក្ដីពិស្ដារទេ ហើយពុំបានគ្រប់មេរៀនផង តែខ្ញុំមានសេចក្ដីសង្ឃឹមថា អ្នកអានគង់យល់បាននូវវត្ថុបំណងនិងឧត្តមគតិរបស់ព្រះពុទ្ធសាសនាយើងហើយ។ ក្នុងទីបំផុតនេះ ខ្ញុំសូមប្រមូលឡើងវិញនូវគំនិតខ្លះរបស់ខ្ញុំ ព្រមមួយអន្លើដោយសេចក្ដីជាស់តឿនខ្លះដែលត្រូវខ្ញុំធ្វើជាមួយនឹងអ្នកអាន ដូចមានតទៅនេះ ÷

១- **ព្រះពុទ្ធសាសនា** *ពុំដែលបានបង្ខំអ្នកណាម្នាក់ឱ្យជឿធម្មៈ ឬឱ្យប្រព្រឹត្តធម្មៈ ដោយប្រើកម្លាំងទេ*

២- **ព្រះពុទ្ធសាសនា** *ពុំបានបបួលអ្នកណាម្នាក់ឱ្យទៅនៅឋានសួគ៌ទេ ប្រសិនណាបើចិត្តគេមិនចង់ទៅ*

៣- **ព្រះពុទ្ធសាសនា** *ពុំដែលបានយល់ព្រមជាមួយនឹងមនុស្សណាម្នាក់ ដែលបានធ្វើនូវទំហឿអាក្រក់ ហើយមកសូមសេចក្ដីយល់ព្រម*

៤- **ព្រះពុទ្ធសាសនា** *ពុំដែលបានភ្លេចនូវតួនាទីរបស់ខ្លួន ក្នុងការដឹកនាំមនុស្សឱ្យធ្វើសេចក្ដីល្អ និងពុំដែលខានសរសើរមនុស្សណា ដែលបានប្រព្រឹត្តនូវអំពើល្អឡើយ*

៥- **ព្រះពុទ្ធសាសនា** *ពុំដែលបានធ្វើឱ្យមនុស្សណាម្នាក់លះបង់ចោលនូវបំណងរបស់ខ្លួនឡើយ ប្រសិនបើគេមិនបានសូមជីវិតរបស់ខ្លួន ឱ្យស្របតាមបំណងនិងឧត្តមគតិនៃពុទ្ធសាសនា ជាដំបូងគឺយើងត្រូវស្រាយបញ្ហាជីវិតក្នុងផ្លូវបច្ចុប្បន្ន បន្ទាប់មកត្រូវស្រាយបញ្ហាជីវិតខាងផ្លូវអនាគត ចុងបំផុតស្រាយបញ្ហាជីវិតខាងផ្លូវនៃនិព្វាន ។* យើងត្រូវមានសេចក្ដីអត់ធន់ក្លាហានអង់អាច យើងត្រូវតស៊ូយកឈ្នះធម្មជាតិ ឈ្នះសត្វ ឈ្នះមនុស្សគ្នាឯង ឈ្នះព្រឹត្តិការណ៍នានាដែលជ្រៀតជ្រែតចូលមក ដោយការតស៊ូរបស់យើងប្រកបដោយសេចក្ដីយុត្តិធម៌។ ក្នុងពិភពលោកបច្ចុប្បន្ននេះ មនុស្សជាតិកំពុងតែដណ្ដើមប្រជែងគ្នាធ្វើការ ដើម្បីឱ្យជីវិតរបស់ខ្លួនបានរស់នៅស្រួល។ នៅក្នុងស្រុកសង្គមនិយមឆ្វេងផុត មានភាសិតក្រើនរំលឹកឱ្យមនុស្សធ្វើការថា *"កនយើងត្រូវធ្វើការទាំងអស់គ្នា កនយើងត្រូវចែកការងារគ្នាធ្វើ តាមកម្លាំងនៃរូបកាយ និងតាមកម្លាំងសមត្ថភាពនៃខួរក្បាល អ្នកណាធ្វើការបានច្រើនអ្នកនោះត្រូវបានស៊ីច្រើន អ្នកណាធ្វើការតិចអ្នកនោះត្រូវបានស៊ីតិច អ្នកណាពុំបានធ្វើការសោះអ្នកនោះត្រូវបានអត់" ។*

ក្នុងប្រទេសខ្មែរយើង *ប្រជាជាតិគ្រប់វណ្ណៈ គ្រប់ពណ៌សម្បុរ គួរតែបំបែកគ្នាធ្វើការតាមសមត្ថភាព អ្នកខ្លះលក់ដូរ អ្នកខ្លះធ្វើជាងសំណង់ អ្នកខ្លះធ្វើក្បួនតម្រាអ្នកខ្លះធ្វើគ្រូបង្រៀន អ្នកខ្លះធ្វើការកសិកម្ម អ្នកខ្លះចិញ្ចឹមសត្វដើម្បីប្រើកម្លាំងដើម្បីលក់រោម*

ដើម្បីលក់ទឹកដោះ និងដើម្បីអ្វីៗទៅទៀត ប្រសិនបើអាចនឹងធ្វើបាន ។ល។ កាលណាយើងព្រមព្រៀងគ្នាធ្វើការ ធ្វើការតាមសមត្ថភាពនៃរូបកាយធ្វើការតាមសមត្ថភាពនៃចិត្តវិញ្ញាណនោះ ខ្ញុំយល់ថា មនុស្សយើងគ្រប់វណ្ណៈ គង់ធ្វើការបានទាំងអស់គ្នាគ្មានសល់មនុស្សណាម្នាក់ទេ ប្រសិនបើគេមានចិត្តស្រឡាញ់ការ ចង់ធ្វើការ ជាគ្រហស្ថត្រូវធ្វើការរបស់គ្រហស្ថ ជាអ្នកបួសត្រូវធ្វើការរបស់អ្នកបួស។ **ចំពោះអ្នកបួស** ខ្ញុំបាននិយាយមកម្តងហើយថា *អ្នកបួសមិនមែនមានករណីយ៍ត្រឹមតែបួស ត្រឹមតែឆាន់ ត្រឹមតែសឹងត្រឹមតែកាន់ទំនៀមសម្រាប់ប្រពៃណីត្រឹមតែអួតអាយុវស្សា ។ល។ ប៉ុណ្ណោះទេ គឺមានករណីយ៍ត្រូវខំប្រឹងរៀននូវវិជ្ជានៃពុទ្ធសាសនា ឬវិជ្ជាលោក ដែលត្រូវប្រើជាមួយនឹងវិជ្ជានៃពុទ្ធសាសនា ឱ្យបានចេះដឹងជ្រៅជ្រះ ហើយត្រូវធ្វើការឃោសនាពន្យល់ឱ្យមនុស្សស្គាល់បញ្ហាជីវិតដោយទេសនាក្តី ដោយបង្រៀនក្តី ដោយធ្វើសន្និសីទក្តី ដោយសរសេរគម្រាក្បួនខ្នាតក្តី ។ល។ ប្រសិនបើអ្នកបួសរូបណាមិនមានសមត្ថភាព នឹងធ្វើការអស់ទាំងនេះបានទេ អ្នកបួសនោះត្រូវធ្វើការដោយកម្លាំងរូបកាយ មានការលើសែងកាប់គាស់ចូកចាំងជាដើម ទាំងការផ្ទាស់ខ្លួន ទាំងការរបស់សង្គមមនុស្ស ។ វិន័យមិនបានហាមមិនឱ្យភិក្ខុធ្វើការទេ តែវិន័យហាមមិនឱ្យភិក្ខុធ្វើការណាដែលវិន័យបានហាម ។*

វិន័យត្រង់ចំណុចនេះ យើងត្រូវបកស្រាយថា : *បំណងរបស់វិន័យ ត្រូវការឱ្យភិក្ខុទាំងអស់ធ្វើការជាប្រាកដ ប្រសិនបើវិន័យមិនមានបំណងឱ្យភិក្ខុធ្វើការទេ វិន័យនឹងមិនហាមភិក្ខុមិនឱ្យជីកត្រឹមតែដីសើម ជំរះស្មៅស្រស់ កាប់ឈើរស់ប៉ុណ្ណោះទេ វិន័យនឹងហាមភិក្ខុមិនឱ្យជីកដីក្រៀម ជំរះស្មៅស្ងួត កាប់ឈើងាប់ទាំងអស់ស្រេចតែម្តង។ វិន័យមិនបានហាមភិក្ខុមិនឱ្យធ្វើការងារទេ តែវិន័យបានហាមភិក្ខុមិនឱ្យធ្វើការបម្រើត្រកូល ក្នុងបំណងថាឱ្យត្រកូលដែលខ្លួនបម្រើនោះ គេមកបម្រើខ្លួនវិញ ឬចង់ឱ្យគេសងកម្លាំងរបស់ខ្លួនដោយបច្ច័យទាំងឡាយ មានបិណ្ឌបាតបច្ច័យជាដើម។* វិន័យក្នុងចំណុចនេះ យើងត្រូវបកស្រាយថា ភិក្ខុនឹងធ្វើការបម្រើត្រកូលមួយៗក្តី បម្រើសង្គមជាតិក្តី បម្រើសង្គមមនុស្សទូទៅក្តី បានទាំងអស់ ប្រសិនបើភិក្ខុធ្វើដោយសេចក្តីសង្គ្រោះ ដោយមិនសម្លឹងអាមិស ដោយមិនទារយកសំណងអំពីគេ ។

បើតាមបំណងវិន័យ ដែលខ្ញុំបានបកស្រាយមកនេះឃើញថា *ភិក្ខុមួយរូបៗ ត្រូវតែធ្វើការ បើធ្វើការនេះមិនកើត ត្រូវធ្វើការនោះ ជីកដីសើមមិនបាន ជីកដីក្រៀម ជំរះស្មៅស្រស់មិនបាន ជំរះស្មៅស្ងួត កាប់ឈើរស់មិនបាន កាប់ឈើងាប់ ធ្វើយ៉ាងណាទាល់តែបាន ព្រោះការងារមិនមែនត្រឹមតែជាវត្ថុធាតុសម្រាប់ធ្វើឱ្យមនុស្សរស់នៅប៉ុណ្ណោះទេ គឺជាវត្ថុធាតុមានតម្លៃសម្រាប់ខ្លួនមនុស្សម្នាក់ៗផង មានតម្លៃសម្រាប់ពិភពលោកដែលជាលំនៅរបស់មនុស្សទាំងអស់គ្នាផង ។*

ទ្រឹស្តីនៃពុទ្ធសាសនា ត្រង់ចំណុចដែលស្តីដោយ "**បុព្វេកតបុញ្ញតា**" មានសេចក្តីថា "**បុគ្គលមានបុណ្យបានធ្វើមកហើយអំពីដើម**" នឹងបានសេចក្តីសុខចម្រើនក្នុងកាលឥឡូវនេះនោះ យើងមិនត្រូវបកស្រាយថា សាសនានេះបង្រៀនមនុស្សឱ្យដេកផ្សងព្រេងចាំបុណ្យជួយខ្លួនទេ គឺត្រូវបកស្រាយថា បុណ្យនឹងជួយទំនុកបំរុងអ្នកមានបុណ្យ ឱ្យធ្វើការឆាប់បានសម្រេចផល។ ដូច្នេះ ខ្មែរយើងទាំងអស់គ្នាត្រូវខំប្រឹងធ្វើការតាមនាទីរៀងៗខ្លួន នៅក្នុងវត្ថុបំណង និងឧត្តមគតិតែមួយ គឺដំបូងត្រូវធ្វើខ្លួនឱ្យអស់នូវសេចក្តីទុក្ខធម្មតា ឱ្យបាននូវសេចក្តីសុខធម្មតា ។ បន្ទាប់មកត្រូវលះបង់សេចក្តីសុខធម្មតា សេចក្តីសុខមិនពិត ចុងបំផុតត្រូវធ្វើខ្លួនឱ្យបានដល់នូវបរមសុខ គឺសេចក្តីសុខពិតប្រាកដ ដែលហៅថា "**និព្វាន**" ។ តាមសេចក្តីពិត "**និព្វាន**" ខ្ញុំមិនយល់ថាបានសម្រេចដោយសេចក្តីខ្ជិលច្រអូសទេ គឺបានសម្រេចដោយសេចក្តីឧស្សាហ៍ ដែលមនុស្សម្នាក់ៗបានធ្វើការបម្រើជីវិតរបស់ខ្លួន និងជីវិតរបស់បុគ្គលដទៃចប់ស្រេចហើយនុ៎ះឯង។ និព្វានដែលគេបានដោយចប់ការងារនោះគឺជានិព្វានរបស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធក្នុងថ្ងៃបានត្រាស់ដឹងនូវសម្មាសម្ពោធិញ្ញាណ និងព្រះអរហន្តទាំងឡាយ ដែលបានសម្រេចនូវអរិយផលជាន់ខ្ពស់បំផុតហៅថា "**ឧបាទិសេសនិព្វាន**" ។ និព្វានដែលបានក្នុងថ្ងៃអស់ជីវិតក្នុងបច្ឆិមជាតិនៃព្រះអរហន្តទាំងឡាយ មានព្រះពុទ្ធជាដើមហៅថា "**អនុបាទិសេសនិព្វាន**" ។ និព្វានដែលគេបានក្នុងពេលកំពុងប្រតិបត្តិការជិតនឹងចប់ គឺជានិព្វានរបស់ព្រះអរិយបុគ្គលថ្នាក់ទាបនិងថ្នាក់កណ្តាលហៅថា "**មគ្គនិព្វាន**" ។ ចំណែកខាងមនុស្សធម្មតាដែលកំពុងកសាងសព្វថ្ងៃនេះ ពុំទាន់បានសម្រេចនូវនិព្វានទាំងអស់នោះទេ ប៉ុន្តែគេគង់នឹងបានសម្រេចនូវនិព្វានដែលខ្ញុំឱ្យឈ្មោះថា "**និព្វាន**

ដើម្បី នោះដែរ ។ ដូចម្តេចហៅថា "**និព្វានដើម្បី**" សំនួរនេះ បើយើងចង់ឆ្លើយយើងត្រូវរំលឹកដល់អត្ថបទនៃនិព្វាន ដែលអ្នកប្រាជ្ញនៃពុទ្ធសាសនាទាំងឡាយបានពណ៌នាថា "**មទនិម្មទនោ**" និព្វានជាគុណធម៌ញ៉ាំញីនូវសេចក្តីស្រវឹង "**បិបាសវិនយោ**" និព្វានជាគុណធម៌នាំចេញនូវសេចក្តីស្រេកឃ្លាន "**អាលយសមុគ្ឃាតោ**" និព្វានជាគុណធម៌ដកចេញនូវសេចក្តីអាល័យ "**វដ្ដុបច្ឆេទោ**" និព្វានជាគុណធម៌កាត់ផ្តាច់នូវវដ្តគឺកិលេសជាគ្រឿងញ៉ាំងសត្វឱ្យវិលវល់កើតចាស់ឈឺស្លាប់ "**តណ្ហក្ខយោ**" និព្វានជាទីអស់ទៅនៃតណ្ហា "**វិរាគោ**" និព្វានជាទីប្រាសចាករាគ "**និរោធោ**" និព្វានជាទីរំលត់បង់នូវគ្រឿងសៅហ្មង "**និព្វានំ**" និព្វានជាគុណធម៌នាំចេញនូវគ្រឿងជំពាក់របស់ធម្មជាតិទាំងអស់ ។

និព្វានគេមិនអាចស្គាល់បាន ដោយមេទន្សេញទេ តែគេអាចស្គាល់បានដោយធ្វើការពិសោធន៍តាមមេទន្សេញ ប្រៀបបាននឹងអ្នកសិក្សាវិទ្យាសាស្ត្រ ដែលពុំអាចស្គាល់បាននូវធាតុអាតូម (បរមាណូ) ដោយមេទន្សេញទេ តែគេអាចស្គាល់បានដោយការធ្វើពិសោធន៍តាមមេទន្សេញ ។ ដូច្នេះ អ្នកចង់បាននិព្វានខាងក្រោយដែលបានចាំអត្ថន័យនិព្វានហើយ ត្រូវប្រតិបត្តិតាមអត្ថទាំងអស់នេះ ហើយត្រូវធ្វើការពិសោធន៍ក្នុងចិត្តរបស់ខ្លួនដើម្បីដឹងថាៈ និព្វាននាំឱ្យបាននូវសេចក្តីសុខស្ងប់យ៉ាងពិសេសមែនឬទេ? ។ តាមការពិនិត្យរបស់ខ្ញុំ ខ្ញុំពុំដែលបានឃើញមនុស្សណាម្នាក់ បានសម្រេចសុខស្រួល ដោយមានត្រឹមតែប្តីប្រពន្ធ ឪពុកម្តាយ ទ្រព្យសម្បត្តិយសសក្តិ ។ល។ ប៉ុណ្ណោះទេ ។ តែខ្ញុំបានឃើញគេបានសេចក្តីសុខស្រួល ដោយគេចេះប្រើសេចក្តីស្នេហាក្នុងប្តីប្រពន្ធរបស់គេ គឺគេមិនក្បត់សេចក្តីស្នេហាគេ ធ្វើសេចក្តីស្នេហារបស់គេឱ្យមានសេចក្តីបរិសុទ្ធ គេចេះគោរពឪពុកម្តាយរបស់គេ គេមិនប្រើកម្លាំងទ្រព្យសម្បត្តិយសសក្តិជិះជាន់អ្នកដទៃ។ នៅក្នុងលោកនេះអ្នកណាក៏សឹងតែបានដឹងហើយថា ចំបាំងតែងកើតឡើងពីសេចក្តីស្នេហា ដែលមនុស្សម្នាក់ៗបានប្រព្រឹត្តហួសព្រំដែន សេចក្តីស្នេហាក្នុងទីនេះ មិនមែនដៅយកត្រឹមតែសេចក្តីស្នេហាក្នុងបុរសស្ត្រីប៉ុណ្ណោះទេ គឺដៅយកសេចក្តីស្នេហាក្នុងវត្ថុធាតុទាំងអស់ ទោះជាវត្ថុធាតុនោះមានជីវិតក្តី មិនមានជីវិតក្តី។ ម្យ៉ាងទៀតពាក្យថាស្នេហានេះ ជាគូនឹងពាក្យពីរម៉ាត់ទៀតគឺ "**រាគៈ**" និង

"**តណ្ហា**" ពាក្យទាំងអស់នេះមានសម្លេងខុសគ្នា តែមានសេចក្តីត្រូវគ្នា គឺចំណង់ក្នុងផ្លូវកាមនេះឯង។ ពុទ្ធសាសនារបស់យើងបានបង្រៀនយើងថា "**តណ្ហាជាហេតុនៃទុក្ខ**" មេរៀននេះ មិនមានអ្នកណាអាចបដិសេធបានទេ *ព្រោះតណ្ហាដែលគេប្រើឱ្យហួសព្រំដែន ឬដែលគេប្រើដោយគ្មានសំចៃនោះ រមែងតែងនាំឱ្យមានទុក្ខ។ បើតណ្ហានោះមានតិចក៏ទុក្ខតិច បើមានល្មមក៏ទុក្ខល្មម បើមានច្រើនក៏ទុក្ខច្រើន ។* អ្នកអានទាំងឡាយគប្បីដឹងថា : *ចំបាំងរវាងព្រះរាមនឹងក្រុងរាបក្តី ចំបាំងរវាងព្រះឥន្ទនឹងស្តេចអសុរក្តី សង្គ្រាមលោកលើកទី១ ក្តី សង្គ្រាមលោកលើកទី២ ក្តី ។ល។ សង្គ្រាមទាំងអស់នេះ សុទ្ធតែកើតឡើងដោយតណ្ហា គឺការលួចប្រពន្ធកូនគេ ការពង្រឹងអំណាចនៃសេដ្ឋកិច្ច និងការស្វែងរកប្រភេទនៃអាណានិគមរបស់ប្រទេសមហាអំណាចទាំងឡាយ ។ល។ ក្នុងអនាគតកាល គេអាចទាយបានថា : នឹងមានចំបាំងថ្មីកើតឡើងទៀតដោយការផ្សាយអំណាចនៃលទ្ធិនយោបាយ និងការផ្សាយអំណាចនៃលទ្ធិសេដ្ឋកិច្ចទាំងពីរយ៉ាងនេះ យ៉ាងណាមួយជាមិនខានឡើយ ។*

ដូច្នេះ ការរស់នៅជាមួយនឹងព្រះពុទ្ធសាសនារបស់យើង មិនមែនជាការខុសទេ ប្រសិនណាបើយើងចង់បានសេចក្តីសុខពិតមែន ព្រោះគោលបំណងនិងឧត្តមគតិនៃពុទ្ធសាសនា មិនមានអ្វីក្រៅពីធ្វើមនុស្សឱ្យរស់នៅបានស្រួល ហើយដែលមនុស្សគ្រប់គ្នាក៏តែងតែចង់បានដូច្នេះដែរ។ ដើម្បីសម្រេចនូវបំណងនេះ មនុស្សម្នាក់ៗនឹងធ្វើការដើម្បីរស់នៅក្នុងផ្លូវណាក៏បាន តែត្រូវកុំភ្លេចថា *ខ្លួនយើងទាំងអស់គ្នា មិនមែនត្រូវការត្រឹមតែសេចក្តីសុខប៉ុណ្ណោះទេ គឺចង់បានសេចក្តីស្ងប់ផង បើដូច្នេះមុខងាររបស់យើងមិនមែនមានត្រឹមតែធ្វើការឱ្យកើតទេ តែត្រូវធ្វើការឱ្យបានផលល្អផង។ មានតែការល្អទេ ដែលអាចធ្វើមនុស្សឱ្យបានសេចក្តីសុខ ព្រមមួយអន្លើដោយសេចក្តីស្ងប់ សេចក្តីសុខគេរកបានដោយងាយ តែសេចក្តីស្ងប់គេរកមិនងាយនឹងរកបានទេ។ ទ្រព្យសម្បត្តិបានដោយផ្លូវទុច្ចរិត ស្នេហាបានដោយបង្ខំ ស្វាមីភរិយារៀបមង្គលការដោយមានសេចក្តីស្នេហាមិនស្មើគ្នា ឬមិនមានសេចក្តីស្នេហាទាំងសងខាង ធ្វើទានចង់បានទ្រព្យ ឬចង់បានកេរ្តិ៍ឈ្មោះ រក្សាសីលចង់បានយសសក្តិ ឬចង់ឱ្យគេអួតខ្លួនថាជាមនុស្សល្អ ភាវនាធម៌ចង់ឃើញឋានសួគ៌ ឬចង់ទៅនៅឋានព្រហ្ម ទាំងអស់នេះបានផលត្រឹមតែសេចក្តីសុខពុំបានសេចក្តីស្ងប់ទេ ។*

ពួកយើងពុទ្ធសាសនិក *ត្រូវរកទ្រព្យដោយកម្លាំងរបស់ខ្លួន មិនបៀតបៀនអ្នកដទៃ រកគូស្នេហាដោយស្ម័គ្រចិត្ត ចូលកាន់មង្គលការដោយចិត្តស្នេហា មិនមែនដោយសម្លឹងឃើញទ្រព្យសម្បត្តិយសសក្តិម្ខាងៗ ធ្វើទានដោយចិត្តមេត្តា ដោយសេចក្តីសង្គ្រោះ រក្សាសីលដោយចិត្តករុណា ដោយសេចក្តីគោរពមនុស្សជាតិភាវនាធម៌ដោយចិត្តសប្បុរស ដោយនឹកថាសូមឱ្យមនុស្សទាំងអស់បានសេចក្តីសុខចម្រើនដូចៗគ្នា ។* កាលណាយើងធ្វើបានដូចនេះ យើងនឹងបានសេចក្តីសុខស្ងប់ដែលខ្ញុំឱ្យឈ្មោះថា "**និព្វាន**" តែពុំមែនជានិព្វានរបស់ព្រះអរហន្តទាំងឡាយទេ គឺជា "**និព្វានដើម្បី**" នុ៎ះឯង។ "**និព្វានដើម្បី**" មានន័យថា : *និព្វានដែលបានសម្រេចក្នុងជីវិតបច្ចុប្បន្ន ដោយមកពីគេធ្វើការអ្វីៗ គេធ្វើដើម្បីនិព្វាន គឺគេរកទ្រព្យសម្បត្តិដើម្បីនិព្វាន គេរកយសស័ក្តិដើម្បីនិព្វាន ។ល។* "**និព្វានដើម្បី**" នេះគឺជាជណ្តើរនៃនិព្វានរបស់ព្រះអរហន្ត ។ និព្វានរបស់ព្រះអរហន្តនេះហើយ ដែលជាទីដៅចុងក្រោយបង្អស់នៃពុទ្ធសាសនារបស់យើង ។ ដូច្នេះគ្នាយើងទាំងអស់គប្បីរស់នៅជាមួយនឹងពុទ្ធសាសនា តាមរបៀបដែលខ្ញុំបាននិយាយមកហើយនោះចុះប្រសិនណាបើយល់ឃើញថា : *ការដោះស្រាយបញ្ហាជីវិតតាមរបៀបនេះ ល្អជាងរបៀបទាំងឡាយ ដែលពិភពលោកកំពុងធ្វើសព្វថ្ងៃនេះ ។*

ចប់